AYLIK
SOSYALİST KÜLTÜR
DERGİSİ

Birikim

- ispanya komünist partisi'nde bölünme
  fernando claudin
- avrupa-komünizmi ve devlet
  santiago carillo
- italya komünist partisi'nin sosyalizm yolu
  giorgio amendola
- FKP, stalincilikten demokratikleşme sürecine
  erol özkoray
- ekim devrimi'nin 60. yıldönümünde batı ve petrograt dersi
  jean elleinstein
- komünist parti'de artık devam edemeyecek olan şey
  louis althusser
- "avrupa-komünizmi" nin üç yönü
  ernest mandel
- avrupa-komünizmi, sosyalizm ve demokrasi
  henri weber

40/41

HAZİRAN-TEMMUZ 1978
50 LİRA

BİRİKİM YAYIMCILIK KOLL.ŞTİ.

Birikim

AYLIK SOSYALİST
KÜLTÜR DERGİSİ
HAZİRAN - TEMMUZ 1978
CİLT 7 / SAYI 40 - 41

CLAUDIN, CARILLO VE İSPANYA KOMÜNİST PARTİSİ 5

İSPANYA KOMÜNİST PARTİSİ'NDE BÖLÜNME 9 **FERNANDO CLAUDIN**

CARILLO'NUN KİTABI 27

AVRUPA - KOMÜNİZMİ VE DEVLET 31 **SANTIAGO CARILLO**

AMENDOLA'NIN YAZISI DOLAYISIYLA ENTERNASYONALİZM VE SİYASAL ANLAYIŞ KONUSUNDA BAZI ÖN NOTLAR 37

İTALYA KOMÜNİST PARTİSİ'NİN SOSYALİZM YOLU 44 **GIORGIO AMENDOLA**

FRANSA VE İTALYA KOMÜNİST PARTİLERİ DEKLERASYONU 53

FRANSA KOMÜNİST PARTİSİ, STALİNCİLİKTEN DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNE 56 **EROL ÖZKORAY**

ELLEINSTEIN VE FKP'NİN SAĞ KANADI 63

EKİM DEVRİMİ'NİN 60. YILDÖNÜMÜNDE BATI VE PETROGRAD DERSİ 67 **JEAN ELLEINSTEIN**

FKP'NİN SOLDAN ELEŞTİRİSİ VE ALTHUSSER 70

KOMÜNİST PARTİ'DE ARTIK DEVAM EDEMEYECEK OLAN ŞEY 72 **LOUIS ALTHUSSER**

AVRUPA - KOMÜNİZMİNİN TROCKİST ELEŞTİRİSİ VE MANDEL 92

«AVRUPA KOMÜNİZMİ»NİN ÜÇ YÖNÜ 96 **ERNEST MANDEL**

WEBER'İN YAZISI : DEMOKRATİK BİR SOSYALİZM İÇİN ÖRGÜTLENME BİÇİMLERİ 105

AVRUPA - KOMÜNİZMİ, SOSYALİZM VE DEMOKRASİ 108 **HENRI WEBER**

«AYDINLIK» VEYA «YÜRÜYÜŞ»ÜN ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE / İLERİCİ FAŞİST VİDELA VE ARJANTİN KOMÜNİST PARTİSİNİN GÖRÜŞÜ / KİTLE ÖRGÜTLERİ ANLAYIŞI VE TÖB-DER'DE OLANLAR / BİR AÇIKLAMA 117

Birikim

Sahibi
Birikim Yayımcılık Kollektif Şirketi adına
M. Kâmil Yüksel

Yazı İşleri Sorumlusu
Ömer Laçiner

Kurucular
Onat Kutlar, Murat Belge, Yavuz Çizmeci
Ömer Laçiner, Can Yücel

Teknik Sorumlu
Ferit Erkman

Yönetim Yeri
Ankara Caddesi, Güncer Han 45/18 Sirkeci
İstanbul. Tel. : 27 99 58

Yazışma Adresi
P.K. 538 Sirkeci

Abonesi
Yıllık 200 TL., Altı aylık 100 TL.
Dış ülkelere Yıllık 400 TL., Altı aylık 200 TL.

Posta Havalesi
P. Çeki Hesap No: 92991

İlân
Tam sayfa 800 ● ½ sayfa 400 TL. ● ¼ sayfa 200 TL.

Dizgi / Baskı
Kent Basımevi

Kapak Baskısı
Reyo Basımevi

Cilt
Ergün Ciltevi

Genel Dağıtım
Birikim Yayımcılık Koll. Şti.
ANKARA / AYDIN SAMİ
İSTANBUL / ÖZGÜR DAĞITIM

Basıldığı Tarih
15/TEMMUZ/1978

Gönderilen bütün yazılar yazı kurulunun kararıyla basılır. Basılmayan yazılar geri alınabilir, gönderilmez. Yayımlanan yazı ve resimler kaynak gösterilerek aktarılabilir.

Kuruluşlarından beri SBKP ile tabiyet derecesinde bir ilişki içinde olan Avrupa ülkeleri Komünist partilerinden başlıcalarının, bu ilişkiyi fiilen koparmaya ve o zamana kadar savundukları SSCB'deki toplumsal-siyasal yapıyı eleştirmeye yönelmeleri ile birlikte bir «Avrupa-komünizmi» akımının doğduğundan sözedilmeye başlandı.

Bu özel sayıda yer alan yazılardan da anlaşılacağı üzere «Avrupa-komünizmi» diye adlandırılan oluşum henüz başlangıç evresini yaşamaktadır. SBKP ile süren geleneksel hiyerarşik ilişkiyi koparmak ve SSCB'yi özellikle «demokrasi» açısından eleştirmek gibi genel noktalarda birleşen bir dizi eğilim, aynı «Avrupa-komünizmi» olayı içinde yer almaktadır. Ve daha şimdiden aralarında tartışmalar başlamıştır.

Bu tartışmaların gerçekten verimli bir sonuca varabilmesi için her şeyden önce «Avrupalılar» ya da genelde metropol kapitalist ülke Marksistleri arasında bir tartışma çıkarılması zorunludur. Görüldüğü kadarıyla şu anda «Avro - Komünist» partilerin yönetici kadrolarının eğilimi bu yönde değildir. Bunlar «Avrupalı» — daha özelde İtalyan, Fransız — bir «Komünist» anlayış oluşturmak eğilimindedirler. «Avrupalı» — yani ayrıcalıklı — toplumların bu konularını veri alan bir «Komünist» hareketin Komünizm kavramının içeriği ile çeliştiğini belirtmeye bile gerek yoktur. Her toplumun özgül bir yapısı olduğu ve siyasal-toplumsal mücadelenin bu özgüllükleri dikkate alması gerekçesinin makul görünümü altında sunulan bu anlayışın Marksizmle, sosyalist toplum hedefiyle ilgi derecesini, bu özel sayıda yer alan İSKP (İspanya Komünist Partisi), İKP (İtalya Komünist Partisi) ve FKP (Fransa Komünist Partisi) sözcülerinin yazılarında açıkça tesbit etmek mümkündür.

«Avrupa-komünizmi» genel olayı içinde «sol» yorumu temsil eden eğilimler, her ne kadar bu «resmi» ve sağ yoruma çeşitli noktalarda karşı çıkıyorlar ve belli bir tartışmayı sürdürüyorlarsa da henüz bu tartışmayı tüm uluslararası sosyalist hareket için ilgiye değer hale getirmiş değillerdir. «Avrupa-komünizmi» olayının, «proletarya diktatörlüğü» kavramının terkedilmesi, SSCB'deki siyasal düzene karşı çıkış ve Enternasyonalizm ilkesinin uygulamadaki sonuçlarına yöneltilen eleştiriler gibi çok önemli olgular içermesine karşılık, sözkonusu «sol» eğilimlerin, tüm dünya sosyalistleri için temel önemdeki bu sorunları ön plana getiren bir tutum içinde oldukları söylenemez.

«Proletarya diktatörlüğü», «demokrasi», «enternasyonalizm» ve bugün Marksizmin bu temel kavramlarını tartışma konusu haline getiren «sosyalist ülkelerdeki siyasal-toplumsal yapı»nın eleştirisi gibi sorunlar, tüm dünyadaki sosyalist hareketlerin gündemindedir. 1960'lardan bu yana süren bunalım içinde bu gibi sorunlar üzerine yapılan tartışmalar, yeni ayrılıklar yaratmaktan öteye bir sonuç getirmemişti. Tartışmaların teorik platformu ÇKP ve SBKP görüşleri tarafından belirlendiği için bu sonuç doğaldı. Ancak açıkça görünen

odur ki bu evre sona ermektedir. ÇKP içindeki son iktidar mücadelesi ve AEP'nin «üç dünya teorisi» ne karşı çıkarak ÇKP ile yıllar süren ittifakına son vermesi, «Avrupa-komünizmi» akımının ortaya çıkışı ve Romanya Komünist Partisi'nin bu akımı destekleyici tutumu vb. olgular yalnızca SBKP ve ÇKP etrafındaki blokların dağılmaya başlamasının değil, SBKP-ÇKP kutupsallığının belirlediği teorik çerçevenin de geçersiz hale gelişinin açık göstergesidir.

Yukarda sayılan olgulardan çok daha anlamlı bulunması gereken bir olgu daha vardır: Günümüz «sosyalist ülkeler»inde Marksist muhalefet hareketlerinin belirgin bir biçimde canlanması. Bunlar bugüne kadar görülen muhalefet hareketlerinde olduğu gibi varolan düzeni burjuva demokrasilerinin ölçütlerine göre değil, Marksist siyasal-toplumsal hedefin ölçütlerine göre eleştirmekte, iktidardaki partileri Marksizmden uzaklaşmakla suçlamaktadırlar.

Varolan sosyalist toplumlardaki bu «iç eleştiri» hareketi, yıllardır ÇKP ve SBKP'ye karşı eleştirel bir teorik-pratik tutumu sürdüren her ülkedeki geniş «ortadaki» eğilimlerin dinamik potansiyeliyle birlikte düşünüldüğünde ve buna şimdi kendi «Avro-Komünist» partilerde yer alan ve orada «sol» bir kanat oluşturanlar eklendiğinde hiç de azımsanmayacak bir potansiyelin varolduğu görülür.

Bu potansiyel blok, şu anda şüphesiz bir dizi eğilimin bir karmasıdır ve üstelik aralarında sözü edilir bir iletişim yoktur. Ancak ortak bir nitelikleri vardır. Hepsi de arayış halindedirler ve bu arayışlarını Marksizm platformunda sürdürmektedirler. ÇKP, SBKP ve «Avro-Komünist» partilerin merkezlerinde temsil edilen «sözde» Marksist, gerçekte Marksizm-dışı eğilime karşın bu şimdilik heterojen potansiyel için Marksizm, sorunlarımızı çözümleyebileceğimiz tek platformdur.

Bu özel sayıda, daha önceki sayılarda yaptığımız gibi ele alınan konu hakkında kendi görüşlerimizi anlatan bir yazı koymadık. Yayımladığımız makalelerde işlenen konulara ilişkin görüş ve eleştirilerimizi içeren kısa tanıtma yazıları ile yetindik. Bunun nedeni «sosyalist ülkelerdeki Marksist muhalefet hareketleri» ne ilişkin bir özel sayıyı da bu özel sayının ertesinde — Ağustos/Eylül sayısında — yayımlayacak oluşumuzdur. Burada yayımlamayı tasarladığımız geniş bir yazıda Avrupa-komünizmi olayının tarihî bir analizini, uluslararası sosyalist hareketin temel sorunları açısından incelenmesini yapmaya çalışacağız. «Sosyalist ülkeler» in haldeki yapısı ile bu olay arasındaki ilişkiler ve Avrupa-komünizmi genel olayının olumlu yönelişleri ile sosyalist ülkelerdeki Marksist muhalefet hareketlerinin çıkış noktaları arasındaki bağıntılar üzerine yorumlarımıza da burada yer vereceğiz.

Birikim

Claudin, Carillo ve İspanya Komünist Partisi

Fernando Claudin, 1964'e kadar İspanya Komünist Partisinin Merkez Komite üyesiydi. Teorik anlaşmazlıklar nedeniyle bu partiden ayrıldı. Burada sunduğumuz yazısı ilkin **Ruedo İberico**'da, sonra, 1971' de, **New Left Review**'da yayımlandı. Dönem, öncelikle İspanya Komünist Partisi açısından, ama aynı zamanda dünya Komünist hareketi açısından, oldukça kritik bir dönemdi. Eski Komintern partileri SBKP' ye karşı yeni yeni tavır almaya başlamışlardı ve bu eğilim giderek bugünün Avrupa-komünizmi akımına varacaktı. Ama yetmişlerin başlarında, bugün varılmış olan noktaları görmek bir hayli güçtü. Claudin'in İspanya Komünist Partisi içinde beliren ayrılık üzerine o günlerde yaptığı inceleme ve değerlendirme, daha sonraki olaylar ve olgularca büyük ölçüde pekiştirildi ve doğrulandı. Bu bakımdan, yazının ilginç yanı, İspanya Komünist Partisinin kendi gelişmesinden çok, SBKP ile başka komünist partiler arasındaki ilişkilerle bağıntılı.

Claudin'in yazısında çizilmiş çerçeve içinde Carillo'nun oynadığı rol, birçok bakımlardan tipiktir. Özellikle bugünkü perspektifte baktığımızda, Carillo'nun çizdiği çizginin özünde bir hayli mekanik bir seyir geçirmiş olduğu görülüyor. Belirli bir konumda yer alan bir Komünist Parti yetkilisi; yaşadığı dönemin özgül tarihinin karşısına çıkardığı sorunlara birtakım çözümler bulmaya çalışıyor. Tavır alışlarının değişmeyen özelliği, **uzlaşmacı** karakteri diyebiliriz. Oysa, olayın bugün ulaştığı sonuçlara bakılınca, Carillo'nun çok özgün, kaynağı sağdan da gelse, birtakım konularda çok cesur ve açık sözlü olduğu izlenimi edinilebilir. Hattâ sanırız bu izlenimi edinenler çoğunluktadır. Şimdi biz, Claudin'in son derece nesnel değerlendirmesi bağlamında, Carillo'da cisimleşen ve onu belki de edilgin bir aktör gibi kullanan bu eğilimi anlamaya çalışacağız.

Claudin'in sunduğu kısa tarih içinde, Carillo'nun Avrupa-komünizmine nasıl **itildiğini** görüyoruz. 1960'ların başlarında, henüz Çekoslovak sorunu ortada yokken, Carillo, Sovyetler Birliği'nin yapısını araştırmaya hiç de niyetli değil. Kruşçev'in getirdiği Stalin eleştirisiyle yetiniyor, Stalinizmi daha derinlemesine analiz etmek isteyenleri «anti-Sovyetik» oldukları gerekçesiyle partiden uzaklaştırıyor. Bu davranışlarıyla Carillo, Komintern geleneğinden gelen herhangi bir parti önderinden, herhangi bir biçimde farklı değil. Tutum aynı, kullanılan sözler, gerekçeler aynı.

Belli ki Carillo'yu sıkıştıran, İspanya'nın iç durumudur. Bu da yalnız Carillo'nun sorunu değil, bütün Komünist Partilerin ortak sorunu. Soğuk Savaş boyunca, bütün dünyaya, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin nasıl anti-demokratik, baskıcı bir rejim olduğu anlatılmış. Özellikle Carillo gibi demokratik bir mücadeleyi yürütmekle yükümlü bir önder, bu durumda, ters bir konum içinde kalıyor; çünkü kendi ülkesinde demokrasiyi savunurken, «Ya Sovyetler Birliği'nde ne oluyor?» diye soranlara da, orada olanın haklılığını kanıtlamak durumunda. Kaldı ki, Komintern'in katı bağlarını hâlâ duyan bu Komünistler, Sovyetler Birliği'nde aksayan şeylerin ne olduğunu ve niçin

aksadığını bile rahatlıkla tartışacak serbestliğe sahip değiller. Çünkü Sovyetler Birliği açısından, böyle aksaklıkların varlığı ve birtakım somut koşullarla bağlantılı olarak açıklanması, haklı gösterilmesi, sözkonusu bile değil; beklenen, bunun olabilecek en iyi durum olduğunun, daha iyisinin olmayacağının, sosyalizmin bu demek olduğunun söylenmesi. Ama böyle bir zorunluluk karşısında, Avrupa'daki herhangi bir Komünist Partisinin kitleleri saflarına kazanmak konusunda kayda değer bir ilerleme yapması mümkün değil.

Kruşçev'in Yirminci Kongredeki açıklamaları, işte bu koşullar içinde ve bu koşullardan ötürü, bir kurtarıcı oluyor: Gerek Sovyetler Birliği, gerekse Avrupa'daki Komünist Partiler için. Bu açıklama sayesinde, sosyalizmin Stalin uygulamasından daha iyi bir şey olabileceği ilk olarak kabul ediliyor. Stalinist modelin, herkesin uyması gereken tek model olmadığı kabul ediliyor. Varolan durumun, düzeltilmesi gereken bir durum olduğu kabul ediliyor.

Böyle bir özleştiriyi yapmak, Sovyetler Birliği açısından normal. Şüphesiz, Avrupa'daki Komünist Partiler için biraz tuhaf bir durum. Çünkü o zamana kadar Stalinizmi savunan bütün bu partiler, şimdi birdenbire Stalinizmi yermek durumunda kalıyorlar. Ancak, burada bir önemli sorunda, Stalinizmin nasıl yerileceği.

Bu konuda şimdiye kadar çok şey söylendi. Kruşçev'in yaptığı açıklamanın Marksist bir analiz olmadığı, Stalin'in **sağdan** eleştirisi olduğu, dolayısıyla getirdiği **görece** serbestliğin, sağdan üretilmiş fikirlere yarayacak bir serbestlik olduğu, son olarak da, pratikte, Stalinist uygulamanın **kaba** yanını ortadan kaldırmasına karşılık, köklü bir değişiklik getirmediği söylendi. Bunların üstünde daha fazla durmayalım.

Birçok benzeri gibi, sorunların derinine inmeyi göze alıp, bu sayede sorunların önüne geçmeyi de başaramayan bir Komünist önder olan Carillo, olanla yetinmeyi seçiyor. Kruşçev'in açıklamasını bir garanti olarak görüyor. Gene benzeri birçok Komünist önder gibi, özgürlükçü Kruşçev'in Macaristan müdahalesini sineye çekmek durumunda kalıyor. Bu olayda, «karşı-devrimci» denebilecek güçlerin bazı görünür eylemleri vardı. Dolayısıyla birçok Komünist, hareketin bu tür eylemleri bir hayli aşmış olmasını görmezlikten gelerek, müdahaleyi sindirmeyi başardı. Carillo da onlardan sadece biri. Bu olayı da sessizlik içinde geçiriyor ve sosyalizmin demokratik olacağı yolunda, Kruşçev'in verdiği garantiye inanmakta devam ediyor.

Garanti sahibi Kruşçev'in kendisinin günün birinde ortadan çekilivermesi Carillo'yu herhalde Macaristan müdahalesinden daha fazla tedirgin etmiştir. Gene de, bu yeni gelişmeler eskilere oranla daha umut verici. Kruşçev yönetimden devriliyor, ama, Stalin zamanında yönetimin yakınından veya uzağından geçmesi hoşa gitmemiş kişileri gibi topyekûn yok olmuyor, eceliyle ölüyor, filan. Yeni yönetim, Kruşçev'in liberalliğine pek aykırı hareket etmeyecek gibi. Bütün bunların verdiği rahatlıkla Carillo İspanya'da bazı şeyler söylüyor, Sovyet sosyalizminin de daha demokratlaşacağını vaad etme cesaretini buluyor kendinde. İşte bu anda, son felâket geliyor başına (ve tabii, başka birçok Komünistin başına): Çekoslovakya'nın işgâli.

Claudin, bu sırada Sovyetler Birliği'nde olan Carillo ile İbarruri'nin müdahaleyi önleme çabalarını epey eğlenceli bir şekilde anlatı-

yor. Suslov'un bu düzeyde bir konuşmada, **Pravda**'nın başmakalesi dışında söylemeye değer bir söz bulmaması, fazla sıkıştırılınca da, «küçük parti» olan İspanya Komünist Partisi yüzünden koca Sovyet Devletinin çıkarlarının tehlikeye atılamayacağı oldukça ilginç. Sovyet tavrı böyle de, Carillo'nun da, Çekoslovakya müdahalesine karşı çıkarken, böyle bir taktik tema tutturması, yani, kendi partisinin İspanya'daki durumunun sarsılması kaygısını öncelikle dile getirmesi bundan daha az ilginç değil.

Çekoslovakya felâketinden sonra, Carillo'nun artık Sovyetlerle iyi geçinmesi mümkün değildir. Çekoslovakya'ya müdahaleyi haklı göstererek, hattâ bu konuda susarak, kendi ülkesinde söz söylemesine imkân kalmamıştır. Böylece Carillo, altmış sekizden bu yana benimsediği, Sovyetlere karşı muhalefet tavrını kendi seçmiyor, zorla itiliyor oraya. Şimdi, bu yeni konumunun hakkını vermek durumundadır. Ama bu konum da çelişkilerle dolu.

Carillo, bugünkü yerine, kendi iradesinden çok, Sovyetler Birliği ile İspanya'nın dinamiği arasına sıkışmış olmanın gerekleri sonucunda geldi. Ama Carillo'nun «İspanya'nın dinamiği» dediğimiz bu şey karşısındaki tavrı nereden oluşuyor? Claudin'in yazısında anlatılan «evrimci» burjuvazi ile anti-Franco geniş cephe kurma stratejilerinin temeli ne? Aslında bütün bunlar da evrensel Sovyetik tezler; nitekim, bu konularda iki Komünist Partisi arasında hiçbir görüş ayrılığı olmadı. Avrupa Komünist Partilerinin devrimci stratejileri terketmelerinde Sovyetlerin rolü vardır. «Barış içinde bir arada yaşama» ile «barışçı geçiş» temaları birbirine denk düşer. Burada, devrimi silâhla özdeşlemeye hiç niyetimiz yok; bu konuyu genişlemesine tartışmanın yeri de burası değil. Ama bu evrimci terimler içinde konmuş bir «geçiş» in tamamen sağ bir kavrayıştan kaynaklandığı çok açık. Dolayısıyla, sonunda «Avrupa-komünizmi» olarak ortaya çıkan eğilimin, doğrudan doğruya kökenden doğduğu ve anlayışın temelinde yatan evrimciliğin, kendisine safra olan ve zaten koflaşmış kavramlardan vazgeçmekten ibaret olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Böylece Carillo, temelinde Sovyet kökenli olan stratejisini, Sovyetlerle kesin çatışma halinde uygulamaya koymak durumunda kalıyor. Bu kutuplaşmanın iki ögesi arasındaki çatışma, Çekoslovakya olayıyla son bulmuş değil elbette. Parti içinde doğan muhalefete Sovyetler elden gelen yardımı yapıyor. Bunlar da hayli eğlenceli. Sovyetler Birliği'nde oturan İspanyol parti militanları türlü faaliyetler düzenliyor, bildiriler, yayınlar gırla gidiyor. Bu yayınlarda söylenenler de, «Sovyetler Birliği Komünist Partisinin hiçbir Komünist Partisinin iç işlerine müdahale etmediği».

İç savaş sıralarında, İspanyol Komünist Partisinin Stalin'le ters düşen yönetimini tasfiye etmek, Stalin için hiç güç olmamıştır. Dokuz yüz altmışların sonlarında ise, konjonktür artık değişik. Carillo, bütün bu çabalara karşın egemenliğini elden bırakmadı. Ama geçen sürtüşmelerde, Sovyetlere karşı daha bir bilendi de. Ve bu arada Avrupa Komünist Partileri arasında Carillo'nunkine benzer eğilimler yaygınlaştığı için, yeri de sağlamlaşmış oldu.

Bu yeni yerinde Carillo, çok özgün, çok alışılmadık gibi görünüyor. Oysa Carillo kendisi yürüyerek gelmedi bu noktaya. Koşullar,

ayağının altındaki halıyı buraya çektiği için geldi, sadece halının üstünde dengesini kaybetmemeye çalışarak.

Carillo, bir komünist olarak, belli ki ta içinden sindirmediği birçok şeyi güler yüzle kabul etmek zorunda kalmıştı. Şimdi vardığı noktada da bundan farklı davranmadığı söylenebilir. Bugünün gereğini yerine getiriyor: «Leninizm», değerli ittifakı aranan «evrimci» burjuvaziye ters geliyorsa, parti programından «Leninizm» çıkarılmalıdır. «Proletarya diktatörlüğü» elbette çıkarılmalıdır. Sözün kısası, «evrimci», dolayısıyla «ilerici» olduğu bir kez parti tarafından ilân olunmuş olan burjuvaziye hoş gelmeyen ne varsa, çıkarılmalıdır. Burada da kararı verecek olan, aslında Carillo değil. Kararı başkaları veriyor, Carillo yerine getiriyor. Daha önce yaptığından farklı bir şey yok. Bu arada, kendi partisi içinde yeni «kutsal» çizgiye karşı çıkanlara karşı ne yapılacağını da, Carillo, kendi demokrasi-öncesi politik faaliyetlerinden biliyor.

Carillo değişmemiş olabilir. Ama aradan geçen bunca yıl içinde, tarihte birçok şey değişti. İspanya'da olsun, Avrupa-komünizmini benimsemiş başka Komünist Partilerin ülkelerinde olsun, yönetimlerin sağ gerekçelerle benimsemek — hiç değilse söz düzeyinde benimsemek — zorunda kaldıkları demokrasinin, parti içinde daha sol görüşlerin söz hakkı kazanması sonucunu vermesi, bizim bu gidişten umduğumuz en olumlu vargı.

Son olarak, Carillo ve yönetimindeki İspanya Komünist Partisinin serüvenini anlatan bu yazıyı yazan Fernando Claudin'in geçmişi üstüne de birkaç söz söyleyelim. İç Savaş öncesinde, Claudin, Komünist Gençlik örgütünün önderiydi (aynı yıllarda Carillo sosyalist gençlik örgütünde yönetimdeydi). İç Savaş sıralarında Claudin Merkez Komite'ye atandı. 1947'de Politbüroya, 1956'da ise Parti Sekreteryasına geldi. 1964'de, yönetimle ters düşerek (Stalinizmin ve Sovyetler Birliği'nin Kruşçev-öncesi olduğu gibi, Kruşçev-sonrası yapısının da eleştirilmesini istediği için) partiden ayrıldı. Bir Komünist militan ve bir Komünist düşünür olarak, ilginç bir tarih.

Claudin'in bu yazısından sonra, Santiago Carillo'nun en son yazdığı kendi kitabının bir özetini veriyoruz. Kitapta, teorik analiz niteliğinde çok bir şey olmadığı için, kitaptan bölüm vermek ya da özet içinde, canalıcı bölümleri uzun alıntılarla sunmak yerine, daha kestirme bir özet sunarak, ne gibi konuların ele alınıp ne gibi genel sözler söylendiği konusunda bir fikir vermeye çalıştık. Bu kitap, bizce, içinde söylenenlerin derinliği, doğruluğu v.b. açısından değil, sadece, bu sözleri bir Komünist Partisinin yöneticisi ve temsilcisi söylediği için önemli. Özet, Carillo'nun kaleminde dile gelen, Avrupa-komünizminin artık oldukça alışılmış temalarını, açıklama tarzlarını, akıl yürütme biçimlerini yeterince gösteriyor. ■

Birikim 40 - 41/9

İspanya Komünist Partisi'nde Bölünme

Çeviren TARIK GÜNERSEL

İspanya Komünist Partisi (PCE), Sovyetlerin Çekoslovakya'ya askerî müdahalesini ve Husak'ın «normalleşme»sini suçlamakta en ileri giden komünist partiler arasındaydı. Bu hem SBKP ile ilişkilerin ciddî olarak bozulmasına, hem de parti içinde 1931 - 32'den bu yana en vahim krizin alevlenmesine yol açtı. O tarihte Jose Bullejos öncülüğünde bir grup Moskova'nın direktiflerine direnmeye çalışmış ve fazla olaya meydan verilmeksizin yerlerine başkaları geçirilmişti. Bugün genel sekreter Santiago Carillo'nun temsil ettiği eğilim parti mekanizmasını henüz denetimi altında tutmakta, ancak Enrique Lister, Eduardo Garcia ve Agustin Gomez[1] tarafından yönetilen bir grup, Kremlin'e koşulsuz bağlılık bayrağına sahip çıkıp Carillo'ya karşı açık bir mücadele sürdürerek, onu anti-Sovyetizm, milliyetçilik, revizyonizm, ve diktatörce yöntemler kullanmakla suçlamaktadır. Sovyetler Birliği'nden teşvik ve yardım gören bu grup, partinin önemli bir bölümünü yanı sıra sürüklemiş, ama başlıca hedefini gerçekleştirememiştir: Carillo ve yandaşlarını yönetimden düşürmek. Bu nedenle şimdi partiyi bölmeyi, Dolores Ibarruri'nin başkanlığında ve Santiago Carillo'nun yönetimindeki partiye muhalefet eden «sahici» (otantik) bir Komünist parti kurmayı amaçlamaktadır.

Bu makalede, İSKP'deki bu bunalımın gelişmesini ve Komünist hareketin içinden geçmekte olduğu genel bunalımın bağlamında sahip olduğu anlam ve önemi analiz etmek istiyoruz.

KOŞULSUZ İTAATTEN BAŞKALDIRIŞA

1968'de, Sovyet yönetiminin Çek sorununa yaklaşımına İSKP'nin karşı çıkmasını kimi yorumcular şaşkınlıkla karşıladı. İSKP o zamana kadar Moskova'ya sorusuz bağlılığıyla bilinirdi.

Yirminci Kongre'nin sarsıntısı İSKP'nin tavrında temelli bir değişikliğe yol açmıştı. Parti, Stalinist dönemi «kişi putlaştırması» olarak formüle eden mitolojik açıklamayı kabul etmiş, Kruşçef'in çizgisini sosyalist demokrasiye ve komünizmin uluslararası zaferine giden güvenli bir yol olarak görmüştü. İSKP, Kruşçef'in düşmesinden sonra marjinal sorunlarda birtakım bağımsız davranış örnekleri ortaya koymakla birlikte Sovyet Partisine boyun eğmeye devam etti. Bu yüzden Çin - Sovyet çatışması boyunca Çin Partisine karşı son derece düşmanca bir tavır aldı ve kültür devrimini acı bir dille yerdi. İSKP yayınları Mao'nun politikasının Sovyetler Birliği ile ABD arasında savaş çıkarmaya yönelik kışkırtıcı bir nitelik taşıdığını ileri sürüyordu:

> «İki dev arasındaki savaşın müthiş yıkıntıları arasından, kılına zarar gelmemiş, kaadir-i mutlak Çin yükselecek, Mao'nun önderliğinde dünyanın kaderini belirleyerek yirminci yüzyılın ortasında Cengiz Han'ın emellerini gerçekleştirecek. Umulan budur.»[2]

Yine de, ne olursa olsun, İSKP Kruşçef'in düşmesinden sonra temeldeki «pro - Sovyet» konumunu küçük sorunlardaki bağımsız davranışlarıyla birleştirmesini bildi. «Putlaştırma» eleştirisinden Stalinist **sistem**'in eleştirisine geçmeyi deneyen kimi yöneticilerle karşı karşıya kalan Carillo, Kruşçef'in politikasını ve kişisel karakteristiklerini Stalinist yöntemlere her türlü geri dönüşe karşı kesin bir garanti olarak ileri sürdü.[3] Bu yüzden Kruşçef'in beklenmedik şekilde gözden düşmesi, İSKP önderinin SSCB'deki rejimin niteliği ve

perspektifleri üzerine analizinin güvenilirliği üzerinde soğuk bir rüzgâr estirdi. Carillo'nun 1965 - 67 dönemi yazıları SBKP'nin yeni yönetici takımını heyecanla karşılamaktan uzak olduğunu belli eder niteliktedir.

1966'da, Sovyet makamlarının Sinyavski ve Daniel olayındaki tutumunun hoşnutsuzlukla karşılandığını kamuoyuna açıklayan, FKP'de olduğu gibi partinin entelektüel bir sözcüsü değil, İSKP genel sekreterinin kendisiydi.[4] Derken 1967'nin sonlarında «Ardatovski olayı» patlak verdi. **İzvestia, Novosti** ajansının politika yorumcusu V. Ardatovski'nin İspanya üzerine bir makalesini yayımladı. İSKP yönetimi, makalenin İSKP'nin İspanya'da monarşinin restorasyonunu destekler göstererek parti politikasını çarpıttığını ileri sürdü ve **Mundo Obrero**'daki bir başmakalede **İzvestia**'nın makalesini «sorumsuz» olarak niteledi. **İzvestia**'nın Sovyet hükümetinin resmî yayını olduğuna işaret ederek Ardatovski makalesini İSKP'nın politikasına bir «müdahale» olarak yorumlamanın mümkün olduğunu belirtti. Başmakale, «Biz kendi politikamızı kendimiz çizeriz» diyerek son buluyordu. Birkaç gün sonra **İzvestia** bir düzeltme notu yayımladı. **Mundo Obrero**'nun haklılığı böylece kabul edilmiş oluyordu. **Mundo Obrero**'nun bunu izleyen sayısındaki başmakale, olayın «doyurucu ve köklü bir şekilde» sonuçlandığını ve bunun İSKP ile SBKP arasındaki «büyük dostluğu» güçlendirdiğini bildirdi.

> «Bu olay uluslararası komünist ve işçi hareketinde varolan yeni tip ilişkinin bir kez daha sergilenmesine hizmet etmiştir; yüce SBKP'nin öbür partilerin —bu somut durumda İSKP'nin— konumlarına saygısı ve tüm partilerin gerçek eşitliği ve bağımsızlığı. Bunun altını çizmekten memnunluk duyuyoruz.»[5]

Yedi ay sonra Sovyet tankları Prag'ı işgal etti ve Çek komünist önderlerini hapse attı. Kremlin hiyerarkları (Stalin döneminde başlatılan ve dünya devrimci hareketinin önde gelen çıkarlarına —arasıra bunlarla çakışsa bile— aslında yabancı olan büyük güç stratejisinin konjonktüre göre değişen taktiklerle devamından başka bir şey olmayan yerde) köklü değişiklikler gördüğünde ısrar eden İspanyol parti sekreterini —ve öbür Batılı komünist önderleri— bir kez daha aptal durumuna düşürmüştü.

İTTİFAKLAR POLİTİKASI

İSKP'nin anti-Franko politikası, 1967'de **İzvestia**'nın iddia ettiğinin ya da olmasını dilediğinin tersine, bugün de çok «açık» değildir. Ama belirsiz de değildir. Kısa vadeli temel hedefi, siyasal özgürlüklerin barışçıl yöntemlerle kazanılmasıdır. Uzun vadeli perspektifi, demokratik - parlamenter legaliteyi mücadele alanı olarak seçerek yine barışçıl yoldan, FKP'nin «ileri demokrasi»si gibi bir şey olan «ekonomik ve siyasal demokrasi»ye doğru ilerlemedir[6]; o noktadan sonra, sosyalist legaliteye saygı gösteren bir «burjuva muhalefeti» de barındıran çoğulcu bir sosyalizme doğru tedricî bir geçiş olacaktır. Parti, sosyalizme giden bu gülbahçeli yolu yürümenin sadece kendisine bağlı olmadığını, aynı zamanda hesaptaki müttefiklerinin onayına ve muhtemel düşmanlarının da silaha başvurmamasına bağlı olduğu uyarısını da yapıyor elbette. İSKP yönetimi bu yaklaşım doğrultusunda siyasal özgürlüklerin yeniden kazanılması için «emek ve kültür güçlerinden» bu asgarî hedef için bir araya getirilebilecek tüm kesimlere kadar uzanan çok geniş bir ittifaklar sistemi kurmaya gayret etmektedir. Carillo'ya göre bu asgarî ve yakın hedef üzerinde fikir birliği, ordunun, kilise hiyerarşisinin ve «evrimci» olarak nitelenen büyük burjuvazinin belirleyici çekirdeklerini de kucaklayabilir ve kucaklamalıdır. İSKP önderi 1967 Mayıs'ında şöyle diyordu:

> «Bu durumda evrimci ögeler dahil tüm muhalefetin bir konferans masasında toplanarak İspanya'daki siyasal soruna iç savaşsız bir çözüm araması ivedi bir zorunluktur.»[7]

Herkesi kucaklayan böyle bir yaklaşım bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da şiddetli sınıf çelişkilerinin katı gerçeğine toslayacaktır. «Evrimciler» Franko rejiminin belli bir «evrim»i için gerçekten de düzenler peşindedir, ama ancak yeni durumun sınıf egemenliklerini devrim tehlikesine karşı şimdiki Franko sisteminden daha etkili şekilde koruyacağı ölçüde. Şüphesiz, egemen gruplar arasındaki çekişmeler işçilerin ve demokratik

güçlerin hareketini nesnel olarak kolaylaştırabilir. Ama işçi sınıfı ile demokratik muhalefet ordunun, kilisenin ve büyük burjuvazinin «liberal» temsilcilerine siyasal sistemdeki değişimin kritik anında kitlelerin devrimci güdülleri konusunda da yardımcı olacağına dair doyurucu garantiler vermeden böyle bir birliğe ulaşılacağını ummak bir yanılsamadır. Nitekim sosyalizm için mücadele etmeyi gerçekten isteyen en bilinçli işçiler, sol - kanat aydınlar ve öğrenciler gittikçe artan sayıda İSKP'nin strateji ve taktiklerini oportünist ve reformist sayarak reddetmektedir.

İSKP'nin Franko rejimine karşı güttüğü politikaların ayrıntılı bir analizi bu makalenin konusu değil.[3] Onlara sadece İSKP'nin Çek krizi konusundaki ve SBKP ve partinin «pro-Sovyet» fraksiyonu ile arasındaki çatışmanın gelişme sürecindeki konumunu çizen parti yönetiminin motivasyonlarını ortaya koymak bakımından değiniyoruz. Yönetim, Doğu Avrupa'daki Stalinizmin geniş ittifaklar taktiğine koyduğu engele içerliyordu. Devrimci Marksist eğilimler bu ülkelerde yürürlükte olan durumu gerçek proleter demokrasisinin —ve bu yüzden de gerçek sosyalizmin— yokluğu açısından eleştirirken, sosyalist —reformist ya da demokratik— burjuva gruplar —ve tabii «evrimciler»— sadece biçimsel özgürlüklerin varolmamasıyla ilgilenmektedirler. Sovyet öğretisini ve pratiğini savunmayı ve Moskova'nın politikasına boyun eğmeyi sürdürdükçe —diyor bu gruplar— İSKP'nin vaadlerine ve girişimlerine nasıl güvenebiliriz? Sovyetler Birliği'nde ve Halk Demokrasilerinde olduğu gibi uygun bir konjonktürden yararlanmayacağına ve diktatörlüğünü kurup bizi politika haritasından silmeyeceğine dair ne gibi garantilerimiz olabilir?

PARTİ MÜTTEFİKLERİ İKNAYA ÇALIŞILIYOR

Novotny'nin düşüşünden kısa bir süre önce, Santiago Carillo **Günümüz Sorunlarına Yeni Bir Bakış** başlıklı kitabının hatırı sayılır bir bölümünü reformist muhalefetin bu endişelerini gidermeye ayırdı. Şöyle diyordu:

> Biz Komünistler demokrasi için savaştığımızı açıklamış bulunuyoruz; devrimi ve sosyalizmi barışçıl yoldan gerçekleştirmek istiyoruz; ülkemiz koşullarında, kapitalizmden, sosyalizme geçiş dönemini siyasal özgürlükleri tanıyan çok - partili bir demokratik devlet olarak düşünüyoruz. Düşmanlarımız hemen şunu söylüyor: «Evet, böyle söylüyorsunuz, ama bu sizin öğretiniz değil. Sizin öğretiniz proletarya diktatörlüğü, yani tek parti, sizin gibi düşünmeyenlerin baskı altında tutulması. Doğu ülkelerinin deneyi ortada. Komünizmin kazandığı yerde özgürlük yok olur.» Dürüstsek, bu iddiaların düşmanımız olmayan, müttefikimiz olabilecek olan ve netlik isteyen kişileri de etkilediğini kabul etmeliyiz. Cevabımız her zaman ikna edici olmuyor.

Bunu izleyen kısımda genel sekreter partinin bu kusurunu onarmaya çalışıyor, kitabın epey sayfasını komünistlerin niçin uzun süre «proletarya diktatörlüğünün özü ile onun Rusya'da aldığı biçimleri» birbirine karıştırdıklarını açıklamaya ayırdıktan sonra Lenin'e bol bol atıfta bulunarak şu sonuca varıyordu:

> Marksist - Leninist öğretide çok - partililik ve siyasal özgürlükler, sosyalist devrimle proletarya diktatörlüğünün çatısı altında seçimlere katılan bir burjuva muhalefetin bile varlığı sadece dıştalanmamakla kalmıyor, üstelik öngörülüyor. Sahip olduğumuz sosyalist perspektifin Marksist - Leninist teorik temeli budur. Bununla yüzyüze gelen düşmanlarımız şöyle tartışıyor: «İyi, SSCB örneğinin özgül yanını kabul ediyoruz, ama o zaman Doğu Avrupa'daki Halk Demokrasilerinde niçin tek parti sisteminin benimsendiği nasıl açıklanabilir? Prag darbesi nasıl açıklanabilir?

Santiago Carillo bu sorunun da yeterince açıklığa kavuşturulmamış olduğu düşüncesindedir. **Yeni Bir Bakış**, öz olarak, Avrupa Halk Demokrasilerindeki garip evrimin temelde soğuk savaşa bağlı olduğunu söyleyerek bu açıklığı sağlamaya çalışıyor:

> Halk demokrasilerinde bundan önce varolan politik dengeyi kıran, kesinlikle emperyalizmle burjuva partilerin sağ - kanat dilimlerinin tavrıdır. Bu yüzden, burjuva grupların siyasal özgürlüklerinde herhangi bir kısıtlama olmaksızın da,

ha uzun sürebilecek olan geçiş —Rus devriminde uygulananlarla kıyas kabul etmeyecek ölçüde de olsa— birtakım kısıtlamalarla hızlandırıldı.

Nihayet Carillo «sosyalist sistem sağlamlaştırıldıktan ve kişi putlaştırması sapması aşıldıktan sonra Sovyetler Birliği'nde özgürlük alanında önceleri varolan kısıtlamaların ortadan kalkmakta olduğuna bizi ikna etmeye çalışıyor. Yazarın şansına, kitapta, siyasal özgürlüğün bugün SSCB'de aldığı biçimleri, —(örneğin) Sovyetlerin ve kitle örgütlerinin rolünün yükselmesini, tüm önemli kararların geniş yığınlarca tartışılmasını, kamu işlerinde çalışacak her adayın aday listesi resmileşmeden önce aşağıdan/tabandan seçilmesini— ayrıntılamak için yeterince yer yoktu.

İşte bu sözler ve aynı üslûpta öbür garip kaçan iddialarla Carillo, anti - Franko muhalefet içinde yer alan kararsız müttefiklerini sosyalist ülkelerde demokratikleşmenin neşeyle yol almakta olduğuna ikna etmeye çalışıyordu. Eğer önceleri böyle olmuyor idiyse bu emperyalizm ile burjuva partilerin sağ - kanatlarının yıkıcı müdahalesi yüzündendi. Bu güçler bundan böyle bu tür uğursuz yöntemlerden —somut olarak İspanya'da— kaçınırlarsa, sosyalizme giden barışçıl demokratik - parlamenter yol —burjuva muhalefeti ve her şeyiyle— mükemmelen mümkün olurdu.

Kısaca, Çekoslovak krizinin arifesinde İSKP genel sekreteri, anti - Franko muhalefetindeki liberal ve demokratık grupları İSKP'nin gerçekten ulusal ve bağımsız bir parti olarak özgürlükle bağdaşan bir sosyalizmin —ve sosyalizme geçişin— içten savaşçısı olduğuna ikna etmeye kendini adamıştı. Bu çaba anlaşılabilir bir şeydir, çünkü otuz yıllık totaliter diktatörlükten sonra özgürlük isteği —her birinin bu büyük kelimeye yüklediği sınıf çıkarları ve politik hedefler ne olursa olsun— politik düşünen ve bugünkü rejimi reddeden tüm İspanyolların ortak paydasıdır. Diktatörce niyetlerinden kuşku duyulan bir partinin İspanyol muhalefetinde herhangi bir rol oynayabilmesi mümkün değildir. Burjuva demokrasisi ya da sosyalist demokrasi yanlısı olduğunu ilan edebilir, ama her iki halde de «demokratizm»ini güvenilir kılmak zorundadır. Carillo'nun stratejik ve taktik şeması bizi şu ikilemle karşı karşıya bırakıyor: Ya sosyalist demokrasi için gerçek bir mücadele, yani sahici bir sosyalist devrim yolunu seçmek, ya da emperyalizmin kaçınılmaz müdahalesini ve İspanyol proletaryasının geçmişteki devrimci savaşlarının sert deneylerle eğittiği egemen sınıfların kaçınılmaz eylemini gözden kaçıran yanılsamalı yola sapmak. Bu ise, geleneksel reformist yanılsamaların, 1930'ların ve savaş - sonrası dönemi Halk Cephesi neo - reformizminin yeniden ortaya çıkışı demektir.

ÇEK MODELİ

Yukardakilerin ışığında, İSKP yönetiminin Çekoslovakya Komünist Partisi tarafından Ocak 1968'de tutulan yolu kararsız müttefiklerini sosyalizmin özgürlükle bağdaşmaz olmadığı yolunda nihayet ortaya koyabileceği somut, apaçık bir kanıt olarak göstermesi anlaşılır bir şeydir. Eğer Moskova deneye saygı gösterse, işlerin orada da aynı doğrultuda gelişebileceği ispat edilebilirdi. İSKP Yürütme Kurulu'nda bir üyenin 1968 Mayıs'ında açıkladığı gibi, İspanyol Partisinin Çek gelişmelerini destekleme sebeplerinden biri şuydu :

> Çekoslovakya Komünist Partisi bizim somut koşullarımızın ve deneylerimizin gerektirdiği biçimsel farklılıklara karşın İspanya'da gerçekleşmesini gerekli gördüğümüz tıpkı büyük benzerlik gösteren sosyalist bir toplumdaki demokratikleşmeyi yetkinleştirmek için çabalamaktadır. Bu yüzden, bu deneyin başarısı ve sağlamlaşması yalnızca sosyalist sistemi güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda bizim kendi faaliyetimize yardımcı, ek bir öge de olacak.[10]

1968'in Prag ve Paris «İlkbaharı», İSKP genel sekreterinde eleştirel ve bağımsız bir tavrı harekete geçirdi. Carillo o yılın Haziran'ında, Sovyet önderlerinin tasarlanan uluslararası konferansı Çin Komünist Partisini suçlamak için kullanma niyetine komünist harekette muhalefet edenlerden yana kararlılıkla tavır aldı. Konferansta «kapsamlı, serbest ve verimli bir fikir alış - verişi» olması gerektiğini ilan etti. «Marksizm - Leninizm bir 'kılavuzdur', hazır cevapları olan bir yöntemelik değil» dedi. «Açık ve araştırıcı bir tavır» için

çağrıda bulundu ve hattâ devekuşunu taklit etmekten vazgeçmeye karar verdi: «Başımızı kuma gömerek sosyalizmin gerçekleştiği ülkelerde sorunların, çelişkilerin ve görüş ayrılıklarının kalmadığını ileri süremeyiz.» «Kapitalist ülkelerdeki biz komünistler tartışmalarda sosyalist ülke komünistlerinden ne isteyebiliriz? (...) Demokratikleştirme, bürokratik denetim yöntemlerini yenme ve küçük olduğu kadar, büyük güçlerin de ulusal darkafalılığı aşması.» Carillo, Fransız Mayıs'ıyla ilgili olarak kendisini Fransız Komünist Partisi'nin «goşistlere» ve «gençlik ayaklanmasına» karşı olan tutumundan farklı bir yere koymaya çalışıyordu. «Çocukluk aşırılığını» eleştirirken, «solculuğa» kazanılmış olan gençliği anlamak ve cezbetmek için çaba harcanması gereği üstünde ısrarla durdu. Gayrı resmî görüşmelerde, İSKP yönetici çevreleri FKP'nin «tutuculuğunu» ve olaylara «atılım» vermedeki başarısızlığını eleştirdi. Ancak tüm bu eleştiriler, SBKP politikasının, özellikle «barış içinde bir arada yaşama» politikasının bütünsel aklanması platformunda yapılıyordu. Carillo bu politikanın «dünya ölçüsündeki statükoyu koruma kaygısından» kaynaklandığını söyleyenlerle polemiğe girdi. Sovyet yöneticilerinin başka ülkelerin içişlerine karıştığını reddediyor, Vietnam ile Arap ülkelerini örnek göstererek şu sonuca varıyordu: «Sovyetler Birliği ve SBKP, savaşan halklara adaletli bir biçimde —mücadelenin ulusal karakterini etkilemeden ve başka ülkelerin içişlerine karışmadan— yardım politikası anlayışına sahip olagelmiştir.»[11]

Bütün bunlar Prag işgalinden iki ay önce oluyordu! Bununla birlikte, İSKP önderleri —**Mundo Obrero**'daki açıklamalarına göre— Prag hazırlığını Temmuz'da bilmekteydiler. Müdahaleye karşı olduklarını Komünist partiler ve uluslararası işçi hareketi önünde açıkça ilan ederek önleyici tavır alabilirlerdi. Aynı şeyi Fransız ve İtalyan Komünist önderleri de yapabilirlerdi. Bu, önlerinde duran biricik etkili alternatifti. Bu alternatifi seçmemekle operasyonu kolaylaştırdılar ve sanayileşmiş bir ülkedeki ilk sahici sosyalist devrim imkânını bünyesinde barındıran —işçi konseyleri sisteminin oluşması, işçilerin üretim araçlarının mülkiyetine gerçekten sahip olmaları ve ülkenin politik önderliğini kazanmaları biçimindeki— bir süreci ezmenin tarihî sorumluluğundan pay üstlenmiş oldular.

SBKP İLE ÇATIŞMA

İşgal sırasında Dolores İbarruri ile Santiago Carillo Moskova'daydılar. 22 Ağustos'ta Suslov ve SBKP'nin öbür ileri gelenleri ile bir görüşme yaptılar. Onları (Çek olayı karşısında) takınılan tavırda düşülen «yanılgı», müdahalenin tüm komünist hareket açısından doğuracağı vahim sonuçlar ve somut olarak da İspanya'daki demokrasi güçleri üstünde yapacağı yıkıcı etkiler konusunda ikna etmeye çalıştılar. Ama kendilerini bir taş duvarla karşı karşıya buldular. Suslov **Pravda**'daki makaleyi okumakla yetindi; ama her iki İspanyol Komünist önderin kararlılığı, onu son hesaplaşmada İSKP'nin «küçük bir parti» olduğu ve onayının Sovyet Devletinin yüksek çıkarlarından daha önemli olamayacağı yargısını belirtmek durumunda bıraktı.

İSKP yönetimi derhal Özgür İspanya Radyosu aracılığıyla müdahaleye karşı tavır aldı. Yürütme Kurulu 28 Ağustos'da aynı doğrultuda bir bildiri yayımladı. Buna ek olarak, **Mundo Obrero**'daki bir başmakalede şu yorum yer aldı:

> Düşmanlarımızın ileri sürebileceği hipotezin tersine, Partimiz İspanya'daki Emek ve Kültür güçleri ile ittifak halinde iktidara geldiğinde, hangisi olursa olsun eğer başka bir sosyalist iktidar —bırakın toprıklarımıza askerî müdahaleyi— bize politikasını dikte etmeye kalksa en enerjik direncimizle karşılaşır.[12]

Birkaç hafta sonra Merkez Kurulu toplandı, Yürütme Kurulu'nun bildirisini onayladı ve bu tavrın alınmasındaki sebeplerin tüm partiye anlatılmasına karar verdi. Eduardo Garcia, Agustin Gomez ve Merkez Kurulu'nun üç üyesi daha bu tutumun aleyhinde oy kullandılar. (Enrique Lister o sıralarda ve 1969 yazına kadar çoğunluk yanında yer aldı). Parti-içi mücadele başlamıştı. Ancak gelişmesini incelemeden önce, İSKP yönetiminin benimsemek üzere olduğu konumun başlıca özelliklerini anahatlarıyla vereceğiz. Parti tarihinde daha önce benzerine rastlanmayan şu olgudan başlamalıyız: SBKP ile karşı karşıya geliş, «ilkeler» üzerine bir sorun oluyor, Krem-

lin'in prestijini ve iç ve dış politikasının temel özelliklerini derinden etkiliyordu.

1968 güzünde, Santiago Carillo'nun **«Mas Problemas Actuales del Socialismo»** başlıklı bir makalesi yayımlandı.[14]

> Dürüst davranırsak, kampımızın şimdiki durumunun bu alanda özellikle parlak olmadığını kabul etmek zorunda kalacağız. Soğuk savaşı, sosyalist devletlerle emperyalist devletler arasındaki gerginliği yumuşatmayı başardık... Ama öbür yandan, bir çeşit soğuk savaş, güçlü bir gerilim, bizim kendi kampımızda, sosyalist ülkeler arasında var. Söylemesi üzücü ama, on dört sosyalist devlet varolmasına karşın, **sosyalist topluluk** dendiğinde kastedilen bu on dört devlet değil, sadece beşidir. Sanki **sosyalist topluluk** sürekli çeken eski bir çorap! Görünen o ki, kimi sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler bunlarla emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilerden daha büyük gerilim taşıyor... Bugün sosyalist kampta ve uluslararası Komünist harekette açıkça görülen ve 1968 Ağustos'undan bu yana keskinleşen bölünmenin ürküttüğü, bunalttığı ve bu gidişin nereye olduğunu soran Komünist Parti üyelerinin sayısı az değildir. Şimdiki bölünmenin sosyalist ülkeler arasında silâhlı bir çatışmaya dönüşebileceği fikri işte bu, birçok yoldaşı geceleri uykusuz bırakıyor...

Carillo bu durumun tüm sorumluluğunu devlet iktidarını elinde tutan Komünist Partilere yüklüyor:

> Bugün sosyalist kampı ve dünya işçi ve Komünist hareketini bölen tüm sorunların kökeninin, ülkelerinde iktidarda olan partilerin tavır ve eğilimlerinde yattığını söylerken yanılmadığıma inanıyorum.

Ve şunu merak ediyordu:

> **Devlet çıkarları, devletin gerekçeleri** acaba hangi noktaya kadar bu tavrı ve eğilimleri belirlemiş ya da en azından etkilemiştir?.. Uzun süre sosyalizm içindeki nesnel çelişkiler ve özellikle sosyalist devletler arasındaki çelişkilere gözlerimizi kapadık... Unutmamalıyız ki devletler varoldukça **devlet çıkarları** ve **devletin gerekçeleri** de varolacaktır. **Devlet çıkarları** ve **devletin gerekçeleri**'nden doğan nesnel çelişkiler sosyalist kamp içinde çok ve çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu bir gerçek olarak kabul edilmeli.

Carillo'ya göre, kapitalist dünyayla kuşatılmış tek bir sosyalist Devlet ve bu yüzden tek bir «Devlet gerekçesi» varken kapitalist ülkelerdeki Komünistler için «işler basitti»: «O durumda, Sovyetler Birliği Devletinin çıkarları ve gerekçeleri dünya proletaryasının çıkarıyla içiçeydi... Sovyetler Birliği'nin ve onun her kararının kayıtsız şartsız desteklenmesi temel bir gerekliliktı.» Ama bir sosyalist Devlet yerine on dört tane oldu mu işler karışır. Artık on dört **devletin çıkarları** vardır ve bunlar nesnel çelişkilerle bölünmüştürler. Üstelik bu çelişkiler şu ya da bu Devletin önderlerinin «öznel» ya da «yanlış» ele alışı yüzünden kötüleşebilir de. Biz o zaman bu on dört «devletin gerekçeleri» içinden hangisininkini daha önemli tutmalıyız? Bu tür bir seçme ile karşı karşıya kalan Komünistlerin payına ne büyük güçlükler düşmüş olur! Ve İSKP genel sekreteri düşünüp taşınıyordu:

> Devrimi başarmamış biz Komünist Partiler şu ya da bu sosyalist Devlet'in politikasının kayıtsız şartsız ve tümüyle yanında olduğumuzu ilan edebilir miyiz? Bilmediğimiz, uğraşmak durumunda olmadığımız ve büyük ölçüde anlama alanımız dışında olan sorunlar hakkında kayıtsız şartsız bir tavır alabilir miyiz? Bazı sosyalist ülkelerin gazetelerinde Çekoslovakya'ya müdahalede **Devletin gerekçelerinin** rol oynadığını okuduğumuzda kendimizi bu Devletin gerekçesi ile özdeşleyebilir miyiz?

«BİR ARADA YAŞAMA» VE SINIF MÜCADELESİ

Carillo'nun «Sosyalist Devletler»in davranışındaki temel itici güçlerden biri olarak Devlet «gerekçeleri»ni keşfetmesi, «bir arada yaşama» politikası konusunda da gözünü —hiç değilse yarı yarıya— açmasını sağladı.

> Bazı yerlerde yanlış bir «bir arada yaşama» anlayışının ortaya çıktığına dikkat

etmelidir; uluslararası düzeydeki bir arada yaşama, sınıf mücadelesini sulandırmak ve bir çeşit pragmatik reformizmi getirmek için gerekçe olarak yorumlanmaktadır. Yanılgı, mümkün barışçıl yolların mekanik bir şekilde yüceltilmesi ve yanlış ifadesindedir... Öte yandan, barış içinde bir arada yaşamanın asla dünyadaki toplumsal statükoya saygı anlamına gelmediği yolundaki anlayışımızı belirtmeliyiz. Çekoslovakya olaylarıyla ilgili olarak bir gazeteden okuduğumuz ya da bir yoldaşın ağzından duyduğumuz «barışın korunması için bugünkü **statükoya** saygı göstermek gerektiği» fikri Devlet gerekçelerini ele almanın belli bir biçimini yansıtıyor olabilir, ama sınıfsal yaklaşımla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur ve bu anlayışı reddediyoruz. Etki alanları fikrini kabul etmiyor, kesinlikle reddediyoruz. Kapitalizmin egemen olduğu alanda çalıştığımız ve kapitalist egemenliği yıkmak istediğimiz için her türlü etki alanı paylaşımına karşı çıkıyor, her halkın, —öbür imkânlar kapandığı takdirde silahlı devrimci mücadele de dahil bütün yöntemleri kullanarak— kendi kaderini belirleme hakkını savunuyoruz.

Carillo Komünist hareketin stratejik perspektifi eğer atom savaşı olmadan dünya devriminin zaferi ise, bunun «sınıf mücadelesinin ve ulusal baskıya karşı mücadelenin ön saflarını kapitalizmin egemen olduğu ülkelerin oluşturduğu» anlamına geldiğini ileri sürüyordu. Şu halde bu ülkelerdeki «sınıf mücadelesini ve ulusal kurtuluş mücadelesini geliştirip keskinleştirmek» gerekliydi. Bu yüzden, «bugün devlet iktidarına, orduya ya da devlet aygıtına sahip olmayan, ama iktidarı almak için mücadele eden öncü partilerin önemi küçümsenemez veya görmezlikten gelinemez.»

Carillo'ya göre, «kendi aramızdaki işlerin ters gitmesinin» bir başka nedeni de «bir merkezin, ortak bir disiplinin gerekliliği» anlayışıydı:

> Bir ya da birkaç merkezin varlığı, şu ya da bu şekilde bir uydu partiler fikrini örtük olarak içerir. Ve bugün, kendi ülkesinde sosyalist devrim yapmayı ve böylelikle uluslararası görevini yerine getirmeyi ciddî olarak isteyen hiçbir Komünist Parti, uyduluk konumunu kabullenemez.

İSKP genel sekreteri, aynı zamanda, «bütün sorunlarımız ve kampımızda çıkan bütün güçlüklerden emperyalizmi kabahatli tutarak» hareketin yanılgılarını olduğundan az gösterme mantığını da eleştirdi. Geçmişte Komünist Partiler küçük birer grupken yanılgılarının sonuçları önemli değildi, ama şimdi:

> Birçok parti kendi ülkesinde yönetime geçmişken, Komünistlerin yanılgıları müthiş boyutlara erişebilir ve temsil ettiğimiz erek açısından asla ihmal edilemeyecek bir tehlikeye dönüşebilir... Bir Partinin rolü ve ağırlığı arttıkça, yanılgıların sonuçları da daha derin ve kapsamlı olur, ve hiçbir Parti yanılgıya karşı aşılı değildir.

Ve Carillo, hangi partiyi kastettiğinden kimsenin kuşkusu olmaması için şunu ekliyordu:

> SBKP'nin 20. Kongresi bu açıdan unutulmaz bir dersti. Bu dersi kavrayıp, özümlemek bize çok şeye maloldu, hâlâ da oluyor; o derece ki, bizi kuşatan kötülüklerin kaynağının o kongre olup olmadığını kendine soran yoldaşlar —istisna teşkil etmekle birlikte— **var.** Stalin'in, bizim için o güne kadar yarı-tanrı olan adamın, yanlışlarının ifşası tepemize inen gerçek bir felâketti. O döneme ilişkin her şeyin açıklığa kavuştuğu kanısında değilim. Stalin'in kusurları değil, nedenler açısından. Bütün bunların kökeni neydi? Bir kişinin putlaştırılması mı, yoksa Parti ve Devlet yönetimindeki demokrasiyi daraltan ve hattâ silip süpüren iktidar yöntemlerinin gereksiz yere sürdürülüp billûrlaşması mı?

Daha önce gördüğümüz gibi Carillo SSCB tek «Sosyalist Devlet»ken onun «Devlet gerekçeleri», «kararlarının her biri» dünya proletaryasının çıkarıyla kaynaşmıştı demişti. Fakat eğer proleter demokrasi ilga edilmişse, üretim araçları ve politik iktidar kimin elindeydi? O halde dünya proletaryasının çıkarlarının **a priori** olarak —hem de sadece dün-

ya proletaryasının değil, Komünist Enternasyonal'in ve Sovyet Proletaryasının denetiminden kurtulmuş— bir «Devletin gerekçesi»ne ve «kararlarına» bağlı olduğu nasıl öne sürülebilir?

İSKP genel sekreterine göre, «20. Kongreden beri bir ilerleme olduğunu inkâr etmek yanlış olur. Ama huzursuzluk yaratan şeyler yine de var.» 1956 Macaristan krizinden (ki bu, Carillo'nun gözünde hâlâ karşı - devrimci bir patlamaydı) ve aynı yılki «Polonya olayları»ndan on iki yıl sonra, «benzer kökenli» Çekoslovak krizi başgösterdi:

> Bu daha da tehdit edici: Böylesine uzun bir aradan sonra aynı yanlışların tekrarı ve nedenlere inilmeyerek sonuçlara karşı harekete geçilmesi... Aslında, hareket noktasına —20. Kongreye— geri dönmeli ve orada başlatılan süreci devam ettirmeliyiz.

Makale iktidardaki partilerin emperyalizme karşı «ön saflarda» dövüşen partilerin «bağımsızlığına» ve birliğine saygı göstermesini talep ederek son buluyordu.

> Partimizin birliğine ve ülkemizin devrimci güçlerine karşı hiçbir girişime izin veremeyiz... Aynı şekilde, Marksizm - Leninizm'in doğru yorumunu şu ya da bu partinin tekelinde sayan eğilimi kabul edemeyiz... Soru bu terimlerle ortaya kondukça, tartışma teorik ve politik olmaktan çıkar ve dogmatik bir hal alır; dinî uyuşmazlıklar alanına, aforozların, lanetlemelerin ve mahkûmiyetlerin üretildiği bir alana geçeriz...

YENİ ÇİZGİ

Mas Problemas Actuales del Socialismo her ne kadar «sosyalizmin gelişmesi sürecinde görülen bu krizlerin nedenlerinin» analizini derinleştirmenin müjdecisi gibi göründüyse de, İSKP önderliği kitabın basıldığı 1968 güzünden bu yana bu doğrultuda bir adım bile atmış değildır. Yürütme Kurulu ve Merkez Kurulu üyeleri, **Mundo Obrero** ve **Nuestra Bandera** yazarları bu metinde söylenenleri tekrarlamak ya da yorumlamakla yetindiler. Ve 'heterodoks' fikirler ileri sürme hakkına sahip biricik kişi olan Carillo da sadece kendini tekrar etti. Uluslararası Komünist Partiler konferansında «sosyalizmin sorunları» üstüne söyledikleri, 1968 güzündeki konumunun —SBKP şeflerini en çok rahatsız edecek köşeleri yontulup parlatılmış— bir yankısından öte bir şey değildi. Ama bu konum teorik analiz düzeyinde geliştirilmediyse bile anlamlı tavırlar ve kararlar halinde pratik politika alanına geçirildi. 1969 Şubat'ında **Mundo Obrero** Jan Palach'ın intiharını ve bunun ülkedeki yankısını Çekoslovak gençliğinin ve genel olarak halkın duyduğu «umutsuzluğun» bir ifadesi olarak, «normalleşme iddiasının» anlamlı bir yalanlaması olarak sundu. Kitlelerin güvenini kazanmış komünist önderlerin kovulması ya da etkisiz bırakılması halinde halkla işgal kuvvetleri arasında bir çarpışma imkânının ortadan kalkamayacağını ileri sürdü. Bundan kaçınmanın tek yolu, **Mundo Obrero**'ya göre, şuydu: «Çekoslovakya Komünist Partisi ile o ülke Sosyalist Devletinin organları bağımsızlıklarını kazanmalı, tüm yabancı müdahale ortadan kalkmalıdır. Gazeteler ve radyolar Çekoslovak elinde olmalıdır. Parti Kongresi toplantıya çağrılmalı, politikası tanımlanmalı ve yönetimi özgürce seçilmelidir.»

1969 Ekim'inde Yürütme Kurulu, yapılan plan ve anlaşmaları SBKP'nin 20. Kongresinde varılan sonuçlarla çelişir nitelikte bulduğunu, bunları uluslararası Komünist hareketin suçladığı yöntemlere geri dönülmekte olduğunun bir işareti olarak gördüğünü ve duyduğu hoşnutsuzluğu açıkladı.[16]

Bu bildirgenin bir yerinde **Mundo Obrero** sözkonusu yöntemlerin uygulanmakta olduğu Çek Komünist önderlerinin İSKP için «özellikle değerli olduklarını, çünkü bu kişilerin 33 yıl önce İspanyol topraklarında Faşizme karşı dövüşen Uluslararası Tugaylarda yer aldıklarını» belirtti.

Çin - Sovyet sınırındaki Usuri'de silâhlı çatışma çıktığında İSKP yönetimi 1966 - 67'de Maoist yönetime yönelik acı yergiyle taban tabana karşıt bir tutumla tarafsız kaldı:

> Bir Komünist Parti'nin birçok deformasyonla da olsa yeniden kurulmakta olması olumlu bir harekettir. Çin Komünistleri o partiyi koruyacak ya da en azından içine girip çalışacaklardır. Çin'de başka bir Komünist Parti olamaz ve

bizler günün birinde onunla işbirliği yapmak zorunda olacağız.[17]

1970 başlarında İSKP ile SBKP arasında yeni bir sürtüşme nedeni ortaya çıktı: Doğu Avrupa ülkeleri ile Franko rejimi arasındaki ilişkilerin gelişmesi. Bu olay İspanyol basınının Garcia - Gomez grubunun İSKP'de alevlendirdiği yeni kriz üstüne yorumlarıyla başladı. Bu yorumlara göre İspanya ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkiler İSKP önderlerinin muhalefeti yüzünden gelişebileceği kadar gelişmemişti. Ama İSKP Doğu Avrupa hükümetlerine Çekoslovakya olayı nedeniyle karşı çıktığı andan itibaren, Doğu hükümetleri kendilerini İSKP'nin muhalefetiyle sınırlı hissetmemeye başladılar.

Madrid'de çıkan **ABC**, 1969 Kasım'ında şöyle yazdı:

> Komünist ülkelerin İSKP'ye karşı duydukları hoşnutsuzluk, bu ülkelerin Karlovy Vary konferansında Sosyalist ülkelerle İspanya rejimi arasındaki teknik ve ticarî ilişkiler hakkında alınmış tavsiye kararları karşısında unutkan bir tavır takınarak bizim Varşova'da ticarî bürolar açmamızı mümkün kılan gerçekçi bir zemine gelmelerini anlamamıza yardım eder. Demirperde'nin öbür yanındaki sermayelerle ekonomik ve muhtemelen diplomatik ilişkilerimizi geliştirebileceğimiz şüphesizdir.[18]

Aralık sonlarında Asturias'da önemli bir maden işçileri grevi patlak verdi. Franko basını grevin ciddî bir kömür sıkıntısı yaratmayacağını, kömür yüklü Polonya gemilerinin yolda olduğunu yazdı. İSKP Yürütme Kurulu Polonya Komünist Partisi Merkez Kuruluna (23 Ocak 1970'de **Mundo Obrero**'da yayımlanan) bir mektup göndererek «haberin yalanlanmasını ve Asturias proletaryası ile dayanışma çizgisinde önlemler olarak Franko rejimine kömür sağlanmasının reddedilmesini» istedi. Bu talep umursamazlıkla karşılandı. Polonya kömürü grevin en canalıcı anında Asturias'a vardı. İşçi temsilcileri Ocak ortasında kendilerini ziyaret eden Fransız CGT delegasyonuna üzüntülerini bildirdi. İspanyol basını sonraki haberlerde Polonya kömürünün anlaşmada öngörülenden de fazla miktarda gelmeye devam ettiğini yazdı. Ancak o zaman, Madrid'deki Polonya Ticaret Odası resmî bildiri yayımlayarak Asturias'a tamıtamına anlaşmada öngörüldüğü kadar kömür boşaltıldığını açıkladı.[20]

Polonya Partisi Merkez Komitesine gönderilen mektubun yayımlandığı **Mundo Obrero**'nun aynı sayısında İSKP Yürütme Kurulu yeni bir demeç yayımladı:

> Komünist Parti, Lopez Bravo (Franko'nun Dışişleri Bakanı - Claudın) ile bir Sovyet temsilcisinin Moskova'da buluştuğu yolundaki haber karşısında duyduğu şaşkınlığı ifade eder... Komünist Parti otuz yıllık tanınmazlıktan sonra Hitler ve Mussolini'nin yardımlarıyla kurulmuş ve hele hele yolun sonuna gelmiş bir rejimle sosyalist ülkelerin şu ya da bu çeşit politik ilişki kurmalarının yanlış olduğu görüşünü çeşitli fırsatlarda açıklamıştır.

Aslında İSKP yönetiminin bu tavrı görece yeniydi. 1964 Ocak'ında Sovyet ve İspanyol elçilerinin Paris'de bir araya gelmeleri üzerine **Mundo Obrero** Parti'nin tutumunu şu terimlerle tanımlamıştı:

> İspanya'nın SSCB ve öbür sosyalist ülkelerle ilişkilerini başlatması ne Komünistleri, ne de öbür muhalifleri gocundurmalıdır. Bizim tavrımız nettir: Parti V. ve VI. kongreleri, tüm ülkelerle sosyalist kamp arasında diplomatik ilişkilerden yana olunduğunu açıklamıştır... Bir sosyalist devlet ile İspanya arasında ilişkileri —bu rejim altında bile olsa— mutlak olarak dıştalayan bir ilke yoktur. Fetişizmden kaçınmalı ve bu ilişkilere sahip olmadıkları —ve olmamaları gereken— etkileri yüklememeliyiz. İspanya'nın kaderi temel olarak İspanyollar tarafından, kendi mücadelemiz tarafından belirlenecektir.[21]

Parti 1967'de «evrimcilerle» bir anlaşmaya varma taktiğinin etkisiyle bu konumunu değiştirmeye başladığında şöyle hesaplıyordu: «Evrimciler» İspanyol burjuvazisinin Franko rejiminin uluslararası alanda karşı karşıya olduğu son kısıtlamaların da tasfiyesini isteyen kesimlerini temsil etmektedir; sosyalist devletler ilişkilerin tümüyle normalleşmesi için

Franko'nun düşürülmesinin zorunlu olduğunu sezdirecek olurlarsa, «evrimciler» Franko'dan kurtulma konusunda demokratik muhalefet ve özellikle Komünist Parti ile anlaşmaya gönüllü olur.[22] Bu hesabın rejimin «yolun sonuna geldiği» varsayımıyla bağıntısı vardı. Ama böyle varsayımlar İSKP önderlerinin uzun yıllardır değişmeyen nakaratı olmuştur. Kendileri iyi birer «Sovyet - yanlısı» olarak davranırken, Doğu Avrupa hükümetleri «kardeş parti»lerinin bu iyimser analizine karışmamayı tercih ettiler. Ama artık İspanyolların alınganlığı konusunda dikkatli davranmak zorunda değillerdir. Kendi «gerçekçi değerlendirme»lerine göre davranabilirler. Roger Garaudy'nin **Toute la Verité**'de yayımlanan —ve karşı çıkılmayan— yazısında dediği gibi: «(Sovyet önderleri) İspanyol Komünist Partisini bağımsızlık hareketlerinden ötürü cezalandırmak için Moskova Konferansından sonra Franko'ya karşı tutumlarını değiştirmekte tereddüt etmediler.»

Gerçekte bu değişiklik, Sovyet hükümetinin yıllardır sürdürmekte olduğu Franko rejimi ile ilişkileri normalleştirme pratiğindeki bir hız artışından ibaretti. Franko'nun dışişleri bakanıyla Brejnev'in dışbakan yardımcısı arasında Moskova havaalanında gerçekleşen görüşmeden iki hafta sonra, İspanyol basınına göre yüksek dereceli bir diplomat olan V.I. Dirtchenko başkanlığında bir Sovyet heyeti Madrid'e —kalıcı olarak— yerleşti.

Bunun üzerine **Mundo Obrero** «Avrupa Güvenliği» kavramının oportünist yorumuna karşı uyarıda bulunarak «Avrupa güvenliğinin Yunanistan, Portekiz ve İspanya'daki Faşist rejimler için güvenlik demek olmadığını» ileri sürdü. Makale bu «oportünist yorumun» barış - içinde - bir arada - yaşama politikasındaki «deformasyonlarla» bağıntılı olduğunu söylüyor, örnek olarak Polonya kömür sevkiyatını, Lopez Bravo görüşmesini ve «görüldüğü üzre bir kısım sosyalist ülkelerin Franko rejimiyle hükümetler düzeyinde ilişkiler kurmaya doğru attığı adımları» gösteriyordu.[23]

İki partinin temsilcileri 29 Nisan 1970 tarihinde bir araya gelmeden önce İSKP - SBKP dosyasındaki ana başlıklardan bir kısmı işte bunlardı.

İSKP İÇİNDEKİ MÜCADELE

İSKP'nin yukarda ana hatlarını verdiğimiz ideolojik ve politik konumları parti içinde kaçınılmaz olarak güçlü bir dirençle karşılaştı. Sovyet önderliğine duyulan kör güven, ve Moskova'dan kaynaklanan her şeyin tartışmasız kabulü gibi eğilimler İspanyol Komünistlerinin büyük bölümünde —özellikle iç savaş kuşağında— henüz yaşamaktaydı. Stalin'in İspanya Cumhuriyeti'ne yapabileceği her yardımı yapmış olduğu miti hiçbir zaman soru ile karşılanmamıştı. 20. Kongre gerçek bir tartışmanın konusu olmamıştı. Bazı İSKP önderlerinin Stalinizm analizini derinleştirmek üzere 1956'da ve 1963 - 64'de giriştikleri tektük atılımlar Carillo tarafından ustaca yönlendirilen «parti eğitimi» altında boğulmuştu. Ama, 1956'dan sonra beliren kuşkuları ve sorunu tartışmaya açmak isteyen az sayıdaki parti üyesini bastırmakla, Carillo ve yandaşları 21 Ağustos'dan sonra kendilerine geri tepecek olan koşulsuz «Sovyet - yanlısı» mantığa da yol açmış oldular. Carillo o zaman Garcia - Gomez grubu tarafından «yabancı, sorumsuz ve kaba bir yaratık» olarak suçlandı ve 15 Eylül söylevi «tüm sorumlu militanlara ve SBKP'ye karşı savaş ilanı» olarak nitelendirildi.[24] Aslında Carillo bu söylevinde zaten kitabında varolan tezleri tekrarlamıştı. Ama bu tekrar öyle saldırgan, rahatsız edici ve kaba bir tonda idi ki yandaşlarının bir kısmı da bu konuşmayı içlerine sindiremedi. Garcia - Gomez grubunun yukarda alıntı yaptığımız belgesine göre Carillo'nun söylevi «kendi görüşüne teslim olmayan hazırlıksız komünistlerin acımasız avlanışını ve politik terörü» başlatmış oluyordu. Yönetime göre ise bu «eylem parti içinde yıllardır yaşanan en kapsamlı ve derin, tümüyle özgür ve demokratik tartışmayı» başlatmıştı. Bu tartışma sürecinde Merkez Kurulu üyeleri parti tabanı ile tartışmayı gizliliğin zorluklarına karşın daha önceki herhangi bir fırsattan çok daha dolaysız bir şekilde gerçekleştirmişti.

Gerçekte bu tartışma yöntem açısından öncekilerden bir farklılık göstermiyordu. Merkez Kurulu'ndaki Sovyet yanlısı üyelere görüşlerini tabana, aracı organlara anlatma ya da basında açıklama hakkı tanınmamıştı. «Partinin politik çizgi temelinde ve Merkez Kurulu

çevresindeki birliği her şeyden önce gelmelidir.»[25] Bu «tartışma» ile öncekiler arasındaki biricik —şüphesiz çok önemli— fark, yönetimin bu kez çok sayıdaki muhaliflerine daha geniş bir hoşgörü ve sabırla davranmak durumunda kalmasıydı. Ayrıca, muhalefetin temsil ettiği görüş de, doğrudan doğruya SBKP tavrıydı.

HİZİPÇİLİĞİN ÖNLENMESİ

Merkez Kurulu'nun 1968 güzünde yapılan toplantısında Eduardo Garcia ve Agustin Gomez'e düşünmek için zaman verilmiş, her ikisi de kendilerini parti birliği ve disiplinine saygı göstermeye ve «parti ve işçi sınıfına karşı görevlerinin bilincinde» militanlar olarak davranmaya söz vermişlerdi.[26] Yönetime göre bu onları kendi görüşlerini parti içinde yaymaktan alıkoyması gereken bir sözdü. Ama iki muhalife göre ise bu, partinin «anti - Sovyetizm» uçurumuna düşmemesi için gereken her şeyi yapmalarını zorunlu kılıyordu. Nitekim, ilişkilerinin çokluğundan ve örgütteki saygınlıklarından yararlanarak eyleme geçtiler. Bu şekilde davranarak suçların en büyüğünü işlediler: hizipçilik. Temmuz 1969'da Merkez Kurulu Eduardo Garcia'nın «istifa»sını onayladı ve Agustin Gomez'i Kurul'dan ihraç etmeye karar verdi.[27] Aynı yılın Ekim ayında, **Mundo Obrero** «ayrılıkçı ve hizipçi niyetlerini» suçlayan zehir zemberek bir yazı yayımladı ve onları tüm parti örgütlerine «temsilciler» ve «parti yönetimine iftira eden ve politik çizgisini yeren» yazılar göndermekle suçladı. «Bu zamanda böyle bir mantığı savunmayı anlamak mümkün değil. Komünist Enternasyonal'in feshinden 26 yıl, SBKP'nin 20. Kongresinden 13 yıl sonra, 75 Komünist Partisinin Moskova'daki konferansından birkaç hafta önce, hareketimizde hiçbir öncü parti olmadığı açıklanmışken, düne kadar yönetici olan iki militanın eskimiş olan koşulsuz destek ölçütünü savunarak parti saflarında ayrılıkçılık yaratmak ve partilerini yıkıma uğratmak çabasında olmaları inanılacak şey değildir!»[28]

Eğer 1969 Ekim'inden önce, Garcia - Gomez grubunun bu cüret gösterisi ile hizipçi faaliyetteki kararlılığı büyük ölçüde Moskova'dan gördüğü teşvike borçlu olduğuna ihtimal verilebilseydi, o tarihten sonra şüpheye yer olmayacaktı. **Mundo Obrero**'nun Eduardo Garcia ile Agustin Gomez'i suçlamasına tepki olarak derhal Moskova örgütündeki 200'den fazla İSKP militanınca imzalanmış bir **Açık Mektup** yayımlandı. Burada «Parti birliğinin biricik geçerli temeli olan işçi sınıfının hedefine ve Marksizm - Leninizm'in ilkelerine sınırsız bir sadakat göstermiş ve göstermekte olan yoldaşlar» savunuluyor, «İSKP yönetiminin anti - Sovyetik karaçalma ve politik baskı yöntemleriyle tüm partiye empoze etmek istediği yanlış politik tutumlar» mahkûm ediliyordu. **Açık Mektup** şu taleplerle son buluyordu: (1) — «Çekoslovakya sorunu hakkında alınan kararların iptali», (2) — «Marksizm - Leninizm ve proleter enternasyonalizmi ilkelerine sımsıkı bağlı olan» Garcia, Gomez ve tüm öbülerine karşı alınan «baskıcı önlemlerin» kaldırılması. Belge Moskova - Ekim 1969 tarihliydi ve şu dipnotu taşıyordu: «Şimdiden iki yüzden fazla parti üyesince imzalanmış bulunan bu mektup, Santiago Carillo'nun bundan önce İSKP Merkez Kuruluna hitaben yazılan 143 imzalı mektubu almayı reddetmesi üzerine açık olarak yayımlanmaktadır.»

İlk mektubu iletme girişimi, Santiago Carillo Uluslararası Komünist Partiler Konferansı için Moskova'dayken olmuştu. Reddedilişi, mektubun İspanyol delegasyonuna tutumunu değiştirmesi için yapılan bir dizi baskının parçası oluşuyla açıklanabilir. (İspanyol delegasyonunca hazırlanan konuşmayı değiştirtmek amacıyla Suslov ve öbür SBKP liderlerince istenen ve amaca ulaşmayan toplantı en önemli baskı örneğiydi.)

İSKP'nin SSCB'deki örgütlenme kurulu bölünmüştü: yedi üye Carillo'yu, dört üye Garcia - Gomez grubunu destekliyordu. 20 Aralık 1969 tarihli **Mundo Obrero**'da «SSCB'deki İSKP Komitesi imzalı bir mektup yayımlandı. Mektup Parti saflarındaki bölünmenin muhasebesini yapmaksızın, Garcia ile Gomez'in SSCB'de yaşayan İspanyol Komünistleri arasındaki «hizipçi» faaliyetini suçluyordu. Hemen ardından 22 Aralık'da Garcai -Gomez'in yandaşları Moskova'da 240 üyenin katıldığı bir toplantı düzenleyerek **Mundo Obrero**'da yayımlanan mektubu protesto eden bir karar aldılar. Şöyle deniyordu: «Tüm dünyada demokrasi ve sosyalizmin öncüsü olan SBKP hiçbir zaman partimizin iç işlerine müdahale etmemiştir.» Metnin **Mundo Obrero**'da basıl-

ması ve Özgür İspanya Radyosu'nda okunması talep ediliyordu. Eğer bu talep yerine getirilmezse o zaman «tüm parti militanlarının dikkatine sunmak için gereken önlemler» alınacaktı. Nitekim birkaç hafta sonra kopyaları İspanya'da ve mülteci İSKP örgütlerinde elden ele dolaşıyordu.

Bir «kardeş parti»nin yönetimine karşı olan açık mektup, imza toplama, toplantı ve başka ülkelere belgeler yollama gibi eylemlerin Moskova'da SBKP'nin teşviki ya da en azından onayı olmadan gerçekleşmesi akla gelecek şey değildir. Aynı şey Sovyetler Birliği'nde eğitim görmüş ve yerleşmiş —hem SBKP, hem İSKP üyesi— bir grup aydın tarafından kaleme alınan ve Garcia - Gomez grubunca dolaşımı sağlanan bir başka belge için de sözkonusudur. Burada Çekoslovakya olayına şöyle bir değinen yazarlar tüm dikkatlerini Carillo'nun yazılarını teorik olarak çökertme hedefinde toplamışlardı. Carillo'nun tekelci devlet kapitalizmi konusundaki tutarsızlıkları, İspanya'nın toplumsal yapısını analizi, kullandığı «politik ve ekonomik demokrasi» kavramının reformist ve ütopik niteliği v.b. yeriliyordu. Garcia - Gomez'in Ekim 1969 tarihli **İspanya Komünist Partisi Üyelerine** yazısı ile birlikte bu belge saldırıyı partinin tüm politik çizgisine ve iç işleyişine kadar uzatıyordu. Carillo, «evrimci» burjuvazi ile oportünist uzlaşmalara girme isteği, Franko rejimini tamamen çözülüş halinde gösteren öznelci bir yaklaşım, partiden zafer kazanmışcasına söz etme ve demokratik merkeziyetçiliği çiğneyerek otoriter yöntemler kullanmakla suçlandı.

İSKP Merkez Komitesi buna Garcia ile Gomez'i bölücülük yaptıkları gerekçesiyle partiden atarak cevap verdi. Bununla birlikte, bazı MK üyeleri bu kararın aleyhinde oy kullandı veya çekimser kaldı. Aralarında Yürütme Kurulu Üyesi General Lister de vardı. Lister 1969 yazına kadar yönetim konumunu paylaşmış, İbarruri ve Carillo ile birlikte Uluslararası Konferansa katılmış ve Carillo'nun sunduğu raporu onaylamıştı.

Carillo aleyhtarı kampanya 1969 - 70 kışında yoğunlaştırıldı. Kuşkusuz Moskova kökenli olan **Acerca de lc Deformacion de los Principios Basicos (Ideologicos) y de Organizacion del Partido Communista de Espana** başlıklı yeni bir belge dolaştırıldı ve 15 Nisan 1970'de parti militanlarına yeni bir çağrıda bulunuldu. Bu kez, hem Batı Avrupa'dan —özellikle Fransa'dan— hem de İspanya'dan seçilmiş 69 kadro elemanı ve üye tarafından desteklendiği belirtilen çağrıya «güvenlik nedeniyle» sadece altı isim konmuş, destekçilerden 34 kişinin 30 yıldır partili olduğu vurgulanmıştı. Manifesto bir kongre talep ediyor, Dolores İbarruri'ye dolaysız bir çağrıda bulunarak «büyük otoritesini» kullanması ve «kendi evimizde biraz düzen sağlamak için yardımı» isteniyordu. (İspanyol işçi hareketinin geçen Aralık'ta 75 yaşını dolduran bu efsanevî kişisi iç savaştan bu yana birkaç kısa aralık dışında Moskova'da yaşamaktadır. Çekoslovakya müdahalesine karşı tavrını değiştirmesi için yoğun bir Sovyet baskısına uğramış, ancak şimdiye kadar bu baskılar istenen sonucu vermemiştir).

İSKP yönetimi bu hücuma «hizipçi» faaliyetleriyle tanınan militanları ihraç ederek ya da sorumlu oldukları yerlerden alarak —ve böylece bu faaliyetlerin kapsamlılığını dolaylı şekilde pekiştirerek— karşılık verdi. Bunlar olurken Carillo SBKP'ye en çok eleştirel yaklaşan partilere özellikle ağırlık vererek 1969 - 70'i Komünist hareket içinde yoğun bir diplomatik faaliyetle geçirdi. Yorulmak bilmeyen genel sekreterin hemen her zaman başlarında bulunduğu İSKP delegasyonları Kore, Japonya, Hindistan, Yunanistan (iç parti), Finlandiya, Yugoslavya, Romanya ve Vietnam önderlerini ve en önemlisi İtalyan Komünist Partisi yönetimini ziyaret etti.

1970 Nisan'ında Carillo militanlarla yaptığı bir toplantıda Çin Komünist Partisi ile ilişkileri normalleştirme eğilimini bildirdi. Bu açıklama, SBKP'den gelen istek üzerine aynı ayın sonlarında İSKP ile SBKP arasında yüksek düzeyde bir görüşme yapılacağı yolundaki bir başkası ile —kaza eseri olmayarak— çakıştı.

MOSKOVA TOPLANTISI

İSKP temsilcileri —İbarruri, Carillo, Gallego— ile SBKP temsilcileri, —Suslov, Kirilenko, Ponomariev— arasındaki toplantı 29 Nisan'da yapıldı. Ortak bildiri yayımlanır yayımlanmaz, Garcia - Gomez grubu «bu toplantı Santiago Carillo'da kişileşen İSKP'yi

SBKP'den ve SSCB'den koparma çizgisine yiğitçe karşı çıkan binlerce İspanyol Komünistinin mücadelesiyle kazanılmış ilk üründür» diyen bir demeç yayımladı. Aslında ortak bildiriden kesinlikle çıkarılabilecek tek sonuç ayrılıkların sürdüğüydü. Bildiride Çekoslovakya, Çin, Sovyet hükümetiyle Franko rejimi arasındaki ilişkiler v.b. tartışmalı sorunlara en ufak bir değinme yoktu. Tarafların dilediklerince yorumlayabileceği diplomatik bir metindi: Lenin'in 100. doğum yıldönümüyle ilgili beylik sözler, «SSCB'de komünizmin inşasına» İSKP'nin desteği, «İspanya Komünist Partisi'nin mücadelesine» SBKP'nin desteği, Vietnam'la, Arap ülkeleriyle dayanışma v.b. Toplantının gerçek sonucu —yani bir anlaşmaya varılmayışı— metnin son iki satırında yatıyordu. «Görüşme, içtenlik, yoldaşlık ve karşılıklı saygı atmosferi içinde geçti.»

Birkaç gün sonra, Carillo **Mundo Obrero** da şu açıklamayı yaptı:

> Ne biz partimizce savunulan konumlarda değişiklik yaptık... ne de Sovyet yoldaşlar şu ya da bu konumuzdan ödün vermemizi istediler... Emperyalistler İspanyol Komünistlerinin anti-Sovyetizm'e sarılacağını düşünüyorlarsa bizi tanımıyorlar demektir... Ama, öte yandan, belli çevreler Moskova'ya gidişimizin bir 'kapitülasyon'a yol açacağını bekliyorsa onlar da aynı derecede aldanacaktır

Gerçekte, «her iki parti arasındaki dostane ilişkilerin gelişimindeki bu normal episod», görünüşü kurtarmak için müsekkin türünden bir ortak bildiri bile yayımlanmaksızın her an çok anormal ve dostane olmayan bir biçimde son bulmaya elverişliydi. Sovyet yöneticileri İSKP'nin Çekoslovakya ve öbür sorunlardaki konumlarında köklü değişiklikler için ısrarla mücadele etmiş, Suslov «karşılıklı saygı» formülüne karşı çıkmıştı. Bu «normal episod», her iki taraf için de, çatışmanın şiddetlenmesinin prelüdü idi. Carillo'nun Yugoslav, İtalyan, Yunan ve Romen Komünist önderleriyle bir dizi görüşme daha yapma gereğini duyması boşuna değildi. Mayıs ortasından Haziran ortasına kadar bir aylık dönemi bu diplomatik cepheye hasretti.

Bu zirve toplantısından sonra, Moskova mülteci örgütü «Carillista» yönetime karşı kampanyayı yoğunlaştırdı. Yönetime sadık üyelerin Dolores İbarruri başkanlığındaki 20 Haziran toplantısını bozmaya çalıştı. Bu görülmedik bir olaydı: Moskova'nın göbeğindeki bir caddede yüzlerce İspanyol Komünisti İSKP genel sekreterine duydukları nefreti patırtılı bir gösteriyle dışa vuruyorlardı. İki hizip arasındaki olaylar sonraki haftalarda birkaç katına çıkarak —bazen şiddetle— devam etti ve İSKP'nin Moskova bürosu **Casa de Espana**'nın kapatılmasına bahane oldu.

Bu sırada, İSKP yönetimi tutumunu sürdürdü. Dubçek'in Çeokslovak partisinden ihraç edilmesi üzerine **Mundo Obrero** «normalleşme»nin sert bir muhasebesini yaptı:

> Eşzamanlı olarak, hâlâ süren, ve binlerce kadroyu ve yüz binlerce sıradan militanı etkileyen devasa bir temizlik başlatıldı... Çekoslovakya'nın yönetim organları müdahaleyi onaylamayanları suçlarken ülkelerinin işçi sınıfını, aydınlarının ve emekçi kitlelerin ezici çoğunluğunu suçluyor olmaktadır. Ve bunlar olmadan, bunlara karşın, sosyalizm nedir? Şimdiki Çek önderleri '50'lerin «prefabrik» mahkemeleri bizde olmayacak diyorlar. Yine de, çok tehlikeli bir politik baskı yürürlüğe sokulmuştur ve bu Komünist hareket içindeki bölünmeleri daha da keskinleştirebilir...[31]

GENERAL'İN SEFERBERİĞİ

Eylül'de, Carillo Lister'in parti kongresi talebine, genişletilmiş —yani kendi önderliğine sadık kadroların da olduğu— bir Merkez Komitesi plenumu ile cevap verdi. Asi General, Homervarî bir muharebeye hazırlanmış olarak bu toplantıya katıldı. Genel sekreteri suçlayan bir metinle katıldığı toplantıda Yürütme Komitesinin önerdiği üç maddelik gündem yerine şu bir maddeden oluşan kendi gündeminin geçirilmesi önerdi: VIII. Parti Kongresi için çağrı. Lister oylamadan önce önerisini savunmak için fırsat istedi. «Genişletilmiş» Plenum elbet böyle oyunlara gelmezdi ve oylamaya derhal geçilmesine karar verildi. Lister'in önerisi topu topu üç oy alarak reddedildi. Bunun üzerine General «konuşmasına izin verilmediği» gerekçesiyle toplantıdan çekildi. Önerisini destekleyen iki MK üye-

si de onu izledi. Bu hareket anlamsızdı, çünkü gündemin üçüncü maddesine gelindiğinde Lister suçlamalarını sıralayabilecekti. Ne diye «savaş alanını» böyle alelacele terketmişti? «Carillist»lere göre Lister hazırladığı «kötülükleri» MK önünde sergilemeye «cesaret etmemişti».[32] Bu hipotez üstünde oyalanmayacağız —Generalimizin ünlü yiğitliği karşısında pek önemsiz bir saldırı. Geleceğin biyografi yazarlarına bırakabileceğimiz bir sorun bu. MK toplantısından sonra açıklanan o tamamlanmamış metindeki «kötülükler» üstünde durmamız daha yararlı olacak. İnsanı ilk çarpan şey General'in akıl almaz yüzsüzlüğü. Carillo'nun otoriteciliğine yöneltilen suçlamaları doğru idiyse, Lister, Garcia ve Gomez'in partide oynadıkları rol ve General'in başkalarının yanlışlarına ya da zayıflıklarına karşı dillere düşmüş «katılığı» ortadayken, sanık iskemlesine oturmaktan nasıl kurtulabildiklerini anlamak güçtür. Bu yetmezmiş gibi, Lister ile ötekilerin «anti - Carillist» tutumunun altında yatan sebep dikkate alındığında suçlamaları hayli garip kaçmaktadır: Stalin'den Brejnev'e Sovyet önderlerine binlerce özgün devrimciyi imha, Moskova ve Halk Demokrasilerindeki korkunç mahkemeler, «kardeş parti»lere karşı tanklar kullanma, karşı koyanları ezmek için sistemli bir lekeleme taktiğinin kullanılışı v.b. imkânı veren kuruma kayıtsız şartsız itaat. Lister Carillo'ya örneğin Partinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Nazi toplama kamplarından sağ çıkan İspanyol Komünistlerini şerefli davranıp davranmadıklarını saptamak için Fransa'da sorguya çektiği gerekçesiyle çatıyor. Çatarken de şu ufak ayrıntıyı «unutuyor»: Bu sorgu için inisiyatif Moskova'dan gelmişti. Ve orada, Nazi kamplarından kaçmış olmak «Sovyet» kamplarına aday olmaya yetiyordu. Sorgu arkadan gelirdi, tabiî o zamana kadar kurban dayanabilmişse.

Lister'in, partinin politikası, iç işleyişi v.b. gerçek sorunlarla ilgili «suçlamaları», demagojik, tutarsız, son derece öznel ve kişisel bir şekilde formüle edilmiş, tamamen anlamsız bir gürültüydü. Asıl sorunlar —öyle görünüyor ki onyıllardır birikmiş— kişisel kinlerin patlak vermesiyle bu işlerde becerikli eller tarafından örtük ve çarpıtılmış bırakılmıştı. **Mundo Obrero** Lister'in suçlamalarına ayırdığı yoruma şu başlığı atmakla isabet etmişti: **Berlanın İğrenç Kokusu.** Çünkü pro - Sovyetik grup, gerçekte İspanyol Komünistlerinin karşı karşıya olduğu ciddî sorunlara eleştirel, Marksist bir yaklaşım getirmeye çalışmıyordu. Bütün yaptığı, Çekoslovakya'nın istilâsını ve işgalini suçladığı ve bu konumunu o zamandan beri kararlılıkla koruduğu için Carillo'yu «mahkemeye çıkarmaya» çalışmaktı. Carillo eğer bu konumu benimsemeseydi, gerçekten kullandığı otoriter yöntemler ve gerçekten izlediği oportünist politika konusunda Brejnev ve Ortaklarının tam desteğini almaya devam edecekti. Onlar Carillo'yu yanlışlarından ve yöntemlerinden ötürü değil, koşulsuzlukun göbekbağını koparmaya —kararlılık derecesini henüz bilmesek bile— cesaret ettiği ve SSCB'de varolan sisteme biraz eleştirel baktığı için «mahkemeye getirmek» istediler. Bu eleştirelliğin sorunların köküne inip inmeyeceğini görmek için beklememiz gerekiyor. Şüphesiz böyle bir adım devrimci, tam anlamıyla Marksist bir yolun seçileceğini garanti etmez. Ama böyle bir yolun izlenebilmesi için de **olmadan olmaz** (sine qua non) bir gerekliliktir.

Ne olursa olsun, Dolores İbarruri'nin azmi sayesinde genişletilmiş Merkez Komite Plenumu Carillo'nun partinin yönetim organları ve aygıtlarındaki zaferini perçinledi. Lister ve Merkez Komitenin öbür dört üyesi Parti'den ihraç edildiler.[33] Eşzamanlı olarak, 29 yeni üye atandı ve bunlardan beşi Yürütme Kurulu'na seçildi. Böylece, Merkez Komitenin eski üyeleri arasında hâlâ kendini gizleyen Sovyet - yanlısı kalmışsa bile —ki muhtemelen kalmıştır— genel sekreter parti yönetiminde ezici bir çoğunluğu garantiye almıştır.

AÇIK BÖLÜNME

Bu birleşik toplantı (Plenum) açıkça bölünmenin başlangıcını oluşturdu, çünkü Sovyet-yanlısı olanlar en önemli organlardaki savaşı kesinlikle kaybedince kendi başlarına bir VIII. Kongre yapmayı ve «sahici» İspanya Komünist Partisi'ni kurmayı kararlaştırdılar. Bu yönde görülen ilk adım yeni bir **Mundo Obrero**'nun yayımlanmasıydı. (Bu üçüncü oluyordu, çünkü Maoistler kendi **Mundo Obrero**'larını bir süredir çıkarmaktaydılar.) Parti çalışmasının gizliliği nedeniyle «Sovyet-yanlısı» olanların hangi güçlere dayandığını hesaplamak zordur. Muhtemelen, SSCB'deki örgü-

tün hatırı sayılır bir bölümüne (İSKP, Fransızlardan sonra, bu ülkedeki en kalabalık mülteci seksiyonudur), Fransa ve Latin Amerika'daki güçlü çekirdeklere ve İspanya'da —özellikle Madrid, Asturias ve Bask ülkesindeki— ve güçlerini kestirmesi zor olan gruplara güvenmektedirler. Stalinist geleneklerle yoğrulmuş tecrübeli militanlar ağırlıklı gözükmektedir ama İSKP yönetiminin Çekoslovak olaylarına gösterdiği tepkinin savurduğu veya yönetimin yöntem ve politikasından hoşnut olmayan gençler de yanlarında sayılır. Ne olursa olsun, Kremlin, terziden yeni çıkmış bir İSKP inşa etmeye karar vermiştir ve şimdiden bu operasyonu gerçekleştirecek sayıda İspanyol militanına ve kadrosuna sahiptir. Karşı karşıya oldukları en çetin zorluk, bu tür bir girişimin Komünist Hareket içinde doğuracağı muhtemel tepkidir. Öbür benzer operasyonlarda —örneğin, Yunanya da Avusturya olaylarında— SBKP şefleri manevralarını ilgili partinin yönetimindeki çoğunluk üstüne kurmayı başarmışlardır.[34] Fakat İSKP'nin durumunda, Moskova tarafından «anti-Sovyet» olarak nitelenen, Merkez Komitenin —başkan ve genel sekreterin önderliğindeki— çoğunluğudur. Ve bu takdirde, başta —Lister ve ortaklarının ihraç kararını yayımlamakta çabuk davranan— güçlü İtalyan Komünist Partisi olmak üzere hiç de az olmayacak sayıda parti Carillo ve İbarruri tarafından temsil edilen partiyi destekleyecektir. Öbürleri —örneğin, ihraç kararından şimdiye kadar söz etmeyen Fransız Komünist Partisi— Kremlin'in manevrasına ayak uydurabilir. Gerçekleştiği takdirde, «İspanyol Operasyonu» hareket içinde kaçınılmaz olarak yeni ve önemli bir ihtilâf konusu olacaktır. SBKP bu yüzden bir süre için Lister'in partisine Carillo-İbarruri çizgisi ile bağını resmen koparmadan ve öbür komünist partilerin kendi himayesindeki partiyi tanımalarını talep etmeden destek olmayı seçebilir. Ne var ki güvenilir bilgilere göre Carillo bu tür bir oyunu hoşgörüyle karşılamayacağını açıkça ortaya koymuştur. Kremlin hiyerarkları her şeye karşın ısrar edecek mi? İki önderlik arasında bir uzlaşma hâlâ mümkün müdür? Ya da bir başka deyişle: Bu sorun, gerek SBKP-İSKP ilişkilerinde gerekse İSKP içinde nasıl bir gelişme gösterecek? Bu soruya cevap vermek için, İspanyol sorununu Komünist hareketin içinden geçmekte olduğu genel bunalımın bağlamında ele almalıyız.

TEMELDEKİ SORUN

Komünist hareketin bugün içinde bulunduğu bunalımın teorik, politik ve ideolojik kökleri Komünist Enternasyonal dönemine kadar uzanır.[35] Bu fenomen Komünistlerin ezici çoğunluğu için SBKP'nin 20. Kongresi'ne kadar SSCB'de (ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra «sosyalist kamp»ta) sosyalizmin muzaffer yürüyüşü ve kapitalizmin «kaçınılmaz ve evrensel çöküşüne» doğru cenaze marşı miti arkasında saklı kaldı. 1956 patlaması bu yanılsama perdesini —tümüyle de olmasa da— araladı. O tarihten sonra Komünist hareketteki bunalım eşit ve çizgisel bir gelişme göstermemesine karşın— açık ve genel bir niteliğe büründü. Görünüşte istikrar sağlanan dönemleri Çin-Sovyet çatışması ve Çekoslovakya'nın işgali gibi derin ve acımasız şoklar izledi. Her ülkede, her Komünist Partisinde, SBKP ile öbür partilerin ilişkilerinde, bunalım çeşitli özel biçimler aldı. Fakat genel bunalım, üstüste binmiş ve birbirini etkileyen birçok anahtar sorun üstünde yükselmektedir: SSCB'de ve öbür «sosyalist» denilen ülkelerdeki toplumsal sistemin niteliği ve hemen tümünde sosyalizme doğru diyalektik bir gelişmenin yokluğu; SSCB'nin öbür «sosyalist» Devletlerle ilişkilerinde uyguladığı büyük güç şovenizmi ve öbürlerinin buna tekabül eden «anti-Sovyet» milliyetçiliği; SBKP'nin —tersi sık sık ilan edilmesine karşın— Komünist Partileri Sovyet devletinin politikasına araç olarak kullanma çabası; gelişmiş kapitalist ülkelerdeki en önemli Komünist Partilerin sosyalist devrimi **fiilen** terkederek neo-reformizme hızla kayması; başlıca kapitalist ülkelerde (özellikle Birleşik Devletler'de) ve birçok «üçüncü dünya» ülkesinde Komünist Partilerin azalan belki de yok olan rolü; herhangi bir gerçek tartışmayı ya da normal bir kendini-yenileme sürecini engelleyen Stalinist «demokratik merkeziyetçilik» anlayışından türetilen yapılarla yöntemlerin genelde korunması.

Bunlar ve başka etmenler tarafından belirlenen bunalım sadece negatif, yıkıcı bir süreç değildir. Pozitif yanı gittikçe daha çok

anlam kazanıyor: Komünist hareket içinde katılaşmış yapılara ve yönetimlere karşı Komünist Partilerin global dönüşümleri imkânı hakkında yanılsamalara kapılmadan mücadele eden, yeni bir komünist devrim anlayışını özenle geliştirme ve pratiğe dökme yolları, yeni bir devrim stratejisi, yeni tip bir politik öncülük v.b. üstünde duran akımların doğuşu. Gelişme ve gerilemelerle dolu karmaşık bir süreç olmakla birlikte bu çabalar Komünist hareketi dışında doğan yeni devrimci güçlerle yakınlaşmaktadır.

Geçen onyılın deneyi bu yüzden gösteriyor ki komünist hareketteki bunalım her ne kadar büyümeden çok çürüme ve bunama niteliğinde olsa da Komünist Partilerde eleştirel davranmaya ve yeni bir yol aramaya muktedir güçler **vardır.** Bu eleştirel akımlar, Komünist hareketteki öbür militanların, önderlerin veya grupların bir sonraki evrede benzer adım atması imkânına genellikle şüpheci gözle bakıyorlar. Oysa bu dönemin olayları böyle bir şüpheciliği gitgide daha çok cürütecek niteliktedir.

Çekoslovak işgalinden birkaç yıl önce, İSKP'nin bugünkü yönetici çekirdeği —partinin büyük çoğunluğunun desteğiyle— Stalinist ve neo-Stalinist dogma ve yöntemleri suçlayarak Rubikon'u geçen bazı önde gelen kadroları ihraç etmişti. Bugün ise «anti-Sovyetizm» ile suçlanan o aynı çekirdektir. SSCB'nin politikası ve «sosyalist» ülkelerde varolan duruma yönelttiği eleştiri şüphesiz ürkek ve muğlaktır: Doğu Avrupa'daki toplumsal sistemlerin niteliği sorununu —bu canalıcı sorunu— hiç değilse kamuoyu önünde açık açık ortaya koymamaktadır. Ama Carillo'nun yargıları bu eğilim doğrultusundadır. Kremlin bürokratları Carillo ve takımını —sadece konuşmalarını, makalelerini ve belgeleri değil, özellikle kapalı toplantılarda ve tartışmalarda belirttikleri ve kendilerine bir güzel iletilen görüşleri de hesaba katarak— tehlikeli bulurken —kendi açılarından— yanılmamaktadırlar.[36] Bu yüzden tümüyle silinip süprülmeksizin herhangi bir «politik pazarlık» muhtemel görülmemelidir. Moskova Carillo'ya olan tüm güvenini yitirmişken, ISKP genel sekreteri en ufak bir tereddütün veya geri çekilmenin kendisi için ölümcül olacağını çok iyi bilmektedir.

PERSPEKTİFLER

Şimdilik SBKP ile öbür Komünist Partiler arasındaki çelişki görece daha az keskin görünmekle birlikte her parti içindeki mücadele kızışma ve kronikleşme eğilimindedir. Öte yandan bu yüzeydeki durgunluğun arkasından ne geleceğini kimse bilemez. İster yeni «Çekoslovakyalar» olsun, ister kapitalist dünya Komünist Partilerinin —geçenlerde Avustralya Komünist Partisi'nın gerçekleştirdiği gibi— yeni başkaldırıları ya da **II Manifesto** tipi bir olgu olsun, Sovyet önderleri «anti-Sovyet» virüsünü kapmış partileri «normalleştirmek» için mümkün her yolu deneyecektir. Her durum elbet özel bir tedavi gerektirir, ama hedef hep aynıdır: Virüs'ün bulaştığı herkesi yönetimden düşürmek. Bunu başaramazsa, sözkonusu partiyi bölmek ve bir yenisini yaratmak. Kremlin başka türlü hareket edemez. Temel sorunlarda yabancı Komünist Partilerin koşulsuz desteği dün olduğu kadar bugün de iç ve dış politikası açısından hayati önem taşımaktadır. Çünkü bu partilerin SSCB'de varolan toplumsal düzene karşı eleştirel, Marksist bir tavır alması, bu yönetici gruba karşı dehşetli bir moral, politik ve ideolojik bir darbe demek olup Sovyet halkının devrimci uyanışını harekete geçirir.

SBKP bu sebepten Komünist harekette bu yöndeki her türlü eğilimi budamak için gereken her türlü yola başvurur. Fakat böyle eğilimlerin gelişmesi kaçınılmazdır. Yalnızca devrimci çevreler değil, aklı başında neo-reformist öğeler de Moskova'ya ideolojik ve politik uyrukluğu her zamankinden daha ciddî bir handikap olarak görüyorlar. Her ne kadar neo-reformist çizgi belli konjonktürlerde Sovyet devleti ile kapitalist devletler arasındaki pazarlıklardan (Pompidou'nun Fransa'sı ve Brandt'ın Almanya'sı ile geçenlerde sonuçlandırıldığı gibi) taktik olarak yararlanabilirse de, bu geçici avantajlar «uydu» statüsü temel engeli karşısında gittikçe daha az bir değer ifade etmektedir. Bu yüzden, Sovyet yönetimine karşı çıkan ve neo-reformistlerden devrimcilere kadar çeşitli varsayımları ve vargıları kucaklayan eğilimler Komünist Partiler içinde filizlenmektedir. En güçlü perspektif, SBKP ile öbür partiler arasındaki çelişkilerin azalması değil, saklı ve açık çarpışmalar ve

çatışkılar doğurarak derinleşmesidir.

Partinin yapısı ve işleyişi ve parti ile kitleler arasındaki diyalektik köklü bir şekilde yeniden gözden geçirilmeden İSKP'nin İspanyol devriminin partisi olmayacağı kesindir. Bugünkü bunalımın erdemi şurada ki iç mücadele parti politikasının özsel sorunlarını açığa çıkmaya zorlamıştır. Bu sorunlar militanları alıştıkları düşünme tarzından çıkarıp derin derin düşünmeye ve temel önkabullerini soruşturmaya zorlayarak acı hesaplaşmaların/yüzleştirmelerin teması olmuştur. Ancak bu temalar parti-içi polemik hedefleri yüzünden şimdiye kadar sakat ve çarpık biçimler almıştır. İSKP'nin bunalımı, ancak —parti içinde ve dışında uzun yıllardır gelişmiş bulunan bütün Marksist çekirdeklerin de katıldığı— tümüyle serbest bir tartışmayı parti saflarında başlattığı takdirde İspanya'daki devrimci sola verimli perspektifler sağlamak açısından yardımcı olacaktır. Bu tartışma anti-Franko mücadelesinin pratiği ve devrimci mücadelenin uluslararası düzeydeki pratik ve teorik gelişimi ile sıkı sıkıya bağlı bir tartışma olmalıdır. Tüm canalıcı sorunlara hücum edilen bir tartışma: İspanyol kapitalizminin analizi ve İspanyol devrimi için bir stratejinin özenle işlenmesi, yeni tip bir devrimci partinin yaratılması; emperyalizmin ve gelişmiş kapitalist ülkeler ile «üçüncü dünya»daki devrimin sorunları; komünist bir toplumun inşası sorunları. Bir kelimeyle, şu tarihî evrede dünya devrimi/İspanyol devrimi sorunsalı.

İSKP'nin bugünkü yönetiminin bu tür bir yaklaşımı başlatma imkânına gelince: Bu konudaki kötümserliğimizi saklamıyoruz. Ancak mutlak olarak imkânsız olduğunu da söylemiyoruz. İspanyol Komünizminin şimdiki ideolojik ve politik krizinin tarihte bir benzeri yoktur ve sonucunun ne olacağı hakkında kimse kesin olarak kehanette bulunamaz. ■

[1] Eduardo Garcia 10 yıl kadar partinin örgütlenme sekreterliğini yürütmüştür. Agustin Gomez İSKP Merkez Komite üyeliğinde bulunmuş ve Bask Komünist Partisi'nin önderliğini yapmıştır. Lister tanınmış bir kişiliktir. İç savaş döneminden beri Merkez Komite üyesi olmuş, 1947'den beri de Politik Büronun —daha sonra Yürütme Kurulu— bir üyesi olarak çalışmıştı.

[2] Bkz: *Mundo Obrero*, s. 19, 1966 ve *Nuestra Bandera* s. 53, 1967 baharı.

[3] Bkz: Santiago Carillo'nun SBKP'nin 22. Kongresi üstüne raporu. *Problems of the Communist Movement*, Paris 1964, özellikle 52. ve 53. sayfalar.

[4] *Nuestra Bandera*, s. 47-48, Şubat-Mart 1966, s. 16-18.

[5] *Mundo Obrero*, s. 3, 1967 Aralık'ının ikinci yarısı, başmakalenin başlığı: «Hayır, Yoldaş Ardatovski», ve *Mundo Obrero* s. 4, 1968 Ocak'ının ilk yarısı, makale başlığı: «İSKP ile SBKP arasındaki Büyük Dostluk».

[6] *Horizonte Espanol 1966* (Ruedo Iberico, Paris 1966) kitabının ikinci cildinde yayımlanan *Dos Concepciones de la «Via Espanola» al Socialismo* başlıklı denememizde o zaman Carillo'nun «toplumsal ve politik demokrasi» dediği bu «ekonomik ve politik demokrasi»nin bir eleştirisini yaptık.

[7] Santiago Carillo: *Nuevos Enfoques a Problemas de Hoy*, Editions Sociales, Paris 1967, s. 199. «Günümüz Sorunlarına Yeni Bir Bakış»dan alıntılar *Problems of Socialism Today*, Lawrance and Wishart, Londra 1970.

[8] İSKP kendisini yukardan müttefik aramakla sınırlandırmıyor, kitle hareketlerini —işçi komisyonları çevresinde, üniversite içinde v.b.— örgütleyip ileri itmeye çalışıyor. Kendi taktik teorisine göre, kitle hareketinin baskısı yukardan yapılan anlaşmaları kolaylaştıracaktır ve tersi. (Bu tartışılabilir bir görüş —eğer yukardan yapılan anlaşmalar «evrimciler»i kapsıyorsa.) Carillo'nun muhakemesine göre, tüm süreç ünlü «barışçıl ulusal grev»e doğru gelişmek zorundadır. Bunu İSKP 1959'dan beri ilan ediyor.

Bu mitik slogan, özellikle Carillo'nun Fransız Mayıs'ını kendi «ulusal grev»inin somut bir örneği olarak göstermesinden beri, son derece karışık gözükmektedir. Bu yüzden şu netleştirme yersiz olmayacaktır: Buradaki «ulusal» kelimesiyle kastedilen, «grev»in uygulayıcıları ve destekçileridir ve bu sosyo-politik kompozisyon işçilerden küçük-burjuvaziye ve «tekelci-olmayan» burjuvaziden evrimcilere kadar uzanan bir yelpazedir. Bunun, anti-kapitalist anlamının altını çizmeye bile gerek olmayan Fransız Mayıs'ıyla ortak nesi var? Nihayet, İSKP'nin «barışçıl yol» anlayışının silahsız —ya da, daha haklı görülebilir anlamıyla, iç savaşsız— mücadele demek olduğunu da belirtmeliyiz. Kitlesel şiddetin belli biçimleri dışlanmamaktadır. Ama kitlelerin bu şiddetiyle —örneğin, partinin hazırlığından her zaman söz ettiği politik genel grev ile— «evrimciler»le ittifakı nasıl bağdaştırabiliriz?

[9] *A.g.e.*, s. 140-158.

[10] S. Albarez: «Çekoslavakya'da Yenileme», *Mundo Obrero* s. 11, Mayıs 1968.

[11] Santiago Carillo: *La Lucha Por el Socialismo Hoy, Nuestra Bandera*'nın Haziran 1968, 58. sayısına ek.

[12] Bkz: *Mundo Obrero* s. 22, Aralık 1968.

[13] *Mundo Obrero* s. 16, Eylül 1968.

[14] *Nuestra Bandera* s. 59, güz 1968. Tersini belirtmediğimiz sürece bundan sonraki bütün alıntılar bu metindendir.

[15] İSKP delegasyonu konferans tarafından onaylanan belgeyi şartlı olarak imzaladı. Konferans belgelerinin Moskova'da yayımlanan resmî özetinde yer verilmeyen şart notunu İSKP yönetimi *Mundo Obrero*'nun 5 Temmuz 1969 tarihli sayısında yayımladı.

[16] *Mundo Obrero* s. 3, 5 Şubat 1969 ve s. 17, 7 Ekim 1969.

[17] *Nuestra Bandera* s. 61, Mart-Nisan 1969, sayfa 65.

[18] 16 Kasım 1970 tarihli *ABC* başmakalesi.

[19] *Mundo Obrero*, No: 3, 6 Şubat 1970.

[20] *Le Monde*, 28 Mart 1970.

[21] *Mundo Obrero* s. 2, Ocak 1964.

[22] *Nuevos Enfoques a Problemas de Hoy*, op. cit s. 104, 106.

[23] *Mundo Obrero*, 20 Nisan 1970.

[24] *İspanya Komünist Partisi Militanlarına, tüm İspanyol Komünistlerine.* Eduardo Garcia, Agustin Gomez ve öbür 62 İSKP militanı tarafından imzalanan 15 Nisan 1970 tarihli belge.

[25] *Mundo Obrero* s. 22, Aralık 1968.

[26] *Mundo Obrero*'nun 7 Ekim 1969'da çıkan 17. sayısında yayımlanan Merkez Kurulu toplantı tebliğlerinden.

[27] Etkilenen kişiler şu açıklamayı yapmışlardır: «Her türlü yönetim etkinliğinden alındık, parti içinde yürüttüğümüz tüm hizmetlerden fiilen azledildik, çünkü genel sekreterin 1968 Ağustos'undaki konumuna muhalefet ettik. Eduardo Garcia genel sekreterin talebi üzerine ihraç edilme durumu karşısında Yürütme Kurulu'nda ve Sekretaryadaki görevlerinden istifa etmek zorunda kaldı. Merkez Komite'nin saflarından 27 üyeli bir toplantıda 25 üyenin oyu ile alındık. Bu sayı, organın tam üye sayısının üçte birinden daha aza tekabül ediyor.» (Bkz: 1969 Ekim'inde yayımlanan Eduardo Garcia ve Agustin Gomez imzalı *A los Miembros del PCE* başlıklı manifesto).

[28] *Mundo Obrero* s. 17, 7 Ekim 1969.

[29] Bkz: 6 Mayıs 1970 tarihli ve *En Relacion con la Entrevista entre una Delegacion del PCUS y Otra de la Direccion del PCE* başlıklı teksir.

[30] *Mundo Obrero* s. 10, Mayıs 1970.

[31] *Mundo Obrero* s. 13, 12 Temmuz 1970.

[32] *Mundo Obrero* s. 15, 30 Eylül 1970.

[33] Atılan bu beş kişiden üçü (Lister, Uriarte ve Barzana) toplantıya katıldı. Öbür ikisi (Saiz ve Balaguer) katılamadı, çünkü —«Sovvet-yanlısı» grubun açıklamasına göre— İSKP yönetimi katılmalarını önledi. Garcia ve Gomez de bu beşe eklendiğinde Merkez Komite'nin —ikisi Yürütme Kurulu'nda olan— yedi üyesi partiden atılmış oluyor.

[34] Yunan Komünist Partisi olayında, genel sekreter ile Politik Büronun çoğunluğu, sürgünde bulunduklarından, Sovyet yanlısıydı. Avusturya Komünist Partisi olayında, Sovyetler —mümkün her türlü aracı kullanarak— Merkez Kurulu'nda az bir çoğunluk sağlamayı becerdi ve Merkez Kurulu'nda ve Politik Büroda eleştirel konumlara sahip olan pek çok grup atıldı.

[35] Bkz: *La Crisis del Movimiento Communista* c. 1, Ruedo Iberico, 1970.

[36] Örneğin, Sovyet-yanlısı gruba göre İSKP liderleri Sovyet liderleri hakkında şunları söylüyor: «Eski egemen sınıflar gibi yaşıyorlar», «yirmi yıllık sosyalizmi olan bir halkı kırmak istiyorlar» (Çek halkını kastederek), «yetersizler», «halka boyun eğdiriyorlar» (Sovyet halkını kastederek), sadece «uşaklar ve papağanlarla» uğraşmak istiyorlar, «SSCB'de demokrasiyi eziyorlar», «gelişmenin şimdiki düzeyine tekabül etmeyen yapıları ve üstyapıları koruyorlar» v.b. Bütün bu ve öbür referanslar Lister-Garcia-Gomez grubunun çeşitli belgelerinde, özellikle 6 Mayıs 1970 tarihli belgede yer almaktadır (bkz: 29. dipnot).

Carillo'nun Kitabı

Carillo'nun **Avrupa-Komünizmi ve Devlet** adlı kitabı birçok kişi tarafından merakla bekleniyordu. İlkin İspanyolca olarak yayımlanan bu kitap şimdi başka Avrupa dillerine de çevriliyor. Ancak, uyandırdığı meraka doyurucu cevaplar getirdiği söylenemez. Bir ilginç yanı, Carillo'nun, resmî parti teorileri dışında üretilen Marksist teori ürünlerinden haberli görünmesi, genel olarak Avrupa-komünizmine soldan yöneltilen eleştirileri karşılamaya çalışması. Örneğin Fransa Komünist Partisi yönetimi için kolaylıkla görmezden, işitmezlikten gelinebilir sorulara karşı, bir şeyler söyleme çabasında Carillo. Ne var ki, partilerin resmî ideolojileri dışında oluşturulmuş teorik kavramları kendi mantığına uydurarak kullandığı için, sonuçta bir şey değişmiş olmuyor.

Avrupa-komünizminin bazı eksikliklerini kabul ediyor Carillo Örneğin, Stalinizmin eleştirisinin yetersizliğini, çağdaş Batı toplumlarında devlet analizinin yetersizliğini söylüyor: «... proletarya diktatörlüğü ve benzer formüllerden vazgeçmek ya da demokrasiye saygımızı ilan etmek elbette ki yetersiz. Çağdaş gelişmiş kapitalist toplumun ve özellikle çağdaş devletin genel bir analizini yapmak gerekli..» Ancak, bu «analiz»in hangi amaçla yapılacağını da hemen ardından ekliyor: «Eğer sosyalist toplumun inşasına devlet aygıtını alet etmek istiyorsak, kapitalist devlet aygıtının egemen sınıfın aracı olduğunu gözönünde tutarak, bu aygıtın demokratikleştirilme imkânını kavramsal düzeyde geliştirmemiz gerekiyor.» Bundan anlaşılıyor ki, hedef baştan saptanmıştır: Devlet aygıtı demokratikleştirilecek! Ama yaptığımız iş eksik kalmasın diye, şimdi bir de bu hedefe uygun teori kurmamız gerekiyor: Nasıl demokratikleştirilecek? Demokratikleştirmeye bir kez karar verdiğimize göre, biraz zorlansak da, bu işi yapmanın teorisini kuracağız elbette.

Oysa, böyle bir konumda teoriden beklenmesi gereken şey, öncelikle, kapitalist devlet aygıtını **demokratikleştirmenin** mümkün olup olmadığının araştırılması olmalıydı. Carillo'ya göre burjuva devleti, mücadeleyle, sınıfsal içeriğinden arındırılabilir bir kurum. Reformu, devletin demokratikleşmesi (ve aynı anda, burjuvazinin elinden çıkması) olarak görüyor. Bizce de yanlış olan bu. Dolayısıyla, kavramsal analiz kavramı üzerine ne kadar saygılı sözler de söylese, Carillo'nun gerçekte böyle bir saygısı olmadığı anlaşılıyor. Bu tavrın, Stalin'de cisimleşmiş pratikten farkı yok. Yani, pragmatik gerekçelerle alınmış bir politik kararın haklı gösterilmesi için teorinin bağımlı bir araç haline getirilmesi.

Carillo'nun teori/pratik üstüne, özetin başlarında aktarılan düşüncesi de bu bağlamada anlam kazanıyor: «Ögeleri henüz tümüyle açıklığa kavuşmamış bu eğilim, teorik bir yapıcılıktan çok, politik çizgiyi ciddî bir özelleştiriye tabi tutuyor. Böylece, pratiğin teorinin önünde gittiğini bir kez daha görüyoruz.»

Sosyalist hareket içinde böyle bir «pratikçilik» eğilimi pek çok kimsenin hoşuna gider. Türkiye'de de böyle sözler çok sık söylenmiştir, ama genellikle daha «sol» tavırlar içinde söylenmiştir. Şimdi, Ca-

rillo, olabilecek en sağ tavır içinde aynı şeyi tekrarlıyor. Ancak, bizlerin alışık olduğumuz «sol» tavırlarla bu sağ tavrın nasıl özdeşleştiklerini izlemek ilginç.

Carillo'nun anlatmak istediği kısaca şu: Sovyet egemenliği altında yürüyen eski enternasyonalizm anlayışı Avrupa'nın Komünist Partilerine birçok şey kaybettirdi. Stalin'in anti-demokratik tutumu, ardından Macaristan, Çekoslovakya gibi olaylarla, sosyalizmin Avrupa'daki başarı şansı dondu. Bu arada Carillo'nun da partisini yürütmek için bu egemenlikten kendini kurtarması gerekti. Sovyet egemenliğinden çıkarken, aynı zamanda kendi vaad ettiği sosyalizmin çok demokratik olacağını söylemesi de mantıki bir zorunluktu. Bütün bunlar, **politik durumun gereği olarak yerine** getirildi. Teorik bir analize dayandırılmadı. Böylece, «pratik teoriye öncülük etti». Yaşasın pratik!

Lenin'in «devrimci teori olmadan devrimci hareket de olmaz» sözünü tekrarlamakta yarar var. Ama bunu sırf, Carillo ve benzerlerini azarlamak için, donuk bir dogma gibi tekrarlamanın da anlamı olamaz. Ne demektir, Lenin'in anlattığı? En basit biçimiyle şudur. Devrimci teori ile hareket etmediğimiz sürece, koşulların bizi sürüklediği yere gidiyoruzdur; «koşullar» ise, varolan durumumuzda, egemen sınıflarca yaratılmış olan etmenlerdir. Teorisiz pratikle hareket ettiğimiz sürece, egemen sınıfların ve konjonktürün çizdiği sınırlar arasında kıpırdamaktan başka bir şey yapamayız. Davranışımız görünüşte «sol» da olsa, sağ da olsa, sonuç budur.

Nitekim Carillo'nun bundan sonra anlattıkları, teslimiyetinin derecesini açık seçik gösteriyor. Bunlar, okunduğunda kolaylıkla saptanacak şeyler ama, biz gene de kısaca değinelim. Başta, «Tekelci Devlet Kapitalizmi» adlı, doğruluğu kendinden menkul «teori». Bunun zorunlu sonucu olan «**geniş** ittifak». Diyor ki Carillo, «işçi sınıfının kaderini **tekelci olmayan** en geniş sınıfların kaderine bağlamalı». Komünist Partisinin yöneticisi, işçi sınıfının kaderini, kendi deyimiyle «bir avuç» olan tekelci burjuvaların dışında kalan bütün burjuva kesimlerine **bağlarken**, o burjuva kesimlerin kendisine tamamen bağlı olduğunu çok iyi bilen sözkonusu «bir avuç tekelci» de durumdan son derece hoşnut olmalıdır. Bu temel anlayıştan sonra, Carillo'nun «tüm halkın çıkarlarını» savunan bir yeni «kamu düzeni» (bu, sosyalist iktidardan önce gerçekleşecek) üstüne, hele ordunun ve polisin demokratikleşmesi üstüne dile getirdiği ütopyaları okumak artık o kadar şaşırtıcı değil. Bütün bunlar kapitalist düzen içinde yapılabiliyorsa, sosyalizme ne gerek olduğunu da düşünebiliriz.

Carillo bu ütopyalarını, «devleti dönüştürme» kategorisi içinde hayal ediyor. «Dönüştürme» kavramının çarpıtılması bu. Marksist teoride bir çeşit «devleti dönüştürme» kavramı kullanılabilir, ama bu, varolan burjuva devletinin **kendi içinden** dönüştürülmesi değil, alternatif kurumlar içinde insanların kendi kaderlerini belirlemeyi öğrenmeleri anlamına gelir ancak. Üstelik, bu bile kısmi bir başarıdır; çünkü çağdaş toplumun hiyerarşik yapısı içinde bu türden kurumlar halkın **toplam kaderinin** belirlenmesini sağlayamaz. Bu nedenle, sözkonusu kurumlarda kendi politik olgunluk düzeyini yükselten kitlelerin **bu toplam kadere el koyacak** politik konuma erişmesi de **zorunludur.**

Kapitalizme hizmet eden aygıtların sosyalizme de hizmet edebilecéğini açık açık söyleyen Carillo, herhalde bundan devletin dönüştürülmesini anlıyor. Bizce bu aygıtlar amaçlarını ve neye yaradıklarını Carillo'dan daha iyi bildikleri için, dönüşecek şey, olsa olsa, bu aygıtlara teslim olan **sosyalizmdir.**

Carillo'nun kitabının ilginç bir yanı, Althusser'in «Devletin İdeolojik Aygıtları» kavramını ödünç almış olması. Bu, başlangıçta belirttiğimiz gibi, İspanya Komünist Partisi genel sekreterinin teorik atmosfere açık olduğunu kanıtlayan bir durum (Althusser'i, fazla patırtı yaratmadan nasıl partiden kovacağını düşünen FKP yönetimine oranla olumlu bir not); öte yandan, Althusser'in bu kavramını da kendi işine gelecek biçimde değiştirmiş Carillo İlkin bir küçük çelişkiye dikkati çekelim. Althusser'in, içinde ideolojinin oluştuğu aygıtları devlete bağlama biçimi bize yanlış görünüyor: Carillo ise böyle bir kaygı duymaksızın benimsemiş kavramı. Öte yandan, devletin «bir avuç tekelci»den arındırılarak demokratikleşeceğini savunan Carillo'nun, Althusser diliyle «Aile DİA'sı» üstüne söz söylemesi ilginç. Devlet Tekelci Kapitalizmi hem bir avuç kişiyle sınırlı, hem de aile kurumuna kadar her yere girmiş.

Ama bunun ötesinde ilginç çarpıtma şurada yatıyor. Althusser'in bu teoriyi ortaya atarken getirdiği önemli katkı, ideolojik düzeyin de politik mücadelede özgül bir alan olduğunu kanıtlamasıydı. Ne var ki Althusser, ideolojik düzeyde mücadele verilirken, öbür düzeylerdeki politik mücadelenin ihmal edilmesini aklından geçirmiyordu (bu sayıdaki yazısında bunu çok açık bir şekilde dile getiriyor). Carillo ise, kendi reformist stratejisi içinde, cankurtaran simidi gibi sarılmış ideolojik mücadele kavramına. Çünkü böylece, bu oldukça zararsız görünüşlü mücadele biçimini ön plana koyup, başka mücadele biçimlerini savsaklama imkânını kazanıyor.

Althusser, devletin ideolojik aygıtları kavramını oluştururken, sorunsalı, Sovyet devriminin hangi noktalarda takıldığının araştırılmasıydı. Devletin parçalanması yolundaki Leninist tezin yanısıra, devletin ideolojik aygıtlarının da parçalanması gerektiğini düşünüyordu. Bizce de, devletle ilişkisi olsun veya olmasın, varolan ideolojik biçimlenmelerin ve bunları üreten kurumların değişmesi gerekir. Alternatif yönetim kurumları gibi, bu tür ideolojik mücadele de elbette iktidardan önce başlamalıdır. Zaten bu düzeylerde belirli bir olgunluğa varılmadan iktidar bir hayal olduğu gibi, bir raslantıyla iktidar ele geçecek olsa, bunun nasıl kullanılacağı da bilinemez. Ne var ki, ideolojik mücadeleden anlaşılan olay ve başarısı da, kendi başına, buraya kadardır. İdeolojik mücadele, «kitleleri ikna etmek» değildir. Daha doğrusu, parlamentarist Komünist Partisinin oy verecek adam kazanma kampanyasının öteki adı değildir. Carillo bu kavramı son söylediğimiz bağlamda anlar gibi.

Buna bağlı olarak, bir başka önemli alana, belediyeler ve yerel yönetimler sorununa da değinebiliriz. Avrupa'da bu alanda mücadele, bazı ülkelerde ileri evrelere varmıştır. Türkiye için henüz boş bir alandır ve ciddiye alınması mutlaka gerekir. Ne var ki, bir sosyalist hareket, ilelebet belediyecilik yapamaz. Bu çok önemli alan, ancak genel politik iktidar mücadelesine bağımlı olarak ele alındığında gerçekten önemli ve belirleyici olur. Kendi başına bir amaç haline geti-

rildiğinde ise, Carillo'nun kabul ettiği tarzda bir ideolojik mücadele gibi, sosyalistler için bir avunma vesilesi olmanın ötesine gidemez. Devlet burjuvazide, belediyeler Komünistlerde oldukça, aslında kapitalist düzen daha da iyi işler, daha da sevimli olmayı başarır.

Sonuç olarak, Carillo yeni kitabında teorik bir uyanıklık göstermiş (teorik analiz yapma anlamında değil, tartışılan teorik konuları bildiği izlenimini vermek anlamında). Bugünlerin havasında uçuşan birtakım teorik kavramları kapmış ve kullanmış. Bunlarla, kitabının kelimelerini günün sözlüğüne uydurmuş. Ama Carillo'nun sözlüğünde bütün bu kelimelerin tanımları bizim bildiğimizden farklı. Fark, kısaca şu: Devrimci stratejiler için oluşturulmuş kavramların reformist stratejilere uyarlanması. Marksizmin «altyapı» kavramı ile burjuva iktisadının baraj, yol v.b. anlamına gelen «altyapı» kavramları ne kadar benzeşiyorsa, bu da öyle. ■

Birikim 40 - 41/31

Avrupa - Komünizmi ve Devlet

Özetleyen ve Çeviren EMİNE UŞAKLIGİL

GİRİŞ

Sık sık kullandığım Avrupa-komünizmi tanımının bilimsel bir dayanağı olmayabilir. Komünistler tarafından ortaya atılmayan, ancak kamuoyunca benimsenen bu tanım Komünist hareketin bir akımı ile özdeşleşmiş oldu. Ögeleri henüz tümüyle açıklığa kavuşmamış bu eğilim, teorik bir yapıcılıktan çok, politik çizgiyi ciddî bir özeleştiriye tabi tutuyor. Böylece, pratiğin teorinin önünde gittiğini bir kez daha görüyoruz.

Devrimci ilerici harekette Avrupa-komünizmi adı altında tanımlanan bu eğilim, Avrupa'nın gerçeklerini kavrama ve bunlara uyma isteğinden doğdu. Dünya Komünist ve işçi hareketinde gözlenen çelişkiler, bu sürecin ürünü.

Avrupa-komünizmi tanımının bir örgüte tekabül etmediğini, ortak bir programa da dayanmadığını belirtmek gerekir. «Üçüncü bir yol» olmadığı gibi, sosyal-demokrat da değil.

Batı Avrupa kapitalist ülkelerindeki gelişme sürecinin, Lenin'in 1917-1918'deki devletle ilgili tezleri ile bizim devletle ilgili görüşlemiz arasında farklılıkların meydana gelmesine yol açtığını da belirtmek gerekiyor.

I. DEVLET VE TOPLUM

Devlet ve İktidar Sorunu Her Devrimin Sorunudur

Gelişmiş kapitalist ülkelerin ekonomik, toplumsal ve politik bağlamı içinde, İspanya Komünist Partisinde —ve İtalyan, Japon, Fransız, İngiliz gibi başka Komünist Partilerin de— devlet, demokrasi ve sosyalizme ilişkin özgül bir görüş gelişti. Örnek olmak iddiasını taşımayan bu görüş, uluslararası işçi ve Komünist hareketlerine bir yenileme çizgisini getirme çabasında.

Bu yenilenme arayışı, değişik saflardan, oportünist ve revizyonist olmakla suçlanıyor. Amacımız demokratik politik özgürlükleri koruyan ve genişleten bir sosyalizm kurmak. Bu amacın gerçekleşebilmesi için, proletarya diktatörlüğü ve benzer formüllerden vazgeçmek, ya da demokrasiye saygımızı ilân etmek elbette ki yetersiz. Çağdaş gelişmiş kapitalist toplumun ve özellikle çağdaş devletin genel bir analizini yapmak gerekli.

Eğer sosyalist toplumun inşasına devlet aygıtını alet etmek istiyorsak, kapitalist devlet aygıtının egemen sınıfın aracı olduğunu gözönünde tutarak, bu aygıtın demokratikleştirilme imkânını kavramsal düzeyde geliştirmemiz gerekiyor. Bunu başaramadığımız takdirde, çıkarcı taktikcilikle suçlanır, ya da sosyal-demokrasi ile özdeşleştiririliz.

Devlet aygıtını dönüştürmeden, her sosyalist dönüşümün zayıf kalması ve geri çevrilebilmesi sözkonusu. Burada, doğal karşılanacak seçim yoluyla bir geriye dönüşü değil, sözde yasallığı korumakla görevli kişilerin gerçekleştirecekleri silahlı bir darbeyi kastediyorum (Şili örneği hatırlardadır).

Karakteristikleri ülkeye göre değişse de, bir gerçeklik olan kapitalist devleti dönüştürmek her devrimin sorunudur.

Öte yandan, demokrasi ve sosyalizm arasındaki ilişkiyi de dikkatle incelemek gerekiyor. Bu arada, sosyalizm kavramını gözden geçirmeliyiz. Günümüzde şu ya da bu şekilde sosyalizme doğru yol almış farklı toplumları incelemek imkânına sahibiz. Onlara mit

gibi bakmaktansa, büyüklerimizin elinde olmayan bu imkândan faydalanarak, utopyacı kehanetlere düşmeden, sosyalizme doğru farklı yollar hakkında daha geniş bir bakış-açısı edinebiliriz. Bunların karşılaştıkları engelleri, tuzakları ve hattâ belirli koşullar altındaki sınırlılıklarını da görebilmeliyiz.

İspanya'daki tutucu güçler, karşılarında zaman aşımına uğramış tutumlara katı bir biçimde sadık kalan, dogmatik, sekter bir Komünist Partisini bulmayı tercih ederlerdi. Böyle bir parti kolayca yaralanabilir, tecrit olmaya yatkındır ve dolayısıyla politik süreçde yerini alarak büyük devrimci bir güç olarak ortaya çıkamaz. Böylece ülkenin hayatında işçi sınıfının hegemonyası kurulamaz. Tutuculara bu keyfi vermek niyetinde değiliz.

Toplum ve Çağdaş Devlet Arasındaki Çatışma

Günümüzde Devlet her alanda yönetici Devlet görünümünde. Artık tüm burjuvazinin çıkarlarına hizmet etmeyen bu yönetici Devlet, salt büyük tekelci grupları denetleyen burjuvazinin çıkarlarına hizmet ediyor. Ekonomik gücü önemli olmakla birlikte, bir azınlıktan ibaret olan bu gruplara hizmetinden ötürü, böyle bir Devlet, sadece ileri proletaryanın değil, aynı zamanda en geniş sınıf ve tabakaların, yani toplumun en geniş bölümüyle doğrudan çatışmaya giriyor.

II. DEVLETİN İDEOLOJİK AYGITLARI

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, günümüz devrimlerinin stratejisi devletin aygıtlarını egemen sınıflara karşı çevirmeye, bunları dönüştürmeye ve tekelci kapitalizmin devlet gücüne karşı en azından kısmen kullanmaya yönelmelidir.

Gelişme süreçleri engellenmeksizin, kapitalist devletin ideolojik aygıtlarının (kilise, eğitim sistemi, aile...) egemen sınıflara karşı çevrilmesi, çağdaş devrimci strateji için hayatî önem taşır.

1968 öğrenci olaylarından sonra, günümüzün kapitalist toplumundaki kültür güçleri arasında durumlarının özde işçi sınıfınkine benzer olduğu bilinci yayılmaya başladı.

Bir yandan eyleme hazır olabilecek genç kitleler barındıran öte yandan toplumun ideolojik aygıtlarının kadrolarını yetiştiren üniversitelerde, devrimci politik güçler faaliyetlerini yoğunlaştırmalıdırlar. İdeolojik aygıtların egemen sınıflara karşı çevrilebilmesi için, Marksist ve ileri fikirlerin öğrenimini yaygınlaştırmakta en etkin araçlar üniversiteler.

Bugün Batı Avrupa'da ABD emperyalizmi ve egemen toplumsal güçler, bir yandan demokrasi ile kapitalizmi, öte yandan sosyalizm ile Sovyet hegemonyasını özdeşleştirmeye özen gösteriyor.

Avrupa-komünizmi adı ile tanımlanan akım, bu çıkmazı aşmalı ve demokrasi ile sosyalizm sorununu uygun tarihî düzeye çıkartmalıdır. Bir yandan demokrasi ve kapitalizmin farklı özden oldukları, demokrasinin savunmasının ve geliştirilmesinin kapitalizmin yokoluşunu gerektirdiğini; günümüzün tarihî koşulları altında kapitalizmin demokrasiyi yoketme eğiliminde olduğunu ispat etmeli. Bundandır ki sosyalist bir rejimle demokrasi yeni bir boyuta ulaştırılmalı.

Öte yandan Avrupa-komünizmi, Batı Avrupa ülkelerinde sosyalist güçlerin zaferinin, Sovyet Devletinin gücünü hiçbir şekilde artırmayacağı gibi, tek partili Sovyet modelinin yaygınlaşmasına da yol açmayacağını ispatlamalı. Varolan sosyalizm biçimleri üzerinde olumlu bir etkisi olacak bağımsız ve daha gelişmiş bir sosyalist deney geliştirmeli.

Demokrasi ve sosyalizm için verilecek bu büyük mücadele, bugün Avrupa'da egemen kapitalizmin politik ilişkiler sisteminin dağılmasına ve toplumsal değişmeye elverişli bir yeni güçler kümelenmesine yol açmalı.

Bu bakımdan, bir yandan Komünist Partilerinin Sovyet devleti ve öbür sosyalist devletler karşısında bağımsız olmaları, öte yandan demokratik yolun teori ve pratikte şüpheye yol açmayacak bir şekilde tanımlanması büyük önem taşıyor.

İşçi sınıfının kaderini tekelci olmayan en geniş toplumsal sınıfların kaderine de bağlamak gerekli.

Politik, toplumsal ve kültürel mücadeleden söz ederken, en geniş kitlelerin kendi özgül çıkarları doğrultusunda verdikleri doğrudan mücadelenin ve toplumsal kararlarda gerçek katılmalarının kendilerini savunabilmeleri açısından taşıdığı değeri gözönünde tutuyoruz.

Ekonomik, kültürel, toplumsal ve başka istekleri, toplumun sürekli demokratikleşmesi isteğiyle birleştirilmeli, böylece sosyalizm ile daha çok demokrasi için verilecek mücadele arasında sağlam bir bağlantı kurulmalı.

Kitle Haberleşme Araçları

Çağımızda kapitalist ülkelerde kitle haberleşme araçları halk için en tehlikeli uyuşturucuyu oluşturuyorlar.

Politik iktidar değişmediği sürece, kitle haberleşme araçlarının kullanımında radikal bir değişiklik düşünülemez. Radyo ve televizyon gibi haberleşme araçlarının demokratik denetimi yoluyla, bunlar salt iktidarın anlatım aracı olmaktan çıkar ve toplumun başka güçlerine açık olurlar. Tüm politik ve toplumsal güçlere kendi yayın organlarına sahip olabilme imkânını sağlayarak, gerçek basın özgürlüğü gerçekleştirilmeli. Bu aşamalar, değişimden yana güçlerin toplumun ideolojik aygıtları içinde mücadele edebilmelerini sağlayacak nitelikte.

Bu bakımdan devrimci ve ilerici güçlerin hegemonyalarını kültür alanında geliştirmek amacıyla eyleme geçmeleri zorunludur. Bunun önkoşulu da gerçek kültür özgürlüğü için mücadele etmeleridir. Gelişen bir kültür yasaklarla birlikte varolamaz.

İdeolojik Aygıtların Denetimi İçin Mücadele

Devrimci fikirlerin devletin ideolojik aygıtları içinde egemenlik kazanması, bu aygıtların denetiminin tek bir partiye devredilmesi anlamına gelmez. Zaman içinde demokrasi ile tamamen özdeşleşecek tüm devrimci ve ileri güçlerin denetimi sözkonusu. Yeni tarihî blok düşüncesi, Gramsci'nin getirdiği organik aydın kavramını geliştirerek, işçi ve kültür güçlerinin ittifak stratejisinin işçi sınıfına tanıdığı imkânları vurgulamakta.

Sosyalist güçlerin günümüzde iktidar için verdikleri mücadele çerçevesindeki ana tarihî görevlerinden biri, ideoloji silahını —yani ideolojik aygıtları— egemen sınıflara karşı çevirmektir.

Sosyalizme Gebe Gelişmiş Kapitalizm

İktidarı ele geçirmenin temsil ettiği niteliksel değişimi bir saplantı haline getirmiş olan biz Komünistler sistemin geçirdiği ve yapısını dönüştürmeye başlamış olan aşamalı değişiklikleri bazen önemsemez olduk. (Önemseyemedik)

Devletin Baskı Aygıtları

İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları adlı eserinde, Althusser'in bu yargısına katılıyorum:

«Bildiğimiz kadarıyla, hiçbir sınıf Devlet İdeolojik Aygıtları içinde ve üstünde hegemonyasını uygulamadan Devlet iktidarını sürekli olarak elinde tutamaz».

Devlet ve iktidar sorununa getirilecek çözüm biçimine ilişkin doğru bir yaklaşım geliştirebilmemiz için, şu soruyu ortaya koymak gerek: Gelişmiş kapitalist ülkelerde devlet baskı aygıtlarının şiddet yolu ile yokedilmelerinin, sosyalist devrimin ilk adımı olması gerçekçi mi?

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, sosyalizme doğru giden yolların somut gerçekliği gözönünde tutulmalı. Bu yollarla, demokratik kitle eylemi ve demokratik temsilci kurumların eylemi birleştirilmeli. Böylece bugün kapitalizme hizmet eden temsilci demokratik aygıtlar, sosyalizmin hizmetine dönüştürülmüş olur.

Bu bakımdan, sorunun salt iktidarı ele geçirmek değil de Devlet aygıtını dönüştürmek olduğu anlaşılıyor.

Sosyalist güçlerin hükümete henüz girmediği toplumda bile, Devlet aygıtının demokratikleşmesi için yürütülecek enerjik ve akıllı bir eylem, devlet aygıtının dönüştürülmesini sağlar. Başlangıç noktasındaki amaç burjuva ideolojinin ideolojik aygıtlar üzerindeki etkinliğinin azaltılmasıdır.

Güvenlik kuvvetleri ve polis, toplumu karşı-toplumsal ögelerden korumak için varolmalı. Otorite kendini toplum-üstü saymamalı.

Politik ve ideolojik araçlarla mücadele ederek, kamu düzeninin yeni bir kavramı geliştirilmeli. Kamu düzeninin bu yeni ve daha uygar kavramı, salt ayrıcalıklı bir azınlığın çıkarlarını savunma fikrine değil, tüm halkın

çıkarlarını savunma fikrine dayandırılmalı.

Devleti dönüştürmeden, toplumu dönüştürmek imkânsızdır. Dolayısıyla Devletin temel aygıtlarından olan orduyu da dönüştürmek gerekir. Burada, ordunun geleneksel yönünden saptırılarak politikleştirilmesi ya da askerî komplolar gerçekleştirilmesi sözkonusu değil. Bu geçiş döneminde amaç, oligarşi + askerî kuvvetler = tutuculuk ve gericilik denkleminin tarihe karışması ve askerî ve sivil toplumların özdeşleşmesidir.

Toplumsal içeriği ne olursa olsun, Devlet varolduğu sürece ordunun, şu ya da bu yapı ile, vazgeçilmez bir aygıt olduğu nesnel bir olgudur. Sadece toplum dünya çapında Komünist bir yapıya ulaştığında ve devletler yok olunca, orduların yokolacağı düşünülebilir. Başka bir deyişle, ordunun varoluşunu toplumsal bir gerek olarak kabul ediyoruz. Bununla birlikte şu temel ilke belirtilmeli: Ordu ulusal egemenliği ve bağımsızlığı koruyan aygıt olup, tekelci oligarşinin öbür sınıf ve tabakalar üstündeki baskısını sağlayan öge olmamalı. Ordu kapitalist politik ve toplumsal **statu quo**'nun dokunmazlığını sağlamamalı, ihtiyat bir polis kuvveti olmamalı.

Ordu ve polisle ilgili demokratik bir politikanın yanı sıra, kamu yönetiminin demokratik dönüşümü ve demokratikleşmesi sorunu da ele alınmalı.

Devlet aygıtının halka yakınlaştırılması için, bu aygıtın ademimerkezileştirilmesi, bölgesel iktidar aygıtlarının kurulması gerekiyor. Her düzeyde yaşayan bir demokrasiyi yaşatmak sözkonusu. Etkili iktidarın halkın iktidar organları düzeyinde varolduğu bir demokrasi sayesinde, bu iktidarın dirliği, merkezde yerleşecek bir iktidarın kendisini yokedebilmesini engeller.

IV. DEMOKRATİK SOSYALİZM MODELİ

Sosyalizme giden demokratik yol, kamu ve özel mülkiyet biçimlerinin uzun bir dönem için birlikte varolmalarını varsayar.

Bununla birlikte, ana hedef ulusal, bölgesel ve yerel otoriteler düzeyinde ekonominin hayatî manivelalarını toplumsallaştırmak ve böylece emek ve kültür güçlerinin oluşturduğu tarihî blokun hegemonyasını geçiş döneminde sağlamaktır.

Bu manivelaların toplumsallaştırılması, ekonominin ulusal çapta demokratik planlanmasının temelini oluşturmalı. Kamu ve özel kesimleri bütünlenmeli ve halkın gerçek ihtiyaçlarına cevap veren ve hayat düzenini yükselten bir ekonomik model geliştirilmeli.

Gelişmiş ülkelerde sosyalizm yoluna ilişkin yeni fikirlerin gelişmesiyle, Komünist Partisinin rolü ve görevi hakkında bazı farklılıklar varolabildi. Yaratıcı Marksist bir tutum temsil ettiği kadar, öncü bir parti olmaya da devam eder Komünist Partisi. Bununla birlikte, kendisini işçi sınıfının, emekçilerin ve kültür güçlerinin tek temsilcisi olarak görmek. Sosyalist eğilimleri olan başka partilerin işçi sınıfının bazı özgül kesimlerini temsil edebileceklerini hem teoride hem pratikte kabul eden Komünist Partisi, farklı politikalar arasındaki rekabeti uyarıcı bulur ve doğal karşılar. Marksizm evrensel kültürel mirasın bir parçası olduğundan, Marksist yöntem tekelimizde değildir. Öncü rolü bir tanıma ya da programa bağlı bir ayrıcalık olmadığı gibi, tanrısal bir görev de değildir. Öncü rolünü sürekli hakketmemiz gerekiyor.

Partinin amacı Devlet ve toplumda egemen güç olmak ya da ideolojisini zorla kabul ettirmek değil. Partinin görevi emek ve kültür güçlerinin politik ve toplumsal hegemonya kazanmalarına katkıda bulunmaktır.

Avrupa-Komünizmi ve Sosyal Demokrasi

Tanımlamaya çalıştığım Komünist akım herhangi bir gelişmiş kapitalist ülke için geçerli olmakla birlikte, Avrupa'nın çerçevesindeki bütün ülkelerde sosyalist güçler belirli ortak bir stratejiden uzaklaşamazlar. Bu akımın gelişebilmesi ve başarıya ulaşabilmesi için Avrupa çapında düzenlenen bir eylem gerekiyor. Birleşik Avrupa'nın yolu buradan geçer.

Avrupa-komünizmi kapitalist toplumu yönetmeyi değil, dönüştürmeyi amaçladığından, ideolojik düzeyde, sosyal-demokrasiyle karıştırılamaz. Bununla birlikte, Avrupa-komünizminin stratejisi, sosyalist ve sosyal-demokrat partilerle, ilerici Hıristiyan güçler ve demokratik gruplarla bir yakınsama (convergence) oluşturmayı amaçlıyor.

Emperyalizmin, emek ve kültür güçlerinin demokratik iktidarının istikrarını bozmaya çalışacağı gözönünde tutulursa, Avrupa solunun geniş platformda dayanışması ve ortak bir stratejisi gerekeceği anlaşılıyor.

V. AVRUPA-KOMÜNİZMİNİN TARİHİ KÖKENLERİ

Avrupa-komünizmi akımı içinde bulunan partiler sosyalizme demokratik yolla ilerlemenin gereği konusunda aynı görüşteler. Çok-partili sisteme, parlamentolara ve temsilci kurumlarına, genel oy hakkı yoluyla halkın egemenliğinin düzenli aralıklarla kullanılmasına, Devletten ve partilerden bağımsız olan sendikalara, muhalefetin özgürce hareketine, insan haklarına, din özgürlüğüne, kültür, bilim ve sanat alanlarında yaratıcılığın serbest olmasına ve toplumsal eylemin her düzeyinde ve her kesiminde halkın katılmasının en geniş biçimde gerçekleştirilmesine saygı gösterir bu partiler.

Bunların yanı sıra, enternasyonalist olmaktan vazgeçmeksizin, bu partiler şu ya da bu biçimde herhangi bir uluslararası merkeze ve sosyalist devletlere karşı bağımsızlıklarını korurlar. Bu partiler, işbirliği ve barış içinde birlikte olmak amacı ile, askerî bloklar politikasının yokolması, her ülkede bulunan üslerin kaldırılması, nükleer silahların yasaklanması ve silahsızlanma için çalışırlar. Başka ülkelerin içişlerine müdahale edilmesine karşı çıkarlar, tüm halkların kendi kaderlerini belirleme hakkını desteklerler.

Farklı süreçlerde olsa da, bu Komünist Partiler ötekilere kıyasla farklı ideolojik ve politik bir yapı geliştirdiler. Bu farklılığın tarihî kökenini saptamak önem taşıyor.

1956'da İtalyanlar ve özellikle Palmiro Togliatti, 20. Kongrede Kruşçev tarafından kınanan fenomenin ve Macaristan olayları gibi olayların nedenlerine derin bir analiz getirdiler. Sorunun politik sisteme dayandığını söyleyen Togliatti, kilit noktasına değinmiş bulundu. Bu sistemin eleştirel bir analizinin geliştirilmemesine karşın, o andan itibaren sosyalizme giden İtalyan yolu belirlenmeye başladı.

Kominform'un 1948'de Yugoslavya'yı aforoz etmesini Komünist Partilerinin koyun sürüsü gibi desteklemeleri affedilmez bir yanlıştır. Yugoslavya deneyi çerçevesinde geliştirilen işçilerin özyönetim uygulaması, ilk aşamada, Kominform'a üye sosyalist ülkelerin Yugoslavya'ya karşı açtıkları ekonomik ve siyasî mücadeleye karşın, Yugoslav sosyalizminin savunmasını ve inşasını tüm halka mal etme ihtiyacına tekabül eden savunucu ideolojik bir bulguydu. Ancak, özyönetim, içerdiği gelişme imkânlarının meydana çıkmasıyla, sosyalizmin ekonomik ve politik demokrasisinin önemli bir parçası oldu. Her sosyalist devrimci deney için, özyönetim merkezci bürokrasiye karşı özsavunma imkânını getiren etkin bir araçtır.

İspanyol Komünist Partisi için, 1968'de Çekoslovakya'nın istilası dönüşüm noktasını oluşturdu. Bu biçimdeki enternasyonalizmi bundan böyle kabul etmemiz mümkün değildi. Gerçek ve anlamlı bir enternasyonalizmin temellerini atma zamanının artık geldiğini anladık.

Formel (yasal) özgürlükleri küçümseme eğilimini terketmeyi bildik. Emperyalizmin işlediği dehşet verici suçlar, demokrasinin ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu kavramamıza yol açtı. Bununla birlikte, sosyalist oluşumundaki toplumlarda demokrasinin zayıflığını görmeyi öğrendik. Demokrasinin özünün saptırılmasını ve zedelenmesini sınıf düşmanı karşısında haklı çıkartarak küçümseyen tutumdan vazgeçerek, eleştirel bir tavır aldık. Bununla birlikte, Marksizmin devrimci fikirlerinden vazgeçmiş değiliz.

Günün koşullarında, «SSCB'ne karşı alınacak tavrın proleter enternasyonalizmin mihenktaşını oluşturduğu» fikrini kabul edemeyiz. Gelgelelim, dünyadaki tüm ilerici değişimleri Ekim Sosyalist Devriminin zaferinden ayırt etmediğimiz gibi, Ekim Devrimini insanoğlunu sosyalizme götürecek devrimci dönüşümlerin başlangıç noktası olarak kabul ediyoruz.

VI. PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Şu ya da bu şekilde birçok Batılı Komünist Partisi proletarya diktatörlüğü kavramını terketmiş durumunda. Bu terketmenin nedenlerinin ciddî bir Marksist bakış açısıyla yeterince açıklanmadığını belirtmek gerekiyor. Sorun, özde, gelişmiş kapitalist ülkelerde

emekçilerin yenilgiye uğramış sınıfların politik haklarının uzunca bir geçiş süresince yok edildiği proletarya diktatörlüğüne başvurmaksızın hegemonyalarını kurabilmeleri ya da kuramamalarıdır.

Avrupa'nın ve kapitalist dünyanın gelişmiş ülkelerinde, emekçiler toplumda çoğunlukta. Kültür güçleri de emekçi halkın konumuna yakınlaşmakta. Böyle bir durumun Marx, Engels ve Lenin'in proletarya diktatörlüğünü gerekli buldukları durumdan çok farklı olduğu ortadadır.

1917'de Rusya'da proletarya diktatörlüğü ve demokrasi arasında seçme imkânı yoktu. Proletarya diktatörlüğü ve devrimci şiddet kaçınılmaz bir tarihî zorunluluktu.

Bugünse, gelişmiş kapitalist ülkelerde, emekçilerin hegemonyasını kurma ve sağlamlaştırma yolunun proletarya diktatörlüğünden geçmediği kanısındayım. Bu ülkelerde sosyalizm sadece demokrasinin geliştirilmesi ve genişletilmesi ve totaliter toplum kavramının reddedilmesi anlamına gelmekle kalmayıp, sosyalizme ulaşmanın, bütün sonuçları ile birlikte, demokratik yolda gerçekleşebileceği inancındayım.

Sapkın düşünce ile suçlanmak pahasına, Lenin'in şu görüşüne sadece kısmen katıldığımı belirtebilirim:

> «Kapitalizmden sosyalizme geçiş, doğal olarak, politik biçimlerin büyük bir bolluk ve farklılığını gerektirecektir; ancak bütün bu biçimlerin özü mutlaka bir olacaktır: Proletarya diktatörlüğü»
>
> **(Collected Works,** vol. 25, s. 413)

Lenin'in sözleri sadece yarı yarıya doğru; bugün değerlendirebildiğimiz gibi, sosyalizme geçiş döneminin çeşitli politik biçimlerinin tümünün özü, emekçi halkın hegemonyası, politik biçimlerin bolluk ve farklılığı ise, proletarya diktatörlüğünün gerekli olmaması imkânını içeriyor.

Bu nedenle, gelişmiş Batılı kapitalist ülkelerin Komünist ve Sosyalist Partilerinin taktik ve stratejilerini demokratik yönteme dayandırmalarını mantıklı buluyorum.

Aslında, ülkelerimiz halklarının bazı kesimlerinde biz Komünistlerin demokratik «inanılırlık»tan yoksun olmamız, kendi eylem ve politikamızdan çok, kapitalist mülkiyetin yokolduğu ülkelerde, proletarya diktatörlüğünün tek parti sistemiyle yerleşmesine ve ciddî bürokratik sapmalara ve hattâ önemli yozlaşma süreçlerine girmesine bağlıdır.

Dolayısıyla, sosyalizm için mücadele, emekçi sınıfın ve Komünist hareketinin içsel bir özeleştiriyi geliştirmelerini ivedilikle gerektiriyor. Böylece noksanlardan ve yanlışlardan kaçınarak doğru yolları bulmamız ve henüz sadece kısmen aydınlanmış tarihî fenomenleri açıklayabilmemiz mümkün olur. ■

Amendola'nın Yazısı Dolayısıyla Enternasyonalizm ve Siyasal Anlayış Konusunda Bazı Ön Notlar

İKP'nin önde gelen ideolog ve yöneticilerinden Amendola'nın anlattıkları yalnızca İKP'nin halen yugulamakta olduğu «tarihî uzlaşma» politikasının gerekçelerini sistemli biçimde verdiği için değil, aynı zamanda «Avrupa Komünizmi» denen akımın olgusal ve düşünsel temellerini açıklıkla görme imkânını sağladığı için de önemli ve anlamlıdır.

Şüphesiz öncelikle «Avrupa-Komünizmi» deyimiyle neyin anlatılmak istendiği konusu üzerinde durmalıyız.

Bilinmektedir ki bugün «Avrupa-Komünizmi» akımına dahil partiler birbiriyle aynı görüşler ve politikalar öne sürmemektedirler. Uluslararası Sosyalist Harekette bundan önce doğan eğilimlerde görüldüğü türden bir homojenlik Avrupa-Komünizmi akımı için söz konusu değildir. İKP'nin «tarihî uzlaşma» politikası ve bunu onaylayan görüş ve tezleri ile örneğin FKP'nin sol ittifak politikası, tezler ve pratik tutumlar açısından hayli farklıdır. Ve her iki Avrupa Komünist Partisi de bu farklılıkları doğal karşılamakta ve giderme gereğini düşünmemektedirler.

İkinci bir nokta, Avrupa-Komünizmi akımının çeşitli yorumları olmasıdır. Bugün sözkonusu partilere egemen olan yorumu «sağ» olarak niteleyen ama sözkonusu partilerde ancak bir azınlık oluşturan gruplar da vardır.

Bu yazıda kullandığımız Avrupa-Komünizmi deyimi ile bu akıma dahil partilere halen egemen olan kadroların uygulamaya koydukları yeni politik stratejiler görüş ve tezlerde dile gelen yorumu kasdediyoruz. Birbirinden görece farklı olmakla birlikte bütün bunları üreten anlayış ortaktır. Bu yazı bu anlayışın asli ögelerinden bir kısmını ve genel olarak bu anlayışın niteliğini incelemek amacındadır.

Sözkonusu anlayışın tipik bir temsilcisi olan Amendola da «Avrupa-Komünizmi» deyimine karşı çıkmaktadır.

Bu karşı çıkış gerekçelerinden ilki, sözkonusu akım içinde yer alan partilerin, Uluslararası Sosyalist Harekette halen varolan SBKP ve ÇKP etrafındaki bloklara benzer bir blok oluşturmak yoluna gitmemeleri buna kesinlikle karşı çıkmalarıdır. Bugüne kadar Uluslararası Sosyalist Harekette ortaya çıkan her eğilim yalnızca belirli bir toplum için değil, tüm toplumlar için geçerli bir yaklaşım öne sürmekte, ancak nisbî ölçülerde toplumdan topluma değişen bir teorik-pratik çerçeve (model) sunmaktaydı. Örneğin 1. 2. ve 3. Enternasyonal ve daha sonra her biri de bu enternasyonaller geleneğinin haldeki gerçek temsilcisi olduğunu öne süren SBKP ve ÇKP etrafındaki bloklar, tek bir politik stratejinin tüm toplumlarda uygulamaya konulması esasından yola çıkmaktaydılar.

Bugüne kadar uygulamada, dünya sosyalist hareketinin enternasyonalist birliği ilkesinin somutlaşması, teorik politik ve örgütlenme düzeylerinde şöyle gerçekleştiriliyordu. Her partinin kendi özel eylem alanı dünya ölçüsündeki siyasal devlet sınırları ile belirlenmişti. Örneğin İKP İtalyan devletinin siyasal sınırları içinde eylemini yürütmekteydi. Böyle kurulmuş partiler uygulamada içlerinden birinin yönetici merkez konumunu üstlendiği bir ilişkiler sistemi —örgütlenme— oluşturuyorlardı. Benzer hiyerarşik örgütlenme sendikal ve öteki alanlar için de geçerliydi. Yönetici merkez parti, hareketin bütün alanları için geçerli ideolojik-politik programı tesbit ve gereğinde değiştirme işlevine sahipti ve başlangıçta diğer partilerin de bu işleve belli ölçüde katılma imkânı varken zamanla bu işlev sırf yönetici partiye ait hale gelmekteydi. Böylece de zamanla enternasyonal hareketin gereklerinin yönetici par-

tının kendi özel eylem alanının gereklerine tabi kılındığı bir işleyiş doğuyordu.

Bu tarihî deneylere atıf yaparak Avrupa Komünist partileri, her partinin kendi özel eylem alanının özelliklerini ön plana alan özerk bir politik strateji oluşturmasını ve buna göre eylemini düzenlemesi gerektiğini savunuyorlar. Amendola :

> «Evrensel bir modelden bir strateji çıkarmaya kalkışırsanız kaçınılmaz olarak fazla soyut genellemelere düşer ve şu ana noktayı gözden kaçırırsınız : Özgül bir strateji gerektiren özgül tarihî konum»

derken bunu anlatıyor. Bu yaklaşımın dünya komünist hareketinin enternasyonal örgütlenmesi hakkındaki tavrı da ancak Amendola'nın söylediği gibi olabilirdi. G. Amendola, Komünist hareketin tek bir dünya merkezinin yeniden kurulmasına karşı çıktıklarını ve Roma ya da Paris'te Avrupa-Komünizminin tek bir merkezini de kurmayacaklarını söylemektedir. Nitekim Avrupa-Komünizmi akımına dahil partiler o güne kadar birlikte bir blok oluşturdukları SBKP etrafındaki partilerle yaptıkları 1976 Berlin toplantısında, bu toplantının sonuncu olduğunu ve bir daha böyle bir toplantıya katılmayacaklarını ilân ettiler.

ENTERNASYONALİZM'İN TERKEDİLMESİ VE BUNUN NEDENLERİ

Böylece, Marksizmin Uluslararası Sosyalist Harekete damgasını vurduğu tarihlerden başlayıp bugüne kadar gelen bir gelenek fiilen son bulmaktadır. Enternasyonalizm ilkesinin Uluslararası Sosyalist Hareketin teorik-pratik platformuna ve özel olarak örgütlenmesine yansıtılmasını temel alan bir yaklaşım terkedilmektedir.

Burada hemen belirtilmelidir ki sözkonusu «geleneği» terk konusunda Avrupa-Komünizmi akımı yalnız değildir. O yalnızca en açık davranandır. Enternasyonalizm adına sürdürülen özellikle son 50 yıllık uygulamanın sonuçlarını kanıt göstererek buna artık son verilmesi gerektiğini açıkça ilân etmiştir. Şu anda sözde «enternasyonalizmi» savunan SBKP, geçmiş uygulamayı sürdüremiyeceğini, olduğu gibi savunamayacağını bilmekte, bugüne kadar hep kendine dönük işlettiği bu «enternasyonalizm» uygulamasını birtakım tavizler vererek korumak istemektedir. Brejnev «her komünist partinin öncelikle kendi ulusuna karşı sorumlu olduğunu» söylerken, bu sözlerle enternasyonalist anlayışın özünde çeliştiğini dikkate bile almamaktadır. Yaklaşık 1930'lardan beri Stalinizmin Komintern'e egemen kılabildiği ve daha sonra Kominform ve Dünya Komünist Partiler Konferanslarında da geçerliğini sürdüren bir «enternasyonalizm» anlayışının yalnızca «yumuşatılmış» bir biçimini sürdürmek istedikleri için bu dikkate almama olağandır. Çünkü o anlayış zaten enternasyonalizmin özüyle çelişmekteydi. Uluslararası Sosyalist Hareketin 1930 sonrası tarihi hakkında ortalama bilgisi olanlar, Stalinizmin Enternasyonalizmi «SSCB'nin çıkarı»na indirgediğinin, bu «çıkarı» uluslararası hareketin gerekleri önüne koyduğunun sayısız örneklerini hatırlayacaklardır. Bu uygulamalar sonucunda yalnızca bu iğdiş edilmiş enternasyonalizm giderek sarsılmakla kalmamış, Marksist anlayışın zorunlu bir ögesi olan enternasyonalizmin uygulamaya geçirilmesinin imkânsızlığı yolunda güçlü bir kanı da doğmuştur. **SSCB'ni savunma**nın enternasyonalizmin başlıca ölçütü sayıldığı ve gerçekten de böyle olması gerektiği noktasından bugüne, SSCB'ne karşı bunca tepkinin birikip olanca açıklığı ile dışa vurulduğu bu noktaya nasıl gelinebildiği konusunu araştıranlar, bunun en önemli nedenlerinden birinin de bu «saptırılmış» enternasyonalizm anlayışı ve uygulaması olduğunu bilirler. Şu anda bizzat SBKP etrafındaki blokta örneğin Romanya gibi ülkelerde bile bu «enternasyonalizm»den yüzgeri etmek güçlü bir eğilim halini almıştır. Brejnev'ın yukarıya aldığımız sözleri, bu yüzgeri etme eğilimiyle, SBKP'nin sakat «enternasyonalizm» anlayışını uzlaştırma çabasını dile getirmektedir.

ÇKP'nin «üç dünya teorisinin» enternasyonalizmle uzaktan yakından ilgisi yoktur. ÇKP metinlerini dikkatle okuyanlar orada geçen «Dünya proletaryasının çıkarı» v.b. deyimlerin aslında ÇKP'nin çıkarı anlamına geldiğini görmekte güçlük çekmezler.

O halde şu söylenmelidir ki Uluslararası Sosyalist Hareketin haldeki durumunda en-

ternasyonalizm fiilen geçersizdir. Ancak sözkonusu kavramın her şeye karşın geniş sosyalist kadrolar için hâlâ çekici bir anlamı vardır. Bu yüzdendir ki Uluslararası Sosyalist Hareketi kendi özel güç politikaları için kullanmak isteyen bazı «merkez»ler, ÇKP ve SBKP, enternasyonalizmden hâlâ sözedebilmektedirler. Bunların sürdürdükleri propagandanın ana teması çağımızdaki «güç denge»si içinde kendilerinin katkısı, açık desteği olmaksızın bir devrimin mümkün olamayacağıdır. Bu tema kabul edildiğinde gerçekten de herhangi bir ülkedeki sosyalist hareket için tutulacak başlıca iki yol vardır. Ya ülkedeki «yerleşik güç»lerle ittifak yaparak dünya çapındaki güçlerin müdahale imkânını asgariye indirmek veya SBKP ve ÇKP merkezlerinden birine tabi olarak onların büyük güçlerinin «dünya denge»sinde yapacakları bir değişikliği beklemek. Birinci yol zorunlu olarak «evrimci»liği hattâ bir düzen partisi olmayı gerektirir. Şu anda Avrupa Komünist Partilerinin ortak terminolojilerinde yer alan «ulusal gerçeklik içinde kökleşmek» v.b. deyimler bunun kanıtıdır.

İkinci yolu benimseyen partilerin halen uygulamakta oldukları politikaların, ilk yolu benimsemiş olanlardan farklı olmadığını görmekteyiz. Tek bir fark var: «Avrupa-Komünizmi»nin temsil ettiği ilk yol, herhangi bir «merkez»in yardımını dikkate almaksızın eylemini sürdürmek peşindedir; oysa ikinciler için bu «enternasyonal merkez»in yardım ve katkısına temel önem verilmektedir. Yani açıkcası ikinciler için, —kendilerinin iktidara gelmesi demek olan— «devrim», ÇKP veya SBKP'nin «katkı»sı olmaksızın gerçekleşemez inancı sözkonusudur ve bu onların eylemlerini belirleyen temel ögedir.

ENTERNASYONALİZM İLKESİNİN SAPTIRILMASI VEYA TERKEDİLMESİNİN SONUÇLARI

Görülmektedir ki sorun, sosyalist devrim hedefinin terkedilmesidir aslında. Hernekadar bu açıkça söylenmiyorsa da şurası hatırlanmalıdır ki Marksizm, yöntemiyle, siyasal anlayışıyla ve hedeflediği toplum düzeninin ayırdedici nitelikleriyle bir bütündür. Az sonra görmeye çalışacağız ki enternasyonalizm ögesinin fiilen yadsınması veya saptırılması sonucunda yerine «ikame» edilen «yeni» anlayış açıkça burjuva dünya görüşüdür, burjuva toplum biçimin bir varyasyonunu savunma noktasına dönüştür.

Marksist hareketin tarihi göstermektedir ki özel olarak sosyalist devrimin teorik-pratik bütünselliğinin herhangi bir ögesinde yapılan saptırma, revizyon veya terketme girişimleri hiçbir zaman o ögeyle sınırlı kalmamıştır. Bu mümkün de değildir. Kendi içinde sistemli bir bütün olan sosyalist devrim teorisinin «ögeleri» birbiriyle «kaynaşmış» durumdadır ve her biri ötekini «kanıtlar».

Bütün sistemler için de böyledir durum. Bu yüzden «Avrupa-Komünizmi» akımının enternasyonalizm ile birlikte Marksist sosyalist devrim teorisinin bir başka asli ögesi olan sosyalist devrim teorisinin «ögeleri» birbiriyle «kaynaşmış» durumdadır ve her biri ötekini «kanıtlar».

Bütün sistemler için de böyledir durum. Bu yüzden «Avrupa-Komünizmi» akımının enternasyonalizm ile birlikte Marksist sosyalist devrim teorisinin bir başka asli ögesi olan «Proletarya diktatörlüğü»nü de terk etmesi doğaldır. Burada belirtelim ki bu konuda da enternasyonalizm ilkesi üstüne anlatılanların aynısı bir durum vardır. Yani «Avrupa-Komünizmi»nin terkettiği bu kavramı savunan ÇKP ve SBKP «merkez»leri ve onların yandaşları, sözkonusu kavramın tamamen saptırılmış bir yorumunu, içeriğine aykırı bir uygulamayı savunmaktadırlar.

Proletarya diktatörlüğü kavramı, Marksist siyasal anlayışın özüdür. Bu kavramı, yalnızca bir devrim durumunda eski egemen sınıfa uygulanacak politik kısıtlamalar olarak anlamak ve bunun zorunluluğunu, kaçınılmazlığını ampirik kanıtlarla savunmak yetersiz ve yanlıştır. Sözkonusu kavramın asli içeriğini unutmak olur bu.

Marksist siyasal anlayış, burjuva siyasal anlayışın temelindeki ön kabullerin değişmez olmadığını insanlık tarihinin özgül gelişme sürecinin analizi içinde gösterir. Proletarya diktatörlüğü kavramına buradan varılır.

Burjuva siyasal anlayışın ebedi saydığı devlet kurumunun zaman içinde «söneceğini», yine bu anlayışın ebedî saydığı yönetici - yönetilen ilişkisinin aynı süreç içinde giderek aşılacağını temel alan bir anlayışın ürü-

nüdür proletarya diktatörlüğü tezi ve dolayısıyla uygulamasında da onun bu asli nitelikleri belirgin olacaktır.

Şüphesiz, «proletarya diktatörlüğü» tezinin uygulanması adına yapılanların yukarıda söylenenlere uyarlı olduğu öne sürülemez. Bugüne kadarki tarihî deneyler, belli başlangıç dönemleri hariç, bu tez adına yürütülen uygulamaların, kavramın asli içeriği ile giderek daha fazla çelişen bir durum yarattığını göstermektedir. «Avrupa-Komünizmi» akımının Proletarya diktatörlüğünü terk gerekçelerinin başlıca kanıtı da budur.

Enternasyonalizmden yüzgeri edilerek «ulusal gerçek»lere, «proletarya diktatörlüğü» tezinden yani temelde Marksist siyasal anlayıştan burjuva siyasal anlayışa dönülmüştür. «Avrupa-Komünizmi» için de aynı derecede kesin olan gerçek budur.

Avrupa-Komünizmi, «ulusal gerçekliği» ön plana alırken, sözkonusu «merkez» eğilimler de «ileri milliyetçilik» veya «yurtsever» lik temalarını öne çıkarmakla meşguldürler. Avrupa Komünistlerinin açıkça ilân ettikleri düzene entegre olma programları varsa, bu merkez eğilimlerin takipçisi partiler de kendi ülkelerinde «legalize» olma uğraşı içindedirler ve varolan siyasal düzenin bir ögesi olmalarına imkân verecek bir «ileri demokrasinin veya «ulusal devrim»in peşindedirler.

Bütün bunlar, sözü edilen eğilimlerin, kapitalist toplumun dönüştürülmesi —devrim— hedefinin gerçekleştirilmezliği yargısına ortakça vardıklarının ifadeleridir. Aralarındaki farklar yalnızca bu yargıya varış anındaki fiili durumların farklı oluşundan dolayıdır. «Merkez» eğilimler kendi ülkelerinde iktidarı elde tutmaktadırlar ve dünya çapında güçtürlerü. «Avrupa-Komünist» partileri ise sözkonusu merkezlerin gerçekleştirdikleri ekonomik düzeye ve refah durumuna çoktan erişmiş metropol kapitalist toplumların partileridir. Ve iktidar olmamakla birlikte ülkesinde kurulu düzenin önemli noktalarını tutmuşlardır. Deyim yerindeyse kurumsallaşmışlardır.

«Avrupa-Komünist» partiler için «ulusal gerçekliğe» dönüş bu «gerçeklik» içinde kökleşmek politikası, şüphesiz bu metropol ulusların, öteki uluslara kıyasla sahip oldukları ayrıcalıkları —«gerçekliğin» bir ögesi sayıp— koruma anlayışını da getirecektir. Nitekim Amendola'nın anlattıklarından bu yeteri kadar «incelik»le belirtilmektedir.

Bütün bu anlatılanların Avrupa-Komünizmi akımının öncü partisi İKP'nin «tarihî uzlaşma» programında nasıl dile getirildiğini görelim.

MARKSİST YÖNTEMİN TERKEDİLMESİ

Konuşmasının başlangıcında Amendola «evrensel bir model» den hareket etmenin metafizik bir tavır olduğunu öne sürmektedir.

Bu sözleri daha önce «enternasyonalizm ilke»sinin terki konusu ile ilişkin olarak aktarmıştık. Amendola bu sözleri ile yalnızca sakatlığını belirttiğimiz bir uygulamayı eleştirmekle kalmamakta, bu sakat uygulama ile özdeşleştirdiği Marksist yaklaşımı da örtük biçimde eleştirmektedir. Çünkü somut gerçekliği anlamak için —Amendola'nın deyimini kullanırsak— «evrensel bir model»in gerekli olduğu ilkesi yalnızca Marksizm değil, genel olarak her tür bilimsel yöntemin bir —ilk— ilkesidir. Gerçi Amendola ele aldığımız sözlerini genel olarak yöntemini açıklamak için değil, tüm toplumlar için geçerli bir «devrim model»i sunma anlayışına karşı söylüyor.

Yıllarca uluslararası harekete egemen kılınan ve bugün de büyük ölçüde geçerli olan bu «model»ci anlayışı savunacak ve Amendola'nın sözlerindeki gerçeklik payını inkâr edecek değiliz. Ancak Amendola'nın bu uygulamaya karşı önerdiği ve kabul ettiği «historisist» anlayış da tıpkı eleştirdiği «model»ci anlayış gibi Marksizm dışıdır.

Burada historisist anlayışın eleştirisine girecek değiliz. **Birikim**'in 24. sayısında Gramsci üzerine yapılan incelemeye (Bkz. **Birikim** Sayı 24, s. 21 - 40) atıf yapmakla yetiniyoruz. Bilindiği üzere günümüzde İKP, tezlerinin Gramsci'nin görüşlerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Sözünü ettiğimiz inceleme Gramsci'nin historisist yöntemi toplumsal-politik uzanımları ile birlikte ele alınıp incelenmişti.

Marksizmin belli bir somut gerçekliği anlamak için «evrensel bir model»den hareket ettiğini belirttik. Ancak şu var ki Marksizm belli bir somut gerçekliği hangi «evrensel model» içinde ele alabileceğini tesbit etmek-

le yalnızca «işe başlamış» olur. «Anlama» süreci somut gerçekliğin aynı model içinde ele alınan başka somut gerçeklerden farklı olan yanlarını, bulmaya kadar sürer. «Evrensel bir model»den hareket etmek, özgüllükleri gözardı etmek değil, tersine bunları ortaya çıkarmak içindir.

Son derece geniş bir konuyu burada anlatmamıza imkân yoktur. Ancak yukardaki çok genel sözler bile bize Marksist siyasal toplumsal hareketlerin «politik stratejileri»ni tesbit ederlerken nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini gösterebilir. Lenin'in önemle vurguladığı gibi bu yöndeki bir çalışmanın hedefi, belirli bir durumun «orjinalitesi»ni tesbittir. «Strateji»ler bu orjinalite üzerinde kurulur. Ancak şu var ki bu «orjinalite»nin nasıl tesbit edileceğidir asıl sorun. Örneğin Amendola İtalya ve Fransa'nın veya öteki ülkelerin birbirinden farklı yanlarını işaret ederken ve bu ülkelerdeki hareketlerin «strateji»lerinin bunlara dayandırılmasını isterken görünüşte yukarda söylenenlere uyarlı gibidir.

Sorunun düğüm noktası buradadır.

Siyasal - toplumsal analizlerde Marksizm, «orjinalite»yi tesbit ederken kendi siyasal anlayışının ölçüleri ışığında yapar bunu. Yani Marksizmin «orjinalite» olarak niteleyeceği olgular —kısaca özetlemek gerekirse— burjuva siyasal anlayışın önkabulleri ile çelişen gelişmelere tekabül eden olgulardır. Sosyalist hareketin tüm eylemi zaten buna yönelik olmalıdır. Ama toplumun kendiliğinden eylemi de, çoğu kez «beklemedik» biçimde ve belirli bir toplumsal faaliyet bağlamında burjuva siyasal toplumsal anlayışın önkabullerini geçersizleştiren bir gelişme yaratabilir. Sosyalist hareket sürekli ve çok yönlü eylemi ile toplumda yukarıda niteliğini belirttiğimiz türden gelişmeleri ve bunların içinde gerçekleşeceği örgütsel yapıları oluşturmaya yönelirken, şüphesiz belirli bir tarih kesitinde yaptığı analizi temel alır ve bu analizin şu ya da bu ölçüde gösterdiği «orjinalite»yi kendi gücü oranında «geliştirmeye» çalışır. Ama öte yandan toplum da hareket halindedir ve kesit alınan andaki durumunu değiştirmektedir.

İşte yukarıda «beklenmedik» gelişmeler, ya da daha yaygın bir deyimle kendiliğinden gelişmeler olarak nitelenen ve geleneksel burjuva siyasal anlayışı aşmış bir politik olgunluğa işaret eden gelişmeler bu değişim süreci içinde doğar. Sosyalistler bu tür gelişmeleri anında saptayabilmek ve eylemlerini düzenleyebilmek için toplumsal gelişmenin ütüz bir gözlemcisi olmak zorundadırlar.

Amendola'nın «orjinalite» tesbiti, anlattıklarında gayet açıkça görüleceği üzere kesinlikle bundan nitelikçe farklıdır. O, İtalya'daki burjuva siyasal düzeni, bir başka ülkedeki burjuva siyasal düzenden «ayırdeden» yanları araştırıyor. İtalyan Hıristiyan Demokrat Partisi üzerine konuşmaları yeteri kadar öğreticidir ve burjuva siyasal anlayış içinde yapılan bir «orjinalite» tesbitinin en sadık bir örneğidir.

Böyle bir inceleme ise burjuva siyasal anlayışın önkabullerinin değişmezliğini kabul etmekten başlar ve dolayısıyla bu önkabulleri sarsacak bir eylem imkânını mümkün görmediği gibi, kitlelerin de böylesi «sarsıcı gelişme»ler yaratamayacaklarını da peşinen varsaymıştır.

Fark açık seçiktir. Amendola'nın temsil ettiği anlayış, bir toplumun siyasal - toplumsal durumunda o ana kadar kalıcılığını sürdürmüş olguları temel alıyor, onların önümüzdeki süreç içinde de kalıcılıklarını sürdüreceğini veri olarak bir politik strateji kuruyor Amendola'nın Hıristiyan Demokratların «Ulusal sosyo-politik alanda derinlemesine kök salmış» olduklarını, kabul eden tesbitleri, Katolik hareketin özerkliğine saygılı olacaklarını belirten «söz»leri bu bağlamda düşünülmelidir. Oysa yukarda kısaca özetlediğimiz Marksist yaklaşım bu «kalıcı olgu»ları değil, yeni bir siyasal-toplumsal duruma, burjuva siyasal-toplumsal anlayışın öngördüğü «düzen»in nitelikçe aşılacağı bir duruma tekabül eden, bunun bir ögesi olma potansiyelini taşıyan olguları temel alır. Bu tür olguları, gelişmeleri yaratmak için özel bir eylem sürdürülmesi zorunluluğundan hareket eder.

GELENEKSEL —BURJUVA— SİYASAL ANLAYIŞA «DÖNÜŞ»

Burjuva siyasal anlayışın tipik göstergelerinden biri ve başlıcası genel deyimle kitleleri pasif, yönetilen bir yığın saymasıdır. «Kitleler» günlük çıkarlarına sıkı sıkıya bağlı ve ancak bu çıkarlar için ve bu çıkarlarla sınırlı olarak siyasal harekete ilgi duyabilir veya ka-

tılabilirler. Sözkonusu anlayışın yerleşik, temel önkabulu budur ve bu «gerçeğin» değişmezliğine inanır.

Belli siyasal-toplumsal hedefler için bu «kitle»yi harekete geçirmek isteyen «yönetici» kadrolardan bu «gerçeğin bilincinde olarak eylemlerini düzenlemeleri istenir. Bu «yönetici» kadrolar, kendi günlük çıkar ve sorunlarının ötesinde, çok daha genel çıkar ve sorunları —örneğin ulusun çıkarını veya ulusun karşılaştığı sorunları— olan, bunları çözümlemeye çalışan özel bir kesimdirler ve bu nitelikleriyle de yönetilen kitleden ayrılırlar.

Amendola aşağıya aldığımız sözlerinde bu anlayışın gayet tipik bir örneğini vermektedir:

> İtalya'da sık sık yapıldığı gibi sistemi yıkma amacı açıkça ilân edilmedikçe— dönüşüm tedbirlerinden yana bir çoğunluk bulabilirsiniz. Halk, grupların ve partilerin —sosyalist partinin bile— stratejik hedeflerine aldırış etmiyor hiç. Sosyalistlerin Lombardi kanadı şunları söylüyor: Sistemi parçalamaya yönelik talepler getirmeliyiz. Evet, iyi bir akıl yürütme bu! İşçilerin çoğu şöyle söylemek hakkına sahiptir: «Bu senin işin; sen devrim stratejistisin, kendi işine bak; ama ben kendi işlerimle uğraşmak istiyorum.»

Burada burjuva siyasal anlayışın «ebedi» yönetici-yönetilen ayrımının genel sosyalist hareket için bir uyarlamasını buluyoruz. İçlerinde Amendola'nın partisinin ve bunlarla strateji tartışmaları yapan benzer kişi ve partilerin oluşturduğu bir «devrim stratejistleri» kategorisi ile «kendi sorunları» ile uğraşmak isteyen işçilerden söz ediliyor. İlk kategori «sistemi parçalamaya yönelik talepler»den veya Amendola'nın yaptığı gibi sisteme entegre olmayı mümkün kılacak taleplerden, bu gibi sorunlardan söz edebilir. Bu onların işidir. Onlar bu işlerini düşünmekte ne kadar haklı iseler işçiler de onlara «bu senin işin... ben kendi sorunlarımla uğraşmak istiyorum» derken aynı derecede haklıdırlar ve böyle düşünmeleri son derece doğaldır.

Eğer Amendola, bu anlayışı bir komünist olduğunu söyleyerek sergilemese idi söylenecek bir şey yoktu. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi yönetici-yönetilen konumlarının değişmezliğini temel almak burjuva siyasal anlayışın özüdür. Burjuva «siyaset bilimi»nin her tezi bu temel kabulden yola çıkar. Marksistler, komünistler öncelikle bu temel kabulü yadsımışlardır.

Bir «komünist olarak» Amendola'nın burjuva siyasal anlayışın «gerçeği»ni kabul ederek konuşması, bu açıdan bakıldığında hazin bir olguyu gösterir ilkin. İlk ortaya çıktıklarından beri «işçi sınıfının yönetici sınıf olacağını, olması zorunluluğunu» anlatan ve eylemlerini bu hedefe göre düzenlemeye çalışan Komünistler, şimdi öylesine «Komünistler» haline gelmişlerdir ki bir işçinin «ben kendi sorunlarımla uğraşırım, ötesi beni değil devrim stratejistlerini ilgilendirir» demesini son derece haklı bulmaktadırlar artık. «Kendi sorunları» ile uğraşan ama hâlâ birtakım «Komünistler»ce «yönetici sınıf» olacağı söylenen bir işçi sınıfı vardır. Bu «Komünistler»in bu işçi sınıfına «yönetici» demeleri bu durumda yalnızca bir alaydır, şakadır. «Yönetici»nin kendisi olacağını bilen birilerinin kötü niyetli bir alçak gönüllülük gösterisidir bu.

Yalnızca «Avrupa Komünizmi» için değil SBKP ve ÇKP'de temsil edilen «merkez» eğilimler için de sözkonusu olan bu «dönüş», şüphesiz hüzün verici olmaktan öte düşündürtücü bir olgudur.

Kesin bir ayrım noktasına gelindiği ortadadır. Özel olarak kapitalist toplumu, genelde sınıflı toplum biçimlerinin bu en son ve üst biçimini değiştirmek ve sınıfsız bir topluma varmak için mücadele eden ve bu uğurda yalnızca kapitalist toplum biçiminin fiziki-fiili güçleriyle değil, onun tüm «üstyapısal» uzantıları ile özel olarak siyasal-toplumsal anlayışıyla da mücadele eden Uluslararası Sosyalist Hareket, bugün bu mücadele ettiği toplum biçimini onayan siyasal-toplumsal anlayışı temelde kabul etmek noktasına varmış ve aynı anda o toplum biçiminin fiili güçleriyle de tıpkı yukardaki gibi aynı temelde uzlaşma süreci başlamıştır. Son yıllarda dünya çapındaki bir dizi siyasal gelişme açıkça gösterir bunu.

Bu durumda, ya bugüne kadar Uluslararası Sosyalist Hareketin eylemine temel aldığı anlayışın yanlışlığı ve onunla özdeş siyasal-toplumsal hedefin gerçekleştirilemezliği

düşüncesinin açıkça kabulü gerekir ya da Uluslararası Sosyalist Hareket, kendi bilimsel dünya görüşünün asli ögelerine dönerek kendisini yeniden var eder.

Uluslararası Sosyalist Hareketin haldeki durumunda, «Avrupa-Komünizmi» ve birbirinden görece farklı diğer «merkez» eğilimlerin oluşturduğu geniş blok açıkça ifade edilmemekle birlikte yukarda sayılan tutumlardan ilkini benimseme noktasındadır. Bu blokun yaygın görünümüne kapılmak, veya bundan umutsuz sonuçlara varmak, bütün bu güç koşullara karşı Marksizmin bilimsel, yaratıcı temeli üzerinde önündeki tarihî görevi gerçekleştirme uğraşını, yoğun arayışlar ve yanılmalar pahasına da olsa sürdürenler için elbette sözkonusu olmayacaktır. ■

GIORGIO AMENDOLA

Birikim 40 - 41/44

İtalya Komünist Partisi'nin Sosyalizm Yolu

Çeviren ALP KAYA

Şematik bir ayrım yapıldığında, sosyalizme giden üç değişik yol «model»i, üç tür geçiş stratejisi çıkıyor karşımıza. Birincisi, ihtilâlci solun kendisine temel aldığı Leninist ya da «klasik» model. **Büyüyen ve şiddetlenen kapitalist çelişkiler sonucu işçi sınıfının döğüşkenliği artar, bilinci gelişir ve giderek bir devrim-öncesi bunalımı doğar: Yaygınlaşan çatışmalar, ikili iktidar, politik-askerî güç denemesi ve sonunda devrimin başarıya ulaşması ya da yenilmesi. Bu model, Şubat ve Ekim ayları arasında Rusya'da; Kasım 1918 - Mart / 1923'te Almanya'da; 1936'da İspanya'da ve daha belirsiz ve olgunlaşmamış biçimiyle 1973'de Şili'de, 1975'de Portekiz'de uygulandı. İkincisi** sosyal-demokrat model. **Seçim zaferi sosyalist bir hükümeti iktidara getirir. Hükümet, örgütlü kitlelerin de desteğiyle, sosyalizme açılan toplumsal reform programını uygulamaya koyar. Son olarak da 1960' larda İtalya'da Komünist ve sendikalı solun benimsediği** reformist-devrimci modeli görüyoruz. **İşçi sınıfı partisi iktidara gelir ve uzun bir sosyalizme geçiş süreci başlatır. Hükümet ve kitleler arasındaki diyalektik giderek, gerçekleşmesi uzun zaman alan, ancak sonuçta gerçek bir birikim sağlayan bir dizi anti-kapitalist yapısal reform uygulanmasına yol açar. İtalyan Komünist Partisi'nin stratejisi bu «model»lerden hangisine uygun düşüyor.**

İKP'nin stratejisi bu «model»lerden hiçbirini temel almamıştır, çünkü sözkonusu modellerin hiçbiri var olmamışlardır ve olamazlar. Örnek almamız gereken bir sosyalizme geçiş modeli ya da modelleri olduğu düşüncesini kesinlikle yadsıyorum. Sadece özgül, benzersiz, değişik dünya koşulları içinde, özgül, benzersiz, değişik toplumlar vardır. Bütün ülkeler ve bütün değişik koşullar için ortak bir devrim modeli aramak metafizik bir tavırdır. Feodalizmden kapitalizme geçişin bir tek yolu var mıydı? Üçüncü dünyayı sözkonusu bile etmiyorum —Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya'da burjuva devrimleri, aynı yol sorununu bırakalım bir yana, karşılaştırılabilir mi? Evrensel bir modelden bir strateji çıkarmaya kalkışırsanız kaçınılmaz olarak fazla soyut genellemelere düşer ve şu ana noktayı gözden yitirirsiniz: Özgül bir strateji gerektiren özgül tarihî konum.

Şüphesiz her toplum ve her devrim benzersizdir. Somut bir devrimci süreci tarihî olarak değişik bir topluma ve koşullarla, mekanik bir biçimde aktarmak değil sorunumuz. Ama her devrim özgül bir boyut içerdiği kadar evrensel bir boyut da içerir. En azından Lenin Rus Devrimi için böyle düşünmüştü. Rusya deneyinden açıkca, komünist stratejiyle ilgili dersler çıkarmaya çalıştığı, pek çok makale, broşür ve kitap —örneğin, ünlü «Sol - Kanat Komünizmi— vardır. 1917 Rusya'sı, 1918 - 23 Almanya'sı ve 1936 İspanya'sı gibi değişik ülkelere (ve değişik dünya koşullarına) baktığımızda, yine de aynı sorunsal ve aynı kavramlar içinde teorize edebileceğimiz devrimci süreçlerle karşılaşırız.

Komintern diliyle' konuşursak bunların aynı şeyler olduklarını söyleyebiliriz. Ancak, verdiğimiz örnekte bile, tarihî analizin amacı, bize neyin değişik olduğunu göstermektir. Belli bir akademik dili kullandığımız halde, anlatmaya çalıştığımız gerçeklik kesinlikle heterojendir. İspanya'da işçi sınıfının birliği vardı; Almanya'da komünistlerle sosyalistler bölünmüşler, kıyasıya çatışmaktaydılar; Rusya'

da ise durum bambaşkaydı. Bütün bu değişik deneyimleri aynı kaba koymak metafizik bir tavırdır.

İtalya'ya gelince, isterseniz önce Enrico Berlinguer tarafından 10 Aralık 1974'deki Merkez Komitesi toplantısında sunulan 14. Kongre hazırlık raporundan bir alıntıyı aktarayım: «Sosyalist toplumu kısa vadedeki hedefimiz olarak koymak diye bir sorunumuz yok, çünkü bunun için belirli önemli koşullar —ulusal ve uluslararası planda— hâlâ gerçekleşmedi. Ama bunun yerine, belirli bakımlardan sosyalistçe diyebileceğimiz bazı önlem ve yönelmelere başvurabiliriz». Şimdi size şunu sormak istiyorum: Bugün ulusal ve uluslararası koşullar, ne bakımdan sosyalizme geçişe elvermiyor?

Çok belirgin uluslararası engeller var. Avrupa, askerî bloklara bölünmüş durumda. Her ülke şu sorunla koşullanmış; tüm ülkeler «kısıtlı egemenliğe» sahip, ülkelerin hiçbiri tam bağımsız değil. Büyük bağımsız devlet, ulusal bağımsızlığın vatanı Fransa'nın bile egemenlik hakları kısıtlı; ekonomik planda uluslararası şirketler ve malî bağımlılıklar, politik plânda ise Atlantik antlaşmasına karşı yükümlülükler. Bugünkü durumda Fransa NATO üyeleri arasında yer almıyorsa bile hâlâ ittifak içindedir. Böylece bütün bu anlaşmazlıklar öncelikli etmen olan bir güç dengesi oluşturuyor... Angola'da işlemeyen bir etmen.

Angola'da durum değişikti, bir yerleşmemişlik ve örgütsüzlük vardı, durum açıktı...

Aslında Portekiz'de de işlemedi.

Portekiz'de bu etmenin özellikle ekonomik alanda derin etkileri olduğunu sanıyorum. Portekiz solunun yanlışı, kesinlikle, devrimci sınıf eylemini etkileyen sınırlamaları anlayamamış olmasıdır. Portekiz'de bugün ortaya çıkan bunalımın sorumlusu büyük ölçüde bu anlayış kıtlığıdır.

İtalya'da başlıca engel sadece bu dış koşullar değildir; İtalyanların büyük bir çoğunluğu sosyalizmin —bizim anladığımız anlamda, toplumun global dönüşümü olarak— gereğine inandırılamamışlardır. Çoğunluğun isteklerine karşın bir devrim yapamazsınız. Silahlı bir devrim olan Bolşevik Devrimi bile temel kitlelerin, askerlerin, köylülerin ve pek tabii işçilerin güçlü desteğini kazanmıştır. İtalya'da sık sık yapıldığı gibi sistemi yıkma amacı açıkça ilân edilmedikçe dönüşüm tedbirlerinden yana bir çoğunluk bulabilirsiniz. Halk, grupların ve partilerin —sosyalist partinin bile— stratejik hedeflerine aldırış etmiyor hiç. Sosyalistlerin Lombardi kanadı şunları söylüyor: Sistemi parçalamaya yönelik talepler getirmeliyiz.[1] Evet, iyi bir akıl yürütme bu! İşçilerin çoğu şöyle söylemek hakkına sahiptir: «Bu senin işin; sen devrim stratejistisin, kendi işine bak; ama ben kendi sorunlarımla uğraşmak istiyorum.» Özel sorunları —günlük hayatla, çalışmayla, kültürel koşulların dönüşmesiyle, sağlık ya da bu gibi şeylerle ilgili sorunları— çözüp, sosyalizme doğru ilerlemek gibi bir sorun çıkıyor karşımıza böylece. Ancak bu yolla, sadece öğretiden, ya da şiddetten kaynaklanmayan, ekonomiyi düzenleyecek bir planlamanın ancak özel mülkiyeti sınırlandırarak gerçekleşebileceği anlayışı, halkın fiilî yaşantısı içinden doğarak gerçekleşen bir sosyalizm mümkün olabilir. Sosyalizm halkın katılmasıyla kurulur, özgürce erişilen bir özgürlüktür. Azınlığın değil çoğunluğun sorunudur.

1968'den bu yana İtalya'da yaşananlara bir göz atınca, yönetici blok içinde bunalımlar doğduğunu ve kitle hareketinin geliştiğini görüyoruz. Bütün bu olanlardan sonra, sosyalizm için oy verenlerin azınlıkta olması olayını nasıl açıklıyorsunuz?[2]

Bu kesinlikle, İtalyanların büyük bir çoğunluğunun ikna olmadığını kanıtlar. Antonio Labriola sosyalist bilinci oluşturmanın zaman —on yıllar— isteyen zor bir süreç olduğunu söylemiştir. Faşizmden kurtulduktan sonra İtalya büyük bir ilerleme dönemine girmiştir. İtalyanların hiçbir zaman bugünkü kadar özgür ve refah içinde olmadıklarını söylediğimde herkesi şaşırtmıştım. Demecim kışkırtıcıydı ama temelde yanlış değildi. İtalyanların çoğu şöyle diyor: Bu kazanımlarımızı savunmalıyız. İşçiler, ne şimdiye kadar fabrikalarda bugünkü kadar çok hak sahibi oldular, ne de bu kadar çok özgürlükleri oldu. İtalya'da, Fransa'dakinden daha çok özgürlük vardır.

Tabii

Tabii demekle neyi kastediyorsunuz? Hiç de tabiî değil. Eskiden Fransa'da, faşizm sonrası İtalya'sından daha ileri demokratik bir

rejim vardı. Ben üç yıl Fransız direniş hareketinde bulundum, iki yıl da İtalyan direnişinde. Tam beş yıl illegal bir hayat sürdürdüm, işgal kuvvetlerine karşı silâhlı mücadeleye katıldım, onun için her iki ülkedeki durumu da iyi biliyorum. Artık karşımızda —demokrasi açısından— Batı Avrupa'nın en ileri ülkesi var. Bu durum gökten inmedi; uzun demokratik zaferler süreciyle başarıldı. Şimdi pekçok insan bu yüzden «bu zaferleri savunmalıyız» diyor. Pekçoğu bu ilerlemeyi sağladığı için Hıristiyan Demokratlara (DC) teşekkür borçlu sayıyor kendini. Hıristiyan Demokratlara oy veren 14 milyon kişinin hepsi burjuva değildir. Bu kitlenin büyük bir çoğunluğunu, istekleri uğruna çetin savaşlar verebilen mücadeleci ve militan işçiler ve köylüler oluşturuyorlar ve bunlar oylarını Hıristiyan Demokratlar (DC) için kullanıyorlar. Bu seçmenler köylüler, beyaz yakalı işçiler, zanaatkârlar ve çalışan insanlardır.

Az önce andığım Berlinguer'in raporu, Komünistlerin, bunalımın çözümüne ilişkin önerileriyle sona eriyor. İKP İtalyan halkına şunları öneriyor: «Demokratik anti - faşist devrimde yeni bir aşama için ülkenin kurtuluşunu ve yeniden doğmasını sağlayacak ve onu ileriye götürecek bir dizi istek çevresinde, bütün yurttaşların, çalışma hayatında, mücadele alanında, kültürde ve yaratıcılıkta birlik olmaları, bunun için büyük bir çaba harcamaları gerekiyor.» Devam eden bir kapitalist yapı içinde, kurtuluş ve yeniden doğuş için, bütün yurttaşların birliği —bu, komünistlerin sınıf işbirliği dedikleri politika değil mi?

Buna o adı 1931 - 32'de vermiştik. Dürüst olmak gerekirse, yanılmışız. Büyük dünya krizi sırasında Alman yoldaşlarımız, bunalımı çözmek için proletarya diktatörlüğünün gereğini savunmuşlar ve oy kazanmışlardı, ama işin nerede bittiğini hepimiz biliyoruz. En can alıcı ve yakıcı sorunda —işsizlikte— Hitler'in işsizleri elde etmesini önleyememişlerdi. İşsizler proletarya diktatörlüğü sloganına aldırmıyorlar, derhal iş istiyorlardı; faşist demagoji bu büyük işçi ve genç insan kitlesini aldatmayı başarmış, ve onları tüm Avrupa'yı kasıp kavuran İkinci Dünya Savaşı macerasının tehlikeli yoluna sürmüştü. Şimdi halk bilmek istiyor: Bizimki gibi bir parti ne öneriyor? Bizden sosyalizmi bu düzenin yıkıntıları üzerine hemen yarın kurmamız değil, ilkin bu düzenin yıkıntısının işçilerin yaşama koşullarını berbat etmesini önlememiz isteniyor. Bizim öncelikle, kitlelerin bu toplumda korunması ve koşullarının düzeltilmesi için, kesin ve önemli tedbirleri almamız, bu hedefleri saptamamız gerekiyor. Bugünkü bunalımı sistemi parçalayacak bir çözüm olarak desteklersek, yazıklar olsun bize. Bu tür çareleri savunan aşırı sol kendine fazla dinleyici bulamadı **Democrazia Proletaria** genel seçimlerde oyların ancak % 1,5'unu alabildi ve altı milletvekili çıkardı.

Fransa'da, İtalya'nın aksine, komünist ve sosyalist partiler, Ortak Program'ı sosyalizme geçiş programı olarak sunuyorlar ve Schmidt ve Callaghan'ın yaptığı gibi düzeni işler halde sürdürmek diye bir sorunları olmadığını öne sürüyorlar.

İtalya'da bizim Ortak Program'ımız yok. Sadece sosyalistlerin, en azından şimdiye kadar, bir program istemediklerinden değil, aynı zamanda biz İtalyanlar programlara biraz şüpheyle bakarız —bu bizim politik kültürümüzün bir özelliğidir. Fransa'da Kartezyen gelenek insanları herşeyi kesin bir dille ifade etmeye, siyah beyaza dökmeye zorluyor. Bu, İtalya ile Fransa arasında politik değil, kültürel bir farklılıktır.

Ama ortaya koyduğumuz analize göre, İKP iktidara geldiğinde, kısa vadede, toplumu değiştirmeden geliştirmek ve modernleştirmek dışında, başka şeyler yapabilecek mi —başka bir deyişle klâsik bir sosyal demokrat parti davranışı dışında neler yapacak?

Biz sosyal demokrat parti değil, komünist partiyiz. Biz dağıtım alanında marjinal reformlar, üretim alanında köklü reformlar gerçekleştireceğiz. Yani millileştirmeler, tarım reformu... Sorun toplumu olduğu gibi yönetmek değil, demokratik ve sosyalist bir yönde dönüştürmektir.

Millileştirmeler?

Hemen yeni millileştirmeler önermiyoruz. Bu alanda neler yapılabileceğini önceden kestiremiyoruz. Planlama ve endüstride devletin egemen rolü sorunlarına çözüm aradığımız zaman, toplumsal artığın denetimi ile ilgili temel reformlar yapmayı düşünüyoruz. İtalya'da bugün yönetiminde türlü zorluklarla karşılaşılan çok geniş bir millileştirilmiş sektör ve kamu

sektörü vardır. Buna hemen yenilerini eklemek istemiyoruz. Fakat her ne kadar bu anlamda önceden kararlaştırılmış ideolojik bir planımız yoksa da, özel sektörün ayrıcalıklarını önemli bir düzeye kadar kısıtlama imkânına sahibiz; özel sektörün faaliyet alanlarını daraltıp, devlet sektörününkini genişletebiliriz. Yatırım üzerinde kamu denetimi kurma politikamız, toplumu değiştirmeden yönetmek değil, bir yapısal değişiklik politikasıdır.

Ama bu politika gerçekçi mi? Dünya kapitalizm sistemi içinde kalan, ekonomik ve politik gücün burjuvazinin elinde olduğu bir toplumda, savunduğumuz ileri dönüşüm süreci kolayca engellenebilir.

Bir neden göremiyorum. Biz değişiklik önerilerimizi, bir ideolojik tercihin kaçınılmaz sonuçları olarak değil, önemli bir ihtiyaçtan doğan bir tercih olarak ortaya koyuyoruz: İflâstan kurtulma ihtiyacı. Diyelim ki Fiat, bugün olduğu gibi, kendi sorunlarına çözüm getiremiyor, bu nedenle kamu denetimi sorunu gündeme geldi. Fiat'ın bankalar sistemine ve devlete çok borcu var. Artık bu aşamadan sonra Fiat'ı kamu denetimi altına sokmak, politik bir tercih değil, İtalya'nın ana kombinalarından birini tasfiyeden kurtarmak için alınacak zorunlu bir karardır. İtlayan ekonomisinin batmasını istemeyen herkes, firmanın yönetiminde ve statüsünde yapılacak böyle bir değişikliği onaylayacaktır. Yalnız, tekrar ediyorum, bu değişikliğin içsel olduğu kadar, dışsal nitelik taşıyan özel bir ihtiyaca dayandırılması şarttır. İleri atılacak her adım bir ihtiyacın karşılığı olmalı, yönetici sınıfın işlevini yerine getiremediği durumlara çare bulmalı. Bundan sonra sosyalizm düşmanları bile gerçeği kabul edeceklerdir. Eski işveren sınıfı iflâs halindedir. Güçlü bir işçi sınıfı vardır. Orta tabakalarla geniş bir ittifak sistemi içindedir ve bu ittifak topluma yeni bir atılım hızı sağlamıştır. Bu yeni güç devletin denetimi ele geçirecek ve eski Alman, ya da İsveç sosyal demokratlarının savunduklarına benzemeyen reformları gerçekleştirecektir.

İsveç sosyal demokrasisi de yapısal reformlar gerçekleştirmişti.

Hayır. Yenilgiden birkaç ay önce bir şeyler yapmaya çalıştı İsveç sosyal demokrasisi; çeyrek yüzyıl boyunca kendisini gelir dağılımını yeniden düzenlemekle sınırladı ve üretim araçlarının mülkiyeti konusuna hiç dokunmadı. Oysa İtalya'da bugün zaten üretim araçlarının mülkiyeti önemli oranda devletin elinde bulunuyor. Tabiî bunlar kötü yönetiliyorlar. Bu yüzden Hıristiyan Demokratları eleştiriyoruz. Bu üretim araçları üzerinde üretimi geliştirecek ve işsizliği azaltacak bir kamu denetimi kurmak için mücadele verebiliriz. Ve zaten bunlar sosyalizmin ögeleridir.

Açık sözlü olalım: Aslına bakılırsa, İtalya'da bir patron kapitalist anlamda, mülkünün tam ve bütün tasarrufuna gerçekten sahip /değildir. Örneğin onu istediği gibi satamaz, çünkü fabrikasının işgali, sendikalar, belediye, yerel ve bölgesel kurullar, devlet ve başkaları bunu engelleyecektir. Serbest girişim, kapitalist sistemin temeli, gerçekte, sınıflar arasındaki güçler dengesi tarafından sınırlanmıştır. Şirket içindeki bütün toplumsal ilişki görünümlerini etkileyen örnekler verilebilir. Tabiî bu, yasallaştırılmamıştır. İşçi sınıfı hareketinin güçlüğü, sendikal birlik, birliklerin pazarlık gücü, çeşitli türden baskılardır bu yöne iten. Bizim sosyalizme giden yol kavramımız, çok pragmatiktir: Toplumsal devrimin, uzun bir yol katetmiş ve etmekte olan bir süreç olarak, historisist bir kavranışı üzerinde kurulmuştur.

Fransa'da, sizin İtalya'nın başlıca demokratik güçlerine önerdiğiniz «tarihî uzlaşma»nın gerçekte ne demek olduğunu tam olarak anlamakta çok güçlük çekiliyor. Ortada bir yorum bolluğu var gibi görünüyor. Öyleyse, kesin olarak nedir bunun içerdiği?

Uzlaşma kelimesi İtalyan tarihçileri tarafından, birleşik devletin oluşumunu açıklamakta kullanılmıştı. İtalyan birleşik devleti, Fransız devleti gibi radikal bir burjuva devriminin ürünü değildi. Savoy monarşisi ile aristokrasi ve burjuvazinin belli tabakaları arasında yapılan bir uzlaşmadan doğmuştu. Bu ögeler, yeni devletin çekirdeği olan ve halk yığınlarını dıştalayan bir sağ kanat bloku oluşturuyordu... Böylece bu, İtalyan tarih yazımının kelime haznesinin bir parçası olan bir düşüncedir. İtalya dışında kavramak zor.

Her neyse, «tarihî uzlaşma»yla ne kastediyoruz? İtalya'da Katolik Kilisesinin bütün dünyadaki merkezi olan Vatikan var. Onu icat eden bizler değiliz. Onu hazır bulduk ve he-

saba katmak zorundayız. Vatikan her zaman İtalyan politik hayatına güçlü bir şekilde ağırlığını koydu. Başlangıçta köylülüğün büyük bir bölümünü yeni ulusal devlete karşı düşmanca bir tavır içinde tuttu. Daha sonra bu köylüleri, yönetici sınıfın örgütlenmesinin bir parçası olan yeni bir politik gücün kitle desteği olarak, özel bir biçimde örgütledi. Yani ortada Katolik kitlelerin bir örgütünde ifadesini bulan bir Vatikan sorunu vardır. Bu örgüt Katolikler'in tek partisi olma talebiyle kullanıldı, ama başarılamadı bu. Katolikler'in büyük bir çoğunluğu bizim saflarımızda bulunuyor. Ben kendim ateistim —eski Komünist çekirdek ateistlerden oluşur. Ama bugün Komünistlerin yüzde doksanı Katoliktir. Bütün İtalyan Katolikleri gibidirler: Fazla sofu değil. Kilise'yi vaftizlerde, düğünlerde ve cenaze törenlerinde hatırlarlar. Gene de, bağnaz olmaksızın, Katoliktirler. Ve kesinlikle, bağnaz olmadıklarından ötürü, 1949'da İKP'nin aforoz edilmesini yadsımışlardı. Bu önemli bir sorundu; Fransa'da Komünistler'in aforoz edilmesi diye bir şey yoktu, ama İtalya'da vardı.

Evet, Hıristiyan Demokratlar'la burjuvazinin partisi olarak, baş düşmanımız olarak, savaşmamıza karşın, yıllar geçti ve bu partinin emekçi yığınlarla güçlü bağlarını koruduğunu gördük. Belirttiğim gibi bu kitleler sendikal mücadelede bizim yanımızda savaşıyorlardı —ama politik düzeyde bölünmüşlerdi. Kürtaj, boşanma v.b. serbest bırakan yasalara karşı oy kullanıyorlardı. Sonuç olarak, Komünistler, Sosyalistler, aşırı - sol ve Katolik işçiler arasında sendikal düzeyde ulaşılmış olan birlik, politik alanda da elde edilmeliydi. Ve amacımız buysa, taktik sonuçlar da çıkarmalıyız. Eğer büyük bir bölümünü bizimle birlik halinde eyleme kazanmak istiyorsak, Hıristiyan Demokratlarla ölümüne bir savaşa girişemeyiz. Mücadele, özel bir biçimde, belli kurallar içinde sürdürülmelidir. Bizim Andreotti hükümeti karşısındaki çekimserlik politikamız, İtalyan halk hareketinin üç tarihî oluşturucusu, Komünistler, Sosyalistler ve Katolikler arasında bir anlaşma sağlamak üzere sürdürdüğümüz bu mücadelenin bir parçasıdır.[3]

Bu tümüyle İtalya'ya özgü bir olaydır ve onun sizlerin Fransa'daki perspektifinizde yeri olmadığının tamamen bilincindeyim. İngiliz perspektifinde de yeri yoktur. İngiliz İşçi Partisi nisbî temsile karşı çıkarken, siz Fransa'da böyle bir seçim sistemi için mücadele ediyorsunuz ve biz de İtalya'da onu savunuyoruz. Şunu aklımıza koymalıyız ki, işçi sınıfı hareketi —yalnızca Komünistler ve Sosyalistler değil— pek çok ulusal özellikler taşır. Biz çok-uluslu bir Avrupa örgütlenmesine taraftarız, Fransız yoldaşlar ise karşılar. Bu, İKP ve FKP politikalarının basitçe bir yansıması değildir. İtalya'nın bir tarihi, Fransa'nın ise bir başka tarihi olduğu gerçeğini yansıtır. Gördüğünüz gibi, hep tarih sorununa dönüyorum. Bizim sosyalizme ilerleme çizgimiz, hâlâ gerçek bir ulusal birliğe ulaşması gereken, bölgeden bölgeye büyük farklılıklar gösteren bir orta tabakayı barındırarak yüzyıllar boyunca bölünmüş olarak kalmış bulunan eski bir ülke olarak, bizim tarihimizden çıkar.

Yani, tarihî uzlaşma, öncelikle toplumsal temeller v.b. düzeyinde yer alan bir süreç değil, ama bir yenileme programı temelinde, bir parti olarak Hıristiyan Demokrasiyle bir anlaşmaya varmayı içeriyor?

Önemli süreçler her zaman her düzeyde gelişir—toplumsal temelde ve politik dorukta. Büyük bir tarihî süreç, açıktır ki geniş bir deneyim temeli gerektirir, yoksa entelektüel bir kurgudan başka bir şey değildir. Ama bu deneyim temelinin kapsamı, kitle hareketinin benimsenmiş önderleri arasında varılan politik ittifaklara bağlıdır. İki şey elele gitmelidir. Eğer yukardan inisiyatifin üstünlüğü varsa, bu, bürokratik yozlaşmaya götürebilir; öte yandan, eğer merkezî inisiyatifin rolü fazla küçümsenirse, kendiliğindencilik suçunu işlemiş oluruz.

Açık olmayan bir başka şey de sizin İtalyan Hıristiyan Demokrasisi'ni niteleyişiniz. Açıkça, geniş halk tabakalarını örgütleyen bileşik bir parti. Ama bu çok özgül bir şey değil; aynı şey bütün büyük burjuva partileri için söylenebilir. Ayrıca, bu parti içinde karar verme gücünün İtalyan yönetici sınıfının politikalarını yürüten kesimlerin elinde olduğu da aynı ölçüde açık gibi görünüyor. Şimdi, sizin metinleriniz, onun sınıflararası bir kuruluş, heterojen güçlerin bir çeşit cephesi olduğu izlenimini vermekte; ve her ne kadar bugün güçlü durumda olan bu cephenin sağ kanadıysa da, yarın bu sol olabilir. Sınıfsal tanımlamaya dayanarak, ben İtalyan ve Alman Hıristiyan De-

mokrasisi arasında herhangi bir fark görmüyorum, hattâ —ikincil ayrımları bir kenara bırakırsak— Fransız UDR arasında. Öyleyse, Hıristiyan Demokratlar'ı niteleyişinizi neye dayandırıyorsunuz?

Cumhuriyetin ilk günlerinde, Hıristiyan Demokrasisi, İtalyan burjuvazisinin partisiydi. Bunu daha baştan söyledik, ve ben bunda dayatıyorum. Bugün bile, doğrudur, büyük burjuvazinin ihtiyaçlarına tekabül eden politikaların yürütücüsü olan kişilerce yönetiliyor. Yalnız, bu parti, bırakın Fransız UDR'sini, Alman Hıristiyan Demokratları'na da indirgenemez. Çünkü onun, kökleri partinin gerçek kuruluşundan çok daha önce varolan bir toplumsal gerçekliğe uzanan, çok uzun bir tarihi vardır. İtalyan Hıristiyan Demokrasisi, örneğin Fransa'da Gaulle'cülüğün başardığı gibi kitle tabanı oluşturmaya çalışan bir burjuva partisi değildir. Tersine bu kitle tabanı Katolik hareketi biçiminde zaten vardı, partinin doğmasından epey önce —hattâ, 1919 - 22 arasındaki savaş sonrası krizinde, onun ilk politik ifadesi olan Halk Partisinin kuruluşundan da önce.[4] Bundan başka, DC faşizm sorununda bölünmüştü: Bir kanadı Papa'nın kışkırtmasıyla faşizme kaydı, öteki kanat ise anti - faşist konumunu korudu ve dolayısıyla anti - faşist mücadelede ve direnişte bizimle birlikte çalıştı.

Yani, DC, kendi amaçları için bir kitle tabanı oluşturmayı başarmış bir burjuva partisi değildir. Hayır, işçi sınıfı hareketinin laik geleneğiyle arası açık olarak, kendine özgü karakteriyle, kendi özerkliğinin keskin bir kavranışıyla o, ulusal sosyo - politik alanda derinlemesine kök salmış bir harekettir. Bundan dolayı o, kolayca bir kenara bırakamayacağımız kültürel ve ahlâkî bir boyutu da olan, kendine özgü bir dünyadır. Kürtaj ya da boşanma konusunda sizin aşırı - sol İtalyan yoldaşlarınız bizi ılımlılık ve «yavaşlığımız»dan ötürü şiddetle eleştiriyorlar. Ama bizim yavaş yaklaşımımız, Katolik kitlelerin ve Hıristiyan Demokratların gerçekten çok sınıflı olan, ünlü toplumsal temelinin politik olgunlaşmasının ritmini hesaba katmayı ihmal etmemiz halinde, ülkenin iki kabaca eşit bloka apaçık bir biçimde bölünmesine yol açacağımıza ve sola kazanılabilecek olan kitlelerin sağa itilmiş olacağına inanmamızdan kaynaklanmaktadır.

Bizim en büyük sorunumuz, her zaman, Katolik hareketiyle yüzyüze bir cepheleşmeye gitmekten kaçınmak olmuştur; çünkü böyle bir cepheleşme işçi sınıfı hareketi için çok tehlikeli olurdu. Eğer bu ikincisi kendini, bütün uluslararası müttefiklerince desteklenen ve ayrıca —bugün mücadelelerde aktif olan, ama yarın, kendi kültürel dünyalarının tehdit edildiğini hissetmeleri halinde, anti - komünist bir cihat için harekete geçirilebilecek olan— milyonlarca samimî insandan oluşan gerçek bir kitle temelini peşinden sürükleyen İtalyan gericiliğine karşı bir güç denemesine atarsa, yenilgi riski açıkça çok büyük olur. Fransa'yla bir karşılaştırma yapacak olsaydım, eski Radikal Parti'yi ele alırdım. Hiç şüphesiz o, Üçüncü Cumhuriyet'de burjuvazinin partisiydi, ama ihmal edilemeyecek bir köylü tabanı vardı. Ve bu parti Halk Cephesi'ne katılmıştı.

Halk Cephesi Radikal Parti'nin programı çevresinde kurulmuştu.

Hayır, tamamen değil, Radikaller kırk - saatlik haftayı desteklemiyordu.

Halk Cephesi programı da öyleydi. Onu zorla kabul ettiren 1936 Haziran'ının genel greviydi.

Hayır, hayır —bu eski bir tarihî polemik. Halk Cephesi partilerinin programı Matignon anlaşmasına uygun biçimde formüle etmediklerini kabul ederim.[5] Ama fabrika işgali hareketi Komünistlerce yönetilmişti. Bu noktada Komünist Partisi kesin bir rol oynadı. Fransız solu içindeki etkisinin bir nedeni de budur. Bütün bunların önemli yanı Radikal Parti'nin burjuvazinin, ama aynı zamanda da köylü kitlelerinin partisi olduğuydu ve sosyalist sol da sürekli olarak bu ikinci olguya yeterli dikkati göstermeme yanlışını yapmıştı.

Sizin stratejiniz Hıristiyan Demokratların eninde sonunda dağılabileceği ya da parçalanabileceği görüşünü içeriyor mu?

Yalnızca DC'nin şimdiye kadar her zaman bu tehlikeyi önlemeyi başardığına işaret edeceğim. Ama son seçimler sırasında, İKP'nin listesinden bağımsız olarak aday olan bir miktar tanınmış Katolik'i kapsayan önemli bir kopma olmuştu. Bununla birlikte bu henüz kitlesel bir olay değildir. Aslında, bizim listemizde bağımsız Katolikler olmasına karşın, DC oy oranını korumuştu.

Bütün bunların DC'yi hesaplaşmaya çağırmayı amaçlayan bir taktik olduğuna ve ayrıca, DC taban kaybetmeye başladığından beri başarılı da olduğuna inanan, tanıdığım pek çok Komünist dostum var. Amaç partiyi parçalamak için onun kitle tabanını kazanmaktır. Başka bir deyişle Üçüncü Enternasyonal zamanında «kuşu yolma» diye bilinen şey.

Kesinlikle değil, bu kuş çok fazla yağlı. Katolik hareketinin özerkliğine karşı çok saygılıyız, çünkü onun yapay bir bina olmadığını kavramaktayız. O, kökleri derinlerde olan belirli eğilimlere tekabül eden bir gerçekliktir, İtalyan halkının geçmişine uzanır —bizim ortadan kaldırmak istediğimiz, ancak bunu, kendisini yok saymakla başaramayacağımız bir geçmiş. Eğer etkili bir biçimde üzerine gideceksek, onu anlamalıyız. Hıristiyan Demokrasi içinde, bir noktada yenileme eğilimi gelişecek olursa, belli sağ kanat gruplarının açıkça saldırgan bir tavır alacaklarına inanıyorum. Ve umarım bölünme onların inisiyatifinde gerçekleşir, faşizm sorununda olduğu gibi: Halk Partisi anti-faşist olduğunu açıklarken, faşizme kayan bir sağ kanat dinci-faşist eğilimi olmuştu, üstelik faşistler iktidarlarını daha pekiştirmemişken.

Peki ama İKP'nin Hıristiyan Demokratlar karşısındaki politikasının —ki onlara güven vermek için düzenlenmiş gibi görülebilir, çünkü DC'nin büyük bir popüler, demokratik parti olduğunu söylemekle onun halkın gözündeki güvenilirliğini isteyerek ya da istemeyerek yükseltiyorsunuz— bu politikanın DC'nin son parlamento seçimlerinde durumunu korumasında bir hayli yardımcı olduğu doğru değil mi?

Ben politik bir çizginin yürürlükte olan güçlerin nesnel bir analizine dayanması gerektiğine inanıyorum. Biz Hıristiyan Demokratlara güvenilirlik sağlıyor muyuz? Kitle tabanlarını koruyabildiklerini göstermekle bunu kendilerinin kazandıklarını sanıyorum. İtalyanlar budala değildir. Eğer 14 milyonu DC'ye oy veriyorsa —enflâsyon, skandaller ve kötü yönetime karşın —bunu bizim partiyle anlaşmaya çalışmamızdan dolayı yapmıyorlar, ama yanlış biçimde anlamamamız gereken başka nedenlerden dolayı yapıyorlar. Bunu yapıyorlar, çünkü Hıristiyan Demokratlar'ın yönetiminde İtalyan hayat standardında büyük bir yükselme oldu. İtalya Batı Avrupa'daki en büyük ilerlemeyi yaşadı. Eskiden 5 milyon öğrenci varken şimdi bunların sayısı 14 milyon. En iyi biçimde eğitilmiyor olabilirler, ama hiç olmazsa okula gidebiliyorlar. Ben kendim —Napoli'de milletvekiliyken—, işçi mitinglerine katılan militanların çoğunluğunun okur-yazar olmadığını hatırlayabiliyorum! Günümüzde ise bütün genç işçiler yazabiliyor ve konuşabiliyorlar, ideolojik mücadeleye en geniş ölçüde katılıyorlar. Aynı şey başka pek çok alan için de geçerli. Dolayısıyla bu ilerlemeyi küçümsememeliyiz. Durumumuz bu kazançları görmezden gelmeyi değil, ama halkın bunlar için neler feda ettiğini belirtmeyi ve alternatif bir politikayla elde edilebileceklerle kıyaslandığında bunların ne kadar gösterişsiz kaldığını göstermeyi gerektirmektedir. Hepsinden çok açığa çıkarmak istediğimiz, bu gelişmeleri savunma ve ilerletmenin değişme gerektirdiği —ve dolayısıyla bizimle işbirliğini, çünkü biz olmadan değişme de olamaz. Sonuç olarak bizim taktiklerimiz Hıristiyan Demokratlar'ı bölmek üzere düzenlenmiş değildir, bunlar, ne olursa olsun gerçek durumu hesaba katan mücadele taktikleridir.

Daha genel bir bakış açısıyla, Batı Avrupa'da sosyalizm için nasıl bir gelişme çizgisi görüyorsunuz?

Batı Avrupa dünya ölçüsünde gerçekleşen gelişmelerden derinlemesine etkileniyor. Avrupa'daki yüksek hayat standardı büyük ölçüde onun uluslararası işbölümündeki konumundan doğmakta. Ucuz fiyatlarla hammadde alıyor ve yüksek fiyatlarla işlenmiş mallar ve üretim araçları satıyor. Bu durum böylece sürüp gitmez ve şimdiden sonu yaklaşıyor: petrol krizi üçüncü dünya ülkelerinin mübadele ilişkilerini değişikliğe uğratmadaki kararlılığını gösterir. Bu, dünyadan Avrupa'ya akan gelir oranını sınırlıyor. Avrupa'nın orta tabakaları ve hattâ işçi sınıfı dünyadaki durumlarını gelecekte daha değişik bir tarzda düşünmek zorundadırlar. Ya biz Avrupa ve dünya boyutunda sosyalist olmayı öğreniriz, yani Avrupa'yı sosyalist ve gelişmekte olan ülkelerle işbirliği temelinde yeniden düzenleme yoluna gireriz, ya da bugünkü hayat standartlarının savunulmasını sağın ele alması tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Avrupa'da etkili demokratik güçlerin olduğuna inanıyorum —yal-

nızca Komünistler değil, ama aynı zamanda sosyal demokratlar ve sosyal Hıristiyanlar. Bu güçler arasında Avrupa ölçüsünde birlik sağlanırsa, Avrupa'nın, ekonominin dünya çapında yeniden planlanması çerçevesinde yeniden düzenlenmesinin getirdiği sorunları çözmek mümkün olacaktır. Eğer bunu başaramazsak, eğer herkes ulusal çıkarlara ve kendi konumlarının savunulmasına sığınırsa, bundan en kötü sonuçlar doğabilir.

İşte bu yüzden, İtalyan dostlarınız bana: «krizden sistemi yıkmak için yararlanmalıyız», dediğinde, 1929 - 31 krizini hatırlıyorum. O dönemde bir Komünist çözüm sözkonusu olamıyordu. İki çıkış yolu vardı: Faşist çözüm ve Roosevelt çözümü. Roosevelt Amerika'yı krizden çıkarmıştı ve bunu izleyen ekonomik büyümenin yolunu açmıştı. Şüphesiz bu kapitalist büyümeydi. Ama faşizm değildi. Yani biz Avrupa'nın, yalnızca 1930'daki Amerikan modelini yinelemeyen, ama sosyalizmi ilk kez doğurmuş olan kıtaya lâyık biçimde, özgün bir yaradılış olan bir gelişmesine ulaşmayı istiyoruz, ve bunun da eşsiz kültürel güçleri vardır. Hattâ şimdi burada, ikimiz arasındaki ilişki, geniş kapsamlı ayrılıklarımıza karşın, tamamen Avrupalıdır —hattâ İtalyan diyeceğim! O, hoşgörünün belli bir düzeyiyle nitelenmiştir, ve bu, bugünlerde bu kadar küçümsenen, tüm dünyada —Marx'ın ve Lenin'inki dahil— demokratik düşüncenin esin kaynağı olmuş ve olmakta olan eski Avrupa uygarlığının aslî bir zaferidir.

Yöneliminizin bugünkü sınıf bilincinin doğasının özel bir değerlendirilmesine dayandığı izlenimini edindim: Bir yandan 1930'ların birikmiş yenilgileri sayesinde, ve bir yandan da kapitalist Batı Avrupa'nın son otuz yılda yaşadığı dikkat çekici gelişme...

Ve şimdi yıkılmakta olan.

Bana öyle geliyor ki, sizce bütün Avrupa proletaryası, dünya proletaryası karşısında, bir işçi aristokrasisi oluşturuyor. Dolayısıyla, sonuç olarak da, devrimci değil.

Peki ama devrimci olmak ne demek? Yeni bir sistem kurmak üzere hareket etmek demek. Güzel, biz yeni bir sistem kurmak için varolan durumdan yola çıkmak gerektiğini düşünüyoruz: Hayat düzeyini yükseltmiş bir işçi sınıfı ve hepsinin üstünde, sol ve sağ arasındaki politik mücadele onların nasıl hareket ettiğine bağlı olduğundan, varlıklarını reddedemeyeceğimiz geniş küçük burjuva tabakaları. Bütün İtalyan işçi sınıfı işçi aristokrasisi hali ne mi geldi? Böyle olmadığı açık, bu saçma olurdu. Aristokrasi ayrıcalıklı bir azınlıktır ve bütün İtalyan proletaryasının ayrıcalıklı bir azınlık oluşturduğunu söylemek açıkça anlamsız olurdu. Her zaman kenarda kalan işçiler vardır, sürekli işsiz olanlar. Oyların yüzde 42'siyle, Napoli'nın en yoksul bölgelerinden senatör seçilmiştim, herhangi bir söz vermeden, ama sadece şunu söyleyerek: «Size iş bulmak için söz vermiyorum. Eğer ulusal politikayı değiştirmeyi başarırsak, iş olacak. Başaramazsak, olmayacak.»

Yani. Avrupa işçi sınıfında büyük bir enerji yükü vardır. İşçi aristokrasisi şemasıyla kendimizi sınırlandıramayız. Bu enerji, pek çok mücadeleden sonra kazanılmış olan hayat düzeyinin savunulması ve yükseltilmesinde kullanılıyor, sonunda toplumun sosyalist olarak yeniden düzenlenmesine götürecek bir savunma. İşçi sınıfı yaşama düzeyini koruyabilir ve yükseltebilir, kendini dünyadan soyutlamaması, ama onun sorunlarını, sosyalist ve yeni bağımsızlık kazanmış ülkelerle birlikte, göğüslemesi koşuluyla. Bu işçi sınıfının ulusal işlevidir, Gramsci'nin kullandığı anlamda hegemonik bir sınıf olarak işlevi. Kendini, ne zaman ve nasıl ulaşılacağını kimsenin bilmediği silahlı bir devrimin bakış açısıyla soyutlamaması. Ve İtalyan komünistlerinin yapmakta olduğu da budur.

İKP'nin stratejisi FKP'ninkine göre farklı bir türden midir?

Evet, öyle olduğunu sanıyorum. Bizim, çok farklı iki ulusal duruma tekabül eden iki özerk stratejimiz var. Bizimkinin daha iyi olduğunu söylemiyorum. Sanırım Avrupa - Komünizminden söz edenler yanılıyorlar, çünkü böyle bir şey yok —komünist partilerinin sayısı kadar özel starteji vardır. Moskova'da komünist hareketin tek bir dünya merkezinin yeniden kurulmasına karşı çıktık ve Roma ya da Paris'te Avrupa - Komünizminin tek bir merkezini de kurmayacağız. Fransa halkının tarihini iyi bildiğim için, FKP'nin ulusal bir politika formülü yaptığını ve bunun İtalya'da varolmayan bazı özelliklere tekabül ettiğini de biliyorum. Bizimki de öyle. Örneğin, AET konusunda İKP tavrı FKP tavrından daha olumlu,

çünkü İtalyanlar işçi göçüne zorlandı. Fransa'da, Almanya'da, Belçika'da, İsviçre'de v.b. milyonlarca İtalyan var ve bunlar bugün AET'nin varoluşu sayesinde yeni haklar elde etmiş durumdadır. Ama Fransızlar işçi göçüne hiç zorlanmadılar, onun için bunun sert sonuçlarının da pek farkında değildir. ■

[1] Riccardo Lombardi, Sosyalist Parti içinde sol bir akıma önderlik etmektedir.

[2] İtalya'da 1976 Haziran'ında yapılan genel seçimlerde Sol —Komünistler (İKP), Sosyalistler (İSP), Radikaller (RP) ve Democrazia Proletaria (DP)'nun devrimci sol listesi— oyların % 46'sını elde etmiştir.

[3] 1976 seçimlerinden beri İtalya, Giulio Andreotti başkanlığındaki Hıristiyan Demokrat bir azınlık hükümetince yönetiliyor. Hükümet yaşamak için İKP'nin güven oylamasındaki desteğine dayanmakta.

[4] Halk Partisi 1919'da kuruldu ve özellikle kuzey ve merkezî İtalya'nın tarımsal alanlarında hızla büyüyerek İSP'den sonra ikinci gerçek ulusal parti durumuna geldi. Faşizme karşı tavır alışta bölünmüş olarak, 1925-26'da faşist olmayan öbür partilerle birlikte kapatıldı.

[5] 7 Haziran 1936'nın hükümet, işverenler federasyonu ve sendika önderleri arasındaki Matignon anlaşmaları Mayıs-Haziran büyük grev dalgasına son verme yolunda bir ilk girişimi simgeliyordu, ama gerçekte işçi eylemlerini şiddetlendirmişti. Bu anlaşmalar o sıralar, FKP tarafından, pekiştirilmesi gereken bir zafer olarak gösterilmişti.

Fransa ve İtalya Komünist Partileri Deklerasyonu

Çeviren TARIK GÜNERSEL

KRİZ

İtalya ve Fransa'da durum, ekonomik, toplumsal, siyasal, ahlâkî ve kültürel hayatın tüm görünümlerini kapsayan krizin yoğunlaşmasından şiddetle etkilenmektedir.

Tüm kapitalist sistemi kapsayan ve dünya ölçüsünde tüm ekonomik ilişkileri etkileyen bunalımın organik (integral) bir parçası olan bu kriz, ekonomik görünümleriyle, gerek işsizlik ve enflasyon yoluyla işçilerin ve halk kitlelerinin, gerekse gerçek güçlüklerle yüzyüze bulunan çiftçilerin, zanaatkârların ve küçük ve orta mülk sahiplerinin sırtına ağır bir yük olmaktadır. Özel teşebbüs kurumları sürekli daha çetin sorunlarla yüzyüze gelmekte, politik bunalım toplumsal ve manevî hayattaki çürümeyi artırmaktadır.

Bu kriz kapitalist sistemi üretici güçler, bilim ve teknoloji alanındaki taleplere cevap vermedeki yetersizliğini göstermektedir. Çalışma hakkını, yaşama standardının yükselmesini, kültürel ve insanî değerlerin serpilip yayılmasını garanti edememektedir. Her iki ülkede de, öbür Batı Avrupa ülkelerinde çeşitli biçimlerde olduğu gibi, toplumun gerilemesi tehlikesi başgöstermiştir.

Büyük sermaye ve emperyalizm güçleri, işçilerin ve halk kitlelerinin ekonomik, toplumsal ve politik alanlardaki başarılarına meydan okumak için bu durumdan yararlanma çabasındadırlar. Ne var ki işçi sınıfı ve kitleler mücadele ederek bu girişimleri boşa çıkarabilir, yeni zaferler kazanabilir ve yeni demokratik ve toplumsal ilerleme yolunu açabilir.

ÇÖZÜME DOĞRU

Bu hedef doğrultusunda, işçilerin ve halk yığınlarının hayatî çıkarları için mücadeleye önderlik eden İtalya Komünist Partisi ve Fransa Komünist Partisi, aynı zamanda ülkelerindeki ciddî ekonomik, toplumsal ve politik sorunların çözümünü mümkün kılacak kapsamlı demokratik reformlar öneren temel bir politikanın uygulanması için faaliyettedirler.

Şimdiki kriz, Fransa ve İtalya için, demokrasinin geliştirilmesi ile sosyalizme doğru ilerlemenin gerekliliğini her zamankinden daha çok göstermektedir.

Faaliyetlerini somut ve farklı koşullarda geliştiren iki parti kendi ülkelerinin karakteristiklerine ve ihtiyaçlarına uyarlı politikaları benimserken aynı zamanda, mücadeleleri ileri kapitalist ülkelerde sürdüğü için, yüzleştikleri başlıca sorunların ortak karakteristiği ve uygulanması gereken çözümlerin benzerlikleri üzerinde önemle dururlar.

SOSYALİZM: DEMOKRASİNİN DAHA YÜKSEK BİR DÜZEYİ

İtalyan ve Fransız Komünistleri, kendi ülkeleri için önerdikleri yön olan sosyalizme doğru yürümenin ve sosyalist toplumun inşasının, ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatın sürekli demokratikleştirilmesi ile gerçekleşmesi gereğine inanmaktadırlar. Sosyalizm, demokrasi ve özgürlüğün daha üst bir aşamasını oluşturacaktır.

Bu anlayışla, gerek büyük burjuva-demokratik devrimlerin, gerekse bu yüzyılda işçi sınıfının öncü rol oynadığı yığınsal halk mücadelelerinin ürünü olan tüm özgürlükler korunmalı ve genişletilmelidir. Fikir ve anlatım özgürlüğü, basın, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü, yurtiçi ve yurtdışı seyahat özgürlüğü, özel hayatın dokunulmazlığı, din özgürlüğü ve felsefî, sanatsal ve kültürel görüşlerin tam bir özgürlükle ifade edilmesi konularındaki tavır işte budur.

DEMOKRATİK ÖZGÜRLÜKLER

Fransız ve İtalyan Komünistleri, muhalefet partileri dahil çok partinin varlığı ve faaliyetinden, örgütlenme özgürlüğünden, çoğunluklarla azınlıklara demokratik dönüşün fırsatı tanınmasından devletin laîk ve demokratik işleyişinden ve yargının bağımsızlığından yana olduklarını beyan ederler. İşçi sendikalarının özgür ve bağımsız faaliyetini savunurlar. İşçilerin yönetime aslî haklarla katılabilmesi ve karar verme erkini kapsamlı kullanabilmesi için, işyerinde demokrasinin gelişmesinin özsel olduğunda hemfikirdirler. Devletin demokratik ademi-merkezileştirilmesi, bölgelere ve yöresel topluluklara artan bir rol vermeli, erklerini kullanırlarken geniş ölçüde özerk olmalarını sağlamalıdır.

Toplumun sosyalist dönüşümü, temel üretim araçları ile mübadelenin kamu tarafından denetimi, tedricen toplumsallaştırılmalarını, demokratik bir ulusal planın geliştirilmesini gerektirir. Küçük ve orta köylülük mülkiyeti tabakaları, bağımsız zanaatkârlar, küçük ve orta ölçekteki sanayi ve ticaret girişimleri sosyalizmin inşasında belli bir yapıcı rol oynamaya çağrılacaktır. Bu dönüşüm, ancak yığınsal mücadeleler ve halkın çoğunluğunu işçi sınıfı çevresinde toplayan güçlü kitle hareketleri ile gerçekleştirilebilir; halk egemenliğini en iyi biçimde temsil eden demokratik kurumları, erklerinin garantisini ve genişletilmesini, ve genel oy hakkının doğrudan ve nisbî temsile dayalı seçimlerle serbestçe kullanılmasını gerektirir. Genel seçimlere her zaman saygı göstermiş ve gösterecek olan iki parti, emekçi sınıfların devlet yönetimine geçmesini bu bağlam içinde anlıyorlar.

İtalyan ve Fransız Komünist partileri demokratik hayatın bu koşullarını gerçekleştirmeyi ilke edinmişlerdir. Konumları bir taktik olmayıp, ülkelerinin özgül maddî ve tarihî koşullarının analizinden ve bugüne kadarki uluslararası deneyleri değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

TEKELCİ SERMAYEYE KARŞI

İki parti, uluslararası ilişkilerin yeni bir uluslararası işbölümü platformunda artan işbirliği ile karakterize edilmesini, ve her halkın kendi politik ve toplumsal sistemini belirleme hakkının garanti edilmesi gerektiğini savunur. Bu yüzden, Birleşik Devletler emperyalizminin ulusların işlerine müdahale hakkı olduğu iddiasına karşı mücadele gereğini vurgular ve her türlü yabancı müdahaleye karşı olduklarını beyan ederler.

İşçi sınıfı ile halk kitlelerinin baş düşmanı olan tekelci sermayeye karşı mücadelenin başarısını garantilemek için, farklı toplumsal ve siyasal güçler arasında özgürce bir anlaşmaya varılmalı ve işçi sınıfı burada öncü rolünü oynama kapasitesini kanıtlamalıdır. Böyle geniş ittifaklar hem şimdi, hem de sosyalizmin gelecekteki inşası için gereklidir. Komünistlerle sosyalistler arasında sıkı ve kalıcı bir işbirliğinin geliştirilmesi bu ittifakın temelini oluşturur.

Bugün birçok Katolik kendi kardeşlik ve toplumsal adalet, yüksek ahlâkî değerlerin savunulması ve tam kişisel gelişme yönündeki özlemleri ile kapitalizm ve emperyalizm gerçeği arasındaki çelişkinin farkına varmış bulunmaktadır. Bu evrim, Komünistlerle tüm işçi güçleri ve yeni toplumun yaratımında önemli bir rol oynayabilecek olan ve oynaması gereken Hristiyan halk güçleri arasındaki temaslar için artan fırsatlar yaratıyor.

Bu kriz durumunda ve onun empoze ettiği yükümlülükler karşısında, iki parti artan sorumluluklarının ve başka hiç kimse tarafından yeri doldurulamayacak rollerinin tümüyle bilincindedirler .

DEMOKRATİK, BARIŞÇI VE BAĞIMSIZ BİR AVRUPA İÇİN

Kapitalist Avrupa ülkeleri Komünist partililerinin Ocak 1974 Brüksel konferansında aldığı kararları izleyen iki parti, faşizme ve özgürlük düşmanı her harekete karşı mücadelede ve işçi sınıfı ile halk kitlelerinin çıkarlarını korumada Komünist ve Sosyalist partilerle Avrupa'daki tüm demokratik ve ilerici güçlere ilerleme sağlama isteklerini bir kere daha belirtirler. Ortak Pazar'daki politikaları işsizlik ve toplumsal düzensizlik doğuran çokuluslu ve ulusal tekeller ile yönetici çevrelerin tamamen halka karşı olan tutumu karşısında iki parti, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun demokratikleşmesine ve demokratik, barışçı ve bağımsız bir Avrupa'nın tedricen

inşasına doğru Avrupa parlamentosunun çatısı altında kitleler ve sol güçler arasında birleşik inisiyatiflerin gelişmesine büyük önem verirler.

İki parti, aynı ruhla, Franco rejiminin ömrünü uzatma yolundaki her girişimi lanetler. İki parti, İspanya'nın geçmekte olduğu belirleyici dönemi görmekte ve bu kez bütün demokratların inancını dile getirdiklerine inanmaktadırlar. Tam siyasal özgürlüğü gerçekleştirmek ve siyasal tutukluları serbest bırakmak için mücadele veren İspanya işçi sınıfı ve tüm anti-faşistleri ile dayanışma halinde olduklarını bir kere daha vurgularlar. Aynı şekilde, genç Portekiz demokrasisinin yüzyüze olduğu güçlükler karşısındaki kaygılarını ifade eder, tüm işçi sınıfı ve demokrasi güçlerinin her gerici tehlikeyi göğüsleme ve ulusun demokratik ve toplumsal ilerlemesini güvenceye alma mücadelesinde yeniden birliğe varmalarını umar.

HELSİNKİ'DEN SONRA

Sovyetler Birliği'nin inisiyatifi sayesinde gerçekleşen ve başarıya ulaşan Helsinki Avrupa ülkeleri konferansı, uluslararası gerginliğin yumuşaması ve Avrupa'da bir kollektif güvenlik sistemi kurulması yönünde anlamlı ve önemli bir adımdı.

Barış içinde bir arada yaşama, savaştan ve yıkımdan kaçınmanın biricik yoludur. Devletlerarası çatışmaları çözmenin ve uluslararası işbirliğinin her alanda ilerlemesinin koşullarını oluşturan odur. Barış içinde bir arada yaşama, toplumsal ve siyasal statükonun kabulü anlamına gelmediği gibi daha elverişli bir zemin sağlar. İki parti, bu kavgayı sürdürürken, faaliyetlerini barış ve genel bir silahsızlanmaya kavuşuncaya kadar silahlanmanın tedricen karşılıklı azaltılması doğrultusunda geliştireceklerdir. Askerî blokların tedricen kaldırılması çabalarını artıracak ve silahlanma yarışını sınırlamak isteyen tüm güçlerin birliğine katkıda bulunacaktır.

Her partinin bağımsızlığı, iç işlerine karışmama ve enternasyonalizm ilkelerine bağlılıklarını tekrarlayan İtalya Komünist Partisi ve Fransa Komünist Partisi kardeşçe işbirliğini sürdürüp güçlendirme isteğindedirler. ■

EROL ÖZKORAY

Birikim 40 - 41/56

Fransa Komünist Partisi Stalincilikten Demokratikleşme Sürecine

(1920 — 1978)

Fransa Komünist Partisi (FKP) 1978 seçimlerinden büyük bir yenilgiyle çıktı. Bu aynı zamanda, «Ortak Hükümet Programı» (1972) çevresinde toplanmış olan tüm sol partilerin yenilgisi oldu (Sosyalist Parti, Sol Radikaller Hareketi). Amaç sorumlulukları tespit etmek ve giderek sorunların kökenine inmek. Ancak bu yoldan sosyalizmin teori ve pratiği gelişebilir. Sorunlara yüzeysel bakmak, ya da hasıraltı etmeye çalışmak, sosyalist düşünceyi durağanlaştırdığı gibi onu «monolitik» bir yapıya dönüştürür. Dönüşümden de öte ona katı bir süreklilik getirir: Buna da «Stalinci» düşünme biçimi diyoruz. Bu olguyu tarihte —teoride ve pratikte— çeşitli ülkeler ve partiler yaşadılar, görece olarak yaşamaya devam da ediyorlar. Bir kısmı iyi niyetle bundan kopmaya çalışsa bile tarihleri ve geçmiş pratikleri ağır basıyor. FKP bu açıdan iyi bir örnek. 1978 seçimleri ertesi FKP'nin sosyalizm adına düşündürdüklerini iyi kavrayabilmek için ilkin tarihine bakmak gerekiyor. Ancak böylece FKP'nin somut olaylar ve sorunları çerçevesinde günümüzdeki analizi, sosyalist düşünce açısından doğurgan olabilir.

FKP'NİN DÜNÜ : 1920 - 1972

Tours Kongresi'nde (1920) Lenin'in daha önce öne sürmüş olduğu 21 koşulunu kabul eden çoğunluk Sosyalist Parti'den koparak (SFİO), Fransa Komünist Partisi'ni (SFİC) kurdular. Bu koşulları kabul eden partiler 1919'da kurulan III. Enternasyonal'e üye olabiliyorlardı. «21 koşulun» en önemlileri şunlardı: Proletarya diktatörlüğünü kabul etmek, «reformist» olanları Parti'den ihraç etmek, ve en önemlisi Sovyet sosyalizmi ve devrim modelini kabul edip uygulamaya koymak. Bu tarihten sonra FKP Sovyetler Birliği'nin 1970 yıllarına kadar en büyük destekçisi ve sözcüsü oldu. Bunun sonucu olarak FKP 1920 - 1934 dönemi boyunca içine dönük, sekter ve marjinal bir parti olarak kaldı. FKP'nin dışa açılması ve kitlelerce benimsenmesi dünyadaki politik ve ekonomik dengenin çökmesiyle açıklanabilir: Batı demokrasilerinin krizi sonucu faşizmin 1922'de İtalya'da, nazizmin de 1933'de Almanya'da iktidarı ele geçirmeleri; kapitalizmin en derin krizi olan 1929 krizinin ekonomik yapıları felce uğratması.

Öte yandan en önemli politik olay III. Enternasyonal'in faşizmle ilgili yapmış olduğu analizi tamamen değiştirmiş olmasıydı. Stalin'in tavrı olan ilk analiz «faşizmin çürümekte olan kapitalizmin son çaresi olduğu, faşizmle birlikte kapitalizmin de yok olacağı» üzerineydi. 1934'e kadar Enternasyonal'in resmî dili olan bu ekonomist ve «felâketçi» tez (thèse catastrophiste) ilk önce İtalya Komünist Partisi (İKP), daha sonra Almanya Komünist Partisi'ni yanlış politik tutumlara götürmüş (AKP Sosyal - Demokratları sosyal-faşistlikle suçluyordu) ve faşizmin iktidarı almasına en büyük neden olmuştu. 1934'de, Enternasyonal'in 7. Kongresi'nde, Dimitrov'un «ortak cephe» teziyle insanlığa çok pahalıya mal olmuş olan ilk yanlış düzeltildi. Bu teze göre «faşizm krizde olan kapitalizmi bu durumdan kurtarır. Kendisine iktidar yolunu açmış olan büyük sermayenin monopolcü (tekelci) birikimini sağlar. Dolayısıyla yapısal olarak daha da güçlenen kapitalizme ve onun yeni bir yönetim tarzı olan «Olağanüstü Devlet Biçimine» (Forme d'état d'exception, N. Poulantzas, **Fascisme et dictature**) karşı tüm demokrat, ilerici ve sosyalistlerin ortak bir

cephe oluşturmaları gerekmektedir.» Bu tavır çok geç olmakla birlikte Fransa'da faşizan bir darbe teşebbüsünü engellemiştir (1934). Enternasyonal doğrultusunda FKP «sınıfa karşı sınıf» eylemini bir tarafa atarak, «uzatılan el politikasını» (politique de la main tendue) uygulamaya koymuştur. Bu tavır meyvasını vermiş, 1934'de Sosyalist Parti ve Radikal Partiyle «Halk Cephesi» (Front Populaire) adı altında birleşmişlerdir. Faşizme karşı yapılan bu ortaklık ilk aşamada sol partilerin 1936 seçimlerini kazanarak iktidara gelmelerini sağlamış, uzun vadede de faşizm tehlikesini önlemiştir. Bu seçimle, FKP 1932'de 780.000 olan oy hacmini 1.500.000'e yükseltmiş ve Fransız işçi sınıfında önemli bir taban elde etmiştir. «Halk Cephesi Hükümetini» içinde yer almadan destekleyen FKP işçi sınıfının «devrimci grevlerini» destekleyerek çok önemli toplumsal ve ekonomik haklar almasını sağlamıştır. Bunlardan en önemlileri: İş yerlerinde sendikal hakların kazanımı, toplu iş sözleşmelerinin kabulü, ücretlerin % 15 artması, çalışma haftasının 40 saate indirilmesi ve ücretli tatilin zorunlu olması. Ancak bir yıl hükümet edebilen bu üçlü ortaklık, III. Cumhuriyet rejiminin (1875-1939) sürekli, kronik ve yapısal krizi sonucu (Hükümet etme süresi ortalama 7 aydı) 1937'de son buldu.

1937-1939 dönemi uluslararası düzeyde çok önemli politik krizlerin yaşandığı bir dönemdi: Hitler'in Avusturya'yı ilhakı (1938), Çekoslavakya krizi (1938-1939) ve Polonya krizi (1939). Bu arada sosyalistler arasında moral bir krize yol açan önemli bir gelişme oldu: Hitler ve Stalin arasında imzalanan saldırmazlık paktı (Nisan 1939). Konumuz dolayısıyla bu soruna değinmiyoruz. Önemli olan tarafı Fransa'da doğurduğu ideolojik krizdi. Birbirinin düşmanı, taban tabana karşıt ve antagonist iki ideolojinin belli konularda anlaşmasını «Marksizmin» hiçbir tarafına oturtamayan aydınlar partiden koptular. Kısa bir süre sonra da dönemin Başbakanı Radikal Daladier ülkenin güvenliği açısından FKP'yi kapattı. Bundan sonra «tarihin hızlandığını» görüyoruz: Fransa'nın yenilişi ve işgali (Haziran 1940), Hitler'in Sovyetlere saldırısı (Haziran 1941) ve Fransa'da direniş hareketinin (Resistance) faşizme karşı örgütlenişi.

FKP'nin direnme hareketinde oynadığı rol ve onu örgütleyişi onun kitlelerle kaynaşmasında temel öge olmuştur. Parti militanlarının işgal süresince göstermiş oldukları kahramanlık ve vermiş oldukları kayıp, (20.000) halk tarafından «Kurşunlananların Partisi» diye adlandırılmasına neden olmuştur. Kurtuluştan sonra yapılan 1945 seçimlerinde 5 milyon oy ve % 27 oy oranıyla Fransa'nın birinci partisi olan FKP, sağladığı bu başarı ve prestiji, 1945-1947 döneminde «Üçlü Partiler Hükümeti»nde görev alarak somutlaştırmıştır. 1946'da Churchill'in kullandığı «demirperde» deyimiyle ilk belirtileri başlayan «Soğuk Savaş» (1947-1962), Fransa'da da etkisini göstermiş ve FKP'nin hükümet dışı kalmasına neden olmuştur. Dönemin başbakanı olan sosyalist Ramadier, Komünistlerin «yabancı bir milletin» çıkarlarını yansıttığı ve o ülkenin Fransa'daki «Truva atı» rolünü oynadığını iddia ederek, Komünist bakanları hükümetten ihraç etmiştir. Bu nedenle 4. Cumhuriyet (1946-1958) ve 5. Cumhuriyet (1958 - ?) dönemi boyunca FKP, ortalama % 22 oy hacmiyle 30 yıldır muhalefette kalmıştır.

4. Cumhuriyet döneminde FKP, öbür Avrupa Komünist Partilerine göre Sovyetler Birliği Komünist Partisinin (SBKP) daha çok yanında yer almış ve «Stalinci» bir politika izlemiştir. Sürekli olarak Stalin'in iç politikasını desteklemiş, uygulanan bütün pratiklerin (Moskova davaları, parti içi demokrasinin bastırılması, sol eleştiri getirenlerin karşı devrimci ve emperyalist ajanı sayılması, v.b.) sosyalizm adına yapıldığını savunmuştur. Stalin'in 1953'de ölmesinden sonra, görece liberalleşen SBKP bunu, 1956'da Kruşçev'in 20. Kongreye sunduğu raporla somutlaştırmıştır. Stalin'i yargılayan bu rapor her ne kadar Marksist bir analiz değilse ve ekonomist yanı ağır bassa da, tüm dünyada uyandırmış olduğu yankılar derin olmuştur. Buna karşın kraldan daha fazla kralcı olan FKP, bu raporun varlığını sürekli inkâr etmiştir. «Stalincilikten arınma» (destalinisation) sürecinin etkileri «Sosyalist» blok içinde etkilerini göstermeye başlamıştır. Bunun en trajik örneğini Macaristan yaşamıştır. 1956'da kendiliğinden başlayan hareket geniş halk kitlelerine yayılmıştır. György Lukacs'ın deyimiyle «1956 halk ayaklanması» diktatörlüğe, Sovyet egemenli-

ğine karşı yönelmiştir. «COMECON» çerçevesinde ülkelerinin sömürülmesi ve özgürlüklerin olmaması nedeniyle başlayan Macar ihtilâlinin amacı Parti-devlet ikilemini yıkmak ve daha «İnsancıl bir sosyalizme» geçmekti. Sovyetlerin bu ihtilâli tanklar ve kanla bastırması, tüm dünya sosyalistlerini, 1939 Alman-Sovyet Paktı ertesi açılmış olan yeni bir ideolojik krize sokmuştur. FKP aynı tarihte, «Halkların kendi kaderlerini tayin etme» prensibini çiğneyen bu olayı «karşı devrime» engel olduğu için desteklemiş ve SBKP çizgisini «sosyalizm» adına savunmuştur.

Bu arada sosyalist kriz 1960'larda Çin-Sovyet uyuşmazlığı sonucu daha belirginleşip derinleşmiştir. Sosyalizme geçişte modeller sorunu gündeme gelmiş, «tek model», «tek sosyalist gerçek», «tek bilimsel sosyalizm» kavramları teoride ve pratikte «Bloklar» içi ve dışında Marksistler tarafından irdelenmeye başlanmıştır. Buna iyi bir örnek FKP'nin de tavrını yansıttığı için 1968 Çekoslavakya olayıdır. «İnsancıl bir sosyalizm» isteyen ve bunun için ekonomik liberalizasyona karar veren Dubçek yönetimindeki Çek halkı, Varşova Paktı ordularının müdahalesine uğramıştır. Brejnev'in geliştirdiği «Sınırlı egemenlik» tezi (1968) Sovyetlerin, «uydu ülkelere» tanıdıkları görece özerkliğin boyutlarını göstermiştir. «İkinci Budapeşte» olayını FKP kınamıştır. Yalnız bu eleştiri biçimsel olmuş, sorunun özüne inilmemiş ve daha sonra yerini tedbirli bir susuşa bırakmıştır.

Parti genel sekreteri olan Thorez dönemindeki FKP'nin «Stalinci» özü, Rochet döneminde görecelî olarak sürmüş, Marchais dönemi (1970-1978) ile yapısal değişimlere uğramıştır. Bunun en belirgin örneği FKP'nin kendi dışındaki sola açılması olmuştur.

FRANSA KOMÜNİST PARTİSİNİN DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ (1972-1977)

FKP'de görülen sola açılma eylemi, ilk kez seçimsel düzeyde 1962'de görülmüştür. Bu hareket zamanla daha da olgunlaşmış ve tabandan solun belli hedefler çevresinde birleşmesi için baskılar gelmeye başlamıştır. 1968 genel grevleri sırasında, işçi sınıfı bu isteğini dile getirmiştir. 1971 yılında Epinay Kongresinde, Sosyalist Parti önemli bir değişim geçirmiş, Mitterrand'ın seçilmesiyle 4. Cumhuriyet zamanında uygulanan egemen sınıflarla işbirliği politikası sona ermiştir. Bu parti kendine ideal olarak «demokratik bir sosyalist toplumu» seçmiş, buna ulaşabilmek için de FKP ile işbirliğini birinci koşul olduğunu görmüştür. Sonuç olarak iki parti 1972'de «Ortak Hükümet Programını» imzalayarak, iktidarı almak için ortak bir stratejî izlemeye başlamışlardır. Bu programın içeriği şunları kapsıyordu: Tüm kredi ve banka sisteminin devletleştirilmesi, tekelci kapitalizmin elinde bulunan önemli sanayi grup ve tekellerinin millileştirilmesi, özgürlüklerin genişletilmesi, devletin daha demokratik bir düzeyde işleyebilmesi için reformların yapılması v.b. Bu anlaşma iki açıdan FKP ve SP'yi etkilemiştir. İlk olarak SP'nin etkisiyle FKP demokratikleşmiş, parti içi tartışma «demokratik merkeziyetçilik» kapsamı içinde göreceli olarak gelişmiş ve ideolojik ayrılıklar yüzünden partiden atma işlemi durmuştur. İkinci olarak da FKP ile ilişkisi nedeniyle SP ekonomik ve politik açıdan daha da radikalleşmiş, Marksizmi bir düşünce sistemi ve bilimsel bir yaklaşım olarak kabul etmiştir. Sağla ilişkisini koparan SP böylece «reformist» çizgisini sol içinde daha sağlam bir şekilde oturtmuş ve kendi iç birliğini sağlamıştır.

1972-1978 döneminde FKP yetersiz olmakla birlikte önemli radikal değişimler geçirmiştir. Bunlardan en önemlisi «Stalincilikten arınma» politikası, giderek Sovyetler Birliği'ni eleştirme olmuştur. Bu akım henüz istenen boyutlara ulaşmasa bile, parti içinde aydınlar düzeyinde önemli teorik çalışmalar başlatmış, özgürlükler sorunu gündeme gelmiş ve sonunda 22. Kongreye yol açılmıştır.

SOVYETLER, FKP, FKP AYDINLARI VE ÖZGÜRLÜKLER

FKP'nin geçmişine bakınca «teorisyen» olarak büyük bir boşluk görüyoruz. İKP ile karşılaştırınca, FKP'de bir Gramsci, bir Togliatti örneklerini görmek çok güç. Geçmişteki aydınlar militan çalışmalara katılmadıkları için önemli kararlarda parti yönetimi tarafından kolaylıkla karar mekanizmasından soyutlanmışlardı. Bugün durum daha değişik. İlk olarak parti içinde hem oldukça önemli sayıda

hem de değişik görüşte aydını barındırıyor. Üstelik bunlar parti kademelerinde önemli görevler aldıkları için soyutlanmaları çok güç. Bunlara en iyi örnek Elleinstein, Althusser, Balibar, Labica v.b. Parti içi demokrasinin ana koşulu olan çoğulculuk, Merkez yönetimi tarafından bazı durumlarda hazımsızlıkla karşılansa bile, bunu önlemek imkânsız. Önlemeye çalışmak demek, tarih tarafından mahkûm edilmiş olan Stalinci parti anlayışını hortlatmak, Marksizmle ilişkisi olmayan totaliter bir düzeni geri getirmek demektir. Bunun da demokratik işleyiş mekanizmasıyla uzaktan-yakından ilişkisi yoktur.

Demokrasi demek özgürlük demek. Batı demokrasisi olsun, sosyalist demokrasi olsun bir rejimi geçerli kılan en önemli ölçüt özgürlükler kavramı. Marx zamanında özgürlükleri ikiye ayırmış: Burjuva toplumundaki «biçimsel özgürlükler» ve gelecekteki sosyalist toplumun tanıyacağı «gerçek özgürlükler» ki bunun özünü kapitalist sömürü düzeninin yok olması meydana getiriyor. Marx yaşamış olsaydı yine aynı şeyi söylerdi. Yalnız bir farkla: Sosyalist toplum düzeninin hâlâ kurulmamış olduğunu belirterek. Özgürlükler sorununun gündeme gelmesi «sosyalist» denen ülkeler üzerine eğilmeyi ve giderek o rejimlerdeki «Devlet» biçimleri ve bunların özü hakkında Marksist yaklaşımda bulunmayı gerekli kılıyordu. FKP içinde bu çalışmaya tarih profesörü olan Elleinstein başladı. Yayımladığı **Sovyetler Birliği Tarihi (1917-1975)** ve **Stalin olayı,** Sovyetler tarafından kara listeye alınmasına yetti. Elleinstein Sovyetler karşısında aldığı tavırla partinin en ileri kanadını yansıtıyor. Yarın partinin tümü bu yola girerse geçmişin ipoteklerinden kurtulabilir. Sovyetlerin eleştirisi, ancak Marksist bir tabana oturtulup radikalleştirildiği ölçüde FKP demokratikleşebilir. Bunun ilk aşamada sorumlu partililer tarafından ideolojik olarak sindirilmesi, giderek tabanın da bunu kabul etmesi gerekir. Bu konuda Elleinstein'ın tavrı şematik olarak şöyle özetlenebilir:

«Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çok eksik ve yetersiz olarak varolduğu gerçeğini kabul edip, söyleme cesaretini kendimizde bulmalıyız. Bürokrasinin egemen olduğu ve politik demokrasinin varolmadığı SSCB'de, henüz tamamlanmamış ve parça parça bir sosyalizm olduğunu görmeliyiz. Bundan da öte Sovyetler ne bir model, ne de bir örnektir; hattâ SSCB 'anti-model'dir. Bizim anladığımız anlamda sosyalizm dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Yalnız bildiğimiz bir gerçek var: O da sosyalizmin nasıl olmaması gerektiğidir.»

Yalnız, bunları söylerken Sovyetlerin dünya tarihinde yapmış oldukları iki büyük değişikliği gözardı etmemek gerekir: 1917 Ekim devrimini gerçekleştirmeleri ve 20 milyon insan feda ederek faşizmi yenmeleri. Tarihi hızlandıran ve insanlığın kaderini değiştiren bu olgular, Sovyet sistemine eleştirel bir gözle bakmayı önlememelidir. Teoride ve pratikte SSCB örneği, «Marksizm ve Sosyalizm» açısından uzlaşmaz çelişkilerle doludur. Bu konuda FKP aydınlarının tavır dışı CERM'deki (Marksist inceleme ve araştırma merkezi) konferanslarla somutlaşmıştır. 1977'deki bu konferanslar «Teoride ve pratikte Sovyet devletindeki değişimler» konusu çerçevesinde yürütülmüştür. Ekim devriminin 60. yılı dolayısıyla çıkartılan «Sovyetler ve biz» konulu **La Nouvelle Critique** (Yeni eleştiri) dergisinde bu araştırmalar daha da ileriye götürülmüştür. Yalnız partinin resmî yayın organı olan **Humanité** (İnsanlık) gazetesinde bu konulara hiç değinilmemiştir. FKP aydınlarının Sovyetler karşısında tavır alışları başlıca şu konularda olmuştur: SSCB'de «Devlet» ve bürokrasi sorunu, üretim ilişkilerinin niteliği, demokrasi ve özgürlükler sorunu, dış politikanın niteliği v.b.

Parti yönetimi her ne kadar aydınlar düzeyindeki cüretli ve haklı tavırları almamış olsa da, bazı önemli olaylar karşısında Sovyetler Birliği'ni eleştirmekten çekinmemiştir. Bunlardan ilki 1974 başkanlık seçimi sırasında meydana gelmiştir. Seçim arifesinde Fransa, Sovyet elçisinin sağın ortak adayı olan Valery Giscard d'Estaing'i ziyaret etmesi FKP tarafından ülkenin iç işlerine karışmak olarak yorumlanmış ve protesto edilmiştir. İkinci önemli olay 1977'deki «Corvalan - Bukovski» değiş tokuşu sırasında geçmiştir. Marchais bunu «içler acısı bir alışveriş» olarak değerlendirip, kınamıştır. Üçüncü olay 1977 yılında Parti'nin resmî olarak «Sovyetlerdeki insan haklarını koruma mitingine» katılması olmuştur. Bu mitingde Parti adına Juquin konuşmuş ve Leonid Pliuç'la el sıkışarak vermiş olduğu

haklı mücadeleyi kutlamıştır. Ne yazık ki bu toplantının belgeseli, 1978 seçimleri sırasında Parti tarafından toplatılarak dağıtılması önlenmiştir. Bu da Parti içindeki iki akımın varlığını ve 22. Kongre'nin daha hazmedilmediğini göstermesi açısından ilginçtir.

22. KONGRE : 1976

22. Kongre ile FKP çok önemli değişiklikler geçirmiştir. En başta çoğulculuk kavramının gerçek bir sosyalizm için zorunlu olduğu kabul edilmiştir. Buradan giderek sosyalizmin ancak kitlelerin büyük çoğunluğuyla gerçekleşebileceği, bunun için de ittifaklar yapmak gerektiği benimsenmiştir. FKP'yi bunları kabule Sovyetler'deki «sosyalizmin» başarıya ulaşamaması zorlamıştır. SSCB'de bu iki ana kavramın hiçbir zaman oluşmamış olması nedeniyle, «parti devletle» özdeşleşmiş, Lenin'in ölümünden sonra (1924) parti içi demokrasi yok olmuş ve bu gitgide güçlenen bir bürokratik sınıf oluşmasına neden olmuştur. Bu olgu daha sonra, Lenin'in **Devlet ve Devrim**'de (1917) savunduğu «Devletin çürümesi teorisinin» tersine ortaya «Süper güçlü bir devlet» yapısı çıkartmış ve «proletarya diktatörlüğü» kavramı yerini «partinin proletarya üzerinde diktatörlüğü» pratiğine bırakmıştır.

22. Kongre'nin en önemli teorik dönüşümü «proletarya diktatörlüğü» üzerine olmuştur. Bu kavramın anakronik ve güdük kaldığını savunan kongre, reddine karar vermiştir. Partideki bu dönüşüm, Althusser çevresinde yoğun eleştirilere yol açmıştır. Kavramın dışında en büyük eleştiriler bu kararın alınış tarzına karşı olmuştur. Yerel örgütler Kongre öncesi bu sorunu tartışamadan, bir oldu-bitti karşısında kalmışlardır. Bu da karar mekanizmasının «Stalincilikle» suçlanmasına yol açmıştır. Bugün artık bu kavram üzerine tartışmalar bitmiştir, sadece Althusser çevresindeki taban öğrenci olan küçük bir fraksiyonda taraflarını barındırmaktadır.

Kabul edilen başka bir kavram da «Fransa'nın renklerine göre bir sosyalizm» olmuştur. Tekelci devlet kapitalizmi analizi ışığında bu kavram, anti-tekelci sınıf ve zümrelerin birliğini gerektirmektedir.

FRANSA KOMÜNİST PARTİSİ'NİN BUGÜNÜ : 1977 - 1978

Mart 1978 seçimi öncesi ve sonrası FKP'nin sorumlulukları

1972'de imzalanan «Solun ortak hükümet programı» çerçevesindeki «Sol Birlik», Mart 1978 seçimlerine kadar solun büyük başarılar kazanmasını sağlamıştır. 1976'daki yöresel ve 1977'deki belediye seçimlerinde sol oy oranını % 53'e çıkartarak sağı büyük yenilgilere uğratmıştır. Belediye seçimleri ertesinde, FKP «Ortak hükümet programının» güncelleştirilmesini isteyerek SP ile tartışmaya oturmak istemiştir. Buna neden olarak, 1974 krizi dolayısıyla Fransa ekonomisinin yapısal değişikliklere uğradığını belirten FKP, «Ortak hükümet programı»ndaki bazı konuların kapsamının genişletilmesini ve günün koşullarına uydurulması için gözden geçirilmesini önermiştir. Bu önerinin ana hedefi devleştirilecek tekellerin ve onların uzantısı olan firmaların kapsamının geniş tutulması, asgarî ücretin 1800 F'dan 2400'e çıkartılmasıydı. 1977 Haziran'ında çalışmalarına başlayan ortak çalışma grubu, 1977 Eylül'ünde anlaşamayarak faaliyetini durdurmuş ve FKP ile SP arasında kopma meydana gelmiştir. Bu ayrılık giderek büyük boyutlara ulaşmış, FKP'nin SP'ye karşı olan tavır ve kullandığı dilin «Moskova davalarındaki» (1938) savcı Vişinski'nin tavrını hatırlattığı söylenmiştir. SP'yi sağa kaymakla suçlayan FKP, bunu «Bonn'un eline» kadar götürmüş ve bu sözler SP'nin de kendilerini «Moskova'nın eli» diye suçlamasına neden olmuştur. Her iki suçlama da yersiz ve haksızdır. Fakat buna FKP sebep olmuştur. SP'nin 1971'de geçirmiş olduğu radikal değişimi (Marksizme dönüşünü ve sağla tüm ilişkisini kesişini) bir kalemde silen FKP, SP'nin geçmişine dönerek sağa kayışını tarihî olgularla ispatlamaya kalkmıştır. Aynı yoldan SP, FKP'nin geçmişinden, Stalin'ci döneminden kaynaklanan eleştiriler getirmiştir. Her iki partinin de geçirmiş oldukları evrimler yadsınamaz, fakat suçlamaların keskin oluşu ve kamuoyu önünde geçmesi solun büyük oy kaybına neden olmuş ve solun seçimleri kaybetmesi ile sonuçlanmıştır.

Sol içi uzlaşmazlık seçimlerin ilk turuna kadar sürmüş, ikinci tur öncesi FKP ve SP

anlaştıklarını ilân etmişler ve ortak bir program imzalamışlardır. Kapsam bakımından bu anlaşma iki parti arasındaki önemli hiçbir sorunu çözmediği için, FKP'nin daha önceki tavrını haklı bulan militanların, bazı sorular sormasına ve bu anlaşmanın «neden 1977 Eylül'ünde imzalanmadığı» üzerine düşünmelerine neden olmuştur. FKP'nin izlemiş olduğu politika, partinin içinden ve dışından «Yeni Stalincilik»le (Neo-stalinisme) suçlanmasına yol açmıştır. FKP'yi böyle bir tutuma iten nedenler neler olmuştur?

Her şeyden önce FKP sol partiler içinde, SP ardından ikinci sıraya düşmeyi hazmedememiştir. 4. ve 5. Cumhuriyet boyunca FKP en büyük sol parti olmuş ve işçi sınıfını temsil etmiştir. SP'nin gelişmesi, «Sol Birlik» içinde güçler dengesini FKP aleyhine dönüştürmesini FKP kabul edememiş ve uzlaşmaz bir tavır takınmıştır. «Sol Birliğin» ve giderek 22. Kongre'nin hazımsızlığını gösteren bu olgu, FKP'nin parti çıkarını, tüm solun, emekçi kitlelerin, orta sınıfların ve aydınların ortak çıkarlarından üstün tutmasına neden olmuştur. FKP'nin bu sekter tavrı, SP'nin etki alanını daraltmış, SP taraftarı «ortanın solu» eğilimli büyük bir seçmen kesitinin (% 2-3) sağa kaymasına ve giderek seçimlerin kaybedilmesine neden olmuştur.

Seçim döneminde FKP'nin izlemiş olduğu seçim propogandası da 22. Kongre ile çelişkisi açısından incelenmeye değerdir. Stalinci dönemi hatırlatan «sınıfa karşı sınıf» temelinde yürütülen propoganda, 22. Kongre'deki «Fransa halkının birliği» kavramı ile çelişmiştir. Uvriyerist tavra giren parti, giderek «sefaletçilik» propogandası yapmıştır. Bu strateji Fransa toplumsal gerçeği ile çelişmiştir. Fransa'da 17 milyon yoksul vardır. Bu kesitin asgari ücretin altında geliri vardır, başka bir deyişle görece yoksuldurlar. Elleinstein buna «modern sefalet» adını vermiştir. Bugün Fransa'da 1,5 milyon işsiz olmasına karşın, bazı işkollarının krizde bulunduğu ve işsiz oranının yüksek olduğu seçim bölgelerinde bile bu strateji solun kaybına, bu yörelerde sağın sandalya kazanmasına yol açmıştır.

Bu stratejik yanlış, egemen sınıfların yanlış analizi sonucu, ara sınıfların gözardı edilerek, propogandanın «zenginlere ödetme» üzerine yürütülmesi ile devam etmiştir.

Mart 1978 seçimlerinde parti oyların % 20,6'sını almıştır. Bu 1973 seçimlerine göre % 0,8'lik bir gerilemedir. 1978 seçimlerinde 18 yaşındaki seçmenlerin ilk kez oy kullanmasına ve bu kesitin daha çok sol eğilimli olmasına karşın meydana gelen oy kaybı çok önemlidir. Tüm bunlara karşın parti, 1973 seçimlerine göre 13 fazla milletvekili çıkarmıştır (toplam 491 üzerinden 86 milletvekili). Seçim ertesi partinin gazetesi **Humanité** Parti'nin iyi bir yolda olduğunu, kazanılan sandalyelerin bunu kanıtladığını iddia ederek solun seçimleri kaybettiğini unutmuş ve bu durumdan partinin hiçbir sorumluluk taşımadığını belirtmiştir. Partinin izlemiş olduğu politikanın yanlışlarını gören, dolayısıyla sorumluluğuna inanan militanlar ve aydınlar bu tavır karşısında yoğun bir eleştiri kampanyası başlatmışlardır. Bu eleştiriler yazı halinde özellikle **Le Monde** gazetesinde yayımlanmıştır. Buna partinin anti-demokratik tavrı neden olmuştur. Merkez komitesi partinin yayın organlarında, tartışma sütunu açılmasını reddettiği için aydınlar parti dışı basında görüşlerini açıklamışlardır.*

FKP'nin Sorunları

Bugün FKP'nin en önemli sorunu «parti içi demokrasidir». Bu demokrasi hem niteliksel, hem de niceliksel olmalıdır. 22. Kongre bunun temellerini atmıştır. Teoride varolan bu kavramın, günlük parti yaşantısına da geçmesi gerekmektedir. Seçim sonrası partinin almış olduğu anti-entelektüel tavır bunun sınırını göstermiştir. FKP'de demokrasi anlayışı «Demokratik Merkeziyetçilik» kavramını temel olarak almıştır. Bugün çok az Komünist bu kavramı reddetmektedir. Terim olarak bu kavram demokrasiden daha fazla merkeziyetçiliğe ağırlık vermektedir. Sorun «Demokratik merkeziyetçiliği» günümüz Fransa'sında yeniden değerlendirmektir. Elleinstein'ın bu konuda görüşü şöyledir:

* Bu aydınlar gene Althusser, Balibar ve arkadaşları ile, çok daha sağ bir çizgide bilindiği halde, Parti organlarında onlara söz hakkı verilmesini savunan Elleinstein

«Bugün ne çarlık Rusya'sı ne de iç savaş dönemidir. Fransa ne İkinci Dünya Savaşı öncesi, ne de 'soğuk savaş' çağındadır. (...) Günümüzde binlerce Komünist parti içinde demokratik olarak tavırlarını ortaya koyuyorlar. Fakat fikirlerin yalnızca 'dikey' olarak (tabandan Merkez yönetimine doğru) dolaşması yetersizdir. Aynı anda 'yatay' fikir dolaşımı gerekmektedir. Böyle bir durum Lenin'in koymuş olduğu 'Demokratik merkeziyetçilik' kavramıyla çelişmemektedir. 'Yatay' dolaşımı reddetmek, partinin Stalinci mirasının sonucudur. Lenin döneminde parti içi demokrasinin işleyişinde yatay dolaşımın örnekleri görülmüştür. Yalnız fikir alış verişi ile, fraksiyon oluşması arasındaki farkı hem görmeliyiz, hem de bu ikisini karıştırmamalıyız. (...) Parti eğer bu yola girmezse, tabanın sesini dinlemezse ilerde gücünden çok şey yitirir.»

*

Mart 1978 yenilgisinden sonra «Ortak hükümet programı» geçerliliğini yitirmiştir. Solun başarısızlığı «birlikten» değil «Birliksizlikten» doğmuştur. Nesnel olarak FKP'nin yeri, tüm solun yanıdır. İtalya'da İKP'nin gerçekleştirdiği «tarihî uzlaşma», Fransa gerçeğinde tüm solun tarihî uzlaşmasını gerektirmektedir. FKP eski tavrını devam ettirirse, 4. Cumhuriyet dönemindeki gibi tecrit olmayı kabul etmiş olacaktır. Bu durum da SP'nin sağa kaymasına neden olacaktır. Bugün Fransa'da solun bu yola girmesine imkân yoktur. Fakat yeni bir sol birlik için, yönetici kadrolardan önce tabanın bu birliğin nesnel koşullarını hazırlaması ve isteklerini dile getirmesi gerekmektedir. «Sol Birliğin» başarıya ulaşması her şeyden önce tabanın ağırlığını koymasına ve parti yöneticilerine baskı yapmakla gerçekleşebilir. Bunun için de en başta FKP'nin 22. Kongre hedeflerine bağlı kalıp, 23. Kongresi'nde bunları daha da ileriye götürmesi gerekmektedir. FKP tüm demokratikleşme sürecinde bir hayli yol almıştır; bu yolun sonuna varmak için parti içindeki ve toplumdaki dinamikler hazırdır. Amaç, somut veriler çerçevesinde «tarihi hızlandırmaktır». ■

BİBLİYOGRAFYA

MOLİNA-VARGAS, *FKP içinde diyalog*, Maspero, 1978.

MARCHAİS, *Açık konuşalım*, Grasset, 1978.

MARCHAİS, *Demokratik meydan okuma*, Grasset, 1975.

ELLEİNSTEİN, *FKP*, Grasset, 1977.

ELLEİNSTEİN, *Stalin Olayı*, 1977.

ELLEİNSTEİN, *Sovyetler'Birliği Tarihi (1917-1975)*, Ed. Sociale, 1975.

ALTHUSSER, *22. Kongre*, Maspero, 1977.

GAZETE VE DERGİLER

Le Monde, Eylül 1977 - Nisan 1978.

Humanité, Mart - Nisan, 1978.

La Nouvelle critique (Politique, marxisme, culture), Sayı 108, Kasım, 1977.

Elleinstein ve FKP'nin Sağ Kanadı

Jean Elleinstein, Fransız Komünist Partisi üyesi olan bir tarihçi. Fransa'nın sol politika çevrelerinde, parti içindeki sağ kanadın temsilcilerinden sayılıyor. Bugünün Komünist Partilerinde Marksist teorinin yorumlanması ve uygulanması öylesinde karışık bir durum aldı ki, bu gibi «sağ kanat» veya «sol kanat» nitelemelerinin tam olarak neye tekabül ettiğini kestirmek güçleşiyor. Kimi zaman «sağ» da olmak yeni gelişmeleri savunmakla, «sol» da olmaksa Stalinizmi savunmakla eşanlamlı gibi kullanılıyor. Kimi zaman birincisi burjuva demokratizmine teslimiyet, ikincisi ise klasik bir «devrim» anlayışını savunmak gibi ele alınıyor. Çok zaman da sağın, solun ve merkezin tam nerede birbirinden ayrıldığını kestirmek adamakıllı güçleşiyor. Yerine göre, Sovyetlere karşı çıkmak da «sol» olarak nitelenebiliyor, Sovyetleri savunmak da.

Elleinstein, Sovyetler Birliği üzerine eleştirileriyle tanınmış bir yazardır. İki ünlü kitabı, **L'histoire de l'URSS** (SSCB Tarihi) ve **L'histoire du Phenoméne Stalinien** (Stalin Olayının Tarihi). Sovyet Devriminin altmışıncı yıldönümü dolayısıyla yazdığı ve bizim **Le Monde** gazetesinden aldığımız (tarihi, 8.11.1977) Elleinstein'in ve bu arada Fransız Komünist Partisi içinde önemli bir kesimin bu olaya nasıl baktığını oldukça yetkin bir biçimde yansıtıyor. Yukarıda, bugünün Marksist sözlüğünde «sağ» ve «sol» kavramlarının karışıklığına değinmiştik; bu yazı, **Sovyetler karşısında** alınan tavırdan ötürü değil, devrim karşısında alınan tavırdan ötürü «sağ» nitelikte ve bu anlamda, terminoloji kargaşalığının ötesinde, «sağ» Komünizm için yeterli bir örnek sayılabilir.

Yazıda görüleceği gibi Elleinstein'in başlıca kaygısı, Sovyet devrimi ile Batı'nın politik geleneği arasına bir duvar örmek. Batı'da Fransız Devrimi, bir de sonuca ulaşmayan Paris Komünü olayı var. Bunun dışında, özellikle de yirminci yüzyılda, devrimler hep Doğu'da oluyor. Doğu denince anlaşılması gereken, «burjuva demokratik devrim» geçirmemiş, «sivil toplumu» zayıf, devletin önemli rol oynadığı, insana saygıyı ve insan özgürlüğünü tanımamış toplumlar.

İnsan bunları okuyunca, «devrim» in de çağdışı kalmış bir şey olduğuna hükmedesi geliyor. Gerçi bu kadarını söylemiyor Elleinstein, Batı'nın da bir çeşit devrime ihtiyacı olabileceğini kabul ederek şöyle tanımlıyor o devrimi: «Devrim Batı'da ya demokratik, barışçı, hukuk içinde ve basamak basamak gerçekleşecek; ya da hiç gerçekleşmeyecek.» Bunun nasıl bir «devrim» olabileceğini biraz düşünelim.

Elleinstein'ın dediği gibi, ilk sosyalist devrimden bu yana, bu konuda bilgilerimiz arttı. O günlerin devrimcileri kadar iyimser değiliz, bir düzeyde. Şöyle ki, bir ülkede politik iktidarın fethedilmesi anlamında bir devrim olmakla, devrim süreci bir kere başlamakla, bütün sorunların ardarda ve kendiliğinden çözülmeyeceğini biliyoruz. Güçlü ekonomik yapılar yaratmakla, sosyalist insanların mantar gibi yerden bitmediğini biliyoruz. Buna benzer birçok şeyi öğrendik. Özetlersek, işçi sınıfını ve halkı temsil eden bir kadronun politik ikti-

dan ele geçirmesinin, geniş anlamda bir devrimle eşanlamlı olmadığını biliyoruz. Bunun daha ötesine geçiyor, insanlar arasındaki ilişkilerin gerçek anlamda dönüşmesiyle ölçüyoruz devrimin başarısını. Bunun içinse zaman gerektiği ve insanların zorlanmaması gerektiği açık.

Elleinstein'ın anlattığı gibi bir devrim, devrimden çok, devrim-sonrasına uyabilir. Ama politik iktidara böyle erişilir mi? «Hukuk içinde» diyor Elleinstein; kimin hukuku bu? Marksizmi kuranlar, hukukun gösterilmek istendiği gibi **herkesin** hakkını koruyan, tarafsız ve sınıf-üstü bir kurum olmadığını gösterebilmek, hukukun sınıf içeriğini açıklamak için az yorulmamışlardır. Bugünün Komünisti Elleinstein ise, aynı çalışkanlıkla çabalıyor, o kurucuların anlattıkları şeyin tersine bizi inandırmak için. Bu anlayışa göre hukuk «nötr» bir yapı. Devlet de böyle. Hukuk ve devlet, proletaryanın görece bilinçsiz, dolayısıyla etkisiz olduğu dönemde, burjuvazi yararına çalıştı. Ama proletarya yararına da çalışabilir; ayrıca oldukça uzun bir dönem içinde, her iki sınıfın ihtiyaçlarını da karşılayabilir. Bu ara dönemin adı da, «ileri demokrasi» dir.

Bu anlayışa göre Marx, Engels, Lenin, Luxemburg yanıldılar; yanılmayanlar, Bernstein ile Kautsky idi. O zaman da, Elleinstein'ın Sosyal-demokratların 1917-21 arasında Avrupa'da devrim mümkünken buna sırt çevirmelerini kınarcasına konuşması — ve bu arada «kapitalizmi ayakta tutma denemelerine destek olmaları» gibi sözler söylemesi — biraz anlamsız. Lenin'i büsbütün dışlamak biraz ayıp olacağı için böyle söylüyor herhalde. Elleinstein'ın sözünü ettiği hukukun yasaları, teoriye, yani hukukun kendi teorisine göre, herkes karşısında eşittir. Bizim teorimize göre ise, bu böyle olsa da, **herkes bu yasalar karşısında eşit değildir.** Herkese karşı eşit olan bu yasalar, herkese karşı eşit olurken, herkesin kendileri karşısında eşit olmamasının da garantisidirler. Tarihte, antagonist sınıflar arasında yığınlarla **uzlaşma** olmuştur, biz bunun olmadığını, olamayacağını savunmuyoruz. «Avrupa-komünizmi» nin de bu sınıf uzlaşmalarından bir yenisini yaratabileceğine inanıyoruz. Ancak, sınıfların varolan durumdaki karşılıklı güç ilişkileri çerçevesinde yapılacak bu uzlaşma, yeni bir zemin yaratsa da, güç ilişkisini ve orantısını yeni bir zemin üzerinde kursa da, bu ilişkiyi ve bu orantıyı değiştirmez. «İşçi sınıfının **kazanımı**» diye bir olay elbette var. Ama bu «**kazanım**»ların tarihine baktığımızda, bir yanda işçi sınıfının neredeyse sıfırdan başlayarak birçok hakkı elde etmiş duruma geldiğini görmekle birlikte, egemen sınıfların da kendi egemenlik **mesafelerini** her seferinde koruduğunu görmemek mümkün değil. Azgelişmiş ülkelerle emperyalizmin ilişkisini andıran bir durum bu da. Herhangi bir azgelişmiş ülke, diyelim otuz yıllık bir süre içinde, büyük gelişme göstermiştir. Ama emperyalist ülkelerle arasındaki mesafe, bu «**kazanım**»larla kısalmamıştır.

Kısacası, Elleinstein'ın, Sovyet devrimi örneğiyle Batı için çizdiği model arasında ördüğü duvar, iki ayrı işlev görüyor. FKP gibi partilerin iki türlü ihtiyacına cevap veriyor. Bunlardan birincisi, oy alma sorunudur diyelim. Sovyetlere kesin bağlılıklarıyla tanınan bu partilerin oy potansiyelleri uzun süre donuk kaldı. Bu bakımdan, bu partilerin, devrim-sonrasının Sovyet modeli gibi olmayacağı konusunda

verdikleri sözler, oy almayı bekledikleri kitlelere karşı sunulmuş bir garantidir; devrimin Doğuya özgü olduğu, Batıdaki geçişin kimseyi incitmeyecek bir incelik içinde yürüyeceği konusunda söylenenler ise, egemen sınıflara verilen garantidir. Özellikle de, egemen sınıfların, «ileri demokrasi» hedefi için müttefik olacağı varsayılan kesimine. Çünkü, FKP gibi kuruluşların başka türlü bir geçişe kalkışamayacaklarını, egemen sınıfların en bilinçli ve ileri elinde tutan kesimi zaten bilmektedir.

Bu nedenle olsa gerek, Elleinstein, Sovyet deneyiyle Batı'daki Komünistlerin ilişkisini kesinkes koparıyor. Bunu yapmak, şüphesiz, göründüğü kadar kolay değil. Hele FKP gibi, kendi tarihinde Stalin'e ve SBKP'ye karşı çıkmayı tabu haline getirmiş, bu uğurda en olmayacak şeyleri savunmuş bir partiye, «Siz şimdiye kadar ne yapıyordunuz?» diye sorarlar. Onun için Elleinstein, partisiyle Sovyetler Birliği arasında «platonik» bir bağın varlığını kabul ediyor. Neredeyse, aldatılmış bir sevgili gibi. Burjuvalara da kendi tarihlerinin çelişkilerini hatırlatarak, bu tür bir aldanmanın herkesin başına gelebileceğini ima ediyor. Ama bu tavırda bile, burjuva düzeninin bir zamanlar yapmış olduğu kötülükleri bugünden sonra bir daha yapmayacağına bir inanmışlık açıkça görülmekte. FKP'nin Sovyet deneyine bağnazca bağlılığını bu genel deyimlerle geçiştirdikten sonra, Elleinstein, asıl stratejik sözlerini söylüyor: «Bence Elbe nehrinin ötesindeki sosyalizmden kalkarak buradaki mahkûm edilemez. Çünkü gerek sosyalizmin zaferi için tutulacak yollar bakımından olsun, gerekse onun serpilip gelişeceği biçimler bakımından, burada sözkonusu olan bambaşka şeylerdir. Sovyetler'de geçenlerden ne olumlu ne olumsuz hiçbir şey çıkarılamaz, çünkü bizim çözmek zorunda olduğumuz sorunlar temelden farklı düzeydedir. Bunlar derin bir demokratik kültürü olan, ekonomik bakımdan çok gelişmiş ülke sorunlarıdır.»

Bazı Avro-komünistler, «Avrupa-komünizmi» sözünün içerebileceği Batı şovenizminden veya «ileri ülke» küçümsemeciliğinden tedirgin olup bunu dile getirmişlerdi. Belli ki Elleinstein'ın böyle bir kaygısı yok. «Elbe nehrinin ötesi» onu ilgilendirmiyor. Belki küçümsemiyor, sadece acıyordur bu kutsal nehrin ötesinde kalanlara; ama bunun hiç önemi yok. Sorun, «derin demokratik kültürü» olan Batılı insanların ve Komünistlerin, karıncayı incitmeden kuracakları muazzam toplum. Garip bir şekilde, bu «derin demokratik kültür» ün niteliği üzerine de hiç düşünmüyor Elleinstein. Zencileri ezenler, çeşitli ülkelerde genosid uygulayanlar, Yahudileri fırınlayanlar, bu «derin demokratik kültür'den gelenler miydi; öyle idiyse bu işleri nasıl becerdiler; becerdiklerine göre «derin demokratik kültür» ün gerçek anlamı nedir? Böyle sorular da aklına gelmiyor. Bunları aklına getirmeyen bir teorisyen, bu «derin demokratik kültür» ün yarın öbür gün Avro-komünistlere ve onların sürüklediği kitlelere yapabileceği şeyleri de hesaba katamaz. Gelecekte sınıf çelişkileri artarsa, önerilen uzlaşmalar egemen sınıfları gerçekten tedirgin etmeye başlarsa, bu egemen sınıflar eskisinden çok farklı bir konjonktür içinde faşizm alternatifini yürürlüğe koyarsa, Elleinstein herhalde bu sınıflara sahip oldukları «derin demokratik kültür» ü hatırlatacaktır.

Anlaşılıyor ki «derin bir demokratik kültür» ü olan insanlar, genosid yapabilir, emperyalizm yapabilir, atom bombası atabilir, hattâ

faşizm bile yapabilirler. Yalnız devrim yapamazlar. Ya da yaparlarsa öyle bir incelikle, «basamak basamak», barış ve hukuk içinde yaparlar ki, ne yapan, ne de yapılan anlar olup bitenleri. Diktatörlüğü getiren devrimdir. Demokratik geleneği olmayan azgelişmişler yapabilir devrimi, bu gibi barbarlardan her şey beklenir zaten; ama uygar Batılıya böyle şeyler yakışmaz. Batının görgü kurallarına saygılı işçi sınıfı, burjuvaziye her zaman «önce siz buyurun» diyerek, üstünlüğünü ispatlayacaktır.

Sovyetler Birliği hem baştan kuralı bozup devrim yapmış, hem de sonradan bu devrimi bir kişi diktatörlüğüne çevirmiş bir ülke olduğuna göre, Elleinstein, ne olumlu ne de olumsuz hiçbir ders çıkarmıyor Sovyet tarihinden. O, kendi başına anlaşılması gereken bir olay. Batıdaki politika da kendi başına ele alınacak. Bu anlayış, bizce, sosyalist sorumlulukla bağdaşmıyor. Amaçlarımızın, sosyalizm anlayışımızın tamamen değişik olduğunu söylesek de, Sovyet deneyinden **çıkaracağımız dersler vardır.** Ülkesinde iktidara gelmiş ve dünya çapında önemli bir rol oynamaya başlamış bir Komünist Partisinin emredici bir tavırla, başka ülkelerdeki Komünist Partilerin işlerine müdahale etmesi, kendi devlet çıkarlarını ve devlet politikalarını bu partilere empoze etmeye çalışması, elbette ki enternasyonalizmi çarpıtır. Ama buna karşılık sosyalistlerin birbirlerine hiçbir şekilde karışmamaları, birbirlerini eleştirmekten kaçındıkları, «biz onlara bir şey söylemeyelim, onlar da bizim işimize karışmasın» dercesine bir tutum içine girmeleri de enternasyonalizme aykırıdır.

Hele bu «karşılıklı suskunluk» tavrını teorileştirmek, her ülkenin koşullarının farklılığına bağlamak, «bizim koşullarımızı bizden başkası bilemez» demek, büsbütün yanlıştır. Farklı koşullarda sosyalizme geçişte farklılık olacaktır elbette; ama geçilen, son analizde, **sosyalizmdir.** Dolayısıyla, her sosyalistin her geçiş biçiminin **ana özellikleri** konusu üzerinde bir fikir sahibi olması doğaldır. Partilerin gerçek demokratikleşmesi sonucu, bu tür karşılıklı eleştirilerin, düşünce alışverişlerinin, kırıcı olmaksızın verimli olmasını sağlamak mümkündür. ■

Birikim 40 - 41/87

Ekim Devrimi'nin 60. Yıldönümünde Batı ve Petrograd Dersi

Çeviren MEVLÛT BOZDEMİR

Tarihin ilk sosyalist devrimi —Marx'ın öngörülerinin tersine— Batı'nın ekonomik ve kültürel bakımdan kalkınmış, büyük ülkelerinde değil de Rusya'da gerçekleşti. Bu olayın —ve 1919 Alman Devrimi'nin başarısızlığının— sonuçları korkunç olduğu gibi halen de kendi varoluşumuz üzerinde ağırlığını sürdürüyor. Ekim Devrimi, Birinci Dünya Savaşı'nın bütün sorumluluğunu üzerinde taşıyan ve bütün ülkelere tümden egemen olan kapitalist sistemde ilk gediği açtı. O savaş ki dünyanın en barbar ve en kanlı çatışması idi.

Sonraları Ekim aydınlığı Çin Devrimi'ne, anti-kolonyalist ulusal kurtuluş hareketlerine ve Batı'daki işçilerin mücadelesine de ışık tutacaktır. Bu devrimin çağdaş tarihte bıraktığı iz Fransız Devrimi'ninkinden başkası ile karşılaştırılamaz. Bu sonuncusu bütün dünyada yurttaşların eşitliğine, insan haklarına, özgürlüğe ve halkların egemenliğine doğru önü alınmaz bir akım yaratmıştı. Ekim Devrimi ise toplumsal eşitlik düşüncesini, yani insanın insanı sömürmesinin son bulması düşüncesini geliştiriyordu. Ekim Devrimi'nin derin anlamı buydu ve sonradan ne olursa olsun böyle anlaşılıp böyle duyulmuştu. Kurulu düzenin temellerini sarsmış ve onu değiştirmeye yönelik güçleri teşvik etmişti.

Ama bugün, Ekim'den 60 yıl sonra tarih bize o günün insanlarının düşünebileceğinden bir parça başka görünüyor.

Ekim Devrimi sonrası, bu devrimin çeşitli biçimler altında yeniden kopya edilebilir gerçek bir örnek olduğu düşünülebilirdi. Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1789 Fransız Devrimi günlerindeki anlamda devrime yatkındı ve nitekim Alman Devrimi —ve Macar Devrimi— bu örneklerden esinleniyordu.

BATI'DA DEVRİM OLMADI

Her şeyden önce, Paris Komünü'nün yüz günü ve bir de, birkaç on günlük Alman Devrimi —yani çok kısa süreler— bir yana, Batı'nın devrim tanımamış olduğunu saptamak zorundayız. 20. yüzyılın devrimleri, burjuva demokratik devrimlerinin gerçekleşmediği Doğu'da yer almıştır: Rusya, Çin ve bu çeşit ülkeler gibi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet etkisinin belirleyici olduğu —Çekoslovakya dışında— sosyalizm hep şu ana özellikleri taşıyan ülkelerde gelişmiştir: Zayıf bir ekonomik kalkınma, kültürel azgelişmişlik; demokratik örgüt, gelenek, yapı ve özgürlük yokluğu, zayıf bir sivil toplum ve son derece önemli rolü olan bir devlet. Ekim Devrimi'nin de Batı'ya göre özelliği olan bu çizgileri ilk Gramşci kavramıştır ve bu analizi 30 yıllarından bu yana hiçbir şey yalanlamamıştır. Bu farklılıklar kapitalizmin Batı'daki gelişimi sonucu daha da belirginleşip derinlik kazandı.

Oysa Ekim Devrimi'nin Batı'nın kendisi için bile bir örnek oluşturulabildiği sanılmıştı. Komünist partileri Sovyet Devrimi'nin gerçek başarısı ve Batı'daki devrimin sonucu Sovyetler'i uzun zaman bir örnek olarak düşünmüşlerdir. Sosyalist (ya da Sosyal demokrat) partilerin Birinci Dünya Savaşı'nda Kutsal İttifak'a katılmaları ve Avrupa'da 1917 - 21 arası mümkünken devrim'e sırt çevirmeleri ve kapitalizmi ayakta tutma denemelerine destek olmaları gibi tutumları da Komünistleri bu yöne itti.

Böylece Batı, bulunmaz bir Devrim peşinde koştu durdu. Bu Devrimi kendi ülkelerimizde bulamadıkça bizim mit ve ütopyalarımızı kendi gelişme çemberimiz dışında gerçekleşmiş devrimlerde bulmaya çalışıyorduk. Bu önceleri ve uzun zaman taklit edilmesi ge-

reken örnek ve savunulması gereken, yarınki sosyalizmin çekirdeği sayılan Sovyet Devrimi oldu. Sonraları Çin ve hattâ Güney Amerika Devrimleri.

BİZİM TOPLUMLARIMIZA UYMAYAN BİR ÖRNEK

Sovyet Devrim örneği bizim toplumlarımızın bugünkü durumuna hiç ama hiç uymamaktadır ve bu uyumsuzluk her geçen gün daha da artmaktadır. Savaş ve bunalımlara karşın Kapitalizm bir yüzyıldan beri Marx'ın kendisinin bile yeterince değerlendiremediği bir uyum ve genişleme gösterdi. Özellikle aşırı yoksullaşma tezi, bizzat işçilerin savaş ve kazanımları sonucu, gerçekleşmedi. Belki üretim araçları değil ama tüketim araçları sahibi durumuna gelen pek çok işçinin zincirlerinden başka yitirecek şeyleri olmaya başladı. Bu durum toplumsal ilişkilerin ekonomik yapıların devrimci dönüşümünü gereksiz kılmıyordu tabiî, ama devrimin kendisine de yeni bir boyut katıyordu. Daha o zaman Gramsci göğüsgöğüse savaştan cephe savaşına geçilmekte olduğunu belirtiyordu. Bence kapitalizmi sarsan bugünkü bunalım sorunun verilerini değiştirmiş gibi görünmüyor.

Devrim Batı'da ya demokratik, barışçı, hukuk içinde ve basamak basamak gerçekleşecek; ya da hiç gerçekleşmeyecek. Bu, bizim devrimimizin Çin ya da Rusya'daki devrimin geçirdiği süreçlerden ne kadar ayrı olacağını gösterir. Bir başkaldırı, giderek bir devrim varsayımı düşünülemez bile! Batı'da Devrim'i oldukça uzun bir tarihî dilimde, yapısal reformlar oluşturacaktır. Doğal olarak, sosyalist olduğu kadar geleneksel komünist yönelimlere bakarak reform-devrim ilişkilerine, böylelikle yeni bir boyut getirmiş oluyoruz. İşte (Fransa'da) Ortak Hükümet Programı ve uygulanması böyle bir yolu önümüze açacak gibiydi. Kafamda hep Jaurès'in hayranı kaldığım şu sözleri çınlayıp duruyor. «Demokrasi» diyordu, 1908'de, Birleşik Sosyalist Partisi (SFIO) Toulouse Kurultayı'nda, «İşin başında da sonunda da deprem gibi sarsan bir güçtür.» Ve ekliyordu: «Onun için, işçi sınıfının ağır fakat emin adımlarla ilerleyen gücü karşısında, partinin reformcu eylemi karşısında; deniz ufkunda, yeryüzü ile okyanusun birleşmeleri gibi burada da ilerleyebildiğimiz ölçüde büyüyen reformlarımız, gitgide her gün daha güçlenip örgütlenen proletaryanın durmadan itelemesiyle, sonunda devrimcilikle kaynaşmaya yüz tutacaktır.»

Dahice sezinlenmiş ve o ölçüde güzel dile getirilmiş bu düşünce —ki öz bakımdan XXII FKP Kurultayı'nın düşüncesidir— 1908 yılında bir sosyalist partinin sosyalizme varan yeni bir yol bulma imkânsızlığı ve her an beklenen savaş nedeniyle ütopik bir düşünce idi. Ama bugün, 1977 yılındayız ve temelden değişik tarihî koşullardayız. Ekim Devrimi'nin basit bir askerî darbe olduğunu söylemek yanlıştır. Gerçi Çarlık birkaç gün içinde ortadan kalkmıştır ama, bu 1917 güzüne kadar çığ gibi büyüyen, görkemli bir halk eylemi sayesinde olabilmiştir. Bolşevikler işçi ve asker sovyetlerinde çoğunluk olmuşlardı, çünkü barışın ve sosyo-ekonomik dönüşümlerin en iyi savunucuları olmuşlardı. Üstelik süngü zoruyla da değil.

Neden sonradır ki iç savaşın yarattığı zorunlukların etkisi altında Sovyetler demokratik içeriğinden yoksun edildi, demokratik özgürlükler ortadan kaldırıldı, Bolşevik partisi tek partiye dönüştü ve siyasi polis —Çeka— her yere ve her şeye egemen oldu. 1918 Sovyet Anayasası milyonlarca kişinin oy hakkını kaldırdı ve bir işçi oyunun 25 bin köylü oyuna denk sayıldığı eşitsiz bir seçim düzeni getirdi. Böylece proletarya diktatörlüğü parti diktatörlüğüne, bu da yönetici grubun diktatörlüğüne, çok geçmeden o da parti genel sekreterinin, yani Stalin'in diktatörlüğüne dönüşüyordu.

Stalin olgusu sosyalizme, diktatörlük yoluyla gidişin bir sonucu olarak doğmuş olacaktır. Onun için, bunu henüz o zaman gerçekleşmemiş sosyalist üretim tarzına bağlamak mümkün değildir; Marx'ın düşüncesine bağlamak hiç değil. Engizisyonun, haçlı seferlerinin, zencilerin toplu yok edilmelerinin hiçbir biçimde İsa'ya ve Hıristiyanlığa bağlanamayacağı gibi.

Stalinizm ille de devrim sonrası Sovyet Rusya'sından kaynaklanıyordu denemez ama o koşullarda Stalinizm doğabilirdi ve nitekim böyle de oldu.

Bir zamanlar görülen —azalarak da olsa hâlâ görülen— sosyalizm ve Stalinizm ara-

sındaki karışıklık, sosyalizm düşmanlarınca milyonlarca insanın gözünde onu kötü göstermek ve yıkmak için kullanıldı ve kullanılıyor. Başarısız da sayılmaz.

Bence Elbe nehrinin ötesindeki sosyalizmden kalkarak buradaki mahkûm edilemez. Çünkü gerek sosyalizmin zaferi için tutulacak yollar bakımından olsun, gerekse onun serpilip gelişeceği biçimler bakımından, burada (Batı'da) sözkonusu olan bambaşka şeylerdir. Sovyetler'de geçenlerden ne olumlu ne olumsuz hiçbir sonuç çıkarılamaz, çünkü bizim çözmek zorunda olduğumuz sorunlar temelden farklı bir düzeydedir. Bunlar derin bir demokratik kültürü olan, ekonomik bakımdan çok gelişmiş ülke sorunlarıdır: Üretim ve tüketimdeki başıbozukluğu ortadan kaldırmak için tekellerle savaşmak, zararlarından kaçınmak için ilerlemeyi daha iyi denetlemek, gerilemeye engel olmak için bunalıma son vermek, işde olduğu gibi günlük yaşantıda da öz-yönetimi geliştirip devleti demokratlaştırmak gibi.

OLAYI TARİHİ ÇERÇEVEYE YENİDEN SOKMAK

Demek ki Ekim Devrimi ile bizim kendi oluşumumuz arasındaki ilişki tarihî olarak yadsınamaz. Bunu yadsımak kadar, 1917 Rusya'sı ile günümüz Rusya'sı birbirinden öylesine uzaklaşmışken, bu ilişkiyi birazcık bile olsa somutlaştırmayı istemek de boşunadır. Yine de Sovyet Devrimi'ni ve sonrasını iyi anlamak için, André Glucksmann'dan Bernard-Henry Lévy'ye kadar yeni kuşağın usta düşünürleri olmak isteyenlerden (yeni filozoflar) hiçbirinin yapmadığı bir işi yapmak gerekir: Onu kendisinin olan tarihî çerçevesine yeniden yerleştirmek. 1917 Rusya'sı Batı'dan yüzyıllarca daha geride idi ve unutmayalım ki Amerikan Devrimi'nden 84 yıl sonra ABD'de esirlik hâlâ yaşıyordu. Yurttaş ve İnsan Hakları bildirisinden daha 20 yıl geçmeden Napolyon siyasal muhaliflerini akıl hastanelerine yolluyordu. Genel oyun yerleşmesi için 95, dernek kurma özgürlüğü için 112 yıl geçmesi gerekti. 19. yüzyıl ortalarında, yani bir yüzyıldan birazcık çok, çocuklar yedi yaşından başlayarak madenlerde, fabrikalarda çalışıyordu ve Avam Kamarasının saygıdeğer üyeleri 13 yaşından aşağı çocuklara çalışmayı yasaklayan bir yasa tasarısını geri gönderiyor ve çocukların 10 yaşında çalışmasına izin veriyordu.

Denecek ki Rusya 1880'den beri bir ekonomik kalkınma içinde idi. Doğrudur ama bu bazı bölgelerle sınırlı kalıyor ve yoğun kırsal kitlelere derinlemesine dokunmuyordu. Denecek ki 19. yüzyılda parlak bir Rus uygarlığı vardı. Doğrudur ama bu 1914'de Rusların büyük çoğunluğunun koyu bir kültürel gerilik içinde olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz ki.

Bütün bunlar hiçbir şeyi bağışlatmaz, haklı göstermez; ne olmuş olanları, ne olmakta olanları. Yalnızca anlamamızı ve özellikle karşıt kalkınma tipleri arasındaki temel ayrımları iyi görmemizi sağlar.

Bu açıdan, Ekim Devrimi'nin 60. yılının kutlanması bu gerçeğin bilincindeki ilerlemeleri olduğu kadar onun bütünleşmesi için aşılması gereken engellerin açıkça gösterilmesi için bir fırsattır. Pek çok yorumcunun tersine Ekim Devrimi'ne sadık kalmak demek çağımızda ve ülkemizde devrimin amaçlarını ve yollarını (yeniden) tanımlamak demektir. Bu ise tarihin 60 yıldır sosyalizm yolunda yığdığı alevli lavları (birer birer) ayıklamadıkça gerçekleşemez. ■

FKP'nin Soldan Eleştirisi ve Althusser

Avrupa'nın büyük kitle partileri, FKP, İKP v.b. yönlerini, stratejilerini kolay kolay değiştirememeleriyle tanınmışlardır. Özellikle FKP uzun yıllar «Komintern Partisi» özelliklerini üzerinden atamamıştı. 1968 Avrupa'nın birçok Komünist Partisi için, ama özellikle FKP için, bir dönemeç noktası oldu. Uzun yıllar Avrupa ülkelerinde ayaklanma koşulları beklenmiş, bu koşullar bir türlü gelmemişti. 1968'de geldiği vakit, Komünist Partilerin bu koşullarda da hareketsiz kalmak zorunda olduğu görüldü.

Başka şeyler de görüldü. Zengin Avrupa ülkelerinde devrimci potansiyel kalmadığına çoğu kişi içtenlikle inanmaya başlamıştı. 1968' in kendiliğinden patlayan kitle hareketleri bu inancın temellerini yıktı. Bu arada başka şeyler de düşündürdü. Niçin KP'ler «atalet» içindeydi? Niçin geniş kitlelerin desteği kazanılamıyordu? Ve benzerleri. Ülkelerin yeniden göstermeye başladığı devrimci potansiyel karşısında duyulan iyimserlik ve KP'lerin durgunluğunun kaçınılmaz kıldığı eleştirellik, Batı'da bir teorik canlanma başlattı. Marksistler yeniden en ciddî düşünceleri üreten, en canlı tartışmayı yaratan kişiler haline geldiler. Üretilen düşünceler, kitlelerde cevap da buluyordu; en azından, bu teorik atmosfere konumu gereği daha yakın kitlelerde.

Böylece yaygınlaşan canlılık, birtakım tarihî koşullarla birleşerek, sonunda partileri de hareketlileştirdi. Ama geleneksel KP, geleneğe uygun olarak, hareketliliğinin sonuçlarını sağa doğru kaydırdı. SSCB karşısında alınmaya başlanan tavırlar ve iç burjuvaziler karşısında alınan tavırlar, sonunda Avrupa - komünizmi adını alan sentez içinde birleşti. Özellikle FKP gibi bir eski «Komintern Partisi» için azımsanmayacak bir değişiklikti bu.

Bu büyük değişiklik, parti kongrelerinde kolayca onaylandı. Hemen hemen hiç tartışmasız kabul edildi taban tarafından. Bazı aydınlar, birtakım teorik gerekçeler göstererek, bu değişikliğin bazı olumlu yanları olsa da, özünde bir sağa kayış demek olduğunu ve partinin ve halkın ileride bunun zararlarını göreceğini söylediler. Parti yönetimi, bizlerin de burada alışık olduğumuz deyimlerle, «tabandan kopuk aydınlar» filan diyerek hafifsedi bu muhalefeti, tabandan da, gerçekten, fazla kulak veren olmadı.

Onca köklü geleneğiyle koca Fransa Komünist Partisi, bu partinin militanları, böylesine bir değişik anlayışı, perspektifi, nasıl olmuş da bu kadar kolay kabul edivermişlerdi? Bu soruya verilecek cevabın toplumsal psikolojiyle ilgisi olması gerekir sanıyoruz. Yılların durgunluğundan sonra gelen bir hareketlilik: İnkâr edilmez, görmezlikten gelinmez bir şeydi bu. İlkeli, ilkesiz (şimdiye kadar «ilkeli» idi, ama bir adım ilerlememişti), iktidar oldukça yakın görünüyordu. Bu, tabandan çıkabilecek sesin çıkmamasını sağladı. Değişik bireyler, değişik gerekçelerle düşünmüş olabilirler. Parti ilerlerken, iktidara yaklaşırken, ilkeler üstüne gürültü koparmak doğru mu (üstelik, ihanetle de suçlarlar adamı)? Kimisi Sovyetlere karşı alınan tavırdan

gocunmuş, kimisi proletarya diktatörlüğünün reddine içerlemiş, kimisi bunların da ötesinde, partinin iç işleyişinde demokratik mekanizma değişmeden partinin demokrasi havarisi kesilmesine, kimisi bütün bu demokrasi edebiyatına karşın örneğin kongrelerin yürütülüşündeki anti-demokratik tutuma kızmış olabilirdi. Ama parti hareket halindeyken, iktidar yaklaşır gibi görünürken, bir avuç aydın dışında kimse karşı çıkmadı, ses etmedi. İşte bu hava içinde 1978 seçimlerine gelindi. Sosyalistlerle ittifak, ittifakın bozulması, beş dakikada yeniden kurulması, v.b. garip olaylar oldu, beklenmedik ve anlaşılmadık olaylar oldu. Birinci tur, ikinci tur. Sonuç: Büyük bir bozgun.

Bu bozgunun yankıları FKP içinde başladı. Bugün için, hangi boyutlara vardığı ve varacağı hakkında konuşmak biraz erken Söylentiler var. Yöneticilerden Fiterman'ın seçim yenilgisini Sosyalistleri suçlayarak açıklayan raporu, militanlarca kahkahalar arasında dinlenmiş... Parti hücrelerinde devam azalmış... v.b. Bu gibi söylentilerin doğruluk derecesini bilmiyorúz, ama zamanla göreceğiz.

Bir yandan da, gene bazı aydınlar, seçim yenilgisinin parti örgütü ve parti yayın organlarında tartışılmasını istediler. Yönetim, Fiterman raporuyla açıklanabilecek her şeyi açıklamış saydığı için kendini, buna izin vermedi. Şimdi partili aydınlar, partiye bağlı olmayan yayın organlarında düşüncelerini dile getiriyor. Yönetim de, aynı, burada bizim de işitmeye alışık olduğumuz deyimlerle kınıyor onları: «Tabandan kopuk aydınlar... Hiçbir şeyi beğenmezler v.b.»

Burada yayımladığımız yazı, bu koşullarda, dört gün süreyle **Le Monde** gazetesinde tefrika edildi. Gene bu sayımızda yazısı olan ve partinin sağ kanadını temsil eden (ve taban tarafından çok daha fazla tutulduğu söylenen) Jean Elleinstein da, seçim yenilgisinin tartışmasını yasaklayan yönetimi protesto ederek, düşüncelerini paylaşmadığı Althusser'in söz hakkını savunan ve ayrıca kendi görüşlerini dile getiren bir yazıyı aynı gazetede üç gün süreyle tefrika etti. Bu sayımızda yazılar hayli kabarık olduğu ve yer kalmadığı için bunu alamadık. Elleinstein'ın yazısını ve ayrıca Althusser'in yazısı üzerine çıkmış eleştirileri ilerideki sayılarımızda verebileceğimizi umuyoruz.

Althusser'in yazısı hakkında çok bir şey söylemek gerekmiyor. Şimdiye kadar birçok soyut teorik sorunla uğraşmış ve daha güncel politik sorunları bile aynı teorik soyutlama düzeyinde işlemiş olan yazarın, şimdiye kadar gördüğümüz en düpedüz, yalın ve açık politik metni bu. Balibar'ın konuşmaları ve Althusser'in bu yazılarından sonra, bu grubun FKP içindeki sol muhalefetin yönlendiricisi durumuna geldiği söyleniyor. Son olarak, yönetimin kendilerini ihraç etmesinin (FKP epeydir ihraç yapmıyordu) büsbütün ihtimal dışı olmadığını hatırlatalım. ■

Birikim 40 - 41/72

Komünist Parti'de Artık Devam Edemeyecek Olan Şey

Çeviren YUSUF ALP

1. STRATEJİ: GİZLENEN DÖNEMEÇ

Solun birliğinin bozgunu halk kitlelerinde büyük bir şaşkınlık, çok sayıda komünistteyse derin bir karışıklık yarattı. SP (Sosyalist Parti) ile olan kopmaya açıkça sevinen ve bunu sosyal - demokrat tehlikeye karşı bir zafer olarak tasarlayan «uvriyerist», gerçekte sekter, bir fraksiyon dışında militanların çoğunluğu yalnızca bir ağır yenilgiye değil, ama özellikle bu tuhaf bozgunun koşullarına şaşmışlardır.

Yeni bir olgu: Yönetimden açıklamalar beklerken, militanlar bu açıklamaları bir yandan da kendileri arıyorlar ve bu bozgunla sonuçlanan süreci kendileri analiz etmeye başlıyorlar: Parti'nin izlediği gerçek çizgi, bu çizginin ani sıçrayışları ve pratiğin benzersiz karakterleri. Parti yönetiminden istenilen şey, analizin sürdürülmesi ve sonuçlarının tartışılması için vazgeçilmez olan maddî koşullara zarar verilmemesine ilişkin güvencedir: Partinin basınında serbest tartışma kürsülerinin açılması ve 23. Kongre'nin gerçekten demokratik biçimde hazırlanması.

Bu hareket karşısında, partinin yönetimi çifte bir savunma sistemini uygulamaya koyuyor yavaş yavaş: Sonuçlarını peşin peşin empoze, ve tartışmayı durdurmak için kanalize ediyor.

20 Mart 1978'de Politbüro şunu bildirdi: «Az önce verilmiş olan siyasal muharebenin bütün derslerini edinmek doğal olarak gerekecektir.» Açık bir araştırmada yapması gerektiği gibi, gelecek zamanda konuşuyor, ama bunu sonuçlarını **önceden sağlamak** için yapıyor.

Birinci sonuç: «Komünist Parti bu durumda hiçbir sorumluluk taşımamaktadır.» Her şeye karar vermiş olan yönetimi, her şeye maruz kalan Parti'nin arkasına her şey olup bittikten sonra gizleme avantajına da sahip kılan bir formüldür bu.

İkinci sonuç: «Bu altı yıl boyunca (partinin) yönetici çizgisi sabit kaldı.» Buysa 20 Mart tarihli raporunda Fiterman'a, sosyalistlerin yanlışı nedeniyle kaybedilen bir zafer için güç koşullarda mücadele eden partinin kahramanlığına dikkat çekme imkânı verir. «Biz bozgunu istemedik... Bu bozgun üzerinde düşünmek, tartışmak ve yararlı dersleri çıkarmak gerekir. Ama şu açıktır ki, temel veriler az önce hatırlattığım nitelikte olduğu için, bu veriler karşısında, kabul ettiğimiz yönelişten başka bir ciddî ve sorumlu yönelişe sahip değildik. **Politbüro çok kesin olarak inanmıştır.»**

Kesin olarak inanmaya teşekkürler. İspatlamadan vazgeçmek ve bize gerçekten de «öncülsüz sonuçlar», analizi olmayan bir yargı sunabilmek için Politbüro söylediklerine şüphesiz «çok kesin olarak inanmış» olmalıdır. İşte yönetimin yayımladığı çağrıya gerçek anlamını veren şey: Bu analiz yapılmalıdır, ama... Politbüronun «öncülsüz sonuçları» temelinde. Ve G. Marchais durumu analiz etmeye çağrıda bulunduğunda (4 Nisan tarihli **l'Humanité**) —çünkü durum «tartışma ve düşünmeyi» gerektirmektedir— «bu düşünceyi geliştirmek için (...) parti örgütleri(nin) **önemli gerekçelere** sahip» olduklarını bildirir. Hangi gereçler? «Politbüronun 20 Mart tarihli bildirisi ile Politbüro adına Ch. Fiterman'ın federal sekreterler önünde sunduğu rapor sözkonusudur **özellikle.»** Çember kapanmış, alan işaretlerle belirtilmiştir: Bu zengin gereç temeli üzerinde, tartışma tümüyle özgür olarak geliştirilebilecek-

tir, yani kendisine peşinen sunulan sonuçlar içine kendi kendisine hapsolacaktır.

G. Marchais'in çağrısına gelince: «Tartışmak gerek, bu çok iyi», bunun **pratikte** ne demek olduğunu bilirler: Hücrelerin **ayrılmışlığı** içinde, ya da gerekirse bir bölge konferansında, ama işte en fazla burda, tartışmak. Değişik dallardaki militanlar, kafa ve kol emekçileri arasında, analizi güçlendiren ve incelten analizlerin ve deneylerin genelleşmiş özgür değiş - tokuşu olmayacak öyleyse. Özgürce tartışacaksınız, ama «önemli belgeler»in sonuçları temelinde ve örgütlerinizin (hücreler, bölgeler) kesin çerçevesi içinde tartışacaksınız.

Parti içinde her yandan yükselen bir hak talebine bu değiş - tokuşları ve bu karşılaşmaları mümkün kılmak için Parti'nin basınında serbest kürsülerin açılması talebine verilen resmî cevaptır bu. Daha şimdiden, yönetim «hayır» dedi: Bir an bile **sözü edilmez** bunun. Ve G. Marchais, bu reddetmeyi doğrulamak için, her şeyden önce tüzüğün hayalî bir maddesini bile hatırlattı: Parti ancak bir kongreyi hazırlamak için serbest kürsüler açacaktır. Oysa **bu madde sahtedir.** Tüzüklerde tartışma kürsüsü tek bir kez bile sözkonusu edilmez. G. Marchais militanlara karşı «hukuk»u hatırlatmakla —ki koşullara bakıldığında bir işçi yönetici için güç kabul edilebilir bir şeydir bu— kalmıyor yalnızca, ama... onu icad ediyor!

Komünistlerin bugün neden **le Monde**'da ve başka yerlerde yazdıklarının anlaşılması için **bu radikal reddetmenin bilinmesi gerekir:** Yönetimin emriyle partilerinin haftalık yayınları ve günlük gazetesi onlara kapatılmıştır. Yönetim bugün her şeyden çok tabandaki militanlar arasında analizlerin ve deneylerin değiş - tokuşundan **çekiniyor.** Bugün her zamankinden daha çok bölümlenme yanlısıdır, buysa üç dereceli delege seçimi sistemiyle (hücre - bölge, bölge - federasyon, federasyon - merkez komite) militanların tepkilerini boğmak için bir numaralı tekniktir.

G. Marchais'nin kendisinin yaptığı çağrıyla başlayacak olan bu «geniş tartışma»nın anlamına gelince, bunu P. Laurent açıkça belirtir: «19 Mart yenilgisinin önümüzde açılan yeni bir aşamada izlenmesi gereken davranışı belirlemek için derinlemesine düşünmeyi gerektirdiği apaçık bir gerçektir.» Apaçık ve söz götürmez olan şey, Politbüronun «çok kesin olarak inanılmış» sonucunun temelleri üstünde, analizin çabucak, tümüyle geleceğe, «yeni ilerleme yolu»na yönelmek için geçmişin incelenmesini aşmak «zorunda kalacağı»dır. Parti'de eksiksiz biçimde işleyen eski yönetim pratiği: Gelecekteki görevlere yapılan çağrı çok kısa zamanda **geçmişi,** çelişkilerini, yanlışlarını ve sırlarını **gömmeye** yarayacaktır. Geçmişin üzerinde zaman kaybedenlere gelince, bunlar «hayat»tan, yani «mücadele»den, yani «çizgi»den ayrılacaklardır elbette ki, değil mi yoldaşlar?

Ve aynı zamanda, gelecek ne kadar açılırsa, geçmiş de o kadar kapanır: KP değil, ama yalnızca SP sözkonusudur: «Başka hiçbir yerde değil SP'nin felâkete ve intihara götüren stratejisinde, bu stratejide yatar solun zafere ulaşmış olmamasının dolaysız nedeni» diye kesin olarak açıklar Politbüro. Militanlar düşünmekteyken, yönetim çabucak kendi sonuçlarını çıkarıyor. Mantıken, KP'nin sorumlu olmaması SP'nin her şeyden sorumluluğuna dönüyor. Geçmişe ilişkin radikal bir yargı ve «geleceğin görevleri» arasında kalmış olan, partiye ilişkin düşünme ve tartışma kendilerini neyin beklediğinden emindirler. Çizginin «doğru» ve «sabit» olduğunu ileri sürmek için, onlara birkaç «kusur» terkedilecek. Tartışmanın sarılma ve boğulma makinası vardır ve işlemektedir.

TABAN NASIL DÜŞÜNÜYOR

Oysa, yönetimin «düşünme» anlayışıyla militanların düşünme yöntemi arasında, kolaylıkla ortadan kaldırılamıyacak «küçük bir çelişki» vardır.

Militanlar, G. Marchais tarafından imzalanmış «önemli belgeler» (Politbüro bildirileri, Fiterman raporu) temeli üzerinde tartışmayı kabul etmiyorlar. Bir partinin sorumlu olması ya da olmamasını bilmeyi, ya da alternatif içinde düşünmeyi: Eğer KP hiçbir şeyden sorumlu değilse, SP her şeyden sorumludur; yani **sonuçlardan kalkarak düşünmeye başlamayı** istemiyorlar. Üstelik, hukukî ve ahlakî de olan ve yaşadıklarıyla gözlemlediklerine uymayan bu manikeist düşünce biçiminden bıktılar artık.

Solun birliğinin bir gereklilik olduğunu ve SP'nın temsil ettiği akımın da birliğe kazanılması gerektiğini biliyorlar. Bununla birlikte SP'ye ilişkin, militanlarının çok değişik doğasına (Ceres'in örgütlü çekirdeği, SFİO'nun eski kadroları ve gerçek siyasal formasyonu olmayan çok sayıda üye) ilişkin, sosyal - demokrat Enternasyonalle sınıf işbirliği için yapılan modern öneri biçimlerine dostluk besleyen, kişisel esinlenmelerine göre partiyi yöneten ve çok önceden kozun (KP'den 3 milyon oy almak), açıklamış olan otoriter «tarihî bir başkan»ın yönettiği etkileme mücadelelerinin lûtfuna kalan seçimler için toplayıcı işlevine ilişkin hayallere kapılmadılar hiçbir zaman.

Ama, SP'nin ağır sorumluluklarının hangi «mantık» adına sorunu tüketecekleri ve tersine —KP'nin sıyaseti SP'nin siyasetine öylesine bağlıydı ki— **KP'nin sorumlulukları sorununu** ortaya koymayı da empoze etmeyecekleri anlaşılmıyor. Çünkü, sonunda, sorumluluğu her şey ya da hiçbir şey terimleriyle düşünmek paranoya ile diyalektiği birbirine karıştırmaktır. **Bu yordamın işleyişi bumerang gibidir zaten,** çünkü Mitterand'ın Viyana'daki açıklamalarıyla (KP'den «alınması gereken» 3 Milyon oy) ve G. Marchais'nin Haziran 1972 tarihli gizli raporuyla aydınlatılmış olan KP'nin, Mitterand'ı 1974 başkanlık seçimlerinde biricik aday, SP'yi de sola egemen olma durumuna sokan, SP'ye önemli bir güç sağlayan bu dev siyasal kredıyi SP yararına açabilmiş olması nasıl açıklanabilir ki? Politbüronun 4 Nisan tarihli bildirisi, SP'nin olaylarla ortaya çıkan stratejisinden söz eder. Ama, beş yıldan beri, «Ortak Program'dan beri» SP'nin stratejisiyle mücadele etmeye karar vermek yerine, SP'ye stratejisinin araçlarını sağlayan, KP yönetimi değilse kimdir?

MİLİTANLAR ANLAMAK İSTİYORLAR

Gerçekte, militanlar başka türlü düşünüyorlar: Kanıtlar üzerine yargı veren maddeciler gibi ve diyalektik olarak; her şey ya da hiçbir şeye değil ama çelişkilere uygun olarak. Emekçileri, Parti çizgisinin ani değişikliklerinin, G. Marchais'nın müdahale uslûbunun, çoklukla beklenmedik seçim sonuçlarının doğurduğu etkileri, emekçilerin tepkilerini ve düşüncelerini algılayabilecek durumda bulunan kadınlar ve erkekler olarak yaşadıkları kendi deneylerini analiz ederek başlangıçtan başlıyorlar. Ve, bu «(başka türlü) önemli belgeler» üstünde, Marksistler olarak, yani önce «kendi kendilerine düşünebilenler» (Marx) sonra da sınıf ilişkileri ve çelişkileri bakımından gözlemlediklerini ve yaşadıklarını düşünmeye dikkat eden erkekler ve kadınlar olarak düşünmeyi deniyorlar. Ampirizm ve pragmatizmden bıktılar artık, Parti'nin beş yıl önce yönetimin saptadığı hedeflerden hiçbirine neden ulaşamadığını anlamak istiyorlar. Anlamak istiyorlar ve anlamak için, bizim sınıflı toplumumuzda her zaman son derece karmaşık iktisadî, ideolojik ve siyasal sınıf **ilişkileri** ortaya koyan, Lenin'in **«olguların iç bağıntısı»** adını verdiği, yönetiminse yalnızca ihmal ettiği şeyi kavrayabilmek için (Fıterman'ın çok değer verdiği) «olgular»ı aşmak gerektiğini biliyorlar.

Analizin böyle kendiliğinden tabandan gelmesi, işte Fransız partisinin tarihinde çağ açabilecek bir şey.

Bununla birlikte, aygıtının gücüne dayanan, yukardan denetlenen ve çerçevelenen bir «düşünme» anlayışıyla taban tarafından yaşanmış çelişkilerin maddîliğinin somut analizine dayanan gerçek bir «düşünme» pratiğini karşı karşıya getiren bu «küçük çelişki»nin üstesinden gelebilmesi için büyük ihtimaller var.

Yönetimin ayrılıkları boğmadaki ince bilimini, «giderme» tekniğini ve acil reformlar için verilmiş belirsiz bir sözü «daha sonra»ya (23. Kongre'ye) erteleme sanatını militanlar bildiğine göre bu «küçük çelişki'yi çözmek için, yani dev makinasının işleyişini engelleyebilen bu kum tanesini ezmek için, uygulamaya koyacağı, görünüşte en «liberal» olanlar da dahil, bütün yöntemleri çok sayıda militanın en canlı ilgi ve dikkatle izleyeceğine emin olması gerekir.

Siyasal pratiğin en eski özdeyişlerinden biri (Makyavel, Napolyon'un kendisi bile!): İnsanları aptal sanmanın hiçbir zaman yararı olmayacağını söyler.

Halkımız gibi, Komünist militanların çoğunluğu da, ne millileştirmeler üzerine yapılan sayısal tartışmalarda, ne şatafatlı ve kısa ömürlü çifte yüzde çizgisi masalında (% 25 iyi olur ama % 21 yetmez!), ne de «hükümet-

te Komünist bakanlar» üzerine söylenen sahte pehlivanlıklarda ya da başka mizansenlerde gerçekte «yer almadılar». Militanların çoğu, ve yalnız onlar değil başkaları da, Marx'ın 18 Brumaire için söylediği gibi, tarihin bir tiyatro olduğunu ve onu anlamak için, maskelerin, başkanların ve başkanların söylemlerinin arkasında, özellikle de sahnenin arkasında: Sınıf mücadelesinin siyasal kazançları, nedenleri ve etkilerinin arkasında aramak gerektiğini pek iyi bilirler. İktidarı içinde tecrit edilmiş olan yönetim eğer sıkıntıyı hissetmek istemediyse, militanlar, solun birliğinin «aralıksız» biçimde ileri sürülmesinin arkasında, ayrılıkların ve kopmanın arkasında, ve partinin bütün tavırlarından vazgeçtiği 13 Mart tarihli antlaşma maskaralığının arkasında, **tuhaf, vahim ve gizli kalan bir şeyin olup bittiğini, pek iyi hissettiler.**

Sorulan bütün soruların yüreğinde gerçekten de, bir inanç, ve bir soru var. **İnanç: Parti'nin stratejisi** her zaman «sabit» olmadı; bir ilk aşamada 21. Kongre'de, daha sonra da 22. Kongre'de önceki akışını yeniden bulmak için değiştirilmişti, buysa SP ile Eylül'deki kopmayı ve bozgunu getirecek olan bir çizgiye düşeceği, SP'nin Nantes Kongre'si (Haziran 1977) ertesine kadar sürmüştü. Soru: Yönetim neden strateji değişikliği üzerine hiçbir zaman açıklama getirmedi? Gizleyecek nesi vardı ki?

GERÇEĞE EN UYGUN VARSAYIM

Soruların sorusu işte burda sorulur: **Yönetimin, partiyi maruz bıraktığı strateji değişikliği üzerine susması için gizlemesi gereken nesi vardı ki?**

«Varsayımlar» işte burada doğarlar. Son derece boldurlar. Hızlı gitmek için, içlerinden birini, gerçeğe en uygun olanını ele alacağım. Yönetim, Ortak programın imzalanmasıyla hıçlıkten hemen hemen çıkmış bir SP'nin, partinin seçmenler kitlesinin diri güçlerini tehdit edebilecek ya da bir gün, «sosyal - demokrat» geleneğe uygun olarak, Giscard'cı bir çoğunluğun dayanağı halini de alabilecek olan bir SP'nin etkisini azaltmak istemişti. SP'nin etkisini azaltarak, yönetim, tehdit edici bir geleceğin (kriz, Chirac'cı tehlike v.b.) tehlikelerine karşı çıkabilmesi için partiyi güçlendirmek istemişti. Bu strateji dönemecinden neden hiç söz edilmiyor. Başkanlık seçimlerinde Mitterand'ın rakipsiz adaylığından (1974) belediye (1977) ve kanton (1976) seçimlerine kadar, 1972'den 1977'ye kadar izlenen çizgi **(SP ile sıkı işbirliği çizgisi)** ile son dönemdeki çizgi (SP'ye karşı mücadele çizgisi) arasındaki varolan **çelişkiyi gizlemek için.**

Olgu şudur: Bozgun bu strateji dönemecimin bitimindeydi. Basit bir nedenden dolayı: Parti'nin bu katmanları bıraktığı terkedilmişlik durumunda yalnızca bir SP'nin ona kazandırabileceği «merkezci» ve küçük burjuva oyların yardımı gerekiyordu sola. Solun zaferinin aracını reddederek bu zaferi istemek, çözülmesi imkânsız bir denklemi çözmek istemektir. Zaten drama sanki güldürü ögesi eklemek gerekirmiş gibi parti yönetimi birinci turun ertesinde her şeyi SP'ye terkederek bu **«araç»ın gerekliliğini pratikte kabul** etti. Milletvekili ikmalini yapabilmesi için, aldığı oyların toplamına ihtiyacı vardır yönetimin, nokta ve hepsi bu Ve tam da «mutlu anlaşma»nın en sonunda imzalandığı anda (Bütün birinci sayfasına **l' Humanité** «Tamam!» diye başlık atıyordu), 13 Mart'tadır ki, o zamana kadar inanmakta tereddüt eden, birçok partili militan, Eylül'de ileri sürülen «ayrılıklar»ın KP ile SP yönetimlerinin gerçek nedenlerinin bahanelerinden başka bir şey olamayacağını sarsıcı biçimde anladılar.

Böylece en gerici ve en gözden düşmüş sağ ile her kategoriden emekçilerin iradesini karşı karşıya getiren bu sınıf savaşında, **bütün her şey sağa karşı değil, ama solun bağrında oldu, ve partinin sosyalist tehdite karşı yönetimin kabul ettiği bir numaralı hedefti.**

1972'nin birleştirici mutluluğu birinci kez, KP için tehdit edici olan kımsi seçimler sonrasında, 21. Kongre'de sarsıldı, ama sonradan 22. Kongre'nin etkisiyle yeniden oluştu, buysa SP'nin **kamuoyu önünde** «sağa doğru bir dönüş»ü gerçekleştirdiği Nantes kongresine (Haziran 1977) kadar sürdü. KP'nin yönetimi buna **gizli,** açıklanmayan, ama tam tersine eski dilin sürekliliğinin gizlediği bir strateji dönemeciyle cevap verdi. Yeni bir strateji uygularken eski stratejinin dilini konuşmak, gerçekleştirilmiş olan strateji dönemecini tanımayı reddetmek ve kullanılan çif-

te dille inanılmaz etkiler, karışıklık yaratmaktı. Tam anlamıyla söylenirse, militanlar olup bitenden hiçbir şey anlamıyorlardı ve bunları çevrelerinde açıklamak yeteneğinde değillerdi.

Nantes Kongre'sinin **kamuoyu önündeki «sağa doğru dönüş»**ünden sonra yapılan temel seçme şuymuş gibi görünüyor: Ne pahasına olursa olsun, partinin güçlenmesi; buysa ne pahasına olursa olsun ve gerekirse, solun birliğinin feda edilmesi pahasına, SP'nin zayıflatılması anlamına geliyordu. Sol kaybetti ama partinin yönetimi kazandı: **SP'nin iddialarında kaybettiği ölçüde kazandı yalnızca.** Geriye kalan her şey (solun zaferi de dahil) KP'nin SP karşısındaki bu «zafer»ine feda edildi.

ESKİ REFLEKS

Bu temel seçme gizli tutuldu. Halkımızın zekasına karşı yeterince uyanık, cesur ve duyarlı da olan, gerçekleştirdiği «dönemeç»in derin nedenleri üzerinde emekçilerin ve militanlarının önünde açıklamalar yaparken, dürüst ve açık bir dil kullanacak başka bir yönetim hayal etmekten zevk alınıyor. Bu bütünüyle mümkündü ve böyle yapmakla yönetim, sağın saldırıları ve SP'nin tereddütleri karşısında kazanmış olacaktı. Ve olayların akışı şüphesiz değişmiş olacaktı. Anlaşılmayan çifte bir dil yaratan bu temel seçme öyleyse neden gizli tutuldu? Şüphesiz şu nedenle ki, bir çizgi değişikliği zorunlu olarak eski çizginin eleştirel incelenmesine, yani yönelişteki yanlışlara gönderir ve **yanlışlar konusu açıldığında, nerde başlandığı** bilinir, ama artık nerde durulacağı bilinmez: Yeni çizgi de yanlış olabilir, çünkü eski çizgi de kendisi farkında olmaksızın yanlıştı, çünkü bir yanlış her zaman bir başka yanlışı **saklayabilir.**

Yönetimin eski refleksinin başarı kazanmadığına hiç şüphe yok: «Parti (yönetim) her zaman haklıdır», «bütün olanlar çizgimizi doğruladı», «çizgimiz doğru», «parti sabit bir çizgi izledi». Gerçekliğin adı strateji değişikliği olduğunda bu gerçekliği cepheden karşılamaya cesaret etmeme, bir zayıflık belirtisidir! Olan biteni düşünme çabası yerine, yadsıma («çizgimizi değiştirmedik») tercih edilir. Georges Marchais ne de olsa televizyonda şunları gerçekten söyledi: «Kendi özeleştirimi yapacağım... Haziran 1972 tarihli gizli raporu yayımlamalıydık o sırada. Bunu yapmamış olmak sağ oportünizmdi.»

Herhangi bir okur, 1972'den sosyalistlerle ilk polemiğin patlak verdiği sırada, E. Fajon tarafından gizli raporun yayımlanma tarihi olan 1975'e kadar bu oportünizmin yönetimin izlediği çizgiye egemen olduğu kararını verecektir... O halde? Bir ilk strateji, sonra bir dönemeç, sonraysa ikinci bir strateji oldu öyleyse. Tek bir söylem kamuflajıyla militanlardan gizlenen şey, işte bu strateji dönemeciydi. Gerçekten de iki söylem vardı, eski stratejinin söylemi ile yenisinin söylemi, birbirine geçmiş, karışmış iki söylem: Ama, partinin stratejisi kadar «sabit», tek ve aynı bir söylem hayali altında. Yukardan düştüğünde, ve siz de aşağıdayken, haydi uğraşın bakalım bu çifte söylemin sırlarıyla!

SİYASETTE YANLIŞI NASIL ELE ALIP İŞLEMELİ

Ne olursa olsun, burdan siyasal yanlış ve ele alınıp işlenmesi sorununa girilir.

Yanlış, «parti her zaman haklıdır, çizgisi her zaman doğrudur» ilkesine göre sistemli yadsınması ile ele alınıp işlenebilir, yani otoriter biçimde **ortadan kaldırılabilir.** Bu yöntemin, yanlış sorununu radikal biçimde ortadan kaldırma avantajı vardır, ama bir tortu bırakma sakıncası da vardır: Yanlıştan söz etmekten vazgeçmeyen militanlar. Onlar bir yanlış (bir başkası) içindedirler elbette, ama direnmektedirler. Eskiden onları partiden atıyorlardı. Şimdiyse bundan bir iddiayla kurtuluyorlar: **«Hep aynı kişiler bunlar».** G. Marchais bunu söyler: «Daha 22. Kongrede karşı çıkıyorlardı»; ağırlaştırıcı bir durumdur bu, tümüyle yanlış olsa bile. Önemli olan, bunların «sabıkalı» olarak iyice saptanması, ve gözönünde tutulmasıdır. Doktriner ve «çalışma odası» aydını diye lekeleyici sıfatlar verdirmek yetecektir. Üvriyerizmin yardımıyla, parti aygıtı üzerlerine kapanacaktır. Ve oyun oynanmış olacaktır.

Bununla birlikte, siyasal yanlışın bir başka ele alınıp işlenme biçimi, Lenin'inki, vardır: **«Bir yanlışı kabul etmemek onu yapmış**

olmaktan daha vahimdir.» Bu, yanlışın Marksist olarak ele alınıp işlenmesidir. Bu durumda yanlış, pratikten gelen bir alarm işaretidir. Ya düşüncenin yapısındaki, ya da öğütleme yapısındaki bir eksikliği, bir güçsüzlüğü belirtir her zaman. Ciddî ya da zararsız olabilir. Ciddî olduğunda, ağır çelişkilere karşı konulmamıştır, bu çelişkiler, siyasal pratiği karıştırıp bozarak kendi sessiz hayatlarını sürdürüyorlardır. Yönetimimizin yaptığının tersine, gündeme geçmekte acele etmek için yukarlarda durarak («Bizler mükemmel değiliz, kusurlar olabilir») gerektiğinde vazgeçilecek bir şey değildir yanlış. Marksist anlayış, **yanlışın gizlediği şeyin** önemli olduğunu kabul eder: Kendisinin ancak bir belirmesi olduğu yapısal çelişkiler. «Olay» olarak, yanlış geçer gider: Ama karşı koyup boyun eğdirmedikçe, **yanlışın nedenleri kendilerini sürdürürler.**

Bir yanlışı analiz etmemenin onu yapmış olmaktan daha vahim olduğunu söylediğinde Lenin'in gözönüne aldığı da işte bu sürmedir. Bir yanlışı gerçek anlamında kabul ve analiz etmek, fenomenin ardında, nedenlerinin araştırmasına yönelmek ve haklarından gelmek için bu nedenlere saldırmaktır. Her Marksist militan için bu nedenler, sınıf ilişkilerinin ya da sınıf ilişkilerinin etkilerinin ya da bu sınıf ilişkilerinin sınırlarında (kafaları kurcalayan gençler, kadınlar sorunu, ekoloji v.b.) ortaya çıkan fenomenlerin bile, kötü biçimde kavranılmasından kaynaklanırlar.

Yanlışın bu Marksist ele alınıp işlenme zorunluluğu en çok Komünistler için geçerlidir: Yanlışların (uluslararası Komünist hareketin, partilerinin çizgisinin, partilerinin işleyiş biçiminin derin nedenlerini dizginlemiş) lerse, bu yanlışların kendilerini sürdüreceklerini bilirler. Buysa şu demektir: Şu ya da bu biçim altında bitmek bilmeksizin kendilerini götüreceklerdir. Hayır, yanlışları eleştirenler «hep aynı kişiler» değildir: Ama, **hep aynı** eleştirilmemiş **nedenlerdir** hep aynı yanlışları üreten ve yeniden üretenler.

Bu Marksist zorunluluğu ileri sürmek gerekir, çünkü yönetim daha şimdiden tedbirlerini aldı. Yanlışlardan söz edecek, hattâ kendisi militanlara yanlışlara ilişkin örnekler verecek: Bağımsızlık anlayışının belirtisi olarak yapacak bunu. Ama hep taktiğe ilişkin ve yerel, her zaman doğru olduğu açıklanan çizgiyi hiç etkilemeyen yanlışlar olacak. Bundan haberi olan militanlar, rüzgâra kelimelerle karşılık verilecek olan, bu söze dayanan taviz yöntemini ilgiyle izlememezlik etmeyecekler.

Çifte bir zorunluluk: Siyasal çizgisinin iç yüzünü bilmek ve partinin iç yüzünü bilmek isteği, çok sayıda militandan doğmakta; yalnızca aydınlarda değil, ama, hiç de daha az güçlü olmayarak, büyük işletmelerin işçi militanlarında da.

Bundan şüphe duyuluyor, militanlar işin iç yüzünü bilmiyorlardı. Bunun kaynağı uzaklardadır. Çünkü 1972'deki anlaşma «zirve»-de pazarlık edilmiş ve imzalanmıştı; ve birlik siyaseti, bir halk birliği olmadığı gibi, yönetimleri tarafından yönetilen siyasal formasyonlar arasında bir birlik siyaseti olarak kaldı baştan sona kadar. 22. Kongre'den sonra, ciddî şeyler ortaya geldiğinde, militanlar, son aylarda çok güçlenen bir izlenime, 22. Kongre'nin rafa kaldırıldığı ve özgürlük ve demokrasi olarak bütün vaadettiklerinin yönetiminin otoritarizmine ve pragmatizmine kurban edildiği izlenimine kapıldılar. **Aşağıdan yukarıya doğru hiçbir şey çıkmıyordu artık, bir şey yukardan geliyordu.**

Politbüronun ve merkez komitenin mesajlarında ve G. Marchais'nin televizyondaki teşvik edici çağrılarında biraz tutarlılık ve açıklık olsaydı bari! Hayır: Ara vermeksizin solun zaferi vaad ediliyordu, ama sloganlar değişiyor ya da bütünüyle anlaşılmaz hale geliyordu. Örneğin, **l'Humanité**'nin birinci sayfasının bütün genişliğini kaplayan kocaman harflerle yazılan 23 Eylül tarihinin bu gülünç ve dokunaklı imdat çağrısı. **«Bize yardım edin!»** Ne anlama gelebilirdi ki? Ve tam olarak kime seslendiği, kimin tehlikede olduğu ve tam olarak başına neyin geldiği bilinmediğinde bir imdat çağrısını ne yapmalı ki? Yönetim belki de «harekete geçirici» bir çağrı yaptığını sandı: Tabanda herkes sessizce birbirinin yüzüne baktı.

BÜYÜK PARAŞÜTLEMELER ZAMANI

Başlıca sloganlara gelince, bunlar birbiri ardı sıra yukardan düştüler. Bu, büyük paraşütlemeler zamanıydı. Ve militanlar san-

dıkları açtıklarında, gözlerine ve belleklerine inanamadılar: Onlardan hedefleri, yıllar boyunca sürükledikleri savaşın hedeflerini terketmeleri isteniyordu ve yüzdeyüz ters bir yol benimseniyordu! Sayalım: Vurucu güce, Avrupa siyasetinin altüst edilmesine, ücret yelpazesinin 1'den 5 haline getirilmesine ilişkin yeni gerçekleştirilen başdöndürücü dönemeç ve öğretimize «tiksinilecek» özyönetim nosyonunun girmesi hep yukarıdan düştü.

Yıllardır savaşan militanlar, kendilerine danışılmaksızın ve hattâ uyarılmaksızın, akşamdan sabaha, **«kendi partileri tarafından** tersten yakalanmışlardı!» Ve yönetim eğer, «uzmanların» (yani yüksek düzeyden askerler de) «iki yıl boyunca» vurucu güç üzerinde çalıştıklarını açıklamakla bundan kurtulduğunu sandıysa, militanların, sömürüde ve işbölümündeki marifetlerini dolaysız biçimde bildikleri, «uzmanlar» üzerine ne düşünebileceklerine ilişkin bir şüphenin başlangıcına sahip olmadığı anlamına gelir. Hiçbir kaçamak olmasızın militanlar, kararlar oldubittisinin karşısında konuluyordu: Emir niteliğinde karar. Oysa militanlarları düşündüren bu sorunlar 22. Kongre'nin önünde tartışılabilirdi. Hayır: Devlet lütfuyla, otoriter biçimde, tabana danışmaksızın ve kongre dışı biçimde yukarıda ele alınmışlardı. Güvenli ve cömert militanlar birçok şeyi unutabilirler. Ama, kendilerini bütün varlıklarıyla adadıkları bir savaşı bozguna sürüklemek için, kendilerine birer piyon gibi davranıldığında, bilmek isterler bu durumda.

MİLİTANLAR İMKÂNSIZ BİR DURUMDA

Kampanyanın yükünü, 180 derece dönüşlerini, çizginin sırlarını, ani sıçramalarını ve sarsıntılarını tabanda taşıyanlar onlardır, militanlardır oysa; işyerlerinde, mahalleler ve köylerde, bütün önceki verileri altüst eden ya da anlaşılmaz kararların hesabını verenler de onlardır. Vurucu Gücü, Avrupa'yı, 1'den 5'e kadar yelpazeyi v.b. savunmak zorunda bırakarak, onlar bütünüyle imkânsız bir duruma sokulmadılar yalnızca, ama **«zenginlere ödettirmek»** sloganıyla kaçınılmazcasına birleşen bir **«yoksullar için»** kampanyasını, her zaman gibi yukardan başlatarak, onları başka tuzaklara da attılar. Çünkü, SNIC düzeyinde ücret alan öteki emekçiler ve üç milyon göçmen dahil olmak üzere, işçi sınıfı, 19. yüzyıl'dan ve daha da eskiden gelen, insanseverlik ve yardım yüklü bir nosyon olan, «yoksulluk»ta kendiliğinden tanımaz kendini: İşçi hareketinin kazanımlarından biri de, emekçileri, kendilerini, «yoksullar» olarak değil, sömürülen üretken emekçiler olarak düşünmeye eriştirmekti.

Yönetim şu soruyu hiç öngörmüş müydü: Nedir bir zengin? Hangi gelirden ya da servetten itibaren zengin olunur? Oysa daha öncekileri, (bkz. 22. Kongre) altı yüz bir kişi dışında, Fransa nüfusunun bütünü (zengin ya da yoksul) tekellerin kurbanı olarak ilan edilmişti... **Zenginliği tanımlamaksızın yoksulları birdenbire birinci plana koyan** bu irticâlen söylemede militanlar kendilerini nasıl bulabilirlerdi ki? Bu yapılan en elverişsiz durumdaki ücretlileri, bu gözalıcı girişimin kendileriyle ilgili olduğunu gerçekten hissetmeksizin, orta ücretlileri, boşu boşuna korkutmaktı. Üstüne üstlük, militanlar ünlü «% 25 iyi olur, ama % 21 yetmez»le ne yapabilirlerdi ki? Bu neydi ki? Bir slogan, ama kimin için? Bir kehânet mi? Üstü örtülü bir şantaj mı? Ya da yalnızca şen şakrak bir rüya mı? Hiç kimse bir şey anlamadı. Halktan kişilerle doğrudan doğruya iş görenler ve yaratacağı etkilerden önceden emin olan Georges Marchais gibi, dev bir mitingin sahnesinde değil, ama işte, hayatta halkın gerçekten «nabzını tutan»lar, sorunlarını, acılarını, umutlarını ve sıkıntılarını ele alanlar onlardır, militanlardır. Emekçilerin, çok uzun, çok teknik ve şaşırtıcı ölçüde soğuk ortak programa değil ama, **solun birliği olgusuna** besledikleri derin ve heyecanlandırıcı güvenlerine tanıklık edebilecek olanlar onlardır. Bu güven onlara uzaktan geliyordu: İçinde yalnızca Halk Cephesi'nin kardeşliğinin değil, Komün de içinde olmak üzere, 1848'den beri, Fransa tarihinin hep ezilmiş bütün işçi devrimlerinin ve birinci Dünya Savaşı'nı izleyen büyük tarihî mücadelelerin ve Direnme hareketinin çarpışmalarına eşlik eden dev toplumsal umutların anısının da yer aldığı tarihi bir bellek.

UMUT EN SONUNDA ELLE TUTULACAK KADAR YAKIN

Bu kez, bozgunlar, acılı ilerlemeler ama gerçek kurtuluşsuz geçen yüz elli yıl sonra

en sonunda, umut ordaydı işte ve zafer kesindi, elle tutulacak kadar yakındı. Bunun ne demek olduğu gerçekten anlaşılıyor mu: **Tarihte ilk kez, yüzyıllık bir gelenekten kopmanın ve yenmenin imkânı, hemen hemen kesinliği?** Zaferin garantisi olan birliğe duyulan bu güven, her günkü sömürüye ve ezilmeye karşı olan başkaldırıya kök salmış, inatçı ve sebatkâr biçimde, birliğin kopması boyunca, varlığını sürdürür. Bir süre sonra doğurabileceği moral bozukluğu ve hareketsizlik etkisinden görünüşte kimsenin kaygulanmadığı, beklenmedik bir kopuş karşısında bulunan emekçileri saran şaşkınlığı aşması gerektiği bilindiğinde bu güvenin varsaydığı siyasal olgunluğun ve tarihî zekânın ne olduğu anlaşılıyor mu? Ne kadar temellendirilmiş olsa bile, SP'ye karşı kampanyanın, sürdürüldüğü biçim altında, yalnızca sekterlerde başarılı olduğunu, ama bütün iyi niyetli kişileri üzüp cesaretlerini kırdığını gözlemleyebilenler de aynı militanlardır. 22 Eylül'den sonra, gittikçe daha çok terkedilen hücrelerin toplantılarına, bütün siyaseti en sonunda gelip, dev bir üye yazılma kampanyası ve G. Marchais'nin televizyondaki «gösteri»leri (Yeteneğinden dolayı bütün Fransa izliyordu ve sanıldığından çok daha kurnaz olan burjuva devlet onu kamu ya da çevre yayınlarına öncelikle buyur etmeyi kendisi için yararlı bulmalıydı elbette) halini alan partinin etkinliğinin azalmasına, partinin ilk atılımı geçtikten sonra, tanıklık edebilecek olanlar da gene onlardır.

Bunların ayrıntı olduğuna kim inanır ki? Bir yandan Georges Marchais'nin televizyondaki tekeli, partinin mücadele tavırlarını %100 yıkan sloganların paraşütlenmesi, sorunların militanlar ya da kongreler tarafından değil, ama yönetimin «uzmanları» ya da görevlileri tarafından hazırlanması, yukardan ele alınıp işlenmesi, hattâ militanların hileyle kullanılması, öte yandan da strateji değişikliği ve nedenleri üzerine sürdürülen gizlilik arasında derin ilişkiler var şüphesiz.

Yönetim, sırlarından ikisini açığa çıkarmak zorunda kaldı: Ortak programın imzalanmasından sonra Georges Marchais'nin 1972 Haziran'ında Merkez Komite önündeki raporu ve 22 Eylül'den sonra SP'ye verilmesi kabul edilebilecek tavizler kümesi (Fiterman'ın Raporu). Bunları açıklamayı kabul etti, çünkü strateji değiştirmediğini kanıtlamak, tavırlarına bir süreklilik görünümü vermek için buna ihtiyacı vardı. Ama ancak istediği şeyleri verdi, geriye kalanı elinde tutuyor. Militanlar bu pratikleri değiştirmek için müdahale etmezlerse, yönetimin en önemli şeyler üzerine suskunluğu sürdüreceği üzerine bahse girilebilir. Seçim üzerine, ünlü geleneksel açıklamaları, bizeyse siyaset bilimi, nüfus bilimini, nüfusun yer değiştirmelerini, seçim sosyolojisini, burdaki kayıplarla şurdaki kazançların ustaca dengelenmesini getirecek elbette. Daha ileri gidecek mi, seçim sonuçlarının olan analizine değil, ama özsel olana: **Çizgi değişikliğinin ve bu değişikliğin gizlenmesinin siyasal analizine** kadar gidecek mi? Bulunduğu şimdiki durumda, bu bütünüyle düşünülemez bir şeydir.

Yönetimin temele ilişkin hiçbir söz söylememesi, ne yazık ki, alışkanlıklarından biridir. Organık olarak bu, parti aygıtında hayatını sürdüren bütün Stalinist geleneğe demir atmış alışkanlıklarındandır. Yetersizlikleri ve çelişkilerine karşın, 22. Kongrenin uyandırdığı büyük umut, bu otokratik geleneğe en sonunda son verildiğiydi. Ama aşağıdan almak gerekti. Tabandaki tartışma özgürlüğü, yönetimin uygulamalarını hiçbir şekilde değiştirmeyen 22. Kongreden önce kazanılmıştı zaten. Yönetim ne olursa olsun hiç de önemli olmadığı için, militanların hücrelerinde özgürce, ne ihraç ne de cezalandırma olmadan, tartışmalarına rahatlıkla izin verebileceğini bildiren, burjuva dünyası kadar eski bir buluşu yapmıştı zaten: Çekiciliği saklanmayan bir markize «bu onları o kadar hoşnut ediyor ve bize de o kadar naza mal oluyor ki», dedirtir Chamfort'a. Doğrusu, gizli gerçek tartışmalar ve kararlar hep federasyonlar sınırının ötesinde, sekreterlikte ya da politbüroda, daha doğrusu sekreterliği, politbüronun bir bölümünü ve merkez komitenin birkaç «uzmanı»nı ya da işbirlikçisini kapsayan, tüzükle belirtilmemiş küçük bir grupta gerçekleşti. Gerçek kararların alındığı, siyasal büronun açıkladığı ve merkez komitenin kendini bir gizliliğin açıklanmasıyla karşı karşıya, ya da gerçeğin ve iktidarın yakınında sandığı için tek bir adam gibi onayladığı yer işte burasıdır.

BAŞTAN AŞAĞI DEĞİŞTİRİLMESİ GEREKEN BİR İŞLEYİŞ BİÇİMİ

Çok sayıda militan «böyle devam etmenin imkânsız» olduğunu ve partinin, bu «makina»nın işleyiş biçimini açıklamak ve baştan aşağı değiştirmek gerektiğini söylüyorlar: Yalnızca kendileri için, militanlar olarak kendi özgürlükleri için, yani parti için (çünkü parti, militanlardır) değil, ama sınıf mücadelelerinde KP olmaksızın ama, **şimdiki durumunda, bu** Komünist Partiyle de yenemeyecek olan Fransa'nın emekçileri için de.

Gene bu militanlar partinin «ötekiler gibi bir parti» olmasını istemiyorlar, «ötekiler»in, yüksek Devlet yönetimine sıkı sıkıya bağlı bir aydınlar, uzmanlar ve profesyoneller kastının paylaşılamayan egemenliğinin sürdüğü, oligarşik burjuva partilerin ne olduğunu pek iyi biliyorlar.

Gene militanlar, sömürülenlerin sınıf mücadelesinin devrimci bir partisinin olması gerektiğini, bu partiye bir yönetim ve sorumlu kişiler gerektiğini düşünüyorlar, kurallarını ve hattâ pratiğini de, hukukunu değil, ama her hukukun kaderini belirleyen şeyi, yani partinin siyasal hayat ve pratiğini derinden değiştirmek koşuluyla, demokratik merkeziyetçiliğin korunabileceğini ve korunması gerektiğini düşünüyorlar.

Ve işte madem ki sorunun yüreğindeyiz: Partiyi, bir kaprise sürüklenmekten sakınmak gerek. Partinin işleyişini anlamak için, onun mekanizmasını, **kendisi için,** sergilemek, yani Fransa Komünist Partisinin Uluslararası Komünist Hareket ve Fransa halkının sınıf mücadeleleri tarihi içindeki kendine özgü yerini gözönüne almak zorunluluğu içindeyiz gerçekten de. Kaba çizgileriyle hatırlatacağımız mekanizmanın arkasında, gerçekten de, **özgül bir tarih** var: Parti'yi bugün olduğu duruma getiren, ona özgül çizgiler veren ve Fransız toplumunda iyice belirli bir yer sağlayan, Fransa'ya özgü işçi ve burjuva sınıf mücadelesi biçimlerinin tarihi.

DEVLET AYGITININ VE ASKERİ AYGITIN TAKLİDİ OLAN BİR PARTİ

Bu durum gözönüne alındığında, parti nedir?

«Makina» kelimesini bile bile kullanıyorum, çünkü Devlet üzerine Marx'ın ve Lenin'in sözünü tekrarlıyor. Gerçekten de, bu herkesin yapabileceği şaşırtıcı bir sapmadır: Parti, elbette ki gerçek anlamda bir Devlet değildir ama sanki yapısında ve hiyerarşik işleyişinde hem burjuva Devlet aygıtını hem de askerî aygıtı sıkı sıkıya taklit ediyormuş gibi oluyor her şey.

İşte partinin parlamenter yanı. Bir uçta, hücrelerinde ve bölge örgütlerinde özgürce tartışan militanlar halkı bulunuyor. Bu «egemen halk»tır: Ama aslî üyelerin yönettiği federasyon sekreterlikleri sınırına geldiğinde ansızın durur. Kopuş, aygıtın tabanın önüne geçtiği yer işte orasıdır. Olaylar işte orda (yönetim için) ciddîleşmeye başlar. Eğer tabanın halk iradesi seçimlerde dile geliyorsa da, bu aşırı-gerici biçimlerde (Kongreler için üç turlu çoğunluğa dayanan seçim) ve «sorumlu kişiler» seçimleri için tüzüğe uygun, ama kongrede delege seçimlerine yasaya aykırı olarak karışan «adaylık komisyonları»nın sıkı gözetimi altında olur.

Bu seçimler, sorumlu kişilerin hiyerarşisini üretir: Bölge örgütü bürolarının ve komitelerinin üyeleri, federasyon, üstünde politbüro ve sekreterliği bulunan, merkez komite. Özenle ayrılmış federal delegeler tarafından seçilen merkez komite partinin egemen organı, yasama ve yürütme organı olarak kabul edilir. Pratikte, bu egemen organ herhangi yeni bir şey önermekten çok, yönetimin kararlarını onaylamaya yarar. Merkez komitenin en küçük inisiyatif bile aldığı hiçbir zaman duyulmadı. Gerçek olaylarda, merkez komite yönetimin yasama organı olmaktan çok yönetme organıdır: Bu sıfatla, yönetimin bütün Fransa içine gönderdiği ve federasyonları «izlemek», yani yakından denetlemek, federal sekreterleri atamak ve nazik sorunları çözmek için kullandığı **valilerin** bir tür **genel meclisidir.**

Yönetim yalnızca merkez komite üyelerine değil, her türden memurların, merkez komitenin aslî üyelerinin ve işbirlikçilerinin, yetkili ya da müşteri olma nedeniyle işe alınan ve her zaman kendi üyesini kendisinin seçmesi ilkesine uyarak seçilen, bu seçilmemiş, bilinmeyen kişilerin ve her türlü uzmanların, çokluk gizli, müthiş gücüne de dayanır.

Ve işte partinin askerî yanı. Az önce söylenen her şey eğer askerî hiyerarşinin böl-

meli biçimini hatırlatan, **mutlak dikey bölmelenme** temel ilkesi eklenmezse eksik kalacaktır. Bölmeli olmanın çifte bir sonucu var. Bir yandan, tabanın her militanını, hücresinden bölgeye, ve daha öteye, federasyona ve merkez komiteye kadar giden yükselen dar sütunun içine kapatır. Tabanın katkısını zirvenin kararları uyarınca özenle süzgeçten geçiren sorumlu aslî üyeler bu «yükselen dolaşıma» egemendirler. Öte yandan, tabanın militanı, eğer bu konferanslarda delegeyse, federal konferanslar ve bölge konferansları dışında, bir başka yükselen sütuna ait olan, hiçbir başka hücrenin militanıyla hiçbir ilişki sürdüremez. «Yatay bir ilişki» kurmak için yapılan her girişim, bugün bile «fraksiyoncu» ilan edilir. İşlemsel etkinliğin hem gizliliği ve mutlak biçimde kumanda etmeyi, hem de savaşa girmiş olan birimleri radikal biçimde bölmelenmesini içeren askerî bir örgütte bulunulduğu sanılacak gerçekten de. Bu benzetmede küçültücü hiçbir şey yok. Partinin kendini savunmak ve hareket etmek için askerî güvenlik ve örgütlenme biçimlerine başvurmak zorunda kaldığı dönemleri hatırlatıyor: Lenin'in partisinin gizliliği, Direnme hareketi içinde partinin gizliliği v.b. O zamanlar, koşullar bölmelenme tedbirlerini ne kadar doğruluyor idiyse, bugünkü koşullar da o tedbirleri aynı ölçüde güdük, çağdışı ve kısırlaştırıcı kılıyorlar: Yalnızca militanlar için değil, ama kitleler ve en sonunda da, sorumluların kendileri için.

SİYASETİN BURJUVA İŞLEYİŞ BİÇİMİ

Askerî bölmelenme modeliyle parlamenter demokrasi modelini düzenleyen parti, **siyasetin burjuva işleyiş biçimini**, güçlendirerek, yeniden-üretmekten kendini alıkoyamaz. Parlamenter modelden pek iyi bilenen bir avantaj elde eder· Tıpkı burjuvazinin, kendi siyasal egemenlik biçimlerini özgür «yurttaşlar» tarafından yeniden-ürettirmeyi başardığı gibi, parti de kendi egemenlik biçimlerini militanlar tarafından yeniden-ürettirmeyi başarır. Ve askerî bölmelenme modelinden, başka avantajlar yanında, hiç de önemsenmez olmayan şu avantaj elde eder: Sorumluların kendi üyelerini seçip almalarını seçim kılığına sokabilme! Bu düzenlemenin sonucu, yalnızca yönetimin siyasal egemenlik biçiminin yeniden-üretimini değil, **ama yönetim topluluğunun kendisinin** yeniden-üretimini elde etmektir. Yöneticilerin yeniden-üretim yelpazesinin darlığı, başarısızlıkları ve hattâ kimi zaman siyasal iflasları da ne olursa olsun, yöneticileri, gerçekten de, pratikte görevden geri alınamaz kılıyor. (bkz. 1940 Sonbaharındaki ne pahasına olursa olsun «yasallaşma» çizgisi). Bu koşullar altında, partideki demokrasinin «hareket»i (Yazar burada Fransızca «Jev» kelimesinin «oyun» ve «hareket» anlamlarına dayanarak dilimize aktaramayacağımız bir kelime oyunu yapıyor —ç.) burjuva Devlet'te olduğu gibi, ekmekle şarabın İsa'nın etiyle kanına dönüşmesi mucizesine ulaşır: Tıpkı halk iradesinin egemen sınıfın iktidarına dönüştüğü gibi, partinin tabanının iradesi de yönetimin iktidarına dönüşür.

Aşağıdaki olgu düşünüldü mü?

Yönetimi yeniden-üreten ve taktiğe ve stratejiye ilişkin bütün dönüşler arasında olduğu gibi bütün yanlışlar arasında da görevden alınmadan, kendini sürdürme imkânı veren mekanizmanın karşılığı, **militanların kaçışı**, sürekli kan kaybetmeleri, bu militanların yerlerinin bundan beş, on ya da yirmi yıl öncesinin değişkenliklerini ve savaşlarını tanımamış ve «teoriler», sloganlar ya da vaatler inancı üzerine olan çarpışmaya birkaç yıl içinde «kavrulmak» için atılan «yeni kuşaklar» tarafından sürekli biçimde alınmasıdır.

Partinin resmî olsa bile, üye sayısından niye bu kadar çok eski Komünist var? Niye partiye yazılan, ama etkin militanlıktan vazgeçen bu kadar çok militan var? Mücadelelerde (Direnme hareketi, soğuk savaş, Vietnam, Cezayir, 1968 v.b.) sınanmış tüm militan kuşakları niye partide, ya etkinliğinde ya da sorumluluklarında, neredeyse hiç yer almıyorlar? Küçük «Devlet aygıtı» olarak parti, o, kanlı Berlin ayaklanmalarından sonra Brecht'in imâ ettiği ünlü sorununun çözümünü buldu: **«Halk yöneticilere olan güvenini mi kaybetti? Bir başkasını seçmekten başka yapılacak şey yok!»** Döngüsel biçimde, bizim üye alma kampanyasından bir başka kampanyaya partinin yönetimi yeni bir «halk», yani başka bir taban, yani başka militanlar «seçer». Ama yönetim, o, olduğu yerde kalır.

YÖNETİCİLER ARASINDA BİR ANTLAŞMA

Yönetim kendi yeniden - üretimini hukukî gerekçeler vermek için, yakınlarda ahlakî görünüşü önemli bir temayı unutulmuşluktan çıkardı: Yönetime eskiden dönem dönem yayılan temizliklerden (Marty, Tillon, Lecoeur, Servin - Casonova v.b. «olayları») birkaç yıldan beri uzak durabilme imkânı da vermiş olan **kollektif yönetim** temasını. Kollektif yönetim seve seve kendisini «kişiye tapma»nın anti - tezi olarak ileri sürer. Gerçekte nedir ki? Kollektif yönetim teması gerçekte, yöneticileri kendi aralarında bağlayan, onları militan topluluklarından ayıran ve iktidarlarını sürdürmeye katkıda bulunan bir antlaşmayı örter. Böylelikle yöneticiler iktidarın «dayanışması» ile tutulmuşlardır. Açıkça bunun anlamı şudur: Grup başka şekilde karar vermedikçe, Politbüroda ve sekreterlikte (ya da daha doğrusu yönetici küçük grupta) olup bitenler hiçbir kimse tarafından bilinmeyecektir. Açıkça hiçbir zaman bir yöneticinin sözlerinde, onu ötekilerden ayıran hiçbir nüans yakalamayacaksınız. İtalya'da uzun zamandır düşünülemez olan durum: Ayrılıklar ya da farklılıklar kesin ağız sıkılığı yasasıyla çözülür ve her «azınlık»ın, kamuoyu önünde hiçbir duraksama olmaksızın, ötekilerin siyasetini uygulayacağı önceden kararlaştırılmıştır (Kimi zaman Georges Marchais kendi içten inancına aykırı konuşma izlenimini uyandırdı). Böyle düşünüldüğünde, **yönetimin birliğinin yetkinleşmesi** olarak sunulanlar, kişisel nesnel bütün sorumluluğun sonu, kabul edilen, bütün çelişkinin sonu ve yönetimin kararlaştırılmış dilsizliğidir. Bu kadar övülen kollektif yönetim, ilk turun yapıldığı akşam televizyonda alaycı ve sessiz biçimde G. Marchais'nin arkasına doğru kaydıkları görülen, bu birkaç «gölgedeki adam» tarafından İktidarın ve Hakikat'ın tümüyle elde tutulduğunun itirafıdır. **Alaycı,** çünkü, onlar, olacakları biliyorlardı. Sessiz, çünkü sessizlik kollektif yönetim antlaşmasını mühürler, sağlamlaştırır. **Sessiz:** İktidara ve bilgiye sahip olunduğunda susulabilir. Sessizlik gerçekten insanları ayıran parmaklıktır: Bir yanda, iktidara ve bilgiye sahip oldukları için, insanlara karşı sessizlikle davrananlar; öte yandaysa, ne bilgi ne de iktidarları olmasın diye, sessizlik içinde bırakılanlar. «Gölgedeki bu adamlar» işlevleriyle o kadar özdeşleşmişlerdi ki, bu birsamsı mizansenin kimi kişileri ürkütebileceğini değil yalnızca, ama emekçilerın saygınlığına, özgürlük anlayışına ve düşünce inceliğine aykırı düşeceği gibi bir önsezi bile edinemediler... Hiç kimse bu «sahne»nin, bu «mızansen»in bir raslantı olduğuna inanmaya cesaret edemeyecek: Yönetimin, emekçileri ve militanları yönetmede ulaştığı sınızm ve bilinçsizlik noktasının şaşılacak belirtisidir.

Bu ancak, militanlara egemen olma, onları denetleme ve yönetme makinası, yarattığı eserlerinde kendi özgül ve kendisi için yeri alınamaz sonucu olarak, gerçek anlamda, **ürettiği militan tipinde** bu kadar iyi görülebilir. Ekmek parası karşılığında koşulsuz bağlılığı zorunlu tutan partiye tunçtan bir yasayla perçinlenmiş, **hayat boyu aslî üye.** Çünkü aslî işe alınan, bu ekmek parasından vazgeçemez (çoklukla gençlikten ya da UEC'den —Komünist Öğrenciler Birliği— alınmıştır); ya hiçbir zaman bir işi olmamıştır, ya da bu işin pratiğini kaybetmiştir. Ve çoğu zaman burda, kitlelerle gerçek bir temas bile kuramaz, çünkü bütün zamanını onları denetlemekle geçirir. Yirmi ya da otuz yıldan beri, işçi durumuyla az çok «sorumlu» bir memurlaşmış aydın durumunu değiş - tokuş ettikten sonra seçmen kartına «metalurji işçisi», «posta memuru», «toprak düzeltmede çalışan işçi» v.b. yazmak ne güzel bir avuntu ve yutturmacadır! Bu çoklukla, daha yukardaki iktidarın ödünlemelerinin bulunmadığı aşağı durumlarda, ancak partinin akılsızlığına bütün güçleriyle yüceltilmiş bir boyun eğmeyle, —aslî üye bunu yakından görebilir— ama susmak ya da umutsuzca boyun eğmek koşuluyla, yaşanabilen ve dayanılabilen bir dramdır. Konformizm ya da gereklilik nedeniyle, sadık ve uysal olmak, işte, kayıtsız şartsız bir meczup olmadığında, aslî üyeye kalan bütün özgürlük: Hiçbir şey.

Devlet ve «makina» sözkonusu olduğuna göre, ideolojiden de konuşmak gerekir. Çünkü bir partinin birliğini «çimentolamak» (Gramsci) için bir ideoloji gerekir.

Bir yandan bu ideoloji militanların yöneticilerine karşı duydukları heyecanlandırıcı güvene dayanır; militanlar gözünde yöneticiler, ulusal ve uluslararası devrimci geleneğin mirasçısı olan partinin birlik ve iradesini cisim-

leştirirler. Ve bu güvenin arkasında, bir sınıf bağı vardır genellikle; bu bağ emekçilerde hem tecrit edilmişliğin sonu, sömürüde kinden bambaşka bir biçimde mücadele birlikte olmanın sıcaklığı, kardeşlik, işçi sınıfının mücadelelerinin kazanımı olarak partinin varoluşundan, kendileri gibi emekçiler tarafından yöneltilmesinden duyulan gurur, bu sınıf yönetiminin doğurduğu sağlam güvenler v.b. biçimde kendini dile getirir.

Ama bu güvenin bütün tarihi gözardı eden ve yönetimin militanlar yerine düşünmesini beklemeye kadar varan, eksiksiz ve eleştirisiz katılımla dile gelen, yolundan sapmış biçimleri de var: Bu vazgeçme partide, tek bir refleks edinen kör sekterler kategorisini yaratır: Bütün fedakârlıklarını, bütün tutkularını yönetimin ve yönetimin bütün alanlardaki savunmasının hizmetine vermek («Parti —yani yönetim— her zaman haklıdır»). Bu kör güven türü doğal olarak, bütün nankör görevler için olduğu kadar bütün sorumluluklar için de elverişlidir. Yönetim bu türden güvenleri cömertce kullanır, böylelikle söz dinlemelerini ödüllendirir ama gerçekte en dar tutuculuğu teşvik eder.

Bir başka yanda ve ötekine bağlı olarak, bu güvenin yönetim ve memurları tarafından ustaca oluşturulmuş ve biçimlendirilmiş bir ideoloji ile sömürülmesi var.

Bu parti ideolojisinin işlevi, partinin birliğiyle partinin yönetimini, ve bu yönetimin saptadığı çizgiyi özdeşleştirmektir. Sanılacağının tersine, hiçbir kendiliğindenliği yoktur. Bu tam da partinin pratiğe uygun düşen ve bu pratiği doğrulayan ideolojidir.

Burada, partide olup biteni anlamak için belirleyici bir noktada bulunuyoruz.

Marksist gelenek ve teoride, ne partinin birliği ne de partinin kendisi kendinde bir erek değildir. Parti işçi sınıfı mücadelesinin geçici örgütüdür. Bu sınıf mücadelesine hizmet etmek için vardır ancak ve birliği de ancak eylemine hizmet etmesi için gerekir. İşte bunun içindir ki partinin ideolojisinin partinin birliğine «çimentolaşmaya» yaradığı fikrinde kalınamaz: Bu işlev bize, bu ideolojinin doğası ve bu birliğin işlevi üzerine hiçbir bilgi vermiyor.

Eğer parti donmuş ve katılaşmışsa, birliğinde hiçbir çatlak bulunmayacak, ama biçimsel ve yararsız olacaktır ve parti «çimentolaşmış», yani donmuş ve katılaşmış bir ideoloji tarafından felce uğratılmış olacaktır. Eğer parti canlıysa, birliği çelişkili olacaktır ve parti de, çelişkili ama açık ve verimli olması gereken canlı bir ideoloji tarafından birleşmiş olacaktır. Oysa bir partiyi ne canlı kılar? Sınıf mücadelelerinde yaşayan büyük eğilimlerde: Ya aşırı-sömürüyü ya da sömürülenlerin kurtuluşuna doğru olan eğilimlerle, **kitlelerle** mücadeleleriyle, buluşlarıyla, sorunlarıyla olan **canlı ilişkisi.**

Partinin ideolojisi sorununun özellikle karmaşık bir sorun olduğu hemen görülüyor. Çünkü yalnızca militanların güvenini, yalnızca partinin (az çok biçimsel) birliğini değil, ama hepsinin üstünde partinin kitlelerle olan ilişkisini ortaya getirir. Ve bu ilişki çifte bir biçim alır: **Partinin siyasal pratiğinin biçimi,** kitlelerin mücadelesini örgütleme ve yönlendirme eyleminde ve yönteminde kullandığı üslûp; ve siyasal pratiğin deneyleri üzerine düşünmek ve onları sınıf mücadelesinin çelişkili eğilimleri perspektifine yerleştirmek için vazgeçilmez olan partinin **teorisinin biçimi.**

RESMÎ YAVANLIKLAR ÇAĞI

Partinin ideolojisi, partinin birliğinin, kitlelerle ve teoriyle olan ilişkisinin durumunun denenebileceği bir özet gibidir.

Fransız partisinde Marksist teorinin ne kadar acınılacak durumda olduğunu yeniden söylemeye gerek var mı? Parti, teoriden söz edildiğini duymak istemeyen eski Fransız işçi geleneğinin mirasçısı olmakla kalmadı, ama Maurice Thorez'in savaştan önceki övülesi teorik çabalarından sonra, Stalinist kadırgaya yükleme yaptı ve bunu kadırgaya kendinden bir şeyler de katarak, resmî yavanlıklar, Marksist teoriyi, uluslararası Devlet dogması, evrimci bir pozitivizm ve diyalektik maddeciliği de «bilimlerin bilimi» haline getiren resmî yavanlıklar çağına girdi.

Partide hiç de canlı olmayan Marksist teori bu gönüllü kulluktan mutlu bir biçimde çıkmadı. Ve SSCB'de resmî olarak üretilen her şeyin Marksist teoriyi soluk alamaz duruma getirmekten başka sonucu olmadığı gibi, Fransa'da yirmi yıldan beri Sovyetlerin üretimleri üzerine «ufak-tefek işler görmek»

için özenle çalışanlar da bizde Marksist teoriden geriye kalmış olanı da öldürmeye katkıda bulundular. Parti okullarının programlarına başvurmak yeter: İçinde bulundukları durumu, aramakta ve kendi kendilerine düşünmekteki cesaretlerine borçlu olan birkaç ender özgün kişi dışında Parti içinde Marksist teorinin en aşağı noktasına ulaştık. Marksist teori ortadan kayboldu.

Ve parti yönetiminin bundan kaygılandığını düşündürten hiçbir şey de yok.

Marksizmin bütün dünyada bunalımda olması, yönetimi ortak program yıllarındaki iktisadi bunalımın dünya gerçekliği karşısındaki kadar umursamaz bırakıyor. Marksizmin bunalımının Fransa'da, Komünist Parti içinde Marksist teorinin gözden kaybolması biçimini alması onu kaygısız bırakıyor. Marksist teorinin terkedilmesi teorik körlük, yani siyasal körlük anlamına gelir kesinlikle (çünkü teori açıkça siyasaldır). Birkaç yıldan beri 19 Mart'a gelinceye kadar bunun deneyini yaptık. Yönetimin bu yakınlaştırmayı yapacağına inanıyor musunuz?

Yönetim kolayca kendini avuttu. Çünkü partinin bir «teorisi» ve kendine ait bir «teorisi» var: TDK (Tekelci Devlet Kapitalizmi) adı verilen «teori», Sovyetlerin tekelci Devlet Kapitalizmi teorisinin (sermayenin değer kaybetmesi —aşırı birikim üzerine Boccaracı görüşlerle süslü) Fransız versiyonudur. Öyle bir (teorik) önemi vardır ki, Marx'ın «eleştirisi»ni yaptığı bir disiplin için anlamı ağır olan, **Ekonomi Politik El Kitabı (Manuel d'Economie Politique)** adı altında yayımlandı. İtalyan partisi gibi, büyük kardeş partiler tarafından pek az değer verilmiş ya da hattâ açıkça kınanmış olsun, önemi yok: Bu **bizim** teorimizdir. Bunun kanıtı da, yönetim**imizin** emriyle, aynı düşüncede olmayanlardan gerektiğinde elbette temizlenmiş olan «merkez komitesine bağlı» iktisat seksiyonu**muz** tarafından imâl edilmiştir.

Emir üzerine yapılan bir teori! Neden olmasın, en sonunda? Sipariş üzerine gerçekleştirilen ne kadar çok büyük müzik eseri var! Hem sonra, **Elkitabı**'ndaki her şey yararsız da değil. Ama bütününde, bu dev çalışma savunma niteliğindeydi, yani «iktisadî» kanıtlanmasından önce siyasal biçiminde **zaten varolan bir sonucu** tanıtlamalıydı. Kısacası, ortak programın anti-tekelci siyasetini, teorik güvencesi olarak, TDK'ne dayamak sözkonusuydu.

Bu çalışmanın en önemli iki sonucu bilinir: 1) Tekelci yoğunlaşmanın Devlet'e sızdığı, Devlet'le birlikte «tek bir mekanizma» oluşturduğu bir evreye, «sosyalizmin giriş odası» olan bir evreye girdik; 2) Fransa'ya bir «avuç tekelci» ile onların uşakları egemendir.

Bu iki tezin **siyasal** sonuçları açıktır: 1) Sosyalizmin giriş odası ve «tek bir Devlet-Tekeller mekanizması», **Devlet sorununu** değiştiriyor. Devlet eğilimsel olarak, kendisini halk iktidarı tarafından doğrudan doğruya kullanılabilir kılacak bir biçim alıyor, öyleyse onu «yıkmak» sözkonusu değil artık, ve bu akıl yürütmenin ufkunda daha şimdiden proletarya diktatörlüğünün «terk edilmesi» görünüyor;

2) Eğer Devlet nerdeyse hazırsa, güçler de burda, onu işgal etmeye nerdeyse hazırdırlar, çünkü bu «tekelciler avucu»nun karşısında tekellerin kurbanı olan **bütün Fransa** var. Küçük bir klik (daha sonradan altı yüz bin «büyük burjuva»ya yayılmış) dışında, tekellerin kaldırılması bütün Fransızların nesnel çıkarıdır.

Bu **nesnel çıkar** nosyonunun kendisi, çıkar teorisinin içine düşmüş olan Helvetius ile Holbach'ın bile düşünmeye cesaret edemediği küçük bir teorik-siyasal harikadır. Nesnel çıkarla gerçekleşmesini birbirinden ne ayırır? Yalnızca **bilinç**. Tutucu Marksistler olarak, bunun sınıf mücadelesi gibi bir şeyden geçerek gerçekleşebileceğini düşünüyorduk. Oysa hayır, yalnızca bilinçten geçebiliyormuş. Öyleyse, bilinci uyandırmak yeter! Herkesin bildiği gibi, Kautsky'den beri, bilinç, içerden gelmediğine göre, **dışarıdan gelir!** Öyleyse dışarıdan, propoganda, kitle iletişim araçları, basın darbeleriyle bilinci uyandırmaya, yeniden uyandırmaya çalışılacak: «Sizi sömüren bir avuç tekelciye karşı mücadele etmek sizin **nesnel çıkar**'ınızdır: **Bunun bilincine varın** ve buna göre hareket edin!» Başarıdan kuşkulanmak için hiçbir neden yok: Hem nesnel çıkarın mutlak kudretinden, hem de bilinç üzerine fikirlerin mutlak kudretinden kuşkulu musunuz yoksa? Ne de bayağı bir maddecisiniz öyle!

Partide Marksist teoriye tanınan kader sonuçlarını tüketmiş değil. O halde, her kim ki Marksist teorinin terkedilmesini söyler, aynı anda somut analizin de terkedilmesini söyler. Bu iddia, Marksist teoriye ilişkin **soyut** bir fikre sahip olan ve bu nedenle onu, gönüllü olarak, **somut** analiz fikrinin karşısına koyan kimilerine tuhaf gelecektir. Oysa, Marx ve Lenin için («Marksizmin canlı ruhu somut bir durumun somut analizidir.») **bu iki fikir aynı şeydir,** değişen şey yalnızca nesnenin ölçeğidir.

Oysa somut analiz zorunluluğu bütün Marksist geleneğe damga vurmuştur. Bu zorunluluk siyasal bir gerekliliğe denk düşer. Verili durumun sınıf etkilerinin ya da ilişkilerinin karmaşıklığı içinde ele alınan bütün ögelerin somut analizi en yüklü anlamıyla, gerçeğin (hep sürprizler, «yeni» bir şey kapsayan) **bulunması** ve aynı zamanda da mücadele hedeflerine ulaşmak için izlenmesi gereken çizginin **belirlenmesi**'dir.

Oysa bu son derece önemli pratikte partide ortadan kayboldu. Savaştan önce Maurice Thorez'in Fransa'daki sınıf ilişkileri üzerine somut analizler sunmaya hâlâ cesareti vardı. Savaştan sonra, bu gelenek yavaş yavaş kayboldu. Partinin yirminci, yirmi birinci kongrelerinde Fransa'daki sınıf ilişkileri üzerine hiçbir şey yok. Nedeni anlaşılıyor: Yönetimin «kendi», TDK teorisi vardı: Ona göre bu, gerçek bir teori olduğu için, somut analiz yerini peşinen tutuyordu. «Somutlaştırmak» istendiğinde, bu teoriyi herhangi bir şeye yukardan **uygulamak** yetecektir. Parti bunda da Marksizmin Stalinci dogmatik/spekülatif yorumuna ilişkin eski bir geleneği yeniden buluyordu: Somut doğru, teori **uygulandığındadır,** teoriyse doğruların doğrusudur ve somut analiz, sonunda, gereksiz hale gelir, çünkü ancak uygulanmış doğrudur. Daha yüksek bir doğrunun «uygulanması» olarak somut doğru taslağı, II. Enternasyonal döneminde siyasal yıkımlar yapmıştı. Bu yıkımlar Stalin döneminde yenilendi ve Fransız partisine de zarar verdi. Somut analizi teorinin **uygulanması** olarak tasarlamak, dalgın olunmadıkça, sipariş üzerine bir «teori» imal etmenin doğuracağı etkilerden de daha vahim, kesin siyasal çıkmazlara girmektir.

«DURDURUCU ENGEL»

Ulusal tarihimizde aydınlatıcı bir örnek var: «Durdurucu engel»dir bu örnek. Birkaç yıl önce, kısmî seçimlerde partinin ezilip geçilmesini anlatmak için bir federal sekreter bu şaşırtıcı kelimeyi kullandı. Uzun zamandan beri partinin daha öteye gitmeksizin, oyların % 20-21'i çevresinde «döndüğü», yani tıkanmış olduğu bilinirse, gündemdeki eski sorunun hâlâ değişmediği de anlaşılır. Tarihî «durdurucu engel»inin düzeyini 0,8 puanla (imkân daha da azalmış) aştı bile bu kez. Ama bunu kim ciddîye alıp, olayı analiz etti? Şu basit soruyu bile kim sormaya kalktı: Bu ezilmenin sınıfsal ideolojik, toplumsal, iktisadî nedenleri nelerdir, gerçek sınırları nelerdir? Kısacası bugünkü Fransa'da partinin sınıfsal siyasal durumunun somut analizini kim yaptı?.

Bu sorunun cevabına, bu noktada tümüyle suskun olan, ama kimilerinin zaten denediği gibi **«uygulama»**nın yeterli olacağı TDK «teorisi» içinde... yönetim sahipti. Yönetim soruyu hiçbir zaman somut analiz terimleriyle sormadı. Bu pek çok yersiz gerçekliği bulmak olacaktı: İlk olarak, «durdurucu engel»in, inanılmak istendiği gibi, her şeyden önce küçük-burjuvazi de değil, ama **İşçi sınıfının kendisinde** yer aldığını bulmak olacaktı. İşçi sınıfı partiye ancak oylarının % 33'ünü verdi, % 30'unu SP'ye % 20'sini sağa; geriye kalanı da seçimlere katılmadı ve bütün siyasetin kabaca reddedilmesine (Fransa'daki anarko-sendikalist gelenek) yöneldi. Georges Marchais'nin üç yıl önceki kesin bildirisi düşünüldüğünde ne de kötü bir ders: «İşçi sınıfı siyasal birliğini gerçekleştirdi». (Solun birliğinden söz etmek istiyordu!) Oysa, kazanılmış olmak bir yana, işçi sınıfının siyasal birliği önümüzde duran bir hedeftir.

Çünkü hatırlamak gerekir ki, tıpkı öteki sınıflar gibi, işçi sınıfı da ne tektir, ne bir bütündür, ne de herhangi bir mucize tarafından iç çelişkilerinden arınmıştır. Bütün üretici emekçileri etkileyen sömürüden de payını alır. (küçük-burjuvazi ve köylülüğü etkileyen sömürüden onu ayıran da budur), ama çalışma ve hayat koşulları, onu kuşatan burjuva hegemonyası, üretim yoğunlaşmasına ve mücadelelerin tarihî sonuçlarına göre de-

ğişir; siyasal tepkilerinin farklılığını ve sınıf bilincinin eşitsizliğini açıklayan da budur.

Partinin yönetimi teoriyi ve somut analizi hor görür: Bu durumun kendisini bir çıkmaza sokması onu ilgilendirmez, çünkü ne olursa olsun durumun incelenmesinin denetimini elinde tutmaktadır. Seçim sonuçlarını «kılı kırk yararcasına» incelendiğinde, seçim sosyolojisinden v.b. başka, sonuçlardan emin olunabilir: Militanlarda ve emekçilerde «yeterince bilinç», «fikirlerimizi anlatmak için yeterince çaba yok». Çizgi dokunulmaz ve Fransa halkının «nesnel çıkarı» ile saptanmış olduğundan, yalnızca bilinç ve çaba ile değişebilir, değil mi. Ne olursa olsun, **somut gerçeklik ve gerçekliğin** somut **analizi** değil. Uygulamalarıyla yönetimin, partinin iç **gerçekliğine** ilişkin yaptığı betimlemenin ve onun doğurduğu gözle görülebilir etkilerin de «durdurucu engel» de katkıları olmadığını söylemeye kim cesaret edebilir? Yönetim 22. Kongre ile birlikte, kendisini geçmişin kötü anılarından yıkayan bir gençlik banyosuna girdiğini sanabilir, insanların belleği sağlamdır ve bu kez anti-Komünizm şantajı da iyice bitti artık! İster hoşa gitsin, ister gitmesin, mülkiyet ve özgürlük mitine dayalı ideolojisine, bu ideolojisini elinden alan bir dünyada, sıkı sıkıya sarılan şehir ve kır küçük burjuvazisi, özgürlük ve mülkiyet üzerine yepyeni vaatlerle gelen Komünistleri gördüğünde konuşmalarını bırakır, ama gene aynı şekilde düşünmeyi sürdürür. Sen istediğin kadar konuş! Kulaklar adı verilen dik kafalı köylülerin sürgüne gönderilmesini, kıyımını, orta sınıfların ezilmesini, Gulag ve Stalin'in ölümünden yirmi beş yıl sonra bile hâlâ süren baskıyı kendisiyle birlikte sürükledikçe ve güvence olarak da, bir sağlamanın yapılabileceği biricik alanda, partinin iç uygulamaları alanında, **hemen yalanlanan** sözler sundukça, istenildiği kadar Stalin'in anısı saklansın ve Ekim Devrimi'nin mirasçısı olunsun... «durdurucu engel»in partiden de ileri geldiği anlaşılır.

YÖNETİM KENDİ REKORLARINI KIRIYOR

Bu sorun üstünde, yönetimin kendi rekorlarını kırdığı söylenmelidir. **Yönetmekte olmadığı ve hiçbir zaman da yönetmediği bir ülke için** özgürlükten, demokrasiden, değişiklikten yüksek sesle söz eden bir yönetimin sözlerine inanacak kadar aptal olduklarını sanılıyor insanların. Bu koşullarda, bunun kanıtı nerede olabilir ki! Ah! Georges Marchais'nin müthiş sözü: «Fransız Komünistleri hiçbir zaman özgürlüklere el uzatmadılar» ... ama Fransızlar hep şunu düşündüler: «Elbette, ama hiçbir zaman bunu yapabilecek durumda da olmadılar!» Ama buna karşılık, bu halkın belleğinin, Fransız partisinin yönetiminin insanları, saygınlıklarını lekelemek için her parçası icad edilmiş suçlamaların alçaklığı ile nasıl bir doğruluk ve özgürlük tiksintisiyle, ahlakî olarak parçalayıp ezdiğini hatırlayamayacak kadar güçsüz mü olduğu sanılıyor gerçekten: Fransa'da gerçek «Moskova davaları», hiç olmazsa son karar açısından, yapılmadı; ama bir insan, kendisine bir «polis», bir «hain» ya da bir «dolandırıcı» olduğu suçlamasıyla eziyet ederek de, bütün eski mücadele yoldaşlarını onu oybirliğiyle suçlamaya, geçmişlerinden vazgeçmeye, kaçmaya, karaçalmaya zorlayarak da namussuzca öldürebilir. Bunlar 1948 ile 1965 arasında Fransa'da oluyordu. Komünist Parti iktidarda değildi. «Fransızların özgürlüklerine el kaldırmadı», yalnızca kendi yönetiminin sorumlu bulunduğu bu iğrenç şeyleri onarmak ya da onlardan pişmanlık duymak, hatırlatmak için tek bir söz bile söylememesinin nedeni şüphesiz budur.

Partinin yönetiminin somut analizi sevmediği anlaşılıyor. Somut analiz titiz ve verimlidir: Ama affetmez. Ve teoriyi harekete geçirdiği için, partinin teoriyi sevmediği anlaşılıyor: Teori canlı olduğunda, titiz ve verimlidir, ama, o da, affetmez.

Partinin ideolojisi üzerine bir fikir edinmek için bütün bu tedbirleri almak gerekiyordu. Militanların güvenine ve bu güvenin yönetim tarafından sömürülmesine kök salmış olan, keyfi ama önceden konulmuş bir siyasal çizgiye hizmet etmek için ölçülere uygun olarak dikilmiş bir «teori»ye yaslanan, gerçek teoriden ve somut durumun analizinden tiksinen partinin ideolojisi gerçekten de şu karikatüre indirgenir: Yalnızca insanlara komuta etmek iktidarını değil, tek başına saptadığı bir «çizgi»ye göre, doğruya da komuta etme iktidarını elinde tutan bir yönetim çevresinde, ne pahasına olursa olsun, partinin birliğini «çimentolamak»...

İdeoloji, teori, analiz böylece militanları kendileri dışında saptanmış uygulamalara ve çizgiye «özgürce» katılmalarına inandırmak için yönetilme araçlarına, aygıtlarına indirgenmişti. Bu pratiğin pragmatizmi Marksist geleneğin en değerli yanına, militanların ideolojisinin, militanların katıldıkları mücadelenin kökenlerine ve hedeflerine kadar genişletilmesi için, canlı analizin ve teorinin verimli zorunluluklarına çarpar ve ters düşer. Bütün bu soruların ardında, sözkonusu olan şey: Teori, analiz, ideoloji, kısacası **siyasal pratiği yoluyla partinin kitlelerle olan ilişkisi.**

İktidardaki ya da iktidar için mücadele eden sınıflar kadar siyasal pratik biçimleri olduğunu göstermek için biraz tarihî bilinç yeter. Her biri kendi mücadelesinin gereklerine ve çıkarlarına en uygun düşen pratiğe göre yönetir ya da mücadele eder.

Örneğin, teorisyenleri ve tarihî sayesinde, burjuva siyasal pratiğinin özelliğinin **kendi egemenliğini başkaları tarafından sağlamak** olduğunu ileri sürebiliriz. Gramsci görmedi desek, bu daha Machiavelli'de bile gerçek **zaten,** bütün burjuva devrimlerinin, aktif ya da «pasif», devamı için de gerçektir. Burjuvazi bunları kendi sömürülenleriyle, pleblerle, köylülerle, proleterlerle, sömürülenlerle ve müttefikleriyle gerçekleştirmeyi bildi. Onları iktidar dönemecinde beklemek, kanlar içinde öldürmek ya da barışçı yoldan boyun eğdirmek ve kendi zaferiyle onların bozgununun meyvalarına kendi yararına el koymak için güçlerinin boşalmasına izin vermesini bildi her zaman.

Bu burjuva siyasal pratiğine karşı, Marksist gelenek her zaman bir başka tez savundu: Proletarya «kendi kendini kurtarmalıdır», kendi dışında ne başka bir sınıfa ne de başka bir kurtarıcıya güvenebilir, yalnızca kendi örgütlenmesinin gücüne güvenebilir. Başka seçimi yoktur, kullanacağı sömürülenler yoktur. Ve, zorunluluk nedeniyle, dayanıklı ittifaklar kurması gerekeceği için, müttefiklerine karşı **başkaları gibi,** dilediğince egemen olabileceği, kaderlerini elinde tuttuğu güçler gibi değil: Ama, tarihî kişiliğe saygı beslemesi gereken, gerçek eşiti gibi davranmalıdır.

Kendisinin de buna karşılık burjuva siyasal pratiğinin ideolojik tuzağına düşme tehlikesiyle çok ciddî olarak tehdit edilebileceğini bilir: ya sınıf işbirliğine boyun eğip nesnel olarak burjuvazinin hizmetine girerek (Bkz. Sosyal demokrasi) ya da kendi bağımsızlığı yanılsaması altında, kendi bağrında burjuva siyasal pratiğini **yeniden-üreterek**: İki ihtimal birlikte de olabilir.

Kendi bağrında burjuva siyasal pratiği yeniden-üretmek nedir öyleyse? En katıksız burjuva üslupla yönetimin kendi siyasetini yaptırdığı kitlelere ve militanlara karşı **başkaları gibi** davranmaktır. Yönetimle militanlar ayrılığını ve partiyle kitleler ayrılığını kendiliğinden üreten, partinin bütün iç mekanizmasını «işlemeye» bırakmak yeter. Bu durumda yönetim bu ayrılığı siyasetinin yararı için kullanır: Yönetimi militanlardan, partiyi de kitlelerden **ayırarak** işlediği ölçüde, kendi siyasal pratiği burjuva siyasal pratiğini yeniden üretmeye yönelir.

HER ŞEY YUKARDAN YAPILDI

1972'deki çizgiye ve «gerçekleşmesi»ne ilişkin olarak tekrar tekrar yapabildiğimiz gözlemlerin anlamı budur: Ayrılığın, ve elbette ki kitlelerin de uzağında tutulmuş militanlar gözönüne alınmaksızın, her şey yukardan yapıldı. Yönetimin büyük manevralarında kitlelerin ve militanların yönetilmesi, burjuva pratiğinde olduğu gibi, doğal olarak teoriden tiksinme ile, en kaba pragmatizm ile katmerlenir. Militanlara ve kitlelere karşı beslenen tiksinmenin, her zaman somut analize ve teoriye karşı beslenen tiksinmeyle birlikte gittiği, yani karşıtlarıyla birlikte gittiği o kadar gerçek ki: Gerçeğin pragmatizmi ve otoritarizmi (Başarılı olan gerçektir) 1972'den, özellikle de Eylül 1977'den beri bütün olup bitenler, şu klasik tezin sağlanmasından başka bir şey değildi: Bir işçi partisi siyasal pratiğinin sınıfsal bağımsızlığının ilkelerini terk etme eğiliminde olduğunda, kendi bağrında, kendiliğinden ve zorunlu olarak, burjuva siyasal pratiğini yeniden-üretmeye yönelir. Bunun sonuçları bilinir: Gülünç bir sayısal küçük «durdurucu engel»; ama sol için eksik kalan % 1 ya da 2 oyda bütün bir dünya vardı!

Partide, üstelik Stalinist gelenek temelinde, teorinin yöneticilerinin «mülkiyeti» olması (ve aynı düşüncede olmayanlar, bunun kendilerine neye malolacağını bugün bile varsın öğrensinler), teorinin bu «mülkiyeti»nin ve Doğru'nun başka «mülkiyetleri»nin, militanların ve kitlelerin kendilerinin mülkiyetlerini gizlemesi, bireysel terimlerle değil, sistem terimleriyle yorumlanmalıdır. Bireylerin üslubu değişir, örneğin, yöneticilerimizin Stalinizmi «hümanist» oldu, kimileri çok «açık» bile olabilir. Önemli olan bu değildir. Önemli olan, partinin bağrında burjuva siyasal pratiğe doğru olan eğilim diye az önce belirtilen her şeyin bir sistemin içinde yerlerini bulan bireylerden bağımsız olarak, ama bu bireyleri neyseler onu olmak zorunda bırakan: **Sistemin parçası olan ve sisteme hapsolan; tek başına işleyen bir sistemin** işi olmasıdır. Partinin otoriteyle, yukardan, işlediği söylendiğinde, otoriteyi kişisel bir tutku gibi şu belirli yöneticide değil, ama **aygıtın makinası**'nda aramak gerekir; bu aygıtın bütün düzeylerde «sorumluluk», otoriteye uygun davranışlar ve bunların sıkıntılarını salgılar: Otomatik bir sır, şüphe, güvensizlik ve kurnazlık aygıtı.

Ve aygıtın makinasının ardında aramak gerekir kısacası: Yöneticilerle militanlar arasına zorla konulmuş uzaklıkta, partiyle halk kitleleri arasına zorla konulmuş uzaklıkta.

BELİRLEYİCİ SORUN: KİTLELERLE İLİŞKİ

Bu nedenle parti üstünde durmakla, hattâ siyasal pratiğin karakterleri üstünde durmakla da yetinilemez: Partinin geniş kitlelerle olan siyasal ilişkisinden, yani siyasal çizgiden ve siyasal çizgideki belirleyici sorundan, ittifaklar sorunundan söz etmek gerekir.

Bir partinin ve bir çizginin olması: İşçi sınıfının sınıf olarak örgütlenmesine yardım etmek için, sınıf mücadelesini örgütlemek aynı şeydir bu, kaçınılmazdır. Oysa, partiyi parti olarak yetiştirmemek gerektiği gibi, işçi sınıfını da işçi sınıfı olarak örgütlememek gerekir. Tecrit edilmişliğe düşmek olacaktır bu: İşçi sınıfı, sömürülen ya da ezilen geniş emekçi kitleleri arasında kitlelerin örgütlenmeye ve bütün sömürülenlere yol göstermeye en yetenekli kesimi olarak vardır.

Marksist gelenek, geniş kitlelerin eyleminin belirleyici olduğunu ve işçi sınıfının eylemini bu belirlenmeye göre tasarlamak gerektiğini kabul eder. Devrimci öneme sahip tarihî girişkenlikler (inisiyatifler) geniş kitlelerden gelir: Komün'ün icad edilmesi, 1936'daki fabrika işgalleri, 1944-1945'deki Kurtuluş komitelerinin halk zaferi, Fransa'da inanılmaz Mayıs 1968 sürprizi v.b. **Ve bir parti üzerine yargı, öncelikle halk kitlelerinin girişkenliklerine ve ihtiyaçlarına dikkat edebilme yeteneğine göre yürütülür.**

Kesinlikle belirleyici olan bu kitlelerle sıkı ilişki sorununda, parti tavır almayı bildi o zaman (Direniş'de). Tarihinin bir eğilimidir bu. Ama kendini sürekli tekrarlayan ve güçlendiren ters eğilim de var: Aygıt tarafından denetlenmeyen her şeyin karşısında, kurulu düzeni ve inançları huzursuz edebilecek yeni biçimler karşısında reddetme refleksi. Örneğin Mayıs 1968: Parti küçük burjuva ve öğrenci kitlelerden kendini bile bile ayırdı, **çünkü onları denetlemiyordu!** Genellikle yukardan, «teorisi»nden ya da aygıtından kalkarak denetlemediği şeye karşı olan içgüdüsel korku partiyi, harekete geçmeye karar verdiğinde her zaman epey gecikmiş olarak yola çıkartıyor. Önce kitlelere kulak vermesi gerektiği halde, olacaklara ilişkin gerçeği, **önceden,** evrak çantalarında elinde tutmuyor gene de. Marx şunu söylüyordu: «Bilinç her zaman gecikir». Parti yönetimi, alaylı yanından şüphe duymaksızın, bu ilkeyi kelimesi kelimesine şaşmadan uyguluyor! **Bilinçli olduğuna emindir, çünkü gecikmiştir.**

Partinin kitlelerle sürdürdüğü ilişkilere göre (canlı, açık, dikkatli ilişkiler ya da tersine güvensizlik, kulak vermeme ve gecikme ilişkileri), partinin çizgisi farklı biçimde tasarlanacaktır: Doğru olduğu gibi geniş ve esnek, ya da tersine, soyutta doğru olsa bile, otoriter ve dar. Her devrimci çizginin merkezî sorunu üzerine, ittifaklar sorunu üzerine bir yargı verilebilir böylece.

1848'in **Komünist Manifesto**'sundan beri bütün Marksist gelenek, ittifakların gerekliliğini savundu. İşçi sınıfı tek başına yenemez, mücadelesi bir «cenaze solo»su (Marx) olur.

Ama ittifak var, ittifak var. Ve bu noktada iki sınır-anlayış çatışır. İttifaklar ya seç-

menlerinin «mülk sahibi» olarak kabul edilen siyasal örgütleri arasında yapılan **antlaşma** terimleriyle tasarlanır ya da etkisini yaymak için işçi sınıfının örgütlenmiş kesiminin sürdürdüğü **mücadele** terimleriyle tasarlanır.

Birinci durumda, hukukî ve seçim kazanmaya yönelik bir anlayışı vurgulamak sözkonusudur: «Zirve»de yapılan bir anlaşmayla karara bağlanan, «solun birliği» böyle olmuştu. İkinci durumda, çoğulculuğa saygı gösteren ve «zirve»de yapılmış hukukî bir anlaşmayı da kapsayabilen ve kendine duyulan ilgiyi yaymak ve küçük-burjuvazi ile her şeyden önce işçi sınıfı içinde daha geniş konumlar elde etmesi için, partiyi doğrudan doğruya kitle mücadelesine sokan bir anlayış sözkonusudur. Sonuç olarak, sorun öncelik sorunudur: **Ya anlaşmanın önceliği ya da mücadelenin önceliği.**

Yönetim şüphesiz **«birlik bir mücadeledir»** diye açıklamada bulundu, ama 1934-1936'da Halk Cephesi perspektifi içinde alınan konumun tersine, yönetim halk komitelerinin kurulmasına karşı çıktığında, biçimsel olarak doğru olan bu sloganın ne anlamı olabileceği sorulabilir. Gerçekten de yönetim, birliğin gerçek temellerini sağlamak için yapılacak, **kitleler içinde mücadele**'nin yerine, ortak programa bağlılık örtüsü altında, **örgütler arasında mücadeleyi** koydu. Birlikten yana seçimcilliğin («sağ oportünizm») yerine bir partinin bir başka parti üstündeki egemenliğini gerçek bir hegemonya, halk içinde «işçi sınıfının yönetici bir etkisi» olarak göstermek isteyen, sekter bir seçimciliği koydu. Ama bu hep —ve her zamankinden daha çok— seçimcilikti, yani sağ oportünizmdi. Eylül'deki dramlaştırmadan bu yana (**«Her şey bize bağlı!» l'Humanité** Bayramı'nda Georges Marchais) yönetim kitlelere çağrıda bulunmaya kadar, şu şaşırtıcı formüle kadar vardı: **«Seçimlerin ilk turunu, Komünistlere destek ve iyi bir ortak programın güncelleştirilmesi için dev bir «ulusal dilekçe» haline getirmek!»**

HAYAL KURACAK HİÇBİR ŞEY YOK

1972'den 1977'e kadar, tabanın girişkenliklerini ve kafa ve kol emekçilerinin birliğinin biçimlerini uyarmak ya da geliştirmek için hiçbir şey yapılmadığı bilindiğinde, hayal kurulamaz. Dahası: Halk Komiteleri için getirilen her öneri, «yönlendirme»deki tehlikeler adına geriye çevrilmişti. Ve işte yıllar boyunca bu yöndeki girişkenliği kırdıktan sonra, kitlelere en sonunda bu yolda bir çağrı yapılıyordu. «Yönlendirilmemek» için, kitleler yönlendiriliyordu yalnızca. Ve parti yönetiminin son anda yaptığı çağrıyla kitlelerin, birdenbire, harekete geçmeleri ve yurttaş olarak verdikleri oylarını parti tarafından solun birliğinin bağrında sürdürülen «muhabere»yi desteklemek için «dilekçe»ye dönüştürmeleri istendi!

Yönetimler arasında **antlaşma** ile birlik anlayışı seçildiğinde ve **antlaşmaya,** son dakikada, **mücadeleyi** yazmak isteyerek, yarattığı sonuçları umutsuzca yakalamaya çalışıldığında bunlar başa gelir: Seçimciliğin dışına çıkılmaz, tersine daha da ağırlaştırılır; ve gerektiğinde özenle **mücadelenin** dışında tutulan kitlelerin harekete geçmesi yolundaki bir çağrıyla karışıklık artırılır. Oysa bu birlik siyasetini, kitle ve mücadele siyaseti olarak tasarlamak mümkündü: «Zirve»de imzalanan antlaşmayı tabandaki birliğe yönelen bir mücadeleye bağlayan ve partinin kendine duyulan ilgiyi «durdurucu engel»den ötelere kadar yayabileceği bir **halk birliği** siyaseti gibi. Bu durumda, **antlaşma** hemen **mücadele içine yerleştirilmiş olacaktı** ve kitlelerin birliğe yönelen mücadelesine öncelik vermek için hareket edilecekti. Manevralarda ve yönlendirmelerde yer almak için kitlelere güvenilecekti ve onları yönlendirmeye son verilecekti, yani **halk birliğine** yönelik bir işçi ve halk siyasetinin koşullarını yaratmak için, kitlelere karşı gerçekten de burjuva bir pratiğin nesnesi olarak davranılmayacaktı.

Yönetimin kitlelere karşı duyduğu derin, dayanaklı ve yerleşmiş güvensizliği partinin bu kurtarıcı seçmeyi yapmasını yasakladı. Parti, birliğin «zirve»den yönetildiği bir antlaşma siyasetine geri çekildi. 1973-1975 yıllarının dev emekçi kortejlerinden kendiliğinden fışkıran «halk birliği» sloganını, parti gerçekten **duymak istemedi.** Macera korkusuna bürünmüş olan riziko korkusu ya da en sonunda, yalnızca alışmışlık (Bir aygıtın kendine itiraf ettiği nedenlerin neler olduklarını öğrenebilirseniz öğrenin!) Yönetim korunma-

sına çekiliyormuş gibi eski alışkanlıklarına çekildi. Sol kaybetti : Gök ne olursa olsun, kale dokunulmazcasına varlığını sürdürür her zaman.

DUVARLARIYLA KENDİNİ HAPSEDEN PARTİ

Parti'ye ilişkın olarak söylenen her şey, eksiksiz olmak ve anlaşılmak için, partiyi **dışardan** görmeye de imkân vermelidir : Kendi aygıtı, pratikleri, anlayışları, çizgisi içinde değil yalnızca ama Fransa'daki durumun **dış** yanında da. Burada bütünüyle özel bir konumda bulunduğunu belirtmek gerekir.

Kitleler karşısındaki güvensizliği ve kendi üzerine kapanışıyla, partinin Fransız toplumu içinde, «suda bir balık gibi» olmak yerine, kalede bir garnizon gibi olduğunu belirtmek gerekir.

Kale sağlamdır ve varlığını sürdürür, doğaldır bu; ama bu bir kalenin sürekliliğiyse Marx'ı olduğu kadar Vauban'ı da okumalı.

Machiavelli bir kale yapıp, içine saklananın, kendini duvarlarıyla hapsettiğini söylüyordu : Yalnızca savaş için değil, siyaset için de kaydedilmiştir.

III. Enternasyonal'in ilk yılları boyunca kalenin belki de (incelemek gerekir bunu) varolma nedenleri olduysa da, parti bu kaleye karşı bugün bir sığınak gibi değil, ama bir dayanak noktası gibi davranmalıdır : Direnme hareketi boyunca ve siyasetinin hareket halindeki kitlelere geniş biçimde açıldığı **(«Bakanlarımız yok, ama kitlelerin bakanlığına sahibiz!»** Maurice Thorez) 1934-1936'da yaptığı işte buydu. Devrimciler için **bir kalenin,** güçlerini kitleler içinde harcamak için içinden çıkıldığında **varolma nedeni vardır ancak.** Olaylardan çekinmemek gerek : 1978 Mart bozgunu, kalesine çekilmiş olan ve «kaybolmak», yani kitlelerde kendini yeniden bulmak için kalesinden çıkmayı reddeden partinin işleyişiyle bir bütün oluşturan bir siyasal pratik ve bir siyasal çizginin bozgunudur.

Partinin Fransız toplumunda, bir kale görünümü alması, işte tuhaf kaçan bir şey. Çünkü gerçekten de, bir **kapanma** sözkonusudur : İşçi sınıfının yalnızca üçte biri üzerine bir kapanma, kitleler karşısında koruyucu bir kapanma, sistemli gecikmeye kadar varan, olaylar karşısında kapanma. Ve yönetim gerekliliği erdem haline getirmenin yolunu, doğrulama olmaksızın uyguladığı bu kapanmayı siyasal güç, ihtiyat, hattâ öngörü göstergesi olarak sunmanın yolunu bulur! Öngörü : Fransız toplumunda partinin **tecrit edilmişliğinden** başka bir yere varamayan —partiye katılanların sayısının artması bu tecrit edilmişliğini kırmaksızın— bu kapanmanın nesnel anlamına karşı kendini kör etmektir öyleyse bu. Partinin tecrit edilmişliği, partiyi son derece ilgilendirmesi gereken bu sorun belirtildiğinde, yönetim hemen burjuvaziyi ve derin anti-Komünizmini suçlar: Ve küçük kazançlar da olmadığı için, bu tecrit edilmişlikte bir doğrulanma görür yalnızca : Parti «ötekiler gibi» değil.

Parti ve dönüşümü sorunu tam da, bütün Komünistlerin kaygılarının yüreğindedir. Eğer değişmesi gerekirse, «ötekiler gibi bir parti» olması gerekmez mi? Ve eğer «ötekiler gibi bir parti» olmazsa, nasıl dönüşebilir? Burada ortada olan sorun, partinin tecrit edilmişliğinin sonu sorunudur, ya da, benzetmemize yeniden dönersek, **kaleden çıkma** sorundur.

Partiyi burada ciddî bir oportünist tehlike tehdit eder. Çünkü «kaleden çıkmanın» iki biçimi vardır. Kaleden, olduğu yerde kalarak, devrimci geleneği tasfiye ederek ve partiyi, şimdi olduğu biçimde, **bugünkü kapanması içinde,** «ötekiler gibi» bir partiye, yani biçimsel olarak liberal bir partiye dönüştürerek çıkılabilir. Ama kaleden bambaşka bir biçimde de çıkılabilir : Kitlelerin hareketine kararlı biçimde katılmak için kaleyi terkederek, kapanmayı başından atarak, partinin etki alanını mücadele yoluyla yayarak ve kitlelere karşı açık olan bu mücadelede de, kitlelerden gelen hayatı partiye vererek partiyi dönüştürmenin gerçek nedenlerini bularak çıkılabilir.

Bu ikinci yolda, partinin «ötekiler gibi bir parti», iç kurallarını burjuva partilerden alan bir parti olması sözkonusu olamaz. Parti kendi iç kurallarını, devrimci tarihî deneyin en iyi yanını alıkoyarak, kendi kitle pratiğinden ve militanlarının deney ve analizlerinden kalkarak icad etmelidir. Kelimeleri kurcalamıyorum, olgulardan söz ediyorum. Militanların kafalarında zaten uzun uzun düşündükleri somut önerilerin zenginliği karşısında,

militanlar en sonunda kendileri dile getirebildiklerinde, şaşılacaktır. Ve partinin halk ve işçi tabanlarında, **«artık süremeyecek olan şeyi»** değiştirmek ve partinin sınıfsal bağımsızlığını, özerkliğini, düşünme, tartışma ve eylemde gerçek özgürlük isteğini koruyacak yeni, görülmemiş biçimler yaratmak için yeterince güç, irade ve açıklık vardır.

BİR HALK BİRLİĞİ ÇİZGİSİ

Bugün partiye karşı bütün burjuva propogandayı harekete geçiren temaya, demokratik merkeziyetçiliğe ilişkin bir söz söylemekse sorun, militanların tuzağa düşmeyeceği açıktır. Bu ilkeyi savunacaklardır; ama bunu, tüzüklere karşı bir fetişizm ya da geçmiş olarak geçmişe bağlılık nedeniyle değil, bir partinin, «ötekiler gibi» olmamak için, ötekilerden başka kurallara, burjuva hukukla ilişkisi olmayan ve ondan daha zengin bir özgürlüğe ihtiyaç duyduğunu bildikleri için. Ve, eğer parti canlıysa Komünist olsun ya da olmasınlar, burjuva demokrasisi uzmanlarından öğüt almadan, partinin kitlelerle birlikte bu özgürlüğün yeni biçimlerini icad edeceğini bilirler.

Bizse, bu analizden gelecek için çalışma ve mücadele sonuçları çıkarabiliriz : Bu sonuçları bir sıralama düzeniyle savunuyorum, ama bu sıralama **ne hiçbir önceliği ne de hiçbir bağımlılığı** içermez. Bu tedbirlerin hepsi birbirine dayanır ve aynı zamanda bütün alanlarda çalışmaya koyulmalıyız. Ne pahasına olursa olsun, gerçekten bize şunlar gerekir :

1) Hayata kavuşturulmuş bir Marksist teori. Onaylanmış formüllerle soysuzlaştırılmış ve dondurulmuş değil ama açık, eleştirel ve kesinlikli bir teori. Komünist hareketteki bugünkü krizin bağrından, halkın mücadelelerinin pratiği ve somut analiz pratiği ile kurtarılmış bir Marksist teori. Toplumsal dönüşümleri ve kitlelerin girişkenliklerini başından savan bir teori değil, ama tersine onları göğüsleyen, içlerine giren ve onlardan beslenen bir teori;

2) Partinin iç örgütlenmesinin ve işleyiş tarzının derin bir eleştirisi ve reformu. Partinin tabanı tarafından başlatılan büyük tartışma partiyi, demokratik merkeziyetçiliğin bugünkü kurallarının ve bunların siyasal sonuçlarının somut bir analizine yöneltmelidir. Demokratik merkeziyetçilikten vazgecmek değil, ama onu devrimci bir kitle partisinin hizmetine koymak için, burjuvazi karşısında bu partinin bağımsızlık ve özgüllüğünü korumak için, yenileştirmek ve dönüştürmek sözkonusudur.

3) Burjuva sınıfın mücadelelerini, bu mücadeleye karşı koymak için, hedeflerini, yön değiştirmelerini ve manevralarını anlamaya; işçi sınıfı içinde olduğu gibi, köy ve şehir küçük-burjuvazisi içinde de olan çelişkilerin ve bölünmenin somut nedenlerini kavramaya; son olarak da, bu sınıf ilişklieri içinde partilerin, özellikle KP'nin ve SP'nin, en güçlü anlamda, doğasını ve yerine bilmeye imkân veren Fransa'daki sınıfsal durumun somut bir analizi.

4) Zirvede yapılan antlaşmalarla, partinin tabandaki mücadelesinin gelişmesini birbirine bağlayan, bütün işçi ve halk güçlerinin bir ittifak siyasetinin tanımlanması : Kitlelerin etkin biçimde harekete geçirilmesi ve girişkenliklerinin özgür gelişmesi için, reformize ve sektarizme yer vermeyen, **bir halk birliği çizgisi.**

Burada da yalnızca ilkelerini verdiğim, bu koşullar altında, parti değişebilir, geçmişinden miras aldığı bütün engellerden çıkabilir, yanlışlarını ve başarısızlıklarını affettirebilir ve zaferleri için halk kitlelerinin toplanmasına yardım edebilir. ■

Avrupa - Komünizminin Troçkist Eleştirisi ve Mandel

Troçkizm deyince yeryüzünde tek bir akım yok. Dördüncü Enternasyonal gibi merkezi bir örgüt içinde bile, çeşitli eğilimler temsil edilebiliyor. Bu arada, birçok bireysel Troçkist aydın ve teorisyen de görüyoruz. Ernest Mandel, bu aydınlar arasında, Troçkist olmayan Marksistlerin de saygısını kazanmış bir kişidir. Ayrıca, Dördüncü Enternasyonal'deki önemli göreviyle, örgütsel çalışma içinde de yer almaktadır. Avrupa - komünizmi karşısında Mandel'in söyledikleri, belirli ihtiyat paylarıyla, Troçkist akımın genel görüşü sayılabilir.

Mandel'in bu konudaki yargılarının büyük bölümü, bize, soruna bakan aklı başında bir Marksistin yargıları gibi göründü. Katıldığımız teşhis ve yargılarını kısaca sıralayalım: Avrupa - komünizminin sağ bir yöneliş olduğu, Marksizm - Leninizm teorisini olmayacak biçimde çarpıtmamış herkesin kabul edeceği bir olgu. Marksizm - Leninizmin temel eserlerinde yapılmış analizlere ve belirlenmiş ilkelere ters düşüyor; İkinci Enternasyonal sapmasına şaşılacak kadar benziyor. Mandel'in haklı olarak belirttiği gibi, bütün «sağ» karakterine karşın, bu akımın benimsenmesi, akımı benimseyen partilerin ülkelerinde bir atılım yapmalarına yol açmıştır. Bundan, pratik başarı sağlandığına göre, hareketin sağ olmasının çok önemli olmadığı gibi oportünistçe bir sonuç çıkarılabilir ve çıkaranlar da vardır. Ancak, gene Mandel'in de belirttiği gibi, böyle bir sonuç çıkarma, yalnız ilkesizlik ve oportünizm değil, aynı zamanda teorik bir yanılgıdır da. Çünkü bugün «Avrupa - komünizmi» olarak ortaya çıkan akım, aslında kendisinin başlatmış olmadığı bir halk hareketinin sağladığı atılım üzerinde ilerlemiştir. 1968 Mayıs'ında Avrupa'yı saran devrimci hareket olurken, henüz «Avrupa - komünizmi» diye bir şey ortada yoktu. Bu ana kadar, Avrupa ülkeleri oldukça durgun, Komünist Partiler de oldukça statikken, Avrupa kıtasında devrimci hareketin hız kazanması beklenmezken, birdenbire kendiliğinden bir kitle hareketi patlak verdi. Bu olaylar, resmî KP'lerin resmî stratejilerinin artık iyice yetersizleştiğinin de kanıtı oldu. Dolayısıyla, özellikle Batı dünyasında, Marksizmde, teorik rönesans diyebileceğimiz bir hareketlilik başladı. O zamana kadar donmuş ve dondurulmuş konular yeniden gündeme geldi, eleştirel akımlar çoğaldı. Bu gibi durumlarda, yani bir öğreti üzerinde, uzun zaman izin verilmemiş bir eleştiri başladığında, genellikle iki eğilim ortaya çıkar. Birincisi, öğretinin yeni koşullara uymadığı varsayımından yola çıkar ve öğretiyi değişmiş koşullara uydurmaya çalışır. Günümüzde, bu tür eğilimler oldukça yaygındır. Marcuse gibi, Marksizmin temelden revizyonuna kalkışanlar, «yeni - emperyalizm» teorileri çıkaranlar v.b. İkinci eğilimse değişenin koşullar değil, **teorinin özü** olduğu anlayışından yola çıkar, bu özü yeniden ortaya koyma çabasına girişir. Althusser, Claudin, Colletti gibi teorisyenlerin çabası budur. Çoğu zaman, eski teoriyi **değişen koşullara** uydurmaya çalışan birinci türden düşünürler, ikincileri **dogmatizmle** suçlar. 1968 baharından son-

ra, aydınlar arasında bütün bu eğilimler ortaya çıktı ve tartışmayı donduran merkezi otoritenin de zayıflamasıyla, içeriği doğru veya yanlış, birçok Marksizm yorumu yapıldı.

Teorik düzeyde bunlar olup biterken, kitlelerin hareketliliği de arttı. Avrupa'nın Komünist Partileri, böylece, uzun yıllardır görmeye alışık olmadıkları, belki bundan ötürü nasıl ele alacaklarını da pek kestiremedikleri bir potansiyelle karşılaştılar. Yeni bir tavır almak gerektiğini görüyorlardı, ama, nasıl bir tavır olmalıydı bu?

Dünya koşullarının da zorlamasıyla, kimi zaman istemeden sapılan yollar, bu partilerin çoğunu bugünkü Avrupa-komünizmi anlayışına getirdi. Bu konuda öncelikle vurgulanması gereken bir nokta, bu tavrın, alınabilecek **en sağ tavır** olmasıdır. Sağ, bu bağlamda, Sovyetlere alınan tavır veya demokrasi sorunu karşısında alınan tavırdan çok, partilerin kendi ülkelerindeki burjuvaziye karşı aldıkları tavırda kendini ortaya koyuyor. İkinci önemli nokta, «Avrupa-komünizmi» olarak sınırları çizilen bu akımın, kitlelerin sola yönelik atılımı üzerine oturarak, onun itkisiyle ilerleme göstermesi, ama aynı zamanda, hiç değilse geçici olarak şimdilik, bu potansiyeli sağa kaymaya ikna etmiş olmasıdır. Buradan, Mandel'in de değindiği, Avrupa-komünizminin tabandaki ve tavandaki çelişik yapısı oluşuyor. Bizce, Avrupa-komünizmi, kitlelerin taleplerine, sıkı bir ayakkabı gibi gelmekte. Yola çıkış anında, sunulan tek ayakkabı bu olduğu için, şimdilik bunu giyiyor kitleler; ama yürüdükçe ayakkabı sıkacak ve vuracaktır. O zaman ne olacağını göreceğiz. Gerçek bir sola açılış imkânı pekâlâ düşünülebilir.

Bu teşhiste Mandel'le birleşiyoruz. Ama bu noktadan sonra olabilecekler konusunda Mandel, bir Dördüncü Enternasyonal yetkilisi olarak konuşmaya başlıyor. Ona göre, daha sol alternatifler aramaya başlayan kitleler, aradıklarını Troçkizmde bulacaklardır. Mandel gerçi «Leninizm» diyor. Ancak bundan anlaşılması gereken, «Leninizm»in «tek doğru» yorumunun, Troçkizmde olduğu tezi.

Mandel'in bir teşhisi, onun yazısının sonunda böyle bir yargıya varmasına yardımcı oluyor. Bu, Avrupa'daki Komünist Partilerin yönetimlerinin **bürokratik yapısı** sorunudur. Troçkizmin Sovyetler Birliği için teorik teşhisi de burada onulmaz bir bürokratik diktatörlük olduğu tezi; dolayısıyla, Sovyetler Birliği'ndeki yönetimle Avrupa'nın Komünist Partilerindeki yönetim arasında dolaysız bir soy-çizgisi çekiyor Mandel. Sovyetlerde varolan yönetim nasıl kendini düzeltme imkânına sahip değilse, Avrupa'daki partilerin yönetimi de aynı durumda. Troçkistler, bu analizlerinin sonucunda, Sovyetler Birliği'nde bir proletarya devrimi beklerler. Avrupa'nın Komünist Partilerinde bu olamayacağına göre (yani, yönetime karşı), orada parti tabanının yönetimin içyüzünü anlayarak Troçkizmi seçmesi bekleniyor.

Bu noktaya vardıktan sonra, iki sorun üzerinde kısaca duralım. Biri, Mandel'in Komünist Partilerin yönetimleri üzerine yargısının geçerliliği; ikincisi, buna bağlı olarak, Troçkist akımın tarihî **iyimserliği.**

Avrupa Komünist Partilerinde geniş ölçüde bir bürokratikleşme olduğu, bunun tohumlarının Stalinist dönemde ve Komintern içinde atılmış olması bakımından, Sovyetler Birliği'nin yapısı ile bağlantılı

olduğu, Avrupa Komünist Partilerinde bugün en yüksek yerleri dolduran yöneticilerin hemen hemen hepsinin bu tür bürokratik mekanizmalar içinde yetişerek, pişerek geldiği ve bu mekanizmalara hâlâ belirleyici ölçüde bağlı oldukları doğrudur. Ama bütün bunlar, hiçbir Avrupa Komünist Partisinde hiçbir zaman devrimci bir yönetim bulunamayacağı anlamına gelmez.

Sovyetler Birliği'nde bir **devletin** varlığı sözkonusu. Oradaki yönetim, bir devlet aygıtı içinde yerini sağlama bağlamıştır; bürokratikse, sadece parti bürokrasisi değil, aynı zamanda devlet bürokrasisidir. Böyle bir bürokrasiyle herhangi bir Komünist Partisi'nin bürokratik yönetimi herhalde aynı terimlerle düşünülemez.

Elbette biz de, olayların nesnel olarak daha solda alternatifleri mümkün kılması sonucunda, sözgelişi bir Marchais'nin, bir Carillo' nun birdenbire sahici bir Marksist - Leninist kesileceğini düşünmüyoruz. Bu beklenemez, ama partilerin içinde olacaklar sonucunda, kongreler, seçimler demokratikleşebilir ve kitlelerin mücadelesinde önde gelen Marksistler bu demokratikleşme süreci içinde yönetime gelebilirler. Daha başka türlü süreçler de düşünülebilir şüphesiz; ne var ki, bütün bunlar olmadan bir Komünist Partinin bütün devrimci üyelerinin koşup Dördüncü Enternasyonal'e yazılmalarını beklemek, biraz fazla iyimserlik oluyor.

Troçkist akım içinde bu iyimserlik oldukça yaygın. Yalnız bu konuda değil, daha birçok konuda. Şimdiye kadar da karşılığı pek alınmamış bir iyimserlik bu. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde beklenen proletarya devrimi. Avrupa'da beklenen devrim. Sürekli **bekleniyor** bunlar, ama bir türlü de gerçekleşmiyor. Troçkistler, kendi devrimciliklerine inanıyorlar. Kitlelerin devrimciliklerine de aynı şekilde inanıyorlar. Ama beklenen buluşma bir türlü gerçekleşmiyor —Stalin'in ve Stalinizmin yüzünden. Troçkist açıdan bakıldığında Stalin'in kötülüğü, devrimi durdurmuş olmasıdır. Aynı şekilde, Avrupa' daki Komünist Partilerin «bürokratik» yönetimlerinin de suçu, devrimi durdurmuş olmaları.

Bu tezlerde doğruluk payı olabilir. Stalin, kendi devlet çıkarları doğrultusunda, dünyadaki devrimci hareketlere yeterince yardım etmemiş (yalnız İspanya değil bunun örneği), kendi ülkesinde kurduğu yapıyla da, sosyalizme gölge düşürmüştür. Avrupa'daki KP'lerin evrimci, uzlaşmacı çizgisi de biliniyor. Ama sorun bunlardan ibaret değil. Nesnel yapıların, ayrıca, devrimden yana olması gereken güçlerin öznel formasyonlarının da bu işte payı var.

Troçkistler, Troçki'ye bağlı kalarak, devrim kavramını bir çeşit fetiş haline getirebiliyorlar. Onu neredeyse kendi ögelerinden ayrı, bağımsız bir soyutlama gibi görüyorlar. Örneğin Troçki kendisi, özellikle Rus Devrimi üzerine kitabında, devrimin bu olağanüstü karakterini sık sık vurgular. Kitlelerin nasıl beklenmedik cesarette işler başardığını anlatarak, «işte devrim insanlara böyle işler yaptırır» der. Sanki devrim, zaten insanların böyle yapmaya başlamaları değilmiş, bir yanda devrim, bir yanda da insanlar varmış ve devrim insan davranışlarını değiştiriyormuş gibi. Bu bakımdan devrim (sürekli devrim), sanki tarihin bir yerinde gizli duran bir zemberektir ve devrimcinin görevi de bu zembereği basınç altında tutan nesneleri kaldırıp atmaktır. Bu iş bir kere yerine getirildikten son-

ra zemberek artık hiç durdurulmayacak, sürekli olarak tarihi inşa edecektir.

Bu sayıda konumuz «Troçkizm» olmadığına göre, bu anlayış üzerinde ayrıntılı olarak duramayacağız. Ancak görülüyor ki şu anda Troçkistler, bütün dünyada devrim zembereği üstünde duran ağırlığı bürokrasi olarak görüyorlar. Sovyetler'de, Avrupa Komünist Partilerinde ve Çin'de, hep aynı sorun. Şimdi, Avrupa - Komünizmi akımının bu Stalinist bürokraside açabileceği gedik, bu zembereği bir ölçüde serbest bırakabilecek. Serbest kalınca, tarihin bundan sonra yapacağı atılım karşısında en iyi yer tutanın Dördüncü Enternasyonal olduğuna inanıyor, Troçkistler. ■

Birikim 40 - 41/83

«Avrupa Komünizmi»nin Üç Yönü

Çeviren AYDIN PESEN

I. «AVRUPA KOMÜNİZMİ» VE EMPERYALİST BURJUVAZİ

Avrupa-Komünizmi adıyla anılan akım aslında Komintern'in VII. Kongresinden bu yana Batı Avrupa Komünist partilerinin sağa doğru evriminin kurala bağlanmasını temsil etmektedir. Bu evrim —1939 Eylül'ünden 1941 baharına kadarki dönemle Kore Savaşı dönemi dışında— onları kendi burjuvazileriyle yakın bir sınıf işbirliğine itmiştir.

Bu açıdan bakıldığında, tıpkı İtalyan, İspanyol, İngiliz, İsveç ve Belçika Komünist partilerinde proletarya diktatörlüğünün terkedilmesi gibi, Fransız Komünist Partisi'nin son kongresi de Alman Sosyal Demokrasisinin Görlitz Kongresi'nin bir benzeri olarak görülebilir. Reformist gündelik pratiğin kâğıt üzerindeki ortodoks programlarla (geçmişte Sosyal Demokrasinin Erfurt Programı, bugünse Stalinist Komünist partilerinin sözde «Marksist - Leninist ilkeleri») gitgide daha derin bir çelişki içine girdiği uzun bir dönemin sonunda program nihayet günlük pratiğe uygun bir şekle sokuldu. Böylece, revizyonizm teoride de resmen kurala bağlanmış oldu.

Peki bu, Batı Avrupa Komünist Partilerinin neo-reformist uygulamalarının resmen kurala bağlanması onların pratiklerini çok fazla değiştirmeyecektir, anlamına gelir mi? Bu partilerin onyıllardır sınıf uzlaşmacılığını uyguladıkları bir gerçektir. Tıpkı Orta Avrupa'da Sosyal Demokratların Birinci Dünya Savaşından sonra yaptıkları gibi, bu Komünist partiler de İkinci Dünya Savaşı sonunda gerek hükümetlere katılarak, gerek partizanlarını silahtan arındırarak, gerek burjuva devletinin, burjuva baskı aygıtlarının (sömürge savaşı koşulları altında bile) ve kapitalist ekonominin yeniden kurulmasına etkin bir şekilde yardım ederek Fransa ve İtalya'da kelimenin tam anlamıyla kapitalist sistemi kurtardılar. Zaten Komünist Parti önderliklerinin bu karşı-devrimci rolü daha 1936-38 döneminin cumhuriyetçi İspanya'sında şekillenmeye başlamıştı bile. O zamanlar henüz her şey «Sovyetler Birliği'ni savunmak» adına yapılıyordu. Bugünse artık açık açık Marksist - Leninist devlet teorisinden vazgeçiyorlar. Ama bu pratikte herhangi bir şeyi değiştiriyor mu?

İşte bu soruya doğru cevap verebilmek için, işçi sınıfı kitle örgütlerinin reformist yozlaşmasının tek bir olay değil, bir **süreç** olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Süreç içersinde, gündelik pratik, kadroların eğitiminin temelini oluşturan resmî teori; üyelerin kabul edilişinde benimsenen tavır; sınıf mücadelesinin nesnel rolü; partinin önderliği, kadroları, militanları konusundaki anlayış ne birbirinden tamamen bağımsız, ne de homojen bir bütün oluşturan, birbirlerine sıkı sıkıya kenetli etmenler olarak ortaya çıkmaktadırlar.

1930'larla 40'lardaki halk cephesine yönelişin ardından, herhangi bir Batı Avrupa Komünist partisinin ortalama bir militanı, kendisini Ekim Devrimiyle ve devrimin somut ifadesi olarak gördüğü Sovyetler Birliği'yle özdeşleştirmiş olduğu için, partinin bütün reformist uygulamalarına karşın yine de gidip aynı partinin saflarına katılmıştı. Ne var ki bu, bugün artık böyle değil. Geçmişte, bu partilerin kadroları Komintern politikasındaki taktik zigzaglara alışmışlardı (taktikler her üç, dört yılda bir değişiverirdi). Batı Avrupa Komünist partilerinin bugünkü kadroları ise, birkaç istisna dışında, yirmi, yirmi beş yıldan beri en katışıksız reformist taktiklerle uğraşıp durmaktadırlar. **Bu çerçeve içinde,** neo-reformizmin kurallaştırılması, bu partilerin sağcı ev-

riminde yeni ve önemli bir aşamayı işaretlemektedir.

Emperyalist burjuvazi bu değişimlerin bütnüyle farkındadır. Ne var ki, her an patlamaya hazır bir devrimci durumla karşı karşıya bulunmadığını bildiği için de «Avro - Komünistler»in hükümetlere katılma ihtimalinden pek memnun değildir. Burjuvazi hâlâ Komünist partilere Sosyal Demokrasiye baktığından nitel olarak daha kuşkulu bir gözle bakmaktadır ama, bununla birlikte, birtakım şeylerin değişmiş olduğunun da farkındadır. Soğuk savaş döneminin önde gelen ideologlarından George Kennan, bir keresinde, yapmış olduğu bir televizyon konuşmasında bunu en açık bir biçimde şöyle dile getirmişti: «Bugün İtalyan ve Fransız Komünist Partileriyle ilgili sorular ortaya atıldığında artık biliyoruz ki karşımızdaki partiler hiç de öyle 1947'deki partiler değillerdir.»

Yıllar yılı Batı Avrupa Komünist Partilerinin **gitgide Sosyal Demokratlaşmakta** olduklarını söyledik durduk. Son gelişmeler ise bu teşhisimizin ne kadar doğru olduğunu açıkça ortaya koydu. Bununla birlikte, daha önce de belirttiğimiz gibi, sözkonusu olan şey bir süreçtir. Batı Avrupa'nın Komünist Partileri, klasik Sosyal Demokrasi imajına uygun olarak, artık sadece burjuva parlamenter demokrasisini değil, burjuva polisini bile destekleyecek kadar ileri gitmiş olmalarının yanısıra[1], Sovyetler Birliği ve «sosyalist kamp»la olan özel birtakım bağlarını da hâlâ korumaktadırlar. Dolayısıyla, Sovyet bürokrasisinin iç politikasına yönelttikleri tüm eleştirilere karşın, bu bürokrasiyle olan ilişkileri yine de Sosyal Demokrat Partilerinkilerden farklıdır. Hele hele, uluslararası emperyalizmle (Amerikan, Avrupa ve Japon) olan ilişkileri Sosyal Demokrasinin emperyalizmle sürdürmekte olduğu ilişkilerle hiç mi hiç kıyaslanamaz.

Öte yandan, Sovyet bürokrasisi olsun, uluslararası sermaye olsun, Komünist partilerle Sosyal Demokrat Partilere karşı farklı tavırlar almakta devam etmektedirler.

Batı Avrupa Komünist Partilerinin gitgide Sosyal Demokratlaşmaları sürecinin sınırlarının şimdiye dek çizilmemiş olması aslında bu partilerin aşırı ölçüde gelişmiş bürokrat kesimlerinin politik ve maddî çıkarcılıklarıyla açıklanabilir. Bu bürokrasinin varlığı kendi özel kimliğine dayanmaktadır ve bu kimlik de «sosyalist kamp»la olan «özel ilişkilerine» hâlâ sıkı sıkıya bağlıdır.

Bu Sosyal Demokratlaşma istenmeyen acı sona kadar sürerse, Komünist Partilerin Sosyal Demokrasiden ayrı varoluşlarının temeli de ortadan kalkacaktır. Ama Komünist Parti önderlerinin pek çoğu bugün için böyle bir tehlikeyi göze almak konusunda ne istekliler, ne de böyle bir şeyi yapmak için henüz güçleri yeterli. Beri yanda, gelenekler, sürdürülen maddî bağlar, Komünist Partinin tarihî kimliğine sarılarak işçi sınıfının mücadeleci kesimleri içinde Sosyalist Partiye karşı koruduğu avantajlar, pek çok üye ve sempatizanın Komünist Partiyle olan örgütsel bağlarını koparabilecekleri tehlikesi gibi pek çok başka etmen de Sosyal Demokratlaşma sürecinin bugüne kadar varolan sınırlarını açıklayabilir.

Bununla birlikte, tarihî açıdan bakıldığında, «Avrupa - Komünizmi», sadece ve sadece, Batı Avrupa Komünist Partilerinin pek çoğunun (daha fazla) sağa kayışının pekiştirilmesi demek değildir. Aynı zamanda, onlar için yeni olan bazı özel koşullardaki sağ sapmayı da temsil etmektedir. Birincisi, bu, Güney Avrupa'daki kitle mücadelelerinin yükseldiği, hattâ zaman zaman da fırtınalar kopardığı ve böylelikle devrim-öncesi ya da devrimci durumlara yaklaşıldığı bir sırada ortaya çıkmaktadır. **Bu** koşullar altında burjuva parlamenter demokrasisinin ardına takılıp, burjuvaziyle, hattâ hattâ büyük sermayeyle (İtalya'da olduğu gibi) sınıf işbirliğine gidecek kadar değişivermek, ortada geçmişte olduğundan çok daha keskin ve açık bir sınıf ihaneti olduğunu göstermektedir. Tıpkı 1914 sonrasındaki Sosyal Demokrasi gibi, «Avro - Komünistler»de bugün burjuvaziyle yapmakta oldukları sınıfsal uzlaşmanın sunağında (mihrabında) sadece devrimci sınıfın mücadelesini kurban etmekle kalmıyorlar, bu arada ücretlilerin gündelik çıkarlarını da ayaklar altına atıyorlar. Ve bütün bunları da «pahalıya patlayabilecek bir güç sınamasından kaçınmak» kaygısıyla yapıyorlar.

Eğer devlet aygıtının ve burjuva baskı aygıtının halkın çoğunluğunun demokratik yollardan dile getirdiği isteklere karşın özel mülkiyeti koruyacak biçimde, ve hem de ge-

rektiğinde en kanlı, en acımasız şekilde kullanılmasının önüne geçilmek isteniyorsa, bu aygıtların paramparça edilmesi zorunludur. Şili deneyinden çıkaramadıkları derstir bu. Hal böyleyken onlar tersine Sosyal Demokrasinin eski «mantığına» başvurmaktadırlar: Burjuvaziye karşı geniş çaplı bir güç sınamasından kaçınılmalıdır! Nitekim, devrim-öncesi ya da devrimci bir durum çerçevesinde sınıf çelişkilerinin kızışıp politik güçlerin kutuplaşması sonucu böyle bir güç sınamasıyla karşı karşıya kalındığında da bu «mantık»tan çıkarılan politik kararlar gayet basit olmaktadır: İşçilerin seferberliğini durdurmak. Mücadeleye başlarını koymuş olanları darmadağın etmek ve proletaryanın bütün katmanlarını yeni baştan sessizliğin içine itmek pahasına da olsa hareketin önünü kesmek. Ama bütün bunlardan sonra şu da var ki, bu tür bir çizginin başarısı sadece ve sadece karşı-devrimin zaferine hizmet etmektedir.

Öte yandan, «Avro-Komünistler»in sağa kayışlarının **belirleyici** motifi, artık, 1935'de, ya da Nazi Emperyalizminin Sovyet Birliği'ne saldırısından sonra olduğu gibi, Sovyet diplomasisinin ihtiyaçlarına, başka bir deyişle de, Sovyet bürokrasisinin çıkarlarına kayıtsız şartsız boyun eğmek değildir. Bu kez belirleyici etmen, ülke içindeki politik zincirden kurtulmak, parlamentodaki tecridi kırmak ve gerek Sosyal Demokrasiyle, gerekse «liberal» küçük burjuvaziyle bağ kurmanın yollarını aramak girişimleridir. Dolayısıyla, «Avrupa Komünizmi»nin sağa dönüşü hiçbir zaman birbirine yakın tarihlerde Moskova'dan çeşitli ülkelere gönderilmiş bir emre verilen karşılık değildir. Nitekim dönüş, İtalya, İsveç, Fransa, İspanya, İngiltere gibi ülkelerde araları yıllarla ölçülecek kadar farklı zamanlarda ortaya çıkmıştır, ki bu da uluslararası değil, ulusal süreçlerin belirleyici olduğunu açıkça göstermektedir.

Şüphesiz, Batı Avrupa Komünist Partilerinin kendi içlerinde bağımsız olarak sağa dönüşleri Kremlin'i çok fazla rahatsız etmemektedir. Ne de olsa hareket «barış içinde bir arada yaşama» ve «detant» politikasının sınırları içinde kalmaktadır. Başka bir deyişle, dünya sermayesi ile Sovyet bürokrasisinin Yalta ve Postdam'da saptandığı şekliyle dondurulmuş bulunan Avrupa'daki etki alanlarını zorlamamaktadır. Fakat yine de, bu dönüş, gerek Sovyet bürokrasisi, gerekse öbür Doğu Avrupa ülkelerindeki uydu bürokrasiler tarafından, düşmanlıkla değilse bile, kaygıyla karşılanmaktadır. Bunun nedenleri pek çoktur; ama bu nedenlerin hiçbirisinin de Brejnev ve arkadaşlarının «proletarya diktatörlüğü»ne olan «sadakat»larıyla uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur.

Nedenlerden biri, «Avro-Komünistler»in Kremlin'in yapacağı diplomatik bir manevraya karşı kendilerini korumak için değil de, doğrudan doğruya seçim ve parlamento hesaplarına dayalı olarak burjuvaziyle sınıf işbirliğine gitmelerinin —bir başka deyişle, burjuva toplumu ve burjuva devlet aygıtıyla gitgide daha fazla bütünleşmelerinin— onların («Avro-Komünistler»in) gelecekte Sovyetler Birliği ile Batı Avrupalı emperyalistler arasında çıkabilecek bir çatışmada Sovyetler Birliği'ne karşı kendi burjuvazilerinin yanında yer almaları tehlikesini ortaya çıkarmasıdır.

Şimdilik, böyle bir şeyin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini söylemek sadece bir varsayımdan ibarettir. Gelişmeler henüz bu tür bir soruyu evet ya da hayır şeklindeki cevaplama imkânını vermemektedir. Fakat Batı Avrupa'daki iç politikalarda gerçek siyasî araçların kaybedilmesi Moskova için işlerin ciddî biçimde ters gitmesi demek olacaktır. Ve Kremlin artık böyle bir tehlikenin potansiyel olarak bile olsa varolduğunu açık açık görmektedir.

Ne var ki, Troçki, gelişmeleri zamanlamakta yanılgıya düşmekle birlikte, bunu daha 1938'de görmüştü. Nitekim, «Avrupa-Komünizmi»nin anlaşılması için temel hareket noktası olarak alınması gereken «Münih, Son Uyarı» başlıklı yazısında Batı Avrupa Komünist Partilerinin gelişmeleri konusunda şunları söylüyordu:

> «Eski Komintern'e gelince, doğruyu söylemek gerekirse, onun toplumsal temeli iki katlı bir yapıya sahiptir. Bir yandan, Kremlin'in parasal yardımlarıyla ayakta durmakta, onun emirlerine göre hareket etmekte ve bu nedenle de her eski-Komünist bürokrat, Sovyet bürokratının küçük bir kardeşi ve uy-

dusu olmaktadır. Öbür yandan da, Eski Komintern'in pek çok aygıtı Sosyal Demokrasiyle aynı kaynaklardan, yani, emperyalizmin üstün kârlarından beslenmektedir. Komünist Partilerin son yıllardaki büyümeleri, küçük burjuvazi saflarına süzülmeleri, devlet aygıtında, sendikalarda, parlamentoda, belediyelerde v.b. yer almaları, onların Kremlin'e olan geleneksel bağlılıklarını koparmak pahasına da olsa ulusal emperyalizme bağımlı hale gelmelerini hızlandırmıştır. Daha on yıl önceden, tek ülkede sosyalizm teorisinin Komintern bölümleri içinde kaçınılmaz olarak milliyetçi eğilimlerin yeşermesine yol açacağı haber verilmişti... Bugünse, yine hiç çekinmeden, yeni bir aşamanın başlangıcına gelindiğini haber verebiliriz. Emperyalist çelişkilerin büyümesi, savaş tehlikesinin açık biçimde yakınlaşması, SSCB'nin aynı biçimde açık tecrit olunmuşluğu, Komintern içindeki merkezkaç milliyetçi eğilimleri kaçınılmaz olarak körükleyip güçlendirecektir. Komintern'in bölümlerinden her biri kendi hesabına milliyetçi bir politika izlemeye başlayacaktır. Stalin, emperyalist demokrasilerdeki Komünist Partileri kendi ulusal burjuvazileriyle uzlaştırmıştır. Ve şimdilerde bu aşama çoktan geride bırakılmıştır. Bonapartist arabulucu yapacağını yapmış, işini bitirmiştir. Bundan böyle, çıkarları hiç de öyle heran 'SSCB'nin savunulması'yla çakışmayan şoven - Komünistler kendi postlarını kollamak durumunda olacaklardır.» **(Writings of Leon Trotsky,** 1938 - 39, Pathfinder Press, New York, S. 70 - 71).

II. «AVRUPA KOMÜNİZMİ» VE SOVYET BÜROKRASİSİ

Fakat, Sovyet bürokrasisinin «Avro - Komünistler»in Sovyetler Birliği ile «sosyalist kamp»la olan ilişkilerinin geleceği konusundaki kaygılarından daha önemlisi, «Avro -Komünistler»in bürokratik baskının en fazla sivrildiği olaylar için yaptıkları ürkek eleştiriler karşısındaki korku ve düşmanlığıdır. Örneğin 1968'de Çekoslovakya'nın işgali sırasında yöneltilen kınamalar, örneğin SSCB'deki siyasi muhaliflerin «psikiyatri klinikleri»nde gözaltına alınmaları karşısında gösterilen hoşnutsuzluklar, demokratik özgürlükler ve insan haklarına saldırıların kınanması, örneğin Çekoslovakya'daki Charter 77'nin «Avro - Komünistler»ce desteklenmesi, örneğin Polonya'daki grevlerin bastırılmasının yumuşak dille de olsa protesto edilmesi, örneğin Wolf Biermann'ın Doğu Almanya'dan sınırdışı edilip vatandaşlık hakkının elinden alınmasının yine efendilik ölçüleri içinde kınanması, Sovyet bürokrasisi tarafından hep aynı korku ve aynı düşmanlıkla karşılanmıştır.

Bizim burada sözünü ettiğimiz şey, devrimci Marksistlerin 1948'den beri Stalinizmin bunalımı üzerine yapmakta oldukları analizlerde gitgide artan bir şekilde vurgulamış oldukları bir olaydır. Bu, Sovyet önderliğine eleştiri yönelten öbür çizgilerin anlamadıkları, ya da pek iyi anlamadıkları bir noktadır. Bu nokta Sovyet bürokrasisinin uluslararası işçi hareketiyle, dolayısıyla da uluslararası işçi sınıfıyla olan göbek bağını koparmamış olduğudur. Bunun sonucu olarak, Sovyetler Birliği (ya da «Halk Demokrasileri») dışındaki Komünist Partilerde olup biten her şey, gerek Sovyetler Birliği'nin, gerekse bu Halk Demokrasilerinin iç ilişkilerine geri tepme biçiminde yansımaktadır. Ve belli koşullarda, bu etkilerin Sovyet bürokrasisinin kurallarının sağlamlığı yönünden zarar verici, hattâ açıkça tehdit edici nitelikler kazandıkları da görülmektedir.

«Avro - Komünistler»in politik çoğulculuk ve demokratik özgürlükler konusunda verdikleri demeçler Doğu Avrupa'da ve SSCB'de öfkeyle karşılanmaktadır. Bunun nedeni ise, «Avro - Komünistler»in kapitalizmi ve burjuva devletini tanımaları değil, verdikleri bu demeçlerle **Doğu Avrupa'daki ve SSCB'deki** siyasal yönetimin şimdiki biçimine bir alternatif oluşturmalarıdır (yani, işçi devleti konusunda ortaya başka modeller koymalarıdır). İşte Kremlin'in gözünde «Avrupa Komünizmi»nin nesnel patlayıcı potansiyeli de burada yatmaktadır.

Jimmy Carter, SSCB'deki insan haklarından söz ettiği zaman da, Soljenitsin, Ekim Devrimi'ne olmadık çamurları attığı zaman da bunlardan tek yararlanan Sovyet bürokrasisinin iç politikası olmaktadır. Bu gibi olaylar

bürokrasinin kendi işçi sınıfını etkisiz duruma getirmek için sürekli olarak şu iki alternatifi öne sürmesine yardımcı olmaktadır: Ya kapitalist sistemdeki kitle halinde işsizlik, ya da bürokratik güç tekeli. Beri yanda, Berlinguer, Carillo, ya da Marchais kalkıp da, «sosyalizmin kurulmasından politik çoğulculuk»dan azıcık olsun söz açtılar mı Kremlin tarafında derhal büyük bir hoşnutsuzluk başgöstermektedir. Şimdi Kremlin'in birinden birini yapmak zorunda olduğu iki şey vardır: Ya kapitalist dünyadaki en büyük Komünist partilerin emperyalizm saflarına geçtiklerini açıklayacak, ya da, işçi sınıfı iktidarı konusunda Stalinist veya Stalin-sonrası yönetim modelinin yanısıra başka modeller de olduğunu kabul edecektir. Şüphesiz her iki tercih de Kremlin'in politik otoritesini zayıflatıp SSCB ve «Halk Demokrasileri»ndeki muhalefetin hareket alanını görünür biçimde genişletecektir. Bu açıdan bakıldığında, «Avrupa Komünizmi»nin uluslararası Stalinist aygıtta derin çatlaklar açtığı, bu aygıtın bunalımını özellikle SSCB ve «Halk Demokrasileri»ndeki kitlelerle ilişkileri yönünden epey genişlettiği, ve böylelikle siyasal devrime doğru giden gelişmeyi hızlandırdığı söylenebilir.

Peki, o zaman, «Avrupa - Komünizmi»nin sağ bir sapmayı, başka bir deyişle, Batı Avrupa Sosyal Demokrasisiyle, küçük burjuvaziyle ve kısmen de büyük sermayeyle uzlaşmayı temsil ettiğini öne sürmek bir çelişki olmuyor mu? Bu açık çelişkiyi ortadan kaldırmak için soruyu başka türlü formüllemek yeterli: **Neden** Batı Avrupa Komünist Partileri Sovyet bürokrasisinin yönetimindeki iç politika ve baskıyı gittikçe artan (ama henüz tam olarak yeterli olmayan) bir şekilde eleştiriyorlar? Acaba bu aslında Batı Avrupa burjuvazisinin gözüne hoş görünmek, burjuva «salon sosyetesi»ne sızmak için girişilen bir hareket mi? Hiç şüphesiz bunu söylemek çok fazla basite kaçmak olur.

Göstermiş olduğumuz gibi, «Avro - Komünistler»in geçmiş yıllardaki bütün taktik sapmalarının asıl nedeni seçim politikasıyla ilgilidir. Seçmenlere (ve bir ölçüde de sendikalardaki sempatizanlara) ulaşmayı önleyen özel bir engeli aşma sorunudur. Bu açıdan, «Avro - Komünistler»in Sovyet bürokrasisinin baskıcı politikasına yönelttikleri eleştirilerin amacı hiçbir şekilde burjuva ya da «yukarı orta sınıf»ın oylarını toplamak değildir. Oportünist seçim politikası doğrudan doğruya işçi sınıfına ve belirleyici orta tabakalara yöneltilmiştir. Ve en güçlü Komünist Partilerin (özellikle İtalyan, Fransız ve İspanyol) «Avro - Komünizm»leri sayesinde en fazla oy toplayacakları çevreler de bu çevrelerdir. Başka bir deyişle, Sovyet bürokrasisinin gittikçe artan bir şekilde eleştirilmesi, aslında Batı Avrupa burjuvazilerine değil, doğrudan doğruya Batı Avrupa'daki işçi sınıfına teslim olmaktır.

Bu analizi, işçi sınıfı içindeki reformist ve Sosyal Demokrat etkileri, yani, burjuva ya da küçük burjuva ideolojisinin sınıf içinde daha önceden egemen olan etkilerini öne sürerek çürütmeye çalışacaklar olabilir. Şüphesiz böyle bir iddianın bir doğruluk payı vardır, ama sadece çok küçük bir paydır bu. İtalya'da işçi sınıfı ve işçi hareketi içinde yıllar yılı egemenliği elinde tutanın Sosyal Demokrasi değil, Komünist Parti olduğu bir gerçektir. Yine, İspanya'da, yıllardır sürdürmekte olduğu mücadeleyle bunca gelişme kaydetmiş bulunan işçi sınıfının bugünlere reformist bir anlayışın yönetiminde geldiğini söylemek çok zordur.

Tersine, Güney Avrupa'daki, ve bir ölçüde öteki Avrupa ülkelerindeki işçi mücadelelerinde bir kabarma varsa, bu gelişmeye geniş işçi tabakaları içersinde sınıf işbirlikçisi eğilimlerin değil, anti-kapitalist eğilimlerin gelişmesi eşlik edecektir. Bu koşullar gözönüne alındığında, «Avro-Komünistler»in Kremlin'e yönelttikleri eleştiriler işçi sınıfı içindeki burjuva ideolojisi ve etkisine karşı bir teslimiyet değil, hiç şüphesiz bugün eskiye oranla çok daha güçlü olan **işçiler arasındaki mücadeleci kesimlerin ortalama bilincinin antibürokratik ögelerine** karşı bir tavizdir.

Buradan bizim «Avrupa - Komünizmi»nin **bu** yanını olumsuz değil, olumlu karşılamamız gerektiği çıkıyor. Öyle ya, yıllardan beri Sovyet bürokrasisinin gerek kendi işçi sınıfına, gerekse Doğu Avrupa ülkelerindeki işçi sınıfına yönelttiği cinayetleri suçlayıp duran devrimci Marksistler, şimdi bu suçlamaların ufacık bir yankısı Batı'daki resmî Komünist Partilerin önderlerinden gelince kararsızlığa düşerlerse, bu, bir hayli mantık dışı bir davranış olur. Dolayısıyla, **bu noktada** «Avro-

Komünistler»i «emperyalizme boyun eğmekle» değil, savundukları noktayı sonuna kadar götürmekte gösterdikleri tutarsızlık ve cesaretsizlikle suçluyoruz. Elleinstein'vâri bir biçimde, her şeyi «tarihî koşullarla» açıklamaya çalışan «nesnel» bir Stalinizm eleştirisi; Sovyetler Birliği ve «Halk Demokrasileri»ndeki çalışanların istekleri doğrultusunda, muhalefet partileri ve muhalefet basını da dahil olmak üzere birbirinden farklı çeşitli Sovyet partileri oluşturulması hakkı, gibi açık bir biçimde dile getirilmeyen, belli belirsiz bir «politik çoğulculuk» çağrısı; işçi konseylerinden (yani, işçilerin kendi kendilerini yönetmelerinin politik açıdan belkemiği demek olan özgür ve demokratik seçimli konseylerden) oluşan demokratik bir rejim çağırısına hiçbir zaman açık bir biçimde yanaşmadan, sadece «sosyalist demokrasi»ye yapılan birkaç kaçamak değinme —işte bütün bunlar «Avrupa - Komünizmi» tarafından Doğu'daki politik ilişkilere yönetilen eleştirileri son derece tutarsız ve inanılması güç bir şekle sokmaktadır. Öte yandan, ancak, ayrıcalıklı bir toplumsal tabaka olarak Sovyet bürokrasisinin yapı yönünden Marksist bir biçimde incelenmesi; ancak, Stalinizmin bu bürokrasinin maddî çıkarları üzerine oturtulmuş olarak açıklanması; ancak, bu politik sorunun, kapitalizmle sosyalizm arasında orta bir yerde bulunan bir toplumun sorunuyla, o toplumun kendine özgü üretim ilişkileri, çelişkileri, dinamiğiyle olan etkileşiminin anlaşılması; evet, ancak ve ancak bunlar Sovyet toplumunun yapısal ve üstyapısal gerçeğine ışık tutabilir; ancak bunlar bürokrasinin tekelci gücünü kırıp çalışanların iktidarını oluşturmak ve politik devrimi yapmak yolunda yürütülen mücadelenin bilimsel perspektiflerini çizebilir.

Halbuki «Avrupa - Komünizmi»nde bunların hiçbiri yoktur. Olmadığı için de Sovyet toplumu üzerine oluşturulan «Avro - Komünist» tezleri eleştiriyoruz. Ne var ki, bugün onların kadro ve üyeleriyle bu konuda diyalog kurmak eskiye göre nitel bir şekilde kolaylaşmıştır; ki bu da gerileme değil, tersine, ilerlemedir.

Bunu görmek istemeyen birtakım darkafalı sekterler «Avrupa - Komünizmi»nin ya «uluslararası detant»ı kolaylaştırmayı amaçlayan bir Kremlin oyunu, ya da «Sovyetler Birliği'nin savunulması»ndan tamamen vazgeçildiğini gösteren bir işaret olduğunu öne sürüyorlar. Bir kere, birinci iddia kelimenin tam anlamıyla saçmadır. Kremlin'in kalkıp da Carillo, Marchais ve Berlinguer'e Kremlin'i eleştirmelerini emretmiş olması hiçbir şekilde şiddîye alınabilecek bir şey değildir. İkinci iddia ise çok tehlikeli sonuçlar doğurabilir, çünkü, gerçekte, bugün ne Çekoslovakya'da, ne de Polonya'da, tabiî bu arada SSCB'nin kendisinden söz etmeye hiç gerek yok, emperyalizmle Sovyet toplumu arasında yakın gelecekte kapitalizmin yeniden kurulmasını mümkün kılabilecek hiçbir çelişki yoktur. Bunun yerine, çelişkiler, Sovyet bürokrasisiyle, baskı altına alınmış, susturulup parçalanmış emekçi tabakalar (yani, çoğunluk) arasındadır. Ama bu çelişkilerin de özel mülkiyetin yeniden kurulması gibi bir girişimle uzaktan yakından hiçbir ilişkileri yoktur (ancak en beyinsizler bürokrasinin bu konuda atıp durduğu kaba iftiralara aldanmaktadırlar.) Biz, işçi sınıfıyla bürokrasi arasındaki bir çatışmada, ideolojik düzeyleri ne olursa olsun, yüzde yüz işçilerden yanayız (eğer bu bilinç düşük ve bulanıksa, bu da bürokratik diktatörlüğün bir sonucudur ve ancak bu diktatörlüğün devrilmesiyle aşılabilir.) Bürokrasiyle emekçi kesimler arasındaki çatışmayı Sovyet toplumuyla uluslararası sermaye arasındaki bir çelişkiyle eşitlemeye kalkanlar aslında kendilerini düpedüz Stalinizmin batağına atmaktadırlar.

III. «AVRUPA - KOMÜNİZMİ» VE BATI AVRUPA İŞÇİ SINIFI

«Avro - Komünistler»in gerek programlarıyla, gerekse politik olarak sağa kaymalarının, en azından güçlü «Avro - Komünist» partilere sahip güney Avrupa ülkelerinde, kitle mücadelelerinin hızlandığı, toplumsal bunalımın keskinleştiği zamanlarda gerçekleşmesi, bize, «Avro - Komünistler»in aynı anda hem sağdan gelen reformist küçük burjuva baskısına, hem de soldan gelen anti-bürokratik baskıya boyun eğmek zorunda kalışlarındaki çelişkiyi açıklama imkânını verir. İşte, «Avrupa - Komünizmi»nin bu özel görünümünü kavradığımızda, onun iç çelişkilerinin ve özellikle de dinamiğindeki çelişkinin anlaşılması, onu sadece ve sadece Sovyet bürokrasisiyle olan

ilişkileri açısından incelediğimiz zamankine oranla çok daha kolay ve sağlıklı olur.

Klasik Stalinizm, kendine özgü bir toplumsal mantığı olan (her ne kadar bu mantık gide gide sonunda totaliter bir çılgınlığa vardıysa da..), kapısına içerden mühür vurulmuş bir sistemdi. Kısaca şöyle açıklayabiliriz: Sovyetler Birliği dünyadaki bütün mücadele veren halkların anayurdu, dünya devriminin başkentiydi. Bütün bu halkların çıkarları «SBKP'nin Leninist Merkez Komitesi» ve onun başındaki her şeyi bilen (âlimimutlak) genel sekreter tarafından temsil ediliyordu. Dolayısıyla, Merkez Komiteye ya da genel sekretere yönetilecek en ufak bir eleştiri derhal düşman sınıflarca yönetilen bir siyasal baskının, son analizde de işçi sınıfına ihanetin bir ifadesi haline geliveriyordu. Stalin'ir ardında kayıtsız şartsız yer almayan herhangi bir kimse «nesnel» olarak sosyalizme düşman ve emperyalizmden yana kabul ediliyordu

Ne var ki, Tito'nun itıbarının geri verilmesinden veya Moskova'nın Tito'yla arasının açılmasından bu yana olmasa bile, hiç değilse SBKP'nin Yirminci Kongresi'nden bu yana, bu kapalı sistemin de orasında burasında açılan deliklerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. «Avro - Komünistler»le birlikte de he men hemen kurtarılacak hiçbir şey kalmamış gibidir. Bugün şurası açık veya kapalı olarak kabul edilmektedir ki, herhangi bir kimse bir yandan çeşitli konularda Sovyet önderliğinin politikasını kıyasıya eleştirirken, bir yandan da pekâlâ «uluslararası işçi hareketi kampı»nda kalabilir. Yine, gerek açık gerek kapalı olarak doğrulanmaktadır ki, Sovyet toplumu, bırakın bir «işçi cenneti» olmaktan fersah fersah uzak oluşunu, «Avro - Komünist» **olmayan** partilerin bile kendi ülkelerinde kapitalizmi devirdikten sonra uygulamaya yanaşmayacakları sayısız özellikler taşımaktadır. Bugün, bir dizi katı dogma yerine, artık gitgide artan bir şekilde eleştirel sorular ve açık tartışma istekleriyle karşılaşıyoruz (bu tartışmalarda mükmün olan en etkin rolü biz oynamalıyız, çünkü uluslararası işçi hareketi içinde varolan akımlar arasında, bu sorunlar üzerinde en uzun süre çalışan ve en ciddî Marksist sonuçlara varan biz olmuşuzdur).

Ama, «büyük Stalin» ile, «küçük» Stalin'lerin, bölgesel, ulusal ve yöresel düzeylerde iddia edilen yanılmazlıkları arasında Çin seddi yoktur. SBKP önderleri yanılabilirlerse, İtalyan, Fransız ve İspanyol Komünist Partileri önderleri de yanılabilirler. Sovyet bürokrasisinin eleştirel bir biçimde düşünülmesi (Sovyet Toplumunun tarihinin eleştirel biçimde düşünülmesiyle başlanarak) isteği, ister istemez «Avrupa - Komünistleri»nin yürürlükteki politikalarının da (kendi tarihleri konusunda sahip oldukları düşüncelerden başlanarak) eleştirel bir biçimde düşünülmesi isteğine yol açar.

Başka türlü söylersek, «Avrupa Komünizmi»nin dinamiği, şüphesiz, **işçi demokrasisinin alanını** genişletmektedir, çünkü bu dinamik Batı Avrupa işçi hareketi, Batı Avrupa Komünist partileri ve onların etkisi ve denetimi altında bulunan kitle örgütleri, özellikle sendikalar içinde ve aynı zamanda kamu önünde özgür tartışma ortamı yaratmaktadır.

Toplum ve Devlette sonuna kadar çoğulculuğu (gelecekteki işçi devletinde de) tanımak ve aynı zamanda «monolitik» parti, hele hele «monolitik» işçi sendikası dogmasına bağlanmak bir arada yürütülemez.

Ne var ki, «Avrupa Komünizmi»yle nesnel olarak işçi demokrasisi için açılan yer, «Avrupa Komünizmi»nin sağa dönüşünün nesnel ve özellikle öznel sonuçlarıyla çatışmaktadır. «Hoşgörü» ve «demokrasi» üzerine vaaz verip aynı zamanda bir kemerleri sıkma politikası (İtalya'da) ya da baskı politikasının (İspanya'da) militan işçilere kolaylıkla yutturulabileceği beklenemez. Dolayısıyla, «Avrupa - Komünizmi» hiç değilse yükselen kitle mücadelesi evresinde, Komünist partilerce yönetilen sendikalarda, Komünist partilerin kitleleri arasında (en çok da gençlik ve işçi sınıfından gelen üyeleri) artan bir farklılaşmaya, öncü işçilerin belirgin bir kesimi üzerindeki denetimin sarsılmasına ve Komünist Partiler, sendikalar ve kitle örgütleri içinde eğilimlerin özgürce ortaya konması hakkı için gittikçe artan taleplere yol açar. Aradaki fark Berlinguer'in 1974 - 77 yılları arasında tuttuğu yol Togliatti'nin 1943 - 47 yılları arasında kuzey İtalya'da büyük fabrikalardaki politikasıyla karşılaştırılınca kolaylıkla görülebilir.

İşçi sınıfı ve sendikalar tabanının Berlinguer'in izlediği yola karşı ayaklanmalarının dışında, (600'den fazla fabrika konseyinin INPRECOR'un son sayısında, numara 4, yeni dizi, 14 Nisan 1977, yayımlanan çağırısına bakınız) Komünist Parti'nin merkez komitesi üç ayrı eğilime bölünmüştür: Amendola çevresinde bir «sağ kanat», Berlinguer çevresinde bir «merkez» ve Cossuta ile eski Stalinci Luigi Longo çevresinde oluşan «katı Stalinci çizgi». Buna benzer bir durum İspanyol Komünist Partisi'nde de ortaya çıkmıştır. Burada, Camacho çevresinde oluşan bir «sol kanat», işçi komiyonlarının lağvedilmesinden yana olan «sağ kanada» «karşı» çıkarken, Santiago Carillo çevresinde oluşan «merkez» sağ kanatla görüşmeler yaptıktan sonra sonunda bu sorunun çözümünde Camacho ile saf tuttu.

Biz, ister SSCB'de olsun ister emperyalist ülkelerin «Avro - Komünist» kitle partilerinde olsun, Stalinci bürokrasinin «bir reform» yapma imkânına sahip olduğunu hayal etmiyoruz. Bu partiler, «kitlelerin baskısı altında» devrimci ya da merkezî partilere dönüştürülemezler. Ama «Avrupa - Komünizmi»nin dinamiğinden de etkilenerek bürokratik denetimin gevşemesinin bu partilerin buhranında yeni ve daha yüksek bir aşamayı başlatacağından hiç şüphemiz yok. Ama bu buhranın evrimi nasıl olacak? Militan Komünist işçi ve gençlerin kaçta kaçı bürokratik aygıttan kopmayı başaracak? Bu partilerde gelişen muhalefet, önderlerin manevra yapma imkânını ne dereceye kadar kısıtlayabilecek? Bu sorular, ancak güç ilişkileri bilindiğinde cevaplandırılabilir. Ayrıca, son analizde, kitlelerin etkinliği ve devrimci Marksistlerin gerek sınıf mücadelesinde, gerekse program ve siyaset tartışmasında oynayacakları rol de bu güç ilişkisini belirlemede kesin öneme sahiptir.

«Avro - Komünistler»in şimdiye kadar İtalya, Fransa ve İspanya gibi ülkelerde oynamayı başardıkları büyük koz, kitlelerin gözünde **inanılır ve kapsamlı bir politik strateji** sunar gibi olmalarıydı. Bu stratejinin reformist karakteri pek göze çarpmıyor (ve ciddiye de alınmıyor: Büyük burjuvazinin anti - Komünist kampanyaları olayın bu yanını kitlelerin gözünde perdelemekte oldukça önemli bir rol oynuyor). İşçilere çekici gelmiş olan ve büyük ölçüde hâlâ da çekici olan, kısmen, 1968'den bu yana, yıllarca süregiden ve kitlelerin içgüdü ya da yarı-bilinçle kapitalizmin son dönemlerinin artan buhranıyla özdeşledikleri siyasî pata durumuna karşı ilk kez bir çıkış yolu görmüş olmalarıdır. «Sol cepheler gittikçe daha çok oy kazanacaklar. Bir iki girişimden sonra parlamentoda çoğunluk sağlayabilecekler. Güçlerin sınanması sırası geldiğinde de daha sağlam bir başlangıç noktasında olacaklardır.» Kitlelerin «Avrupa - Komünizmi»nden anladıkları budur. Aynı şekilde Alman işçilerinin Kautsky'nin «aşındırma» stratejisinden ve Ebert Schieidemann'ın «uzun vadeli taktikleri»nden («Avrupa - Komünizmi» stratejisinin tarihteki ilk öncüleri) anladığı da bu idi.

Ama, kapitalist çağın son döneminin zorlukları keskinleştikçe, işçi sınıfının kazanımlarına işverenlerin[1] saldırıları güçlendikçe, toplumsal krlz ve sınıf çelişkileri nesnel olarak keskinleştıkçe, bu strateji, doğrulanma anına daha çabuk yaklaşacaktır. «Tarihî uzlaşma» bir yana, burjuvaziyle yeni reformlar temeli üzerinde işbirliği bile artık imkânsızdır. Bu, kâr oranını yükseltilmesi için, işçi sınıfının sırtına binen yeni özveriler gerektirmektedir. Geniş yığınlar «sol alternatifi» ne kadar olumlu ve inanılır bulurlarsa bulsunlar bunu gerçekleştirmek için kendi yaşama standartlarında ve demokratık özgürlüklerinde herhangi bir özveriyi kabul etmek için gittıkçe daha az hazırlıklıdırlar. Bu noktada kaçınılmaz olarak KP aygıtıyla çatışacaklardır. Ve bu çatışma tamamen kendi ideolojik-politik dınamığinin sonucu olarak ortaya çıktığı için, «Avrupa - Komünizmi»nin ciddî bir krizine yol açacaktır.

Bu krizin bir olumsuz sonucu —yani, mücadelenin KP bürokrasisi tarafından başka yöne çevrilmesi ve başka bir politik alternatif olmamasının bir sonucu olarak işçilerin işverene ve burjuva devletine karşı sınıf mücadelesinde yenilgiye uğraması— kuvvetler ilişkisinde büyük sermayenin lehine bir yer değiştirme anlamına gelir ki bu çok ağır sonuçlar doğurabilir. Bu krizden işçi sınıfının bir zaferle çıkması (bu da yeni, devrimci bir önderliğin niteliksel güçlenmesi olmaksızın düşünülemez) geniş işçi tabakalarının anti-kapitalist pratiğe katılmalarını, öz-örgütlenmele-

rini ve «Avro - Komünistler»in **iradelerine** karşı bir politik grev yapmalarını gerektirir. Bu, Avrupa'da sosyalist devrimin yolunu açabilir. Öyle de olsa, böyle de, «Avrupa - Komünizmi» stratejisi iflas etmiştir.

«Avrupa - Komünizmi» tarafından, Stalinizme karşı eleştirel tutumları teşvik edilmiş bulunan birçok içtenlikli Komünist işçi, genç ve aydın gelecekte, sınıf çıkarları için, sosyalist devrim için mücadelenin ön saflarında dövüşeceklerdir. Yığınların dayanılmaz ihtiyaçlarına tekabül eden, acil ve geçici talepleri için kesin ve ilkeli bir eylem birliği politikası, Stalinizmin özünün sabırlı ve pedagojik bir yaklaşımla açıklanması ile birleşerek bizim sosyalist konseyler politikamız ve bizim alternatif stratejimiz, saflarımıza katılacak olanlara yolu açan en önemli silahlardır. «Avrupa - Komünizmi» tarifesi olmayan bir transit durağıdır. Gerçek komünistler için, Leninizm'den başka, Dördüncü Enternasyonal'den başka yol yoktur. ■

[1] Şubat ve Mart'ta Polonya'da başgösteren huzursuzluklardan sonra İtalyan KP önderlerinden biri olan Bufalini, KP Merkez Komitesi toplantılarından birinde podyumdan şöyle konuşmuştur (14 Mart): «1950 ve 1960'ların tersine, bugün polis... demokratik sistemin düşmanlarına karşı demokratik düzeni korumak için çağırılmaktadır.» Weimar Cumhuriyeti'nin yükseliş döneminde konuşan bir Hilferding'i ya da Severing'i dinlediğinizi sanırsınız.

Weber'in Yazısı : Demokratik Bir Sosyalizm İçin Örgütlenme Biçimleri

Weber'in buraya aldığımız yazısı, Fransa'da yayımlanan **Dialectiques** dergisinde çıktı. **Dialectiques** dergisi, Avrupa - komünizmi konusuna ve FKP çevresinde dönen tartışmalara ciddi bir şekilde eğiliyor. Bu vesileyle, derginin bundan sonra yayımlanacak 23. sayısının içeriğini de duyurmak isteriz.

Louis Althusser: Konuşma/ Raymond Jean: Söz ve çizgi/ Etienne Balibar: Komünistlerin sorumluluğu/ Merkez komite çalışmaları üstüne komünistlerin bir toplantısı/ Rolland Pierre: Neye güvenmek gerek/ Marc Martin: Pratik ne olursa olsun yeterli çizgiye sahip olalım/ Jean-Marie Demaldent: Örgütler arası bir tartışma için/ Daniel Bensaid: FKP yol kavşağında/ İKP: Demokratik bir kongre/ Leninizm tartışılmakta/ Jean Rony: 9. Kongre'de görülen ve duyulanlar/ Manuel Azcarate: Lenin mi, diyorsunuz?/ Lenin: Öğrenmek ve anlamak... (ek)/ Joaquim Sempere: «Avrupa-komünizmi» ve Leninizm/ Kafamız imgeler içinde/ Sinema, Televizyon, Tiyatro/ Christian Metz, Pierre Sorlin, Marie-Claire Ropans, Danielle Kaisergruber, Sylvie Trosa, Michel Marie; Ekranın ardında/ Pascal Bonitzer: Sinemadan sözetmek/ Marcel Bluwal: «Lulu» televizyonda: Bir mitin sonu mu?/ Olivier Chantraine: 1978'de küçük burjuvaziyi temsil etmek/ Okumalar/ Yannick Blanc: Devlet konusunda Marksizm.

Bu yazıda Weber, Avrupa - komünizmi denilen stratejiyi soldan eleştirirken, kendini birtakım basmakalıp «sol eleştiri»lerden de ayırıyor. Şöyle ki, Avrupa - komünizmi akımı içinde neredeyse mistikleştirilen demokrasi kavramının kullanımını eleştirirken, sosyalizmin demokrasi diye bir sorunu olduğunu unutmuyor.

Sosyalizmde demokrasi zorunludur, demokratik olmayan bir sosyalizmin başarısından söz edilemez. Üretici güç geliştirmek, planlı ekonomi kurmak v.b. başka rejimler içinde de gerçekleştirilebilir. Kitlelerin politikaya katılması, politikayı belirlemesi, düşünülebilecek en yüksek bilinç düzeyine erişmiş olması gibi durumlar ise, sosyalizmin en şaşmaz ölçütüdür. Bütün bunlar kesinlikle doğru olmakla birlikte, demokrasinin gerçekleşmesi konusunda utopik olmaktan da kaçınmak gerekir. Çünkü hiçbir toplum sosyalizmi bir «vakum», bir boşluk içinde kurmaz; kuruluş süreci bir sınıf mücadelesi içinde gerçekleşir. Bu mücadelede, kurucuların denetiminin kesinlikle dışında olan etmenler vardır ve onların davranışları ortaya çıkacak yapının niteliğini elbette belirleyecektir. Bu noktada sosyalistler için özellikle güçlük çıkaran bir sorun, mücadele edilen kesimlere karşı uygulanacak olan tedbirlerle sosyalizmden yararlanacak kitlelerin üzerinde, kuruluş için gerekli olan disiplinin birbirlerine karışması ve dolayısıyla birtakım kısıtlamalara yol açması ihtimalidir. Ancak, sosyalizmin demokrasi anlayışından söz ettiğimizde, bugünkü Avrupa - komünizminin yaptığı gibi egemen sınıflara demokrasi garantisi vermeyi değil, elbette ki emekçi kitleler için demokrasiyi garantilemeyi düşünüyoruz.

Sosyalist demokrasinin kurulması bizce hem bir yapı, hem de bir konjonktür sorunudur. Bir başka söyleyişle, demokrasi yapıya nasıl yerleştirilmeli ki, konjonktürün getireceği somut mücadele içinde, demokrasiyi askıya alma eğilimi gösteren güçlüklere karşı kendini koruyabilsin? Çünkü geleceğin kuruluşunu belirleyecek olan, bir bakıma, yapıdır. Amaçları demokratik olsa da, işleyişi anti - demokratik olan bir yapıda, son analizde işleyiş biçimleri ağır basar. Öznel ve makro düzeyde varolan demokrasi amacının yetersizliği, şimdiye kadar birçok deneyde görüldü. Demokrasinin, bir işleyiş ilkesi olarak, yapıda, mikro düzeyde nesnelleşmesi zorunludur. Bu perspektiften bakıldığında, ilkin devrimci örgütün kendisinin demokratik bir işleyişe kavuşturulması gerekir. Ama bunun yanı sıra, monolitikleşmeyi önleyecek bir toplum yapısının da önce teoride inşa edilmesi ve sonra da pratikte, süreç içinde, beslenerek yaşatılması önemlidir: Parti ile sovyetin, parti ile halk komününün v.b. biri öbürüne bağımlı kılınmaksızın birbirlerini karşılıklı denetleyebileceği bir sistemin kurulması gibi.

Dolayısıyla sorun, bir dizi örgütlenmeler sistematiği içinde somutlaşacaktır. Soyut olarak İnsan Haklarından, muhalefet hakkından v.b. söz etmek, bu konularda garantiler vermek, son derece kısmi anlam taşır. Sözle verilen garantilerin gerçek sınanma yeri, örgütlerin yapısı ve pratiğidir. Teorik düzeyde ilkeler ve amaçlar belirlenir, bunlara tekabül etmesi düşünülen şemalar çizilir. Ancak, bu da kendi başına yeterli değildir elbette. Gerçek sonuçlar, ancak pratikte belireceğine göre, önceki teorik şemaları dogmatikleştirmemek ve uygulama içinde yeterli «feed - back» mekanizmalarını kurabilmek gerekir. Bu sağlanamazsa, beyin her şeyi iyi düşünmüş, ama organlar kendilerinden bekleneni verememiş gibi görünür. Adım atan ayak, bir çukur ya da tümsekle, yani beklenmeyen bir durumla karşılaştığında, nasıl bu haberi beyine aktarıyor ve beden yeni duruma karşı tedbirlerini alıyorsa, kurulan örgütler içinde de, kesin haber dolaşımı ve bunun gerektirdiği tedbirleri alacak yapı sağlanmalıdır (İnsan organizmasından alınan **analojilerin** sık sık yol açtığı yanlış anlamaya meydan vermemek için hemen ekleyelim: Sosyalist toplumda **tek bir beyine** göre ayarlanmış bir hiyerarşi olmayacaktır).

İşte bu gibi sorunların tartışılması, Weber'in yazısının da ana teması. Ele aldığı başka ilginç konular içinde biz özellikle bunu vurgulamak ve tanıtıcı giriş yazımızda bu perspektifi vurgulamak istedik. Demokratik bir sosyalist toplumun kurulması için, somut örgütlenme sorunlarını tartışmamız gerekiyor. Weber'in yazısı da bu konuda bir ilk adım niteliğinde. Sorunu teorik düzeyde bile tamamlamış olduğu söylenemez. Tartışmayı açıyor olsa olsa. Bu arada, yukarıdaki utopya uyarımızı destekleyen bir durum daha çıkıyor ortaya. Sosyalist toplumda demokratik bir işleyişi gerçekleştirecek örgütler, bir model olarak elimizde yoktur. Büyük ölçüde mücadele içinde oluşacaklardır. Bu, bir seçmeyi gerektirir. Bir başka söyleyişle, belli bir örgütleme modelinin seçimi, birtakım yararlar sağlarken, birtakım yararları da eler. Her model benzer bir yapı getireceğine göre, **bütün yararları bir arada** sağlamak pek mümkün değildir. Buradan, Weber'in yazısının önemli noktalarından biri olan, meslek temeli üzerine örgütlenmeler ile farklı meslek gruplarını birleştiren bölgesel ör-

gütlenmeler arasında tercih yapmak gerekirse hangisini seçmenin daha doğru olacağı sorunu üstünde kısaca durulabilir. Weber, birinci alternatifi «konseyler demokrasisi» olarak adlandırıyor. Sovyetlerde kısa bir süre için denen model bu. Avro-komünistler bu modelin bir «korporatizm» tehlikesi getireceğini söylüyorlar. Buna karşılık Weber de, konseyleri savunarak, bölgesel örgütlenmelerin de **mahallîlik sınırlamasını** aşamayacağını söylüyor. Her iki eleştiri de son derece ciddî. Özyönetim gibi bir uygulama, meslekî temele dayalı korporatizm tehlikesini bir ölçüde durdurur, ama özyönetim birimlerini, kendilerini toplumdan soyutlayarak kendi çıkarlarına öncelik vermeleri sakıncasını doğurabilir. Bütün bu yapılar tek tek ele alındığında, yukarıda belirttiğimiz gibi, yararlar yanında zararlar da doğururlar. Bu yararları azamîye çıkarırken, zararları dengeleyecek bir merkezî işleyiş nasıl kurulabilir? Öte yandan, sosyalizm uygulamalarının merkezileşme eğilimi yüzünden yarattığı sakıncaları şimdiye kadarki deneylerden gördük; bunların abartılmış bir eleştirisiyle, ademimerkeziyetçiliğe ağırlık tanıyan bir sistemin getireceği zararları ise o kadar iyi bilmiyoruz. Bu tür deneylerde de, yeni birtakım sakıncalarla karşılaşmamız doğaldır. Çünkü hayat hiçbir zaman kolay değil, toplumsal süreçler her zaman çelişkilerle doludur ve tarihte insanların karşılaşacağı en çetin görev de herhalde sosyalist toplumu kurmak olmalıdır. Weber'in yazısının odak noktasını oluşturan demokratik örgütlenme sorunun tartışılması bu nedenle hepimiz için hayatî önem taşıyor. ■

Birikim 40 - 41/108

Avrupa - Komünizmi, Sosyalizm ve Demokrasi

Çeviren YUSUF ALP

Demokrasi ile sosyalizm arasındaki ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi, bilindiği gibi, Avrupa-komünizminin teorik güncelleştirilmesinin yüreğindedir. Sosyalizme giden «demokratik yollar» adı verilen strateji ve «ileri demokratik Devlet» anlayışı, bu yeniden değerlendirmeye dayanır.

Bu yeniden değerlendirme, açıkça, Devlet üzerine Leninist tezlerin bir revizyonu olarak ortaya konmuştur: «Demokrasi» ve sosyalizm arasında kopukluk değil, «ayrılmazlık, eştözlülük ilişkisi» vardır. Sözümona «burjuva demokrasisi» ve saygıdeğer «biçimsel özgürlükleri» egemen sınıf tarafından cömertçe verilmemişler, silahlı halk tarafından zorlu bir mücadeleyle kazanılmışlardır. Sınıf mücadelesinin meyvaları oldukları için, ne bütünüyle «burjuva», ne de bütünüyle «proleter»dirler, ama güç ilişkilerine göre, değişen oranlarda her ikisidirler de —burjuvazinin egemen aleti, ama aynı zamanda da bu egemenliğe karşı proletaryanın savaş makinası Demokrasinin (burjuvazi tarafından) güdükleştirilmiş, ama (halk kitlelerinin eylemiyle) geliştirilebilecek bir biçimini somutlaştırırlar: Sınıflar arasındaki güç ilişkisinin olumlu evrimi demokratik hakların ve özgürlüklerin gelişmesini, kurumların demokratikleşmesini ve bunun sonucunda da, gittikçe daha az «biçimsel», gittikçe daha «gerçek» bir demokrasinin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Bu «yeniden değerlendirme» Avrupa-komünizmi stratejisinin düşünsel gücünün kaynağıdır.

1) **Avrupa - Komünizminin 1. Düşünsel Gücü:** Marksizmin klasiklerinde söylenenin tersine, sosyalizme geçiş burjuva demokratik Devlet'in kurumlarıyla zorunlu olarak çatışmaz, bu kurumların çerçevesi içinde de pekâlâ gerçekleşebilir —yeterli Devlet aygıtlarının bağrında demokratik dönüşüm eylemiyle, sivil toplumda kitlelerin kendi kendilerini örgütleme hareketi arasında bir diyalektik kurulsun.

Sağ versiyonları (Berlinguer, Marchais, Carillo[1]).

Ama sol versiyonları da (Bruno Trentin, Fernando Claudin, Nicos Poulantzas, Christine Buci - Glucksmann v.b.) olan tez: Her türlü aşamacı, yasalcı, parlamentarist düşü reddederek, Avro-komünist sol kurumların bağrında demokratik dönüşüm eylemi —kitlelerin hareketi diyalektiğinin Devlet aygıtlarının bağrında, bu aygıtların komutasını halk hareketine veren, bir dizi kopmayla sonuçlanacağını düşünür.

Devlet kurumlarının sayısal ve işlevsel gelişimi küçük burjuvaziden ya da ezilen sınıflardan kaynaklanan ücretli tabakaları zorla bu kurumların bağrına sokar, ama aynı zamanda da, Devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkileri alt-üst eder. Sınıf mücadelesi boyunca, bu Devlet personelleri kitlesel olarak sola doğru yönelebilirler ve Devlet aygıtını halk hareketinin yanına sürükleyebilir ve bu aygıtın, yeniden biçimlendirilmesine belirleyici olarak, içten, katkıda bulunabilirler...[2]

2) **Avrupa - Komünizminin 2. Düşünsel Gücü:** Gene Marksizmin klasik tezlerinin tersine, sosyalist Demokrasi, burjuva parlamenter demokrasiden nitel olarak ayrı, kökten yeni bir kurumlar sistemi içermez. Bu demokrasinin yenileştirilmiş olan kurumlarının çerçevesinde eksiksiz biçimde serpilebilir.

Marx'ın ve Lenin'in işçi Devleti'nin taslağı olarak övdükleri «Paris Komünü modeli»ne uygun Devlet, «Konseyler Cumhuriyeti», her nüanstaki Avro-komünist için, tehlikeli bir

ütopya oluşturur. Hepsi, Norberto Bobbio'nun değerlendirmesini paylaşırlar: Tabanın iktidarının yapıları, doğrudan demokrasi biçimleri, parlamenter demokrasi için yararlı düzelticiler olabilirler ve olmalıdırlar, ama onun yerine geçemezler.[3] İktidarın bütün toplumsal kitleye yayılması, bölgesel, yerel, kategoriye ufalanması, bir merkezîleşme ve sentez alanı, «genel iradenin oluşmasının bir anı»nı (Ingrao) içerir.

Bu alan, Lenin'in istediği gibi, bölge konseyleri delegeleri Meclisi —Konseylerin Merkez Konseyi— olamaz. Genel bir biçimde, Konseyler yeni Devlet iktidarının taban organları olamazlar. Emekçileri yurttaşlar olarak değil, üreticiler olarak toplarlar. Bu nedenle korporatizmin ve «gizlilik düşüncesi»nin konseyler içinde ağır basmaları tehlikesi doğar. Tarihî deney, konseylerin kendi öz hareketleriyle, Devlet iktidarının merkezîleşmesi işlevini yüklenemeyeceklerini gösterir. Gerçekte, egemen parti (ya da partilerin) merkezî aygıtı, onların adına, bu işlevi yüklenir. Eğer bu gizli merkezîleşmeden ve sonuçlarından (Devlet ile Parti'nin totaliter kaynaşması) kaçınmak isteniyorsa, sentez ve merkezîleşme rolünü, buyurucu vekaletler olmaksızın, bölgesel temele göre v.b. gizli, genel oyla seçilmiş parlamentoya vermek gerekir. Milliet Meclisi, burjuva demokrasisi altında elinden çıkan, iktidar merkezi halini yeniden alır. Doğrudan demokrasi yapıları öneri, baskı, denetim rolü oynarlar.

3) **Avrupa - Komünizminin 3. Düşünsel Gücü:** Sosyalizme geçiş siyasal ve ekonomik iktidarın uzun (yüzyıllara yayılan) bir toplumsallaşma sürecini oluşturur. İktidarın ele geçirilmesi, Devlet'in gelişmesinin Batı'da düşünülemez kıldığı, en şiddetli noktaya ulaşan bir krizden yararlanarak, sarsıntılı ve şiddetli bir biçimde gerçekleşemez. Egemen sınıfın hegemonyasının parçalanıp dağıtılması, ittifaklarının koparılması, Devlet aygıtlarının kuşatılması yolundaki uzun bir çalışmadan geçerek gerçekleşir; hegemonik sınıf olarak işçi sınıfının bugünkü duruma karşı çıkarak kendini ileri sürmesi yolundaki bir çalışmadan geçerek gerçekleşir. Burada da sol ve sağ versiyonlar bir arada vardır: Avro-komünisti KP'lerin sözcülerinin birçoğu için, «ekonomik ve siyasal yapılardaki büyük reformların birbirlerini izlemesi kendi başına Devrimi oluşturur» (Jean Elleinstein[4]). Avro-komünist sol için, sosyalizme geçiş hissedilmeden, «nitel sıçramalar», «kopmalar» olmaksızın gerçekleşemez. Ama, herbiri kendi zamansallığına uygun olarak, kendi alanında (ideolojik, ekonomik siyasal...) başgösteren, çoğul olarak «kopmalar» sözkonusudur. Christine Buci - Glucksmann «uzun süreli ikili iktidardan, kesintisiz kopma»dan söz eder: Toplam kazancı, egemen üretim tarzının doğası, sınıf iktidarı olmayan bir devrimci krize benzer hiçbir şey yok.

LENİNİST AŞIRILIKLAR VE EKSİKLİKLER

Demokrasi ve sosyalizm üzerine Leninist tezlerin aşırılıkları ve eksiklikleri olduğunu, bugün kim reddeder ki? Bu tezleri açıkladıklarında, Bolşevik yöneticileri, bütün Avrupa'da, demokrasinin savunulması adına, burjuva düzeninin yeniden kurulmasına katılan sosyal-demokrasiye karşı koymaya çabalamaktadırlar.

Bu bağlam içinde, Leninist «burjuva demokratizmi» suçlaması, simetrik olarak da «proleter demokrasi»nin savunulması, ne yazık ki tanıdık (ve kısmen de kaçınılmaz) bir yolla, «sopayı öteki yana büker». «Biçimsel» sıfatını, Lenin birçok kez, kapitalist düzendeki hakları ve özgürlükleri, kısmî, hileli, düzenlenmiş haklar olarak değil, ama yalnızca «boş cümleler», «aldatmacalar», «kandırmalar» olarak sunarak, hayali, gerçekdışı, «saf biçim» anlamında kullanır. Bu aşırılıklar, daha şimdiden hoşgörüsüz olan, Rus işçi hareketinde, Jozef Çugaşvili Stalin ile küçük yoldaşlarının önlenebilir yükselişini kolaylaştıran otoriter ve sinik bir düşünce havası yaratırlar.

Bunun tersine, alternatif çözüm —Konseyler Demokrasisi— idealize edilmiştir: Konsey sisteminin işleyiş koşulları, çelişkileri, güçlükleri incelenmemiştir. Burjuva demokrasisinin halk egemenliğini bozmasına imkân veren bin bir kurnazlığı kovma sözkonusu olduğunda son derece kavrayışlı olan Bolşevik yöneticiler, Sovyet demokrasisinin aynı sonucu yaratabilen hükümleri üzerine kendi kendilerine hiçbir şey sormazlar. Konseyler demokrasisi «Paris Komünü modeli»ne uygun Devlet, Konseyci demokrasinin işleyiş

koşullarının toplanmasını ve bu demokrasinin yollarının hazırlanmasını sağlayan bir geçiş rejimi gerekli olmaksızın, doğrudan doğruya işlemsel olarak tanıtılmıştır.

Daha kötüsü, olağanüstü güçlüklerin baskısıyla son derece otoriter tedbirler almak zorunda kalan Bolşevik yöneticiler, uluslararası işçi hareketinin büyük zararına olarak, kendi çözümlerinden bazılarını (kitle örgütlenmelerinin Parti'ye bağımlılığı, Komünist Partinin iktidarı olarak düşünülen proletarya diktatörlüğü v.b.) evrensel ilkeler haline getirmek eğilimindedirler (Rosa Luxemburg'un kararlı biçimde belirttiği şey). Buna, Lenin ve Troçki mazeret olarak, eyleminin benzersiz karakterini ve bu eylemin, içinde gerçekleştiği aşırı güçlükleri gösterebilirler şüphesiz. Elbette ki bu onlara adım uydurmak için bir neden değildir; özellikle, suçu onlara yüklenemezse bile, demokrasinin belirli bir Bolşevik işlenme tarzı tarafından bir ölçüde kolaylaştırılmış olan Stalin deneyinden sonra.

Ama aşırılıkları eleştirmek, Leninist sorunsalın eksikliklerini —onları aşmak için çabalamak amacıyla— kabul etmek gerekiyorsa ona karşı çıkan 20 yıllarının sosyal-demokratlarına adım uydurmak gerekli mi?

Gerçekten de, Bolşevizme karşı polemik sürdüren 2. Enternasyonal teorisyenlerinin söylemiyle Avro-komünistlerin söylemi arasındaki benzerlik karşısında şaşırmaktan başka bir şey yapılamaz.

> «...Sermayeyi devirmek için işçi sınıfının kullanacağı basit bir araç olmaktan çok, demokrasi aynı zamanda hem bir araç hem de bir amaçtır. Sosyalizmi ve gerçekleşme biçimini bile kurmak için bir gereçtir.»

Bunları, tümüyle anılmaya değer bir bölümde **(Demokrasi ve Sosyalizm)**, daha 1899'dan başlayarak yazan kişi Edouard Bernstein.

Demokrasi ile sosyalizm «eş-tözlülüğü», burjuva demokratik Devlet Kurumları çerçevesinde sosyalizme geçiş tezi 1914'den önce sosyal-demokrat sağ, 20 yıllarının başlarında ise sosyal-demokrasinin bütünü tarafından bütün tonlarda tekrarlanmıştır.

«Karma demokrasi» fikrine, merkezî iktidar Parlamento'nun tekelinde kalarak, konseylerin parlamenter demokrasiye eklemlenmesi fikrine gelince, bu fikrin başlıca şampiyonu, onu yalnızca ayrıntılı biçimde sergilemekle kalmayan, ama korporatizm suçlaması da dahil olmak üzere, Avro-komünistlerin bugün buldukları itirazların eksiksiz hepsini Sovyet sistemine karşı çıkaran Karl Kautsky'dir.[5]

Dahası, sol sosyal-demokratlar, örneğin kimi Avusturyalı Marksist teorisyenler, Avro-komünist soldan bile çok daha radikal görünmektedirler. Onlar da parlamenter demokrasiyle Konseyler demokrasisi arasında bir düzenleme önerirken, buna karşın şunu da açıkça belirtirler:

> «Bu iki temsil etme biçiminin bir arada varolmasından (Millet Meclisi ve Konseyler piramidi) ana ağırlığın işçi konseylerinin Merkez Konseyi'ne dayanması sonucu çıkar gene de, çünkü bu Konsey, homojen bir sınıf oluşturan emekçi nüfusun temsil edilmesi olarak, toplumsal dönüşüme ilişkin gerçek genel-iradeyi somutlaştırır... Bütün ekonomi sorunları yetkisi içinde kalmalıdır önleyse... Millet Meclisi'nde inisiyatif hakkını ve Meclis'in kararlarına karşı veto hakkını tartışmaksızın elinde tutmalıdır aynı zamanda. Hükümet seçimi de, kolaylaştıracak bir oranda, Millet Meclisi'yle ortak olarak onun elinde olmalıdır.»[6]

Kurucu Meclis olayında (ve genel olarak sosyalizm ile demokrasi arasındaki ilişki anlayışları konusunda)[7] Bolşevik yöneticilere yönelttiği sert eleştiri nedeniyle, Avro-komünist solun gönüllü olarak kendine kaynak aldığı Rosa Luxemburg'a gelince, 1918'de Almanya'da bir kurucu Millet Meclisi'nin toplanmasına karşı ve Konseylere dayanan sosyalist bir demokrasinin kurulması için bütün gücüyle mücadele ettiğini hatırlamak gerekir.[8] Gramsci üzerine hiçbir şey söylememekte... Massimo Salvadori'nin hakkı var: Gramsci'den çok, Kautsky'den ve varlığını koruyan 2. Enternasyonal teorisyenlerinden kaynaklandığını haklı olarak söyleyebilir Avrupa-komünizmi. Bunu İKP teorisyenlerinin gittikçe artan bir bölümü zaten kabul ediyor: «Burjuva Devletin sınıfsal doğasının içten dönüşümü fikri,» diye yazar Luciano Gruppi, «2. Enter-

nasyonal'in 'merkez' ve 'sağ'ının değişmez bir fikri olmuştu.»[9] Ve bu «insanı lekeleyen» soy zincirini komplekse kapılmadan benimsemeleri için Avro-komünistlere yalvarıyor. 1920'den beri, köprünün altından çok su aktı...

YARARLI BİR AYRIM

Sosyalizme demokratik geçişin bu öncülerine karşı Lenin, günümüzdeki Avro-komünist teorizasyonlara tümüyle uyan birkaç sağduyulu düşünceyi hatırlatır.

Her kim ki yüklemleriyle tanımlanmış tarih-dışı bir Öz sözkonusuymuş gibi,[10] genel olarak «Demokrasi»den sözeder, Marksist olarak değil, liberal olarak konuşur: Sınıflı toplumlarda «'saf demokrasi yoktur', yalnızca sınıf demokrasisi vardır».[11] Tarihte birbirini izlemiş olan değişik demokrasi biçimleri (Antik demokrasi, Ortaçağın belediye demokrasisi, burjuva temsilî demokrasi...) «genel olarak demokrasi»nin yetkin olmayan (ama hep ilerleyen) cisimlenmelerini değil, sınıf egemenliğinin farklılaşmış biçimlerini oluştururlar, demokratik kurumlar her seferinde, egemen sınıfların demokrasisini ve ezilen sınıfların uyrukluğunu sağlamak için düşünülüp biçimlendirilmişlerdir.

Bu yaklaşım, tersine her nüanstan Avrupa-komünizminin gizlediği kurtarıcı bir ayrımı zorla kabul ettirir: Bir yandan halkın demokratik hakları, özgürlükleri ile öte yandan burjuva demokratik Devlet'in kurumları arasındaki ayrım.

Burjuva demokrasinin kurumları —en demokratikleri de dahil— işlevi çok küçük bir azınlığın dev çoğunluk üzerindeki egemenliğini sağlamak olan bir sistemin ögelerini oluştururlar. Claudin'in dediği gibi, işçi mücadelelerinin sonunda değil, ama kapitalist üretim tarzının gelişmesi ile despotik iktidar uygulamasının her biçimi arasındaki çelişki nedeniyle oluşurlar. Daha sonra, emekçiler tarafından kazanılmış (ele geçirilmiş) demokratik özgürlükleri ve hakları da kendine katarak, genişlerler. Ama gerçek demokratikleşmeleri, temel işlevleri çerçevesinde gerçekleşir her zaman: Kitleleri «işler»den uzakta tutarak, genel oy haklarıyla burjuva iktidarını yasallaştırmak.

Burjuva temsilî demokrasi bu sonuca nasıl ulaşır?

a) Devlet'te yoğunlaşmış olan, siyasal iktidar ile sivil toplum arasındaki ayrımı ağırlaştırarak ve sürdürerek; toplumsal topluluğu en küçük parçalarına bölerek, pasifleştirerek, kanını emerek, iktidar gerçekliğini sıkı sıkıya denetlediği ayrı ayrı aygıtlarda yoğunlaştırmak için, içerdiği kendi kendini yönetme yeteneklerini gittikçe artan biçimde elinden alarak.

b) Yasalar karşısında sınıfların ve bireylerin, büyük üretim araçlarını ellerinde tutanlara kamuoyunu biçimlendirme yollarını sağlayan, yapısal eşitsizliği gizleyerek.

Halk hareketi, mücadele yoluyla, demokratik haklarını ve özgürlüklerini güçlendirebilir, burjuva temsilî kurumların demokratik karakterini artırabilir. Ama bunu, kazanımları bu kurumların temel işlevini belirleyici biçimde etkilemediği ölçüde sürekli olarak yapabilir ancak. Eğer «demokratikleşme» belirli sınırları aşarsa, sistem krize girer: Bu durumda egemen sınıf, egemenlik tarzının bütününde yeniden-örgütlenmesine çalışır. Ve bilindiği gibi, bu durumda demokratik ilkelerin korunması onu pek az ilgilendirir.

Kısacası, demokratik özgürlüklerin gelişmesinde burjuva temsilî demokrasi (önceki rejimlere oranla) önemli bir ilerleme oluşturuyorsa da aynı zamanda özgürlüklerin gelişimi için kurumsal bir sınırı da temsil eder. Sosyalist üretim ilişkilerinin gelişimi için gereken demokratik hakların ve özgürlüklerin yerleştirilmesi, burjuva temsilî demokrasinin çerçevesi içinde gerçekleşebilmek bir yana, burjuva demokratik Devlet'in kurumsal sistemine **çarpar**, toplumun ve iktidarın yeni tip bir örgütlenmesini zorunlu kılar:

> «İnsanlık tarihinin en derin devriminin, dünyada ilk kez, iktidarın sömürenlerin azınlığından sömürülenlerin çoğunluğuna geçişinin, diye yazar Lenin, eski demokrasinin, burjuva biçimlerinin, (demokrasinin) uygulanmasının yeni kurumların yaratılması olmaksızın gerçekleşebileceğini düşünmek bütünüyle saçma olacaktır.»[12]

Demokrasi ile sosyalizm arasındaki ilişkiler işte bu sorunsaldan kalkarak yeniden incelenmelidir. Yoksa ona sırtını dönerek değil.

STRATEJİ OLARAK DEMOKRATİKLEŞME Mİ?

Demokratik hakların ve özgürlüklerin savunulması ve geliştirilmesi için mücadele, Batı'da sosyalizm için mücadelenin belirleyici stratejik bir eksenini oluşturur şüphesiz. Avro-komünist teorisyenlerle olan anlaşmazlık bununla ilgili değildir.

Bu parlamenter demokrasi krizi, «güçlü Devlet»e doğru genel ilerleyiş çağında, demokratik hakların savunulması ve yayılması için mücadele Devlet otoriterliğinin yükselişini engellemeyi, işçi sınıfının siyasal kazanımlarının korunmasını, halk egemenliği ideolojisiyle modern burjuva Devlet gerçekliği arasındaki çelişkinin ortaya konulmasını mümkün kılar.

Gerçek sorun, kurumları içinde ya da dışında, Devlet'in demokratikleştirilmesi için bir mücadele sürdürmek gerekip, gerekmediğini bilmek değil, ama bu mücadelenin menzilinin, tarzlarının, sınırlarının neler olabileceğinin bilinmesidir.

Uzun vadede, bu mücadele —hissedilmeksizin ya da ardarda gelen «kompa»lar pahasına— Devlet aygıtlarının sınıfsal doğasını tedricen dönüştürebilir mi; ya da Devlet aygıtlarını, önemli ölçüde, halk tarafına devirebilir mi?

Ya da olsa olsa, Devlet personellerinin önemli bir fraksiyonunu sola doğru politize ederek ve her türden halk örgütlenmelerinin gücünü pekiştirerek, emekçilerin egemen sınıfla olan kaçınılmaz çarpışmalarına en iyi koşullarda başlamalarına imkân verecek biçimde sınıflar arasındaki güç ilişkisinin elverişli evrimine katkıda bulunabilir mi?

Stratejik sonuçları ağır sorular: Birincisine ya da ikincisine olumlu cevap verildiğine göre, ya kitle mücadelelerini Devlet aygıtlarının içten dönüşümü ya da bu aygıtları denetleyen personellerin ele geçirilmesi (ordu sözkonusu olduğunda, subaylar v.b.) hedefine bağımlı kılmak seçilir; ya da, tersine, Devlet aygıtlarının mümkün olduğunca geniş bir fraksiyonunu sola doğru politize etmek için kitlelerin hareketinin kararlılığı, olgunluğu, genişliği üzerine dayanılır.

Başka bir deyişle, demokratik hakların savunulması ve yayılması için mücadele devrim için vazgeçilmez bir hazırlığı mı oluşturur, yoksa, şu ya da bu biçimde, devrime yararlı ve onun yerine konabilecek bir şey mi oluşturur?

Devrimci aşırı-sol birinci varsayımı, Avrupa-komünizmi ise ikinci varsayımı kabul eder.

Nicos Poulantzas'ın son kitabında[13], tuhaftır ki, aşırı-solun seçimini destekleyen bütün kanıtlar bulunuyor (oysa kendisi, sonuçta, Avro-komünist solun tezlerini benimser):

a) Ezilen sınıfların Devlet'te bulunmalarını ikinci dereceden, marjinal karakteri; bağımlı sınıflar Devlet'te yalnızca hiçbir aygıtı denetlememekle kalmazlar, ama sözkonusu aygıt iktidarın (ordu, polis, yüksek dereceli yönetim, adalet, kitle iletişim araçları...) uygulanması açısından stratejik bir önem kazandığı ölçüde de ağırlıklarını daha az duyururlar. «Her şeyden önce, ezilen sınıflar Devlet içinde, egemen sınıfların iktidarına muhalefet biçimi altında varolurlar» diye yazar Poulantzas;[14]

b) Modern burjuva Devlet'in «halk kitlelerinin iktidara geçmeleri durumunda, burjuvaziye gerçek ve biçimsel iktidarın alanlarını değiştirme imkânı veren»[15] esneklik ve karmaşıklığı; bu Devlet sisteminin bütününde olduğu gibi her aygıtın bağrında da vardır: Doruğu elinde tutmak aygıtı elinde tutmaya yetmez. Doruk kaybedilirse, gerçek iktidarın merkezi yer değiştirir...

c) Egemen sınıfın güç ilişkisini, kimi zaman da yeni biçimlerde, burjuvazinin yararına yeniden kurmaktaki («halk zaferi» durumunda elbette) yeterliliği, hattâ ustalığı...

d) Devlet personellerinin —sola doğru devrilmeye elverişli olanlar da dahil— halk kitlelerine oranla kendi yerlerine ve rollerine olan bağlılıkları. Ne Devlet'in bağrındaki toplumsal işbölümünü, ne de Devlet'te biçimlenen yönetenler-yönetilenlerin siyasal ayrımını tartışmaya koyar, «bu personellerin siyasallaşma sınırı».

e) Burjuva temsilî demokrasinin çöküşü ve «Devlet otoritarizmi»nin yükselişi ile bugün ağırlaşan bütün şeyler...

Yüksek dereceli personelin çoğunluğunun sola kayması umudunun bir aldatmaca olduğu gibi, Devlet aygıtının kerteli, barışçıl, yasal dönüşümünün de bir aldatmaca olduğundan başka ne sonuç çıkarılabilir bunlardan?

Devletin «radikal demokratikleşmesi»nin, burjuva demokratik Devlet'in krizinin kopma noktasına geldiği ve halk hareketinin gücü bütün Devlet sisteminin yeniden potaya dökülmesini gündeme getirdiği devrimci bir durumda, mücadelenin genelleşmiş bir evresinin doruk noktasında, ancak sıcağı sıcağına gerçekleşebileceğinden başka ne sonuç çıkarılabilir bunlardan?

KONSEYLER DEMOKRASİSİ YA DA PARLAMENTER DEMOKRASİ?

Aynı biçimde devrimciler tabanın demokrasisinin yapılarının (Fabrika, bölge, köy, üniversite, asker, işsiz v.b. konseyleri) gelişiminin stratejik önemini tam tersine, tanımamazlıktan gelmezler. Bu yapıların önce iktisat, toplum, Devlet üzerindeki halk denetiminin aracı olarak, sonra da yeni demokrasinin taban hücresi olarak ortaya çıkması, genelleşmesi, merkezileşmesi devrimcilerin stratejisinin yapılaştırıcı eksenini oluşturur.

Avro-komünist sol ile olan anlaşmazlık tabanın demokrasisinin yapıların gelişimini uyarmanın gerekliliğiyle ilgili değildir. Eski burjuva demokratik geleneği olan ülkelerde parlamenter kurumlarla bu yapıların eklemlenmesi gerekliğiyle bile ilgili değildir.

Anlaşmazlık, «eklemlenme»nin doğası, yetkilerin paylaşılması konusundadır. Kim neye karar veriyor? Plana kim oy veriyor? Büyük ulusal seçmelerde kesin kararı kim veriyor? Hükümeti kim tayin edip denetliyor?

Avro-komünist bakış açısı içinde, Konseyler önerir, Parlamento hükme bağlar... Emekçilerin Konseylerinin parlamenter demokrasiye katılmaları sözkonusudur gerçekte, bunun kesin sonucuysa Konseylerin yıkılmasıdır, tıpkı Fransa'daki işyeri komitelerinin yıkılması, tıpkı bugün İtalya'daki işçi Konseylerinin bitkisel hayat sürdürmeleri gibi. Çünkü, öneri, baskı, denetim gücü olarak sendikalar, partiler, değişik çıkar dernekleri fazlasıyla yeterlidir. Konseyler sistemi ancak yeni iktidar yapısı olarak varlığını sürdürebilir.

Eğer emekçiler için bir demokrasi kurmak, Devletle sivil toplum arasındaki ayrımı, yönetenler-yönetilenler bölünmesini giderek ortadan kaldırmak isteniyorsa gerçekten, parlamentarizmin yamaları yetersizdir. Parlamentarizmin güzel günlerini yaratan tarihî koşullar geçtiği için bu haydi haydi yetersizdir. İktidarın aşağı doğru yayılmasını, emekçilerin kendi içlerine etkin katılımını sağlayan bir başka kurumsal sistem kurmak gerekir gerçekten.

Parlamenter kurumlarla Konseyci kurumlar arasındaki eklemlenmede iktidar gerçekliği ikincilere geçmelidir. Bunu, Marksizme harfi harfine uyan bir dogmatik saygı nedeniyle söylemiyoruz. Sosyalist demokrasinin kurulmasının ve işleyişinin güçlüklerinin bilincindeyiz. Böyle bir demokrasi çalışma zamanının önemli ölçüde azaltılmasını (gerçekten de, asgari olarak, yarım işgünü), ki bu olmaksızın, işyerlerini ve Devlet'i yönetmek için emekçilerin ne boş zamanı ne de enerjisi olur; yurttaşların temel ihtiyaçlarının giderilmesini; yeni toplumsal düzenin görece sağlamlaştırılmasını (Konseyler Cumhuriyeti derin bir iç ya da dış karşı-devrim tehditi altında yaşarsa, Konseyler, olağanüstü durum adına, Devlet aygıtları tarafından kısa devreye uğratılacaktır.); emekçilerin yüksek bir sınıf bilinci, nitelik, kültür düzeyini, toplumsal hayatın bütün alanlarında derinlemesine yerleşmiş demokratik gelenekleri içerir.

Eğer bu ön-koşullar varolmazsa, Konseyler demokrasisinin bürokratik deformasyonları kaçınılmazdır. Ama eğer emekçilerin demokratik özgürlükleri ve hakları korunursa ve geliştirilirse, bu bürokratik deformasyonlar, nesnel durum iyileştiği ölçüde düzeltilebilir. Ve her ne olursa olsun, demokrasiye konulan kısıtlamalar, eşit koşullarda, parlamenter demokrasinin kapsayabileceği kısıtlamalardan çok daha azdır.

Öyleyse, Konseyler demokrasisine ilişkin her türden meleksi hayal uzağımızda bizim.

Bizim söylediğimiz ilk olarak, Batı Avrupa'nın toplumsal, siyasal, iktisadî, kültürel koşullarında Konseyci demokrasinin işleyiş koşullarının hızlıca toplanabileceği.

İkinci olarak ise, Konseyler demokrasisinin —özyönetimci sosyalizmin— kerteli ve güç olsa bile kurulmasının kitlelerin gerçek bir kurtuluşunun **vazgeçilmez (sine qua non)** koşulu olduğu, çünkü ezilmenin kaynağına son verilmesini yalnızca bu mümkün kılar: Sivil toplumun siyasal iktidarının elinden alınmasına, siyasal iktidarın ayrı bir bütün olan Dev-

lette giderek artan biçimde yoğunlaşmasına son verilmesini.[16]

Konseyler demokrasisi ilkesi, seçilenlerin görevden alınabilmesi, seçilenlerin yüksek olmayan ücretleri, vekilliklerin kısıtlanması, sorumlulara mümkün olduğunca rotasyon uygulanması v.b. değildir yalnızca; aynı zamanda ve özellikle, siyasal demokrasinin gerçek topluluklarda (seçim çevreleri gibi tümüyle toplumsal topluluklarda değil yalnızca) kök salması, çalışma topluluğunun temel siyasal birim olarak saptanmasıdır da. Konseyler sistemi böylece seçilenlerin denetiminin, toplumun ve iktisadın etkili biçimde yönetilmesi için kitlelerin seferber edilmesinin somut kurumsal koşullarını yaratır.

Artık iktidarın terk edilmesi olmayan bir iktidar devredilmesinin, gerçeğe uygun bir halk egemenliğinin koşullarını yaratır.

Konseyler demokrasisinin Avro-komünist eleştirisi hiç de inandırıcı değildir: Konseyler neden korporatist darlığa kendilerini organik bakımdan adamış olsunlar? Ulusal (Konseylerin Merkez Konseyi) ve bölgesel mercileri neden, parlamenter demokraside Belediyelerin ve Millet Meclisi'nin yüklendiği sentez ve merkezileşme işlevini yüklenmek için organik bakımdan elverişsiz olsunlar?

Korporatizm tehlikesi konseyler sisteminde gerçekten de vardır, ama parlamenter demokraside varolan yerellik tehlikesinden ne daha çok ne de daha az ölçüde vardır. Buysa, onun hiçbir şekilde aşılamaz olmadığını söylemektir. Eğer konseylerin yetkisi toplumsal ve siyasal hayatın bütün sorunlarını kucaklarsa; eğer partiler o anın önemli seçmelerine ilişkin önerilerini demokratik biçimde savunabilirlerse; eğer, bütün konseyler piramidindeki oylamalar ve seçimlerden sonra, en son karar gerçekten konseylerin Merkez Konseyi tarafından veriliyorsa; konseyler sisteminin neden parlamenter demokrasiden daha dayanıklı bir yerelliği geliştireceği, neden ulusal mercinin «genel irade»yi dile getirecek güçte olmayacağı anlaşılmıyor.

Ama bu sistem kurulduğu her yerde başarısızlığa uğradı, diye karşılık verir Avro-komünistler. Bu genel yıkımın genel bir nedeni olmalı elbette...

Doğruyu söylemek gerekirse, konseycl demokrasi, konseylerin korporatizme olan sözde eğilimleriyle hiçbir ilgisi olmayan nedenlerden dolayı başarısızlığa uğradığı Sovyet Rusya'da kuruldu yalnızca —hem de hangi koşullarda! Eğer konseyci demokrasi gelişmekte olan ülkeler adı verilen ülkelerde işleyemezse, besbelli ki parlamenter demokrasi de işleyemez...

Her demokrasi gibi, sosyalist demokrasinin de uygulanması güçtür. Başka alanlarda olduğu gibi bu alanda da Stalinist donmayı gidermek kolay değildir. Geçmiş deneyler üzerinde ciddî biçimde düşünmek, bu deneylerden **Devlet ve Devrim**'in zorunlu olarak kısa olan saptamalarını aşan dersler çıkarmak için bir neden daha. Ama tekeller kapitalizminin kendisinin evrimi tarafından kesin olarak mahkûm edilmiş olan parlamenter demokrasiye dönüş yönünde değil de, «devredilmiş demokrasi»nin «doğrudan», «etkin demokrasi»ye doğru aşılması yönünde ilerlemek gerekir.

SOSYALİST DEVRİM, UZUN BİR SÜREÇ Mİ?

Son olarak, anlaşmazlık, ileri kapitalist ülkelerde sosyalizme geçişin «özgüllüğü»yle de değil, bu özgüllüğün doğasıyla ilgilidir.

Avrupa-komünizminin teorisyenleri kapitalizmin Güney Avrupa'daki krizinin önemini kabul ederler, ama bu krizin zaman zaman terimin klasik anlamında devrim-öncesi durum biçiminde yoğunlaşabileceğini reddederler: Devrim-öncesi durum, yani Devlet'in, bir yandan aygıtlarının görece felce uğramasına ve ayrışmasının başlangıcına; öte yandan da, halk iktidarının yapılarının merkezileşmesinin başlangıcı ve bu yapıların ortaya çıkmasıyla karakterize olan kitlelerin genelleşmiş mücadele hareketine ulaşan, krizlyle birleşen bir kriz. Bununla birlikte, tırmanan Mayıs'ın İtalya'sı, 1978'in Portekiz'i Güney Avrupa kapitalizmi krizinin başlıca sonuçlarını geliştirmesinden çok önce, 60 yıllarının sonundan itibaren dünya kapitalizminin tanıdığı yeni durgunluk evresinin kaçınılmazcasına yol açacağı krizler tipinin, elbette ki şimdilik yalnızca tohum halindeki, bir görünüşünü verirler.

Bu krizlerin elbette ki, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasının Devlet'in çöküş krizleriyle ortak hiçbir yanı yok. İşçi hareketinin siyasetinin elbetteki bu krizlerin önemi ve gelişmesinde belirleyici bir etkendir. Ama özgüllükleri (biçimlerinin, ritmlerinin şimdiye ka-

dar görülmemiş karakteristikleri) ne olursa olsun, 20. yüzyılın bu son çeyreğinde döngüsel olarak, Devlet'te ve ekonomide sınıf egemenliği sonucunu «sıcağı sıcağına» kesip atmaya imkân veren, mücadelenin genelleşmiş patlama durumlarına, sınıf mücadelelerinin son derece şiddetlendiği evrelerde, sistemin bütün dengelerinin bozulmasına yol açmaları imkânsızdır.

Bu bakış açısı içinde, devrimci partinin rolü emekçilerin sınıfsal bağımsızlığı için, sosyalist alternatifi sisteme alternatif olarak, mümkün olduğunca somut ve pratik biçimde ileri sürülmesi için çalışmaktır: Bir sonraki devrim-öncesi kriz sayesinde, toplum ve üretim düzeyindeki denetim halkın kendi kendini örgütlemesi, büyük sermayenin mülksüzleştirilmesinin ve konseyler hareketi temelinde Devlet'in tümüyle yeniden potaya dökülmesinin başlangıcı genelleşsin diye.

Böyle bir bakış açısı, gördük ki, egemen sınıfın hegemonyasının parçalanıp dağılması, iktidar aygıtlarının yansızlaştırılması, iktidar bloğunun parçalanması ve bunun tersine halk kitlelerinin bütününü sosyalizm için mücadelede sürükleyen işçi sınıfının hegemonik sınıf olarak kendini ileri sürmesi için vazgeçilmez olan hazırlık çalışması olarak demokratik hakların ve özgürlüklerin gelişmesi yolundaki mücadeleyi de kapsar. Ama bu mücadele gerekliyse de, yeterli değildir. İktidarın devrimci yoldan ele geçirilmesinin en iyi koşullarını hazırlar; ama onun yerini tutamaz.

İleri kapitalist ülkelerde devrimci durumlar imkânını reddederek (ve bunda da, bir kez daha, olayın gerisinde kalmışlardır: Fransa'da 68 Mayıs'ında, İtalya'da tırmanın Mayıs'da v.b. olduğu gibi gelecekteki krizler de onları ansızın bastıracaktır.) Avro-komünistler böyle durumlardan siyasal bakımdan yararlanılmasına dayanan her stratejiyi uzaklaştırırlar elbette.

Ve geçmişin devrimci kopması yerine, sayıca çok ve zaman içinde birbiri ardına dizilen «anti-kapitalist kopmaları» üzerine Avro-komünist solun ustalıkları hiçbir şey değiştirmez. Şüpheli bir kelime oyununun örtüsü altında (anti-kapitalist kopma nosyonu aynı anda nitel olarak farklı gerçekleri belirtir: Kapitalist sistemin işleyişiyle tümüyle bağdaşan gerçeklikler: Solun hükümete girmesi, ya da Okul'da, törelerde v.b. «kopmaları». Ve bu sistemin işleyişiyle kesinlikle bağdaşmayan gerçeklikler: Üretici güçlerin toplumsallaşması, Devlet aygıtlarının zaptedilmesi v.b. Sistem «içinde»ki kopmalarla sistem«in» kopmalarını —bu sonuncular elbette ki belirsiz bir gelecek için programlanmıştır— aynı düzleme koyar), bir kelime oyununun, «anti-kapitalist kopmalar stratejisi», örtüsü altında, tıpkı eskiden «iktidarların ele geçirilme stratejisi» ya da «yapıların reformları stratejisi» ile olduğu gibi, o da (Avro-komünist sol) sosyalizme geçişi bir devrim olmaksızın gerçekleşmeyi hedefliyor; yandaşları, başarıya ulaşmak için devrimci kopmanın ögelerini ayırmakta, gerçekleşmelerinin aralarını açmakta, açık bir güç denemesinin sonunda geriye-dönülmezlik eşiğini aşmayı denemekte olandan daha çok şans olduğunu sanıyorlar. Sınıflar arasındaki güç ilişkilerinin oynak olduğunu, egemen sınıfa kesin yenilgiler verme fırsatının ancak bazı kriz konjonktürlerinde ortaya çıktığını, aradaki süre içinde burjuvazinin kendi sistemini istikrara kavuşturmayı, emekçileri savunma durumuna itmeyi başardığını unutmaktır bu.

Sol versiyonlarında olduğu gibi sağ versiyonlarında da Avro-komünist strateji bir aşamacılıktır ve bütün aşamacılıklar gibi tek bir yanılgısı vardır: O da sınıf mücadelesini gözönüne almamaktır.[17] Avro-komünist yöneticilerin başlangıçtaki niyetleri ne olursa olsun siyasal ve ekonomik komuta araçları büyük burjuvazinin eline bırakılırsa (ve iktidarın uzun süren, aşamalı biçimde elegeçirilmesine ilişkin her strateji, tanımı gereği, bu araçları daha başlangıçtan büyük burjuvazinin elinde bırakır. Çünkü iktidarı uzun vadede, kertenkele biçimde ele geçirmeyi hedefler), burjuva toplumun ve kapitalist üretim tarzının mantığına boyun eğmek zorunda kalınır. Anlaşmanın korunması adına, kendi programının, ki önemli ölçüde ılımlı hale getirilmiştir, ileri sürdüğü yapısal reformların birçoğundan vazgeçmek ve kendini bütün feragat kategorilerinin şampiyonu olarak ileri sürmek zorunda kalan İKP bunu aydınlık bir biçimde örneklendiriyor bugün. Bunun sonucuysa kitlelerin hayat düzeyinin bozulması, «korunan» ve «eğreti» sektörlere bölünmeleri değil yalnızca; bu neden-

lerden dolayı, ulusal güç ilişkisinin de bozulmasıdır aynı zamanda.

Stalin despotizmiyle oldum olası mücadele eden militanlar için Avro-komünist KP'lerin bundan böyle kendilerini Doğu'da hiçe sayılmış özgürlüklerin şampiyonları, «düşünce birliği»nin düşmanları, öz-yönetimin, çoğulculuğun v.b. yandaşları olarak ilan etmelerinden daha sevindirici ne olabilir ki (FKP Kongrelerinin süregelen oy birliğinin tanıklık ettiği gibi, yapılan ilanlar ile olgular arasında hâlâ epey mesafe olsa bile)? Talihsizlik şu ki, Stalinist konumlardan yeni sosyal-demokrat konumlara ara olmaksızın geçilir. Bu ille de ilerleme oluşturmaz. Demokratik geleneği eski ileri kapitalist ülkelerde sosyalizme geçiş stratejisinin, tıpkı «özyönetimci sosyalizm» gibi, geniş ölçüde icâd edilmesi gerektiği konusunda tümüyle aynı fikirdeyiz. Ama lütfen! Biraz hayalgücü! ■

[1] Santiago Carillo, *Avrupa-komünizmi ve Devlet* (*«Eurocommunisme et Etat»*), Ed. Flammarion, Paris, 1977 s. 20: «Kapitalist Devlet aygıtını demokratikleştirme imkânına ilişkin sağlam bir anlayış oluşturmadığımız sürece, diye yazar S. Carillo, ve onu böylece, kuvvet kullanarak radikal biçimde yıkmaya ihtiyaç kalmadan, sosyalist bir toplum kurmak için geçerli bir âlet haline dönüştürdüğümüzde, bizi ya bir taktik düşünce örneği vermekle suçlayacaklar ya da bizi sosyal-demokrasiyle özdeşleyecekler.»

[2] Bu, örneğin, Nicos Poulantzas'ın *Critique communiste*'de, sayı 16, aydınlık biçimde sergilediği şeydir.

[3] Norberto Bobbio, «Quelle alternative à la démocratie représentative?» *Mondoperaio*, sayı 4, 1976, s. 32.

[4] *Lettre aux Français sur la République du Programme commun*, Albin-Michel, 1977.

[5] Ed. Bernstein, *Les présupposés du socialisme*, Seuil, Paris, 1974, s. 174.

[6] K. Kautsky, *La dictature du proletariat*, Ed. L0/18 Paris, 1972, s. 233-247.

[7] Max Adler, *Démocratie des conseils ouvriers*, Ed. Maspéro, 1977. Bkz. aynı zamanda. Otto Bauer, *La marche au socialisme*, Paris 1919, s. 23-24.

[8] R. Luxemburg: «Yasama, yönetme ve kamu iktidarlarının artık birbirlerinden ayrı değil, kaynaşmış olmaları için ve bu iktidarları işçi ve asker konseylerinin ellerine vermek üzere hareket ederek, burjuva Devlet'i aşağıdan yıkmalıyız.»

[9] Der Gründungsparteitag der KPD, alıntı yapan Pierre Brouné, *Révolution en Allemagne*, Ed. de Minuit, s. 171.

[10] Luciano Gruppi, «sur le rapport démocratie-socialisme», *Dialectiques*, sayı 17, s. 41.

[11] Bobbio'nun tanımına bakılsın, *Mondoperaio içinde*, sayı 4, 1976.

[12] Lénine, *La dictature du prolétariat et la renégat de Kautsky*, L0/18, 1974, s. 47 *(Proletarya Diktatörlüğü ve Dönek Kautsky*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları.)

[13] Lénine, «Théses et rapports sur la démocratie bourgeoise et la dictature du prolétariat», Oeuvres complétes, t. 28, tez 13.

[14] Nicos Poulantzas, *L'Etat, le pouvoir, le socialisme*, PUF, Paris, 1978.

[15] *A.g.e.*, s. 157.

[16] *A.g.e.*, s. 152.

[17] Bkz. Daniel Bensaid, *La révolution et le pouvoir*, Ed. Stock, 1976, Paris, s. 239-242.

[18] Bkz. Régis Debray, *Lettres aux communistes français*, s. 64: «Etkisiz bir tepki, burjuva sınıfsız bir işçi sınıfı, kapitalistlersiz bir sosyalizm ve mücadelesiz bir zafer varsayan 'aşamalı ve kerteli bir devrim' (Elleinstein) fikri ölümcül bir idealizmden kaynaklanır, ve tarihte en az kurban verdirenler en ılımlılar değildir. Yüce bir ruhun tereddütlerini yirmi bin Şilili hayatlarıyla ödediler. Ve aynı zamanda büyük demokratik bir partinin tereddütlerini de». Ed. du Seuil, Paris, 1978.

«AYDINLIK» VEYA «YÜRÜYÜŞ» ÜN ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE

TİP'in yarı resmî yayın organı **Yürüyüş**, 18 Nisan 1978 tarihli (158.) sayısında, TİKP'nin **Aydınlık** gazetesi de 26 Mayıs 1978 tarihli sayısında **Birikim**'i konu olan «eleştiri»ler yayımladılar.

Bu «eleştiri»lerin ilginç ve öğretici yanı, birbirlerini «uzlaşmaz düşman»lar olarak nitelediklerini bildiğimiz TİP ve TİKP'nin **Birikim** konusunda her yönüyle tam bir uzlaşma içinde oluşlarıdır.

Bu uzlaşma ilkin **Birikim** hakkında verilen genel hükümde görülmektedir.

Daha önce de dergimize ilişkin «eleştiri»ler yayımlamış olan **Yürüyüş**, bu kez «ileri» bir adım atarak **Birikim**'i «anti-komünizm»le suçlamakta ve böylece aynı nitelemeyi daha önce yapmış olan «ilerlemeci» eğilimle birleşmektedir. TİKP'nin **Aydınlık** gazetesi de bu «uzlaşmaz düşman»ları ile hemfikirdir. Ona göre de **Birikim** «anti-komünist»tir, «Marksizm düşmanı»dır.

Olayın ilginç yönü ortadadır. Bilindiği gibi aralarında keskin bir çatışma durumu olan ÇKP ve SBKP —ve onların her ülkedeki takipçileri— aralarındaki bu çatışmanın Marksizm ile anti-Marksizm, komünizm ile anti-komünizm arasındaki mücadele olduğunu ortakça iddia etmektedirler. Eğer bu iddia doğruysa onların hiçbir konuda uyum halinde olmaması gerekir. Çünkü sözkonusu olan dünyayı yorumlama, kavrama yöntemiyle, siyasal-toplumsal hedefleriyle ve eylem anlayışıyla tutarlı bir bütünlük oluşturan Marksizm ile onun tam karşıtı arasında bir mücadeledir. Böyle bir durum varsa onları ilkin bir olgu olarak **Birikim**'in ne olduğu, içeriği konusunda farklı yargılara varmış olmalıdırlar. Aynı olgunun —burada **Birikim**'in— biri Marksist, öteki anti-Marksist iki yaklaşım tarafından da aynı biçimde tanımlanamayacağı açıktır.

Denilebilecektir ki, ayrı dünya görüşlerinin, ayrı yaklaşımların belirli bir olguyu aynı biçimde tanımlamaları ender de olsa mümkündür. Bu doğrudur elbette. Ama «uzlaşmaz düşman»lar olan TİP, «ilerleme» ve TİKP; bu kendilerinin Marksist, «düşman»larının anti-Marksist olduğunu her fırsatta şiddetle vurgulayan taraflar, **Birikim** hakkında aynı genel hükme varmakla kalmıyorlar, bu hükme aynı yollardan hareket ederek, aynı gerekçeleri kullanarak varıyorlar.

34. sayısında «ilerlemeci» **Ürün**, **Birikim**'in «Althusserci, yapısalcı» olduğunu ve «mahçup Maocu» kategorisi içine girdiğini öne sürmüş ve bundan dolayı da **Birikim**'i «anti-komünist» olarak nitelemişti. **Ürün**'ün «düşman» ikizi **Aydınlık** da **Birikim**'in Althusserci ve yapısalcı olduğundan sözediyor, «bugünkü Sovyetler Birliği'ne esas olarak dost» sayılması gerektiğini —yani az önceki deyimle «mahçup SBKP'ci»— ilan edip **Birikim**'in «Marksizm düşmanlığı»nı kanıta bağlıyor.

Birikim'in ne olduğunu tespit etmekte kullanılan «model» aynı. «Althusserci»lik ve «yapısalcı»lık iddiası her iki «uzlaşmaz düşman»da da önemli bir kanıt olarak yeralıyor.

«Althusserci» ve «yapısalcı» olmanın **Marksizm düşmanlığı** olduğu tartışılmaz bir doğru olsaydı, bu «model»e her şeye karşın itiraz edilemezdi.

1949'dan bu yana FKP üyesi ve tanınmış bir Marksist olan L. Althusser'in bazı hattâ birçok görüşlerini Marksizm-dışı bulup eleştirebilirsiniz. Nitekim bunu yapanlar da vardır. İki «uzlaşmaz düşman»ın Althusserci olarak nitelediği **Birikim**'de çıkmış çeşitli yazılarda ve L. Althusser'in **Birikim**'ce yayımlanmış kitaplarına yazılan önsöz ve notlarda yapılmıştır örneğin. Başkaları da eleştirmiştir.

Ama bunlar belki L. Althusser'i Marksizm-dışı bazı görüş ve tezlerin sahibi olarak nitelememize elverebilir, ama herhalde Marksizm düşmanı diye nitelemeye imkân vermez. Marksizm-dışı görüşleri olmakla Marksizme düşman olmak arasında herhalde önemli bir ayrım vardır.

Yapısalcı akım konusuna gelince. Bunların Marksist olmak gibi bir iddiaları olmadığını bu konuda asgarî bilgisi olanlar bilirler. Bu akımın kurucuları Marx'tan çoğu yerde saygıyla sözederler, ama ayrı bir yaklaşım, ayrı bir yöntemdir Yapısalcılık. «Marksizme düşman»lık gibi özel bir iddiaları, böyle bir «varoluş nedenleri» yoktur. En azından şu anki biçimiyle. Şüphesiz olmayacak demek değildir bu. Yapısalcılığın kendini Marksizme alternatif, hattâ düşman bir düşünce akımı ve bundan yola çıkan bir siyasal hareket olarak biçimlendirme imkân ve potansiyeline sahip olduğu **Birikim**'in Yapısalcılık üzerine özel sayısında (28/29. sayı) yeterince açık biçimde ifade edilmiş, gösterilmiştir. **Birikim** tarafından yapılmıştır bu. İki «uzlaşmaz düşman»ın ikisi tarafından da yapısalcı olmakla itham edilen bu dergi tarafından.

Bu «uzlaşmaz düşman»ların uzlaştıkları yerlerin niteliğini görmek, buradan onların siyasal ahlâk düzeyleri hakkında fikir edinmek için, bu ithamı nasıl yaptıkları konusu üzerinde özellikle durmak gerekir.

Ürün ve **Aydınlık**, **Birikim**'in yapısalcı olduğunu ileri sürerlerken herhangi bir kanıt göstermiyorlar. Onların dürüst olduk-

lanına inanmış olan okurları da bu yargıya inanıyor, kanıt istemiyor. Çünkü gerek **Ürün**, gerek **Aydınlık**, **Birikim** kendini yapısalcı ilan etmişçesine bir ifade kullanıyorlar.

Nitekim **Ürün**, 34. sayısında «kendini Althusserci ve yapısalcı ilan eden **Birikim**» demektedir. Dergisinin asgarî dürüstlük ilkelerine bile aldırmadığından henüz habersiz bir **Ürün** okuru için bu sözlere inanmak doğaldır. **Birikim**, **Ürün**'e verdiği cevapta bu ilanın nerede yapıldığını sormuş, ancak yalnızca ahlakî zaafla değil, daha köklü zaaflarla malûl bir onlayışın sözcüsü olan **Ürün** susmuştur. Hâlâ da susmaktadır.

Aydınlık, ikizi **Ürün**'den de baskın çıkmıştır bu konuda. **Birikim**'in 28/29. sayısında yeralan, Yapısalcılığın Marksizm-dışı içeriğini açıklayan bir seri yazılara karşın **Aydınlık**, 28 Mayıs tarihli sayısında **Birikim**'in bu akımı «Marksist bir akım gibi, Marksizmin en yeni gelişmesi gibi tanıtmaya» çalıştığını söyleyebilmektedir.

Şimdi, bu iki «düşman»ın ortakça yürüttükleri propogandanın etkisinde kalıp, bunlardan birinin Marksizm ötekinin de anti-Marksizmi temsil ettiğini kabul etmiş olan biri oturup karar versin: **Aydınlık** mı Marksisttir, yoksa **Ürün** mü?

Çıplak yalana, tezvirata başvurdukları apaçık ortada olmasına karşın bu iki tarafın Marksistliği konusunda karara varmak için bu «ahlakî» noktadan hareket etmenin doğru sayılamayacağını söyleyenler çıkabilir. Bizim de konuyu bu noktada bırakmaya hiç niyetimiz yok. Onların bu «ahlakî» zaaflarının hiç de rastantı olmadığını, bu zaafın çok daha derindeki bir zaafın yalnızca bir ürünü olduğunu apaçık gösterinceye kadar gideceğiz.

Zaten yukarda asıl olarak üzerinde durduğumuz nokta bu iki «uzlaşmaz» eğilimin aynı düşünce yapısına sahip olduklarını, aynı yargıya aynı yaklaşım içinde vardıklarını, birbirine özdeş «kanıtlama yöntemleri» kullandıklarını göstermekti.

Ama **Yürüyüş**'ü de unutmamak gerekir. O'nun **Aydınlık**'la, bu «uzlaşmaz düşman»ıyla bu belirtilen noktada nasıl uzlaştığını da görmek gerekir.

Aydınlık, **Birikim**'in «Marksizm düşmanı» olduğunu ilan ederken yalnızca **Birikim**'in «yapısalcı»lığından, «Althusserci»liğinden sözetmiyor, **Birikim**'in «Sartre, Monod gibi düşünürlerin görüşlerini savunduğunu», bunun yanısıra da «Troçkistlerin tahlillerine katıldığını» ileri sürüyor.

Aydınlık'taki bu iddialarda adı geçen Sartre ve Monod yerine Marcuse adını koyarsanız **Yürüyüş**'ün **Birikim** hakkındaki iddialarını elde edersiniz. Nitekim **Yürüyüş**, **Birikim**'in «... Troçki'den Marcuse'e kadar» küçük-burjuva sosyalistlerinin «çiğneye çiğneye çürüttüğü bir sakızı yeni bir ambalajla piyasaya sürdüğü»nden sözetmektedir.

Önce adı geçen Sartre, Monod, Marcuse üzerinde duralım. **Birikim** okurları sözkonusu kişilerin adlarının bile belki bir iki yazıda geçtiğini, ama «görüşlerini savunan» bir yazının bu dergide kesinlikle yeralmadığını bilirler. Şimdiye kadar çıkmış **Birikim** sayıları ortadadır. Ancak **Yürüyüş** ve **Aydınlık** gazetelerini bu iddialarını kanıtlamaya çağırmak da boşunadır. Onlar acması siyasal onlayışları gereği yalnızca karalamayı, tahrifi bilirler. İddialarını kanıtlama sorumluluğundan, en azından okurlarına karşı duymaları gereken bu sorumluluktan uzaktırlar. Ama biz bu yazıda yalnızca onların **Birikim**'e yönelttikleri iddiaların asılsızlığını, yalan olduğunu kanıtlamakla yetinmeyeceğiz, bunların kendi kendileri hakkında öne sürdükleri «Marksist olma» iddiasının da asılsız olduğunu kanıtlayacağız. Bu sorumluluğu göstereceğiz.

Troçki ve Troçkizme gelince. **Aydınlık** **Birikim**'in Troçkizm'ine kanıt olmak üzere şu iddiayı öne sürüyor:

«**Birikim** dergisinin son sayısında —kastedilen 38. (Nisan) sayısıdır— Murat Belge Sovyetler Birliği konusunda en fazla Troçkistlerin (Mandel v.s.) tahlillerine katıldığını açıkça ifade ediyor.»

Gayet açık sözler. Demek ki, Murat Belge «en fazla», «Troçkistlerin tahlillerine katıldığını», «açıkça ifade etmiş».

M. Belge sözkonusu yazısının Mandel üzerine bölümünde Troçkist yaklaşımın uzun bir eleştirisini yaptıktan sonra Mandel ve Troçki'nin S. Birliği toplumsal formasyonu hakkında söylediklerinin **bir kısmının** (altı çizilerek) doğru **sayılabileceğini**, ama bu **doğruların** yalnızca Troçkist yaklaşıma özgü olmayıp birçok Marksist tarafından da öne sürülmüş olduğunu belirtmekte; ve ayrıca Troçkist sorunsal içinde kalındıkça bu «doğru»ların önemli ölçüde anlamını yitireceğini açıklamaktadır.

Durum buyken **Aydınlık**'ın ve onun süzme bir TİKP'li olduğunu bildiğimiz yazarı H. Berktay'ın alıntıda geçen ifadeleri kullanması sanırız yalnızca onmaz bir ahlakî düşüklükle açıklanamaz; bunları yazabilenlerin tüm acınası yanlarını su yüzüne çıkaran derin bir acizlik içinde olduklarının da bir göstergesidir.

Birikim'de Mandel, Michael Löwy gibi Troçkist yazarların makaleleri yayımlandı ve herhalde bundan sonra da yayımlanacak. Bu yazılar şimdiye kadar olduğu gibi, şimdiden sonra da katılmadığımız yanları belirtilerek ve eleştirisi yapılarak sunulacak **Birikim** okurlarına. Troçkist değiliz ve olmadığımızı en iyi Troçkistler bilir. Ayrıca ispatlamaya da gerek duymuyoruz. Dileyen **Birikim**'in Troçkist olduğunu ispatlamaya çalışır ve şüphesiz **Birikim** de buna cevabını verir. Troçkizme katılmıyoruz ama bugüne değin bu akıma karşı sürdürülen «günah keçisi» tutumuna da karşıyız. Marksist olduğunu öne süren bir akımdır ve eğer karşı çıkılacaksa hak etmediği karala-

malar yapılarak, yıllarca bu biçimde sürmüş kampanyaların etkisindeki insanların olumsuz önyargılarına dayanılarak değil, Marksizmin tartışma ve eleştiri platformunda yapılmalıdır bu.

Yürüyüş, **Birikim**'in hangi Troçkist sakızı çiğnediğini tıpkı **Aydınlık** gibi ispat edemeyecektir. Çünkü o da **Aydınlık** gibi, Troçkizm hakkında pek bir şey bilmeyen okurlarının olumsuz önyargılarını **Birikim**'e de bulaştırmak peşindedir. Çamuru at gerisine karışma. **Aydınlık** ve **Yürüyüş**'ün üzerinde pekâlâ uzlaştıkları ve rahatça kullandıkları oyun, yöntem bu.

Aynı «mücadele silahları»nı aynı cephanelerle dolduran bu iki eğilim arasında Marksizm ve anti-Marksizm arasında olduğu kadar derin bir uçurum varolduğuna inanmak mümkün mü sorusunu şöyle bir hatırlayıp daha basit iki soruyla yazımıza devam edelim.

Bu basit sorulardan ilki, yukardan beri kanıtlarıyla gösterdiğimiz bu tutum beraberliğinin ne anlama geldiğidir. **Ürün**, **Yürüyüş** ve **Aydınlık** gazetesinin aynı olgu —burada **Birikim**— karşısında şaşılacak kadar özdeş bir tutum izledikleri ortadadır.

Eğer ortada adına «eleştiri» diyebileceğimiz bir olay olsaydı, yani bunlar **Birikim**'de öne sürülen görüşlerden birini veya bir kısmını analiz ederek, buradan çıkardıkları sonuçları kanıt göstererek **Birikim**'in ne olduğu konusunda yargıya varmış olsalardı, onların kullandığı analiz ölçütlerine, sonuç çıkarırken kurdukları bağıntılara bakıp düşünme, anlama sistemleri —yöntemleri— hakkında bir şeyler söyleyebilirdik. Oysa böyle bir şey yok. Bunlar **Birikim**'in birçok kez eleştirdiği görüş ve yaklaşımları hayret verici bir pervasızlıkla **Birikim**'e mal ederek, bununla da yetinmeyip açıkça yalana başvurarak okurlarını **Birikim**'in Marksizm düşmanlığına inandırmak istiyorlar.

Oysa, **Aydınlık** ve **Yürüyüş**'ün dediklerine bakılırsa bu denli «zahmet»lere hiç gerek yoktur.

Çünkü, **Yürüyüş**'e göre **Birikim** «başlıbaşına herhangi bir önem taşımamakta»dır. Yani önemsiz bir olgudur. **Aydınlık** gazetesi bu yargıyı aynen benimsemektedir. O da **Birikim**'i konu almaktadır gerçi, ama bu dergiyi «siyasal mücadelede dolaysız olarak çok önemsiz bir yer tuttuğu»nu bilmektedir (Bkz. **Yürüyüş** sayı 158, s. 10; **Aydınlık** 28 Mayıs 1978 tarihli sayı, s. 2).

Aydınlık ve Yürüyüş, okurlarına «çok önemsiz» bir olguyla uğraşacaklarını özellikle belirterek «iş»e başlıyorlar. Ama yukardan beri gördüğümüz gibi bu «önemsiz» «iş» için, alabildiğine yalan ve tahrifi kullanıyor, hem **Birikim**'i hem de kendi yazdıklarını okuyanlar önünde alçaltıcı bir konuma düşmekten çekinmiyorlar; bunu göze alıyorlar.

Sakın «önemsiz»likten özellikle sözetmek, «önemli bir şey»i gizlemek için yapılmış olmasın? **Ürün**, **Yürüyüş** ve **Aydınlık**; **Birikim**'de dile getirilen **önemli bir şeyden ortakça rahatsız** oldukları için, bu «önemli şey»i okurlarından, taraftarlarından gizlemek için bunca şeyi göze almış olmasınlar?

Nitekim durum tam da böyledir. Bunu görmek için **Birikim**'in bugüne dek sürdürdüğü faaliyetin özgül yanı ve şimdilerde daha da belirginleşmeye başlayan varış noktalarının kısa bir açıklanmasını yapmak gerekiyor. Bu bize iki «uzlaşmaz» tarafın ortak rahatsızlık nedenini gösterecektir. Bu rahatsızlığın, ortakça paylaşılan temellerinin sarsılmasından, içyüzünün ortaya çıkmasından ileri geldiği açık seçik görülecektir.

*

Dikkatle incelendiğinde görülür ki, 1960'lardan bu yana Uluslararası Sosyalist Harekette sürüp giden tartışmalarda çözüm aranan sorunlar, iki başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki, günümüz sosyalist toplumlarında Marksist sosyalist toplum teorisinde öngörülen hedeflere varılamamış olmasından; ya da başka bir deyişle Marksizmin komünizme geçiş sürecini karakterize edeceğini belirttiği gelişmelere uyarlı gelişmelerin görülmeyişinden kaynaklanan sorunlardır. İkincisiyse emperyalist sistemin, özellikle metropol kapitalist toplumların gösterdiği «direnç»le ilgili sorunlardır.

1960'lardan bu yana Uluslararası Sosyalist Hareket, SBKP - ÇKP çatışmasının belirlediği bir teorik-pratik platform içinde bu sorunların çözümünü aramaktadır.

Ancak, sözkonusu tartışma süreci içinde gerek SBKP ve ÇKP'nin gerekse bunlara karşı çıkan çeşitli eğilimlerin öne sürdüğü görüş ve tezlerin hangi sorulara cevap için oluşturulduğuna dikkat ettiğimizde bunların yukarda belirtilen içerikte olmadığını görürüz. Örneğin SSCB veya ÇHC'deki toplumsal yapı bir sorun olarak konulmakta, eleştiri ve analizler yapılmaktadır. Ama bunlarda cevabı aranan sorun, Marksist sosyalizm teorisinde öngörülen hedeflere neden varılamadığı değildir. Eleştiri ve analiz ölçütleri böyle bir yaklaşımın gerektirdiği ölçütler değildir.

Oysa, günümüz tartışmalarında ne olup ne olmadığı araştırılan toplumlar, sosyalist devrimi gerçekleştirmiş, dolayısıyla komünizme geçiş sürecinin şu veya bu evresinde olması gereken toplumlardır. O halde bu toplumların analizi, eleştirisi, Marksizmin komünizme geçiş sürecini karakterize edeceğini belirttiği gelişmelerin ışığında, bunlara ilişkin ölçütlere göre yapılmalıdır. Bu gelişmeler ise başlıca «devletin sönmesi», «kafa-kol emeği çelişkisinin ortadan kalkması», «işbölümünün aşılması» olarak Marksist teorice formüle edilmiştir. İncelenen toplumda bu hedeflere varılamamış olması son derece doğaldır. Ancak sözkonusu olan bu hedeflere doğru giden bir sürecin varlığıdır. Bu hedeflere ulaşılmasını mümkün kılan yapıların giderek yetkinleşmesidir. Bunu tespit için belirli bir za-

man aralığındaki gelişmeler, değişimler, yukarda belirtilen ölçütler ışığında değerlendirilir.

Böyle bir yaklaşımın sözkonusu bile olmaması nedendir? Bunun cevabı alabildiğine basit ama o derecede de önemlidir: Marksist sosyalizm teorisinde öngörülen türden gelişmelerin gerçekleşmesi —en azından «çağımız koşullarında»— mümkün görülmemektedir. Nitekim SBKP'nin 1960 ortalarından itibaren öne sürdüğü «reel sosyalizm» kavramı bununla ilgilidir. ÇKP de başlangıçta karşı çıktığı bu kavramı ve onun zımnen belirttiği tespiti daha sonraları sessizce benimsemiştir.

Gerek ÇKP gerekse SBKP tarafından ortakça benimsenen ancak açıkça ifade edilmeyen temel bir önkabuldür bu. SBKP - ÇKP tartışmasının üzerinde cereyan ettiği teorik çerçevenin temelinde bu önkabul vardır.

Aynı türden bir önkabul temel sorunun ele alınış biçiminde de vardır. SBKP - ÇKP çatışmasının başlangıcından bu yana önerilen çeşitli devrim stratejilerine bakıldığında hemen görülecektir ki, bunların tümü «geri - bıraktırılmış ülkeler» için öngörülmektedir. Metropol kapitalist toplumlarda —en azından orta vadede— bir devrimin gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. 1970'e kadar SBKP'nin öne sürdüğü «kapitalist olmayan yol» tezi de, ÇKP'nin ünlü «dünya kırlarının dünya şehirlerini kuşatması» genel tezi de yukardaki tespitten hareket etmekteydiler. (Daha sonraları iki taraf da tezlerini değiştirdiler, ama yukarda belirtilen durum değişmediği gibi «devrim tez»lerinin önceleri varolan radikal görünümleri de giderek kayboldu.)

Bu tespit, metropol kapitalist toplumlardaki işçi sınıfının devrimci potansiyeli konusunda —yine açıkça ifade edilmemiş— olumsuz yargılardan kaynaklanmaktadır elbette. İşçi sınıfının halen sahip olduğu göreli refah durumunun, devrimci potansiyelini azalttığı kabul edilmiştir. İşçi sınıfının devrimciliğiyle refah durumu arasında kurulan bu ters orantı, Marksist devrim teorisi ve daha genelde Marksist tarihî gelişim teorisi ile temelden farklı bir yaklaşımın varolduğunu gösterir.

Birikim'in başından beri Uluslararası Sosyalist Hareketteki bunalımın teorik nedenleri üzerine öne sürdüğü görüşlerin başlıcaları; çıkış noktaları böyle özetlenebilir.

Birikim'in «bunalım» sorununu inceleyen yazılarında sürekli kullandığı «SBKP - ÇKP» kutupsallığının, bu teorik çerçevenin «aşılması» deyiminin gerekçesi, anlamı buradadır. Ancak **Birikim** yalnızca soyut bir «aşma» çağrısı yapmakla kalmadı. Teorik düzeyde incelemelerini iki yönde yürüttü: İlkin, yukarda başlıcalarına işaret ettiğimiz ve SBKP, ÇKP'ce ortakça benimsendiğini belirttiğimiz önkabullerden yola çıkan bir «sosyalist anlayış»ın, böyle bir «Marksizm»in niteliğini araştırdı. Bunun ekonomist bir Marksizm, Marksizmin ekonomist bir tahrifi olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Bu anlayışın yöntemsel temellerini, siyasal uzanımını araştırdı.

Birikim'deki teorik araştırmaların ikinci yönü, bu ekonomist Marksizm anlayışının güçlenmesine gerekçe olan olguların analizidir. «Çağımızın koşulları»nın ve özel olarak işçi sınıfının durumunun Marksist yöntemin analiz ölçütleri içinde incelenmesi yapılmaya çalışıldı.

Bütün bunlar yapılırken Türkiye Sosyalist Hareketinde tartışılan sorunlara ilişkin görüşler de ileri sürülmekteydi. Ancak bu görüşler, aynı sorunu SBKP - ÇKP kutupsallığının belirlediği bir teorik çerçeve içinde ele alan ve bu çerçevenin belirlediği açıklama modeline uygun olan görüşlerden farklı idi ve bu «açıklama modeli»ne uymadığı için de «görüş» olarak nitelenmiyordu. Bu yüzden uzunca bir süre —ve büyük ölçüde hâlâ— **Birikim**'in görüş getirmediği yolunda suçlamalar yapıldı.

İkinci suçlama motifi ise «siyasetsizlik»ti. Kendi etrafında bir «hareket» oluşturmak ve bu güçle «siyasal mücadele»de yeralmak için özel gayret göstermeyen **Birikim**'in tutumu böyle nitelendi. Ancak çalışmalar ilerledikçe bu nitelemenin hiç de yerinde olmadığını, özellikle ÇKP ve SBKP yanlıları «anlamaya» başladılar. Ve yarı bilinçle anladıkları bu şeyden hayli rahatsız oldukları için son aylarda bu yazının yazılmasına neden olan eleştirileri yayımlama gereğini duydular.

Bu «uzlaşmaz düşman»ları rahatsız eden şey, **Birikim**'in «siyasal mücadele» konusuna ilişkin yaklaşımı ve bu doğrultuda öne sürdüğü bazı görüşlerdir.

Düğüm sorun buradadır. Bu yüzden iyice belirginleşmesi için az önce «teori» konusunda sözünü ettiğimiz bir noktadan başlamamız gerekiyor.

SBKP ve ÇKP'nin içinde sosyalist hareketin sorunlarını tartıştıkları teorik platformun temelinde başlıca iki önkabulün varolduğunu belirtmiştik. Kolayca çıkarsanabilir ki, bu önkabullerin benimsenmesi halinde, günümüz sosyalist toplumlarındaki sorunlar yapısal sorunlar olarak değil, idarî, yönetimsel sorunlar olarak görülür. Nitekim SSCB veya ÇHC üzerine eleştirilerde, sorunun SBKP veya ÇKP yöneticilerinin şu ya da bu eğiliminden doğduğu öne sürülür ve çözüm de buna bağlı olarak önerilir. Sözkonusu toplumlarda halen varolan temel yapıların nitelikseI —Marksist sosyalizm teorisinde öngörülen türden gelişmeler doğrultusunda— bir dönüşümü mümkün görülmediğinde —reel sosyalizm tezi— bu doğal bir yaklaşımdır. İşçi sınıfının devrimci olma nedenini ekonomik durumunda gören anlayıştan kaynaklanan metropol toplumlar üzerine önkabul benimsendiğinde de, kaçınılmaz olarak devrimi geri - bıraktırılmış ülkelerde bekleme tavrına yönelinir.

Bu önkabullerin benimsenmemesi, Marksizm - dışı olduk-

lan kanıtlanarak yadsınması halinde ise sorunların içeriği ve dolayısıyla çözüm perspektifi de değişecektir.

Nitekim, **Birikim**'ın teorik çalışmalarının belirli bir noktasından itibaren, sosyalist hareketin örgütsel-siyasal sorunlarına ilişkin olarak öne sürdüğü görüşlerin değişiklik nedeni buradadır.

Bu görüşlerde başlıca iki nokta vurgulanmaktaydı. Bunların ilki sosyalist siyasal anlayışın, burjuva siyasal anlayıştan nitelikçe farklı olduğudur.

Kısaca açıklarsak: burjuva —ve geleneksel— siyasal anlayış, devleti, —daha genel bir ifadeyle— toplumun yönetildiği belli bir özerkliğe sahip bir kurumsal yapının varlığını her tür toplum biçimi için zorunlu sayar. «Devlet ebedidir». Bunun temelinde ise insanlararası eşitsizliğin değişmezliği ana düşüncesinin ürünü olan yönetici - yönetilen ayrımının değişmezliği önyargısı vardır. Marksist siyasal anlayış ise tarihsel gelişme teorisi ışığında bütün bunları eleştirir ve yadsır.

Ancak bu köklü ayrım, sırf teori düzeyinde değil, bizzat somut siyasal eylemde de varolmalıdır. Sosyalist hareketin siyasal mücadele içindeki örgütlenişinde ve kullandığı araç ve yöntemlerde belirgin ve giderek yetkinleşen biçimde yansımalıdır.

Dergimizin 37. sayısında bu yaklaşım şöyle açıklanmıştı:

«Sosyalist siyasal anlayışı, yerleşik —burjuva— siyasal anlayıştan köklü biçimde ayıran nokta da buradadır. Sosyalist siyasal anlayış, genel olarak yönetici - yönetilen, özel olarak kadro - kitle ayrımını değiştirilemez bir şey olarak nitelemez, yerleşik anlayışın 'çözümlenemez dediği sorun' onun sürekli olarak çözümlemeye çalıştığı sorundur.

Marksist tarihî gelişim teorisinden kaynaklanan sosyalist siyasal anlayış sözkonusu sorunun çözüm biçimini 'siyasetin toplumsallaşması' olarak formüle etmiştir.

Buna göre sosyalist hareket, başlangıçta kendi içinde de varolacak olan kadro - kitle ayrımının giderek geçersizleşmesine yönelik bir siyasal eylem sürdürmek zorunluluğu ile yükümlü olduğunun bilincindedir. **Bu eylem, yalnızca kitlelerin yerleşik önyargılarını sarsan ve onları siyasetin gerçek yapıcıları, oluşturucuları olabileceklerinin, olmaları gerektiğinin bilincine vardırtacak ideolojik aydınlatma çabaları ile değil, aynı zamanda bütün bunları mümkün kılacak, içinde kitlelerin giderek çok daha aktif biçimde siyasal eyleme katılmalarını sağlayacak örgütsel imkânların yaratılmasıyla birlikte yürür.** Bu süreç niteliği gereği sosyalist kadrolar ile 'kitle'ler arasında başlangıçta varolan yaklaşım, tutum farklılığını giderecektir. Çünkü bütün bunların temelinde olan işlev farklılığı da ortadan kalkmaya başlayacaktır. Belirli bir dönem içinde yalnızca 'kadrolar'ca yerine getirilebilen siyasal eylemlerin, bilgi ve deneyce zenginleşen 'kitle'lerce yerine getirilmeye başlanması ve örgütsel yapıların bu sürece uyarlı olarak değişmesi içinde yalnızca 'kadrolar'ca yerine getirilebilen siyasal eylemlerin, bilgi ve deneyce zenginleşen 'kitle'lerce yerine getirilmeye başlanması ve örgütsel yapıların bu sürece uyarlı olarak değişmesi içinde mümkün olabilecektir bu.»

(Birikim, sayı 37, s. 32 - 33)

«Varolan toplumun bağrında, onun her bireyi mesleki, siyasal, kültürel, dinsel... özellikleriyle ayrı örgütler içinde yeralmaya zorlayan, böylece —deyim yerindeyse— onu özelliklerine bölen örgütlenme mantığına aykırı örgütlerdir bunlar. Bireyler bu yeni tip örgütlenme içinde yalnızca görünür özelliklerinin, yeteneklerinin bileşik biçimde ifade edileceği bir eylemlikte bulunmakla kalmayacaklar, aynı zamanda varolan toplumsal işbölümü sonucunda gerçekleştirme imkânı bulamadıkları yeteneklerini dile getirebilecekler, birbirleriyle bu eylemlilik hali içinde yeni tip ilişkiler kurabilecekleridir. Çeşitli ezilen, yönetilen toplumsal sınıf ve zümrelerin, içinde, kendilerini bu konuma iten koşulların bilincine varacakları ve bu koşulları değiştirebilmek için gerekli çok yönlü eylemlilik imkânına erişebilecekleri örgütler; bu nitelikleriyle **kapitalist topluma** karşı alternatif örgütler olma durumundadırlar.

Böylesi örgütler, varolan toplumun yerleşik alışkanlıklarının, siyasal - toplumsal önyargılarının ve ilişki biçimlerinin baskısı altında ve şüphesiz asli görevi «kapitalist toplum düzeni»ni korumak olan devletin ideolojik fizik baskı girişimleri altında varlığını sürdürebilme ve geliştirme sorunuyla karşılaşacaklardır. Bunun gerektirdiği çok yönlü mücadeleyi vermek zorunda olacak örgütlerdir.»

(a.g.e., s. 33 - 34)

Genel olarak tüm devrim dönemleri ve özel olarak sosyalist devrim dönemleri bu yaklaşımı doğrular niteliktedir. Gerek 37. sayıdaki «genel değerlendirme» yazısında, gerekse daha önceki sayılarda yer alan birçok yazıda örnekler incelenerek kanıtlanmıştı bu.

Bunlara paralel olarak **Birikim**, başyazılarında ve Türkiye toplumunun yakın dönemine ve güncel olaylarına ilişkin inceleme yazılarında yukarıda özetlenen yaklaşım doğrultusunda, bunun uygulanmasına temel olabilecek nitelikte olguların varlığını göstermeğe özel bir önem vermiştir.

Bütün bunlar, **Birikim**'in kendi etrafında bir güç oluşturmak, grup olmak anlamında bir «siyaset» uğraşı içinde olmadığını; ama tüm çalışmasının sosyalist nitelikte bir siyasal - toplumsal hareketin oluşması yönünde olduğunu sanırız yeterince kanıtlar.

Ancak şu var ki yukarıdan beri anlatılan siyasal yaklaşım ve buna uyarlı örgütlenme anlayışı, özellikle sosyalist hareketimize yıllarca egemen olmuş ekonomist - reel politiker Marksizm tahrifçilerinin, hâlâ sürdürmeğe

çalıştıkları ve sayesinde o pek sevdikleri konumlarını koruduktan «örgütlü siyasal mücadele» anlayışı ve buna uyarlı örgüt yapı ve ilişkileri ile açık biçimde çelişmekle kalmaz, aynı zamanda onun Marksizm - dışı kimliğini açık seçik gösterir.

Yukarda ana hatlarıyla verilen örgütlenme anlayışına karşı, bunların haldeki tutumu dergimizin 37. sayısında şöyle özetlenmişti:

«Bu sonuncuların şu andaki ideolojik - örgütsel faaliyetlerinin özü, resmî toplumun örgütsel yapısı içinde yerleşmek, bu örgütsel yapının bazı kollarını 'kendi örgütleri' haline getirmektir. Böylece onlar resmî toplumun örgütleri içinde güçlenerek bu örgütlerden daha çoğunda yönetimi ele geçirerek gelişmek yolundadırlar.

(**Birikim**, sayı 37 s. 33)

Yürüyüş'ün Mehmet Günsur adlı yazarı bizi «parti düşmanlığı» ile, «örgütlü mücadeleye düşmanlık»la nitelerken, yukarda tanımlanan türden bir «örgütlü mücadele»yi Marksist anlamda bir örgütlü mücadele saymadığımızdan yola çıkıyorsa, bir anlamda doğrudur bu.

Çünkü bu tür «örgütlü mücadele» anlayışının temelinde yalnızca burjuva toplumunun örgütsel yapısını benimsemek, ona teslim olmak, entegre olmaya çalışmak tavrı değil, aynı zamanda kendisini işçi sınıfının kadir-i mutlak efendisi sayan otokrat bir siyasal anlayış da vardır.

Bay **Günsur, Yürüyüş**'ün yazarlarından birinin çok sevdiği anlaşılan bir pasajını aktarırken bu anlayışın tipik bir formülasyonunu sunmuş oluyor bize:

«Bilimsel sosyalizm hiç bir ideolojik ya da taktik sorunun, işçi sınıfının politik partisinin varlığının ve onun geliştirilmesinin önüne konamayacağını en açık biçimde göstermektedir.»
(M. Günsur. **Yürüyüş**, s. 158, s. 11; Y. Ünal **Yürüyüş**, s. 154)

«Bilimsel sosyalizm ..... göstermektedir» derken Bay Günsur ve Ünal, eğer kastettiğiniz Marksizmin parti teorisinin temellerini oluşturan Lenin ise, orada böyle bir şeyi kesinlikle bulamayacaksınız. Ama başka bir «izm»de, «Stalinizm»de istediğiniz kadar alıntı, istediğınız kadar uygulama bulabilirsiniz sizi destekleyecek.

«Hiç bir ideolojik ya da taktik sorunun» «kendi önüne konulamayacağı bir örgüt!» düşüncesine, yalnızca «devlet-i ebed müddet» diyenlerin, bu devlete toplumun kendisinden çok daha fazla önem ve öncelik veren en gerici anlayış sahiplerinin devlet doktrinlerindeki pasajlar eşlik edebilir ancak.

İşçi sınıfının, sosyalist hareketin mücadele aracıdır Parti «işçi sınıfının örgütten başka silâhı yoktur» derken Lenin, şüphesiz zorunlu olan ama bir **silâh**, bir **araç** olduğu akıldan çıkarılmaması gereken bir şeyden sözettiğinin bilincindedir. «Varlığı ve geliştirilmesi» başlıbaşına bir amaç gibi konan bu «işçi sınıfının politik örgütü» ise silâh olmanın çok ötesinde bir şeydir

Böyle anladıklarını zaten alıntı yaptığımız yerin hemen aşağısında üstüne basarak belirtiyorlar **Yürüyüş** yazarları:

«İdeolojik mücadelenin temeli politik örgüt ve onun mücadele hedefleridir.» (**a.g.e.**, s. 11)

Sanırız çok alçakgönüllü olduklarından dolayı dünyada her şey bu «politik örgüt» içindir, o dünyanın merkezidir, her şeyin varlık nedenidir demeyip bu kadarını söyleyip susmakla yetinmiş **Yürüyüş** yazarları.

Böyle bir «politik örgüt»e, bu içerikte bir politik örgüt kavramına karşı Marksizm - Leninizm'in «mücadele hedefleri»nin bilincinde olanlar sonuna kadar karşı çıkacaklardır.

Yürüyüş, savunduğu bu «politik örgüt» anlayışının oluşturucusu olan **Stalin**'den, onun «parti» derken anladığı şeyden sözeden bir pasajı aktarırken ufak ama anlamlı bir tahrif yapmadan edememiş. Asıl metinde «Stalin'in 'Leninist parti teorisi'nde partinin işlevi işçi sınıfını yönetmektir» denilmekte, **Yürüyüş** ise bu cümlenin sonunu «...işçi sınıfına yönelmektir» diye alıntısına geçirmektedir.

İşçi sınıfıyla bu «politik örgüt» arasındaki siyasal ilişkiyi bir «yönetim ilişkisi» olarak gören ve bu yüzden kendisi için «mücadele hedefleri» oluşturmakta bir sakınca görmeyen, «hiç bir ideolojik veya taktik sorun»un kendi «varlığı» önüne konulmasına imkân olmayan bir parti anlayışının bırakınız o ünlü «Stalin dönemi»ndeki uygulanışını, bırakınız enternasyonalizm ilkesinin şimdi kirli bir bayrak haline getirilip atılmış olmasındaki payını, hiç değilse o denli eleştirdiğiniz, Faşistlikle nitelediğiniz ÇKP ve yanlılarının da sizinle aynı «politik örgüt» anlayışını, bu Stalinizm'in alamet-i farikasını aynı biçimde paylaşmış olduklarını hatırlayınız... Ama boş bir çağrıdır bu. Çünkü «uzlaşmaz düşmanlar»ın uzlaştıkları dünyalarını terk etmelerini istemek demektir. Kendilerini içinde dünyanın merkezi sandıkları bir dünyadır bu zaten, kavga da o yüzden, o dünyada iki merkeze yer olmadığından çıkmaktadır.

Bu kendilerinden menkul «işçi sınıfının politik örgütü» ve «halkın sesi» olma iddiacılarının yerleşik önyargılarına karşın; burjuva siyasal anlayışın aşılacağı, ezilen sınıfların gerçekten aktif insanlar olarak, gerçekten «yönetici» olacağı bir dünyanın kurulması için mücadele edenler; bu Marksizm tahrifçilerinin yalnızca engel olarak yer alacakları bir mücadele yolunun varolduğunun ve bu yoldan geçebilme imkânlarının bilincindedirler bugün. «Reel sosyalizm»lerin, ilerleme adına ticareti, ticaret adına ilerlemeyi ileri sürenlerin ve şah, şeyh ve diktatör saraylarının ebedîliği adına yemin ederek üçüncü dünyanın kurtarıcılığına soyunanların öfkeli çırpınışlarına karşın.

Bunlar öfkelidirler. Çünkü ekonomist tahrifat sonucu genel burjuva dünya görüşünün bir varyasyonuna indirgenmiş bir «Marksizm» sayesinde uzun süre «teori»nin başka «siyaset»in,

özellikle siyasal örgüt yapısı, siyasal araç ve yöntemlerin ayrı şeyler olduğunu ileri sürebilmiş ve buna uyarlı bir uygulamayı egemen kılabilmişlerdir. Marksizmin ekonomist tahrifinin reel politiker bir siyaset anlayışını kaçınılmaz biçimde gerektirmiştir. Bu ise «hedef» ile araçlar arasındaki bağın tümüyle aranmaz hale gelmesi demektir. Marksist sosyalizm teorisi yerine reel sosyalizmin geçirilmesi ve bu reel sosyalizmin somut örneklerinde görülen düzen ve ilişkilerin eleştirisiz kabul edilmesi, Marksizmin onca vurguladığı devlet sorununun, bu sorunun derin anlamının unutulmasına yol açmış ve bu ortamda kendilerini «işçi sınıfının politik partisi» olarak ilân edenlerin; işçi sınıfını sırf kullanılacak fizik bir güç, tüm sorunu ve insanı eylemi yalnızca «doymak» olan bir sürü gibi gören ve bunu örgütsel yapısı ve ilişkilerinde temel alıp, söylevlerin parlak övgü cümleleri altında gizleyen anlayışlar, alabildiğine serpilmiştir.

Oysa şimdi **Birikim**'in yalnızca bir ögesi olduğu Uluslararası Sosyalist hareketin geniş alanı içinde yoğun bir arayış belirginleşmektedir. Ekonomist ve reel politiker anlayışların uzun yıllar süren teorik ve pratik egemenliklerinin tam bir çöküşüyle birlikte olmaktadır bu. Şimdi, Marksist siyasal - toplumsal hedefin ölçütleri ile bu hedefe varmak için verilen mücadele arasında bir tutarlılık, giderek yetkinleşecek bir tekabüliyet ilişkisi kurmayı temel alan çabalar vardır. Bütün toplumsal faaliyet alanlarında süren ve örgütlenişinde, örgüt içi ilişkilerinde ve siyasal mücadele biçim, araç ve yöntemlerinde; özellikle burjuva toplumun asli insani faaliyetlere aktif biçimde katılmaktan alakoyduğu ezilen sınıf ve zümrelerin giderek aktif katkılarda bulunmasını ön plana alan bir anlayışı ve bu anlayış temelinde yeni bir toplum, yeni bir yaşam tarzı oluşturmaya yönelen eğilimler vardır.

Birikim'in böylesi bir oluşumun, Marksist yöntemsel temelinden siyasal mücadeleye, kültürden basit toplumsal ilişkilere kadar her yanıyla almanın mümkün ve zorunlu olduğunu göstermeye çalışan yaklaşımından (37. sayıdaki «genel değerlendirme») sonra, «anti - komünizm, Marksizm düşmanı» sıfatları kullanan eleştirilerle karşılaşması hiç de rastlantı değildir. Marksizmi —kelimenin olumsuz anlamıyla— kullanıp kendi Marksizm - dışı kimliklerini gizleyebilmiş olanlardan gelmektedir bu «eleştiri»ler.

Yürüyüş ve **Aydınlık** «eleştiri»lerinin ortak örgüsü, arada bir yazarlarının kişisel katkılarıyla da zenginleşiyor. Bay M. Günsur ve Bay H. Berktay'ın eleştiri alanındaki bu hünerlerinin bazıları üzerinde durarak bu yazıyı bitirmek istiyoruz.

Bay Günsur, Birikim'in Stalinist parti konusunda öne sürdüğü görüşlere karşı şu ilginç sözleri ediyor:

«Bilimsel sosyalist hareketin parti anlayışının —Stalinist parti anlayışı olduğunu ve niteliğini sergilediğimiz anlayışı -**Birikim**—, bu pratiği yaşamayanların, yaşamaya cesareti olmayanların anlamasını beklemek saflık olur.» (**Yürüyüş**, sayı 158, s. 10.)

Bu sözler nasıl olur da «ağır illegalite koşullarında» çalışan birilerini hatırlatmaz? Ne denli ağır illegalite koşullarında çalıştıklarını herkesin apaçık bildiği bu eğilim, örneğin kırk yılda bir program hazırlayarak bize «çalışma» konusunda tam bir örnek sunmuştur. Şimdi de Bay Günsur, cesaretten sözedince bu çalışkanlık örneğini hatırlıyor insan

Yürüyüş'ü yalnızca TİP'liler okumuyor Bay Günsur. Az aşağıda kendinizi şirin göstermek gibi bir sorununuzun olmadığını söylüyorsunuz bir de. Şimdi şu yazdığınız «cesaret» üzerine cümleleri okuyanlar sizi «şirin» değil komik bulacaklar emin olun.

TİP tipinde bir partinin inandırıcılığı konusunda gayet etkili bir kanıtı da öne sürüyor Bay Günsur:

«... 'Sizler böyle diyorsunuz ama bakın şöyle söyleyenler, yapanlar var, biraz da onlara bakın' diyecek değiliz. (a.g.y., s 10.)

Siz de dememiş olun Bay Günsur. TİP'e karşı tavrın, TİP'e bakmayanlarda değil, tersine bakanlarda ve görenlerde oluştuğunu bilmiyor olamazsınız.

Alıntıları uygun yerinde makaslamayı iyi bilen ve bu anlamda «usta»lığını gösteren Bay **Günsur**, 37. sayımızda Çin Kültür Devrimi deneyinden olumlu sözedişimizi, bu deneyin hedeflerine ulaşamamakla birlikte yine de tarihsel anlamı olan bir girişim olarak tanımlamamızı «heyecanlı», «küçük - burjuva sosyalistlerine özgü bir tavır» olarak niteliyor. Oysa «nedenleri ve sonuçları malûm olan», «Donkişotça bir macera» imiş Kültür Devrimi.

İnsan dediğin bu denli rahat olmalı. 800 milyonluk bir toplumun açık hareket hali üç - dört yıl süren bir olayı yaşamasını, «Donkişotça bir **macera**» (abç) olarak niteleyecek kadar rahat.

İşte fark burada ya Bay M. Günsur. Biz Kültür Devrimi'ni ve o tarihlerdeki daha bir dizi olayı, sosyalist hareketin o dönemdeki çalkantıları içinde yorumlamaya ve bu çerçevede «neden ve sonuçları»nı araştırmaya çalışıyoruz. Sizin için ise yalnızca Kültür Devrimi değil, bütün olayların «neden ve sonuçları» önceden «malûm» zaten.

«Reel sosyalizm»i eleştirdiğimiz için bizi hemen «anti - komünizm»le suçlayan **Yürüyüş** ve M. Günsur, bu her şeyi önceden bilen havaları yanında ayrıca ilâ ret alınacak kadar da mütevazıler. M. Günsur hiçbir açıklama gereği duymaksızın **Birikim**'in «Gramsci'yi çarpıttığı» hükmünü yine o malûm havasıyla ilan ederken ayrıca bizi «acemi öğrenciler» olarak da sunuyor. **Birikim**'e acemi öğrenci dediğine göre kendisi herhalde gör-

müş geçirmiş bir usta işçi veya onun gibi bir şey olan M. Günsur'dan, **Birikim**'in «Gramsci'nın görüşleri ardına sığındığını» ileri süren sözlerini kanıtlamasını istemeyeceğiz. M. Günsur **Yürüyüş**'te yazmaktadır çünkü ve orada yerleşik olan eleştiri yöntemine uygun teknikler kullanması doğaldır. Açıklamayacak, yalnızca suçlayacak, hüküm verecekseniz. Çünkü kendisi başlıbaşına bir amaç olan «politik örgüt»ün sözcüsünüzdür. Böyle bir «misyon»u olanlardan «açıklama» beklemek kimin haddine?

Ama Bay Günsur, usta bir şey olduğunuzu dolayısıyla söyleyen ifadelerinize karşın hâlâ da sizin **Yürüyüş**'te gördüğümüz örneğin Y. Küçük gibi ustalar ayarında olduğunuzu söyleyemeyeceğiz. Y. Küçük ve onun ekolünü **Yürüyüş**'te hâlâ sürdürenlerin ustalıklarının içeriği, bu ustalıklarının hangi teknik ve yöntemlerde dile geldiği **Birikim**'in 18/19 ve 23. sayılarında yeterince sergilenmişti. Bu durumda ya ustalıklarını sergilerken acınası kimliklerini de açığa vuran yukardaki «usta»lara göre eksiklerinizi tamamlayarak iyice ustalaşırsınız; ya da şimdi «acemi öğrenciler» diye niteleyebildikleriniz, okurlarınıza böyle tanıttığınız **Birikim** ve onun gibi bazı «malûm sorunlar» üzerinde araştırma gereğini duyup, bu konuda yeni görüşler ve öneriler getirmeye çalışanları ciddî biçimde anlamaya çalışmak yolunu seçebilirsiniz. Böyle yaparsanız, bu kişilerin, hiç de yazınızın başında söylediğiniz gibi «başarıları değil hep eksiklikleri gören, bir zamanlar bir ucundan katıldıkları yanlış hareketlerin batağa saplanması karşısında ne yapacaklarını şaşırıp sığınağı inkârcılıkta» bulan kişiler olmadıklarını kavrayabilirsiniz.

M. Günsur'un yukarda anılan türden ustalığa henüz ulaşamamış olmasına ve böyle bir ustalığı seçip seçmemeye hâlâ karar verebilecek durumda olmasına karşın, **Aydınlık** yazarı Halil Berktay, PDA'dan TİKP'ye varan sürecin içinde artık iflâh olmaz biçimde «usta»laştığı gibi, bize böylesi bir ustalığın daha nelere yolaçabileceğini de gösteren tipik bir örnek olma konumundadır da.

İnsan, yanlış bilgi(ler)den hareket ettiği için yanlış sonuca varabilir ve bu durumda bilgisini düzeltmesi ile sorun çözümlenir. Bir başka durumda ise yanlış sonuçlar sistematik bir düşünce yapısının ürünüdür. Kendi içinde tutarlı bir düşünce sistemi içinde bu yanlış sonuçlara varılmıştır. Bu, ancak sözkonusu düşünce yapısının temelindeki önkabullerin, inanç ögelerinin köklü eleştirisiyle düzeltilebilir bir durumun, ilkine göre daha zor ve karmaşık bir durumun varlığı demektir.

Halil Berktay'da gördüğümüz ise bunların hiçbirine benzemiyor. Vahim, hattâ şu andaki bilgilerimize göre çözümü imkânsız bir durum sözkonusu burada. Berktay'da sorun, yanlış bilgiden, yanlış önkabullerden, doğmuyor. Bunları kaçınılmaz olarak içeren bir mantık burkulması, yargı mekanizmasının karmakarışık hale gelmesiyle ilgili bir durum var.

Bunu görmek için daha önce bazılarını tek tek ele aldığımız **Birikim** üzerine iddiaları, yan yana getirmek gerekir:

«Marksist diyalektik materyalizme karşı, Sartre, Monod gibi düşünürlerin..... görüşlerini savunmaktadır».

«... başka ülkelerde gösterdiği gelişmede açıkça anti Marksist amaçlardan yola çıkmış olan... yapısalcılığı (strüktüralizmi) Türkiye aydınlarına Marksist bir akım gibi, Marksizmin en yeni gelişmesi gibi tanıtmaya, diyalektik materyalizmin yerine geçirmeye çalışmaktadır.»

«'Marksist' Birikim dergisi ile çağdaş Amerikan sosyal biliminin 'model kurma' metodolojisi arasında tam bir buluşma sözkonusudur (...) Esasen Birikim dergisinin sayfalarında, Batı'da 'modern bilim felsefesi' adıyla anılan Neo-Pozitivizmin kuvvetli esintilerine rastlamak mümkündür».

Bu alıntının devamı da şöyle: «Neo Pozitivizme daha ilk çıktığı anda en ağır darbeyi indirmiş olan Lenin'in materyalist bilgi teorisinin ve keza Mao Zedung'un felsefî yazılarının, Birikim yazarları tarafından sistemli bir şekilde hedef alınması bu açıdan hiç de tesadüf değildir.»

İddiaların ilk bölümünün birinci perdesi bu. Bu iddiaların aslında hiçbir kanıta dayanmayan suçlamalar olduğunu daha önce ilk ikisinden sözettiğimiz yerde görmüştük. «Diyalektik materyalizme karşı... Sartre ve Monod gibi düşünürlerin... görüşlerini» savunan hiçbir yazı veya bölüm yayınlamamış olmamıza karşın; bırakınız «yapısalcılığı Marksizmin en yeni gelişmesi gibi» sunmayı, yapısalcılığın Marksizmle çeliştiğini ayrıntılı biçimde anlatmış olmamıza karşın (Bkz. **Birikim**, Sayı: 28/29) Berktay süzme bir **Aydınlık**'çı olarak yukardaki iddiaları öne sürebiliyor.

«SBF asistanı» Halil Berktay'da, bu bilim adamı ünvanından dolayı bir parça bilimsel namus olacağını sanan biri, bu bayın «neo pozitivizm» üzerine iddialarının da tıpkı yukardaki iki iddia gibi yalana dayalı olduğunu ilk bakışta bilemez elbette. Berktay, seslendiği **Aydınlık** okurlarının **Birikim** ve sözünü ettiği akımlar hakkındaki bilgi eksikliklerinden «ustaca» yararlanarak, aklına geleni söylüyor. **Birikim**'in neo pozitivist olarak Lenin'in materyalist bilgi teorisini sistemli bir şekilde hedef aldığını öne sürebiliyor. Bir **Aydınlık**'çı müminin, ancak bu tiplerde görülen bir gönül rahatlığıyla yapıyor bunu.

İddialarının ikinci perdesi açılmasa Bay Berktay, yalnızca yalancı olur, yalnızca bu ahlâkî zaafından ötürü suçlanırdı. Ama aşağıdaki sözleri, hem de vurgulayarak söylediğinde Bay Berktay'ın şahsında **Aydınlık**'çı müminlerin mantık burkulması olanca çıplaklığıyla kendini açığa vuruyor.

Birikim'in «orjinal ve özgür düşünüşün değil, en koyu medrese zihniyetinin kalesi» olduğunu söyledikten hemen sonra Bay Berktay:

«Gerçekten mumla arasanız Birikim kadar korkunç bir DOGMATİZM antolojisini başka yerde zor bulursunuz! Yarı feodal bir toplum olmamızdan ötürü kültürel yaşantımızın bu alanına sinmiş olan ŞERH ve NAKİL, Birikim'in herhangi bir meseleyi somut olarak tahlil etmekten aciz Marksologlarının —Marksistlerin demiyorum!— damarlarında dolaşmaktadır.» demektedir.

Bütün yazısında yalnızca bu bölümde kullandığı bir teknikle dogmatizm, şerh ve nakil sözcüklerini büyük harflerle yazan Bay Berktay, anlaşılmaktadır ki özellikle bu konuyu vurgulamakta, **Aydınlık** okurlarını **Birikim**'in dogmatik olduğu yolunda koşullandırmaya özel önem vermektedir.

Yukarıdaki iddialar ile bu dogmatizm suçlamasını birarayа getirip, saçmalığın bu kadarına ancak gülünür diyen okurlar, bu saçmalığın gülünç görünümünün altında tehlikeli ama trajik bir hastalık olduğunu da görmüş olmalıdırlar.

Bay Berktay, **Birikim**'i «Sartre ve Monod'un görüşlerini savunmak»la, «yapısalcılık»la, «neo pozitivizm»le, Amerikan sosyal biliminin zımni destekçisi olmakla niteledi. Bu birbirinden görece farklı düşünce sistemlerini, yöntemleri aynı zamanda savunduğu yetmiyormuş gibi **Birikim** ayrıca «Marksist olduğunu» da öne sürüyor.

Ama **Birikim** aynı zamanda dogmatik, hem de «korkunç» bir dogmatik.

Birbirinden herhalde bazı nüanslarla olsun farklı olan bunca akımın tümünün «dogmatik» bir savunucusu olunabileceğini kabul etmek için ancak Berktay türünden olmak gerekir.

Dogmatizm başlı başına bir düşünce sistemi değil, herhangi bir düşünce sisteminin bazı savunucularında görülebilen bir özellik, bir eğilim, bir tutumdur. (A) anlayışının dogmatik bir savunucusu olunabilir veya daha esnek, daha eleştirel bir savunucusu da olunabilir. Ama eğer sözkonusu anlayışın dogmatik bir savunucusu iseniz, ilk özelliğiniz onunla nüans da olsun farklı olan öbür anlayışlara kesin kapalı ve karşı olmaktır.

«SBF asistanı» Berktay; bunları bilmiyor olamazsınız. Size özel olarak «dogmatizm»i soran birine aşağı yukarı yukarıdakine benzer şeyler söylersiniz. O halde nasıl olur da **Birikim**'in yukarıda saydığınız bir dizi akımdan ancak birinin «dogmatik savunucusu» olabileceğini; ve eğer böyleyse bu dergi, diğer akımları savunmak şöyle dursun, onlara hoşgörü bile göstermemesi gerektiğini, bu en basit mantıkî sonucu çıkarmazsınız, nasıl olur da bu basit şeyi düşünemezsiniz?

Birikim, kimin «dogma»larını temel alıyor, kimden şerh ve nakil yapıyor Bay Berktay? Yapısalcılığın dogmalarını mı, Sartre'ın dogmalarını mı, Monod'un veya Amerikan sosyal bilimcilerinin dogmalarını mı, veya «Marksolog» olarak Marksizmin dogmalarını mı? Eğer hepsinin de diyorsanız Bay Berktay —ki yazdıklarınızdan ancak bu sonuç çıkar— hemen yapmanız gereken ilk şey bir alfabe edinmek olmalıdır. Bir psikolog ve mantık dersi öğretmeninin de yardımı gerekecektir. Sizin gibi doğuştan cahil değil, eğitimle bu vasfı kazanmış olanlar için sınırlı da olsa yardımcı olabilir bunlar.

Anlaşılan odur ki Bay Berktay; söylenen sözler, belli bir konuya ilişkin olarak öne sürülen yargılar arasında tutarlı bir ilişki olması gerektiği «ilke»sinden hareket eden mantıkî düşünme dediğimiz şeyi, bu temel «duyu»yu yitirmiştir. Az sonra bunun bir örneğini daha göreceğiz. Bütün bunlar öyle göstermektedir ki Bay Berktay'da kendisine «mantıklı» gelen bir «düşünce sistemi» (?) oluşmuştur. Bunun diğer mümin **Aydınlık**'çılar için de aynen geçerli olup olmadığı konusunda henüz kesin bir yargı ileri süremeyeceğiz. Eğer bazı kanıtların güçlü biçimde destekler göründüğü bu yargı doğruysa, TİKP'lileşmek olayı, düşünme işlevini felce uğratan bir süreç içinde meydana geliyor demektir. Berktay'ın ele aldığımız bu yazısında hayret verici bir rahatlıkla yalan söylemesinin nedeni de budur belki.

İddialarının ikinci bölümünde Berktay «**Birikim** dergisinin ..... Lenin'in emperyalizm teorisini değil, Andre Gunder Frank'ların, Magdoff'ların Wallerstein'ların emperyalizm teorilerini savunduğunu»: «... sosyalizm hakkındaki görüşlerinin özü»nün «proletarya diktatörlüğüne düşmanlık» olduğunu; Avrupa - komünizmini desteklediğini; Bernsteinci, evrimci, kendiliğindenci ve bu arada «bugünkü Sovyetler Birliği'ne esas olarak dost, Lenin ve Stalin'in Sovyetler Birliği'ne ise tamamen düşman» olup, aynı zamanda Troçkizmi de desteklediğini söylüyor.

Sanırız okurlarımız bütün bunların neden tamamen yalan olduğunu bildiklerinden, bu denli açık bir gerçeği bir kez daha kanıtlamamızı beklemeyeceklerdir artık. Klinik bir vaka karşısında olduğumuz yeterince açıktır.

Ama kendisine hâlâ Marksist diyen bir klinik vaka bu. **Birikim**'e Marksolog diyen, üstelik bunu «Marksist demiyorum!» diye vurgulayan ve böylece **Birikim**'e güya hakaret ettiğini sanan bir vaka. Oysa, asıl hakaret TİKP tarafından Marksist sayıldığımızda yapılmış olurdu. Bay Berktay'a, TİKP ve onun gibiler tarafından anti - Marksist diye nitelenmeyi, bir Marksist için Marksistliğini kanıtlayan en ikna edici referans saydığımızı hatırlatalım.

Bay Berktay **Birikim**'in işçiler tarafından okunmadığını söylüyor. Doğrudur bu, henüz bu noktaya gelmedik.

Ama size birşey söyleyelim Bay Berktay; Dua edin ve elinizden geldiği kadar çalışın böy-

le bir şey'in gerçekleşmemesine. Çünkü eğer bu gerçekleşirse, işçiler yalnız **Birikim**'i değil, Marksizmin asıl içeriğini kendilerine sunan diğer Marksist yayınları okur ve böylece yıllar yılı sosyalist hareketin alanına kendi Marksizm - dışı anlayış ve uygulamalarını egemen kılabilmiş olanların kimliğini saptar hale gelirse, Bay Berktay, şimdi **Birikim** dergisi «eleştiri»si ile sergilediğiniz onca yalanın, saptırmaların yalnızca çürümüş bir kafa yapısına ait olmadığını, bunun altında işçi sınıfını aşağılık bir sürü gibi gören köklü bir önyargının sahtekârca yattığını da göreceklerdir. Şu anda kendi kendinizi «halkın sesi» atayıp, halkı da kendi borazanınız yapabileceğinize inanıyor olabilirsiniz.

Ve bu kafayla daldınız «politik mücadele denizine». Tüm sınıflı toplumların egemenlerinin binlerce yıldır içinde «politika» yaptıkları platforma, başta ÇKP ve ardından da onun basit birer izdüşümü olan sizler son 5 - 10 yıldır hevesle dalıp durmaktasınız. Şimdiden bu denizin dibindeki çamurlarda Pinochetler, Mobutular, Şahlar, Şeyhler ve «diğer emperyalist»lerin Strauss ve Chirac gibi temsilcileri gibi oyun arkadaşları edindiniz ve bunlarla keyifli bir oyun sürdürmektesiniz. Türkiye'deki ÇKP acentası olarak bu oyunu başarıyla temsil ettiniz burada.

Bu denizin çamurlu sularında ne Pinochet'lerin kanlı elleri görülebilir, ne Şah saraylarını saran çürümüşlüğün kokusu duyulabilir, ne de Chirac'ların, Strauss'ların kapitalizmının çarklarını daha keskinleştirme yolundaki çağrıları işitilebilir. Sizin siyasal deniziniz bu «ayrıntıları» göstermez.

Ama yüzyıllardır egemenlerin iç havuzu olan bu denizde yeterince çamur birikmiş, yeterince oyun oynanmıştır. Şu anda sizin «dünya proletaryasının önderi ve sesi» rolüyle, Şahların Mobutuların da «anti - emperyalist» rolüyle yer aldığı en son ve trajik - komik oyunu, eski oyuncuların her turunun gülümsemeleri arasında oynamaktasınız.

Politik mücadelenin yalnızca bu denizde verileceğini, verilmesi gerektiğini varsaymakla Bay Berktay, egemen sınıfların siyasal anlayışına teslim olduğunuzu ilan etmekten başka bir şey yapmış olmuyorsunuz.

Çoktandır unuttuğunuz Marksizm ise, bir başka «politika denizi»nin oluşturulması zorunluluğundan sözeder. İçinde «işçi sınıfı adına» politika yapıldığı bir «deniz» değil, bizzat işçi sınıfının ve tüm ezilen sınıf ve zümrelerin, yani bugüne kadar hep «adına» politika yapılmış olup, bizzat kendisi aktif politikadan uzak tutulmuş olan geniş «yönetilen» yığınların denizi olacaktır bu; ve egemenlerin binlerce yıllık politika platformuna karşın, ona nitelıksel bir karşı çıkış olarak oluşturulacaktır.

Şu anda sosyalist siyasal - toplumsal mücadeleyi yeniden asli temelleri üzerine verme uğraşı içinde bulunanlar bu çok yönlü uğraşın henüz başlangıcında olduklarını bilmektedirler.

Bunun, o çok alıştığımız ve elhak herhangi bir burjuva politikacısından daha yatkın olduğunuz siyasal anlayışa göre bir «politik mücadele» olmadığı ortadadır. Ama Marksist siyasal anlayışa göre verilecek mücadelenin ilk somut adımları görüldüğünde tüm egemenler ve artık onların politik platformunda —«denizinde»— yerleşmiş olan sizler, bu mücadelenin aynı zamanda, bugüne kadar sizin «denizinize» akmış olan akarsuların yönünü değiştirerek yürütüldüğünü ve sizin çürümüş denizinizi kurutmaya kesin kararlı olduğunu da göreceksiniz. ■

İLERİCİ FAŞİST VİDELA VE ARJANTİN KOMÜNİST PARTİSİ'NİN GÖRÜŞÜ

Arjantin Komünist Partisi Merkez Komite üyesi Roberto Valla**rino ile Nouvelle Observateur** dergisi adına konuşan Bernard - Henry Lévy arasında yapılan bir konuşma, dergının 708. sayısında (5 - 11 Haziran 1978) yayımlandı. Konuşma şöyle:

B H.L. — Ordu içindeki güç ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

R.V. — Çok kısa olarak bir yanda Pinochet tipi, aşırı gerici ögelerin, öte yandaysa demokratik eğilimli ilerici ögelerin olduğunu söyleyeceğim. Hiçbir analizin gözden kaçıramayacağı temel gerçek budur.

B.H.L. — Bu ilerici ögeler kimler?

R.V. — Eğer ad söylememi istiyorsanız, Videla'nın, Massera'nın, Agosti'nin, Suarez Masson'un adlarını verebilirim.

B.H.L. — Başka bir deyişle, cuntanın yönetici aygıtının tümü?

R.V. — Bir anlamda evet. Yalnız şunu kesinleştirmek isterim ki, burada sözkonusu olan, ilerici ögeler ve eğilimlerdir.

B H.L. — Bu gene de, eğilim olarak, Arjantin'in şimdiki hükümetinin ilerici bir hükümet olduğu anlamına gelmez mi?

R.V. — Bu, ilerici ögelerin var olduğu ve aslında belli bir hegemonyayı da sağlayabildikleri bir hükümettir.

B H.L. — Şu halde cuntayı destekliyorsunuz?

R.V. — Tam anlamıyla değil. Şöyle demeyi tercih ederim: Eleştirel bir destek.

B.H.L. — Şu halde sizin için Videla eşittir faşizm denklemi yanlış oluyor.

R.V. — Klasik maceraperest yanlış. Ve Arjantin halkını ancak geriye götürebilecek bir yanlış.

B.H.L. — Neye göre geriye?

R.V. — İşçi ve demokratik hareketin son zamanlardaki kazanımlarına göre geriye.

B.H.L. — Örneğin

R.V. — Örneğin, bugün Arjantin ideolojik rejimleri ne olursa olsun bütün ülkelerle ticari ilişkiler kurmaktadır. Fakat, unutmayın ki, buna karşı çıkan Pinochet'ci ögeler de vardır.

B.H.L. — Şu halde ilericilik, Sovyetler Birliği ile ticaret yapmak?

R.V. — Bu bağlamda, devletler arasındaki ilişkileri barış içinde bir arada yaşama ilkeleri temelinde düşünme anlamına geliyor bu.

B.H.L. — İnsan haklarının çiğnenmesi sizi rahatsız etmiyor mu?

R.V. — Doğal olarak ediyor. Bizim de yetmiş bir militanımız kayboldu.

B.H.L. — Uluslararası Af Örgütü'ne göre, kaybolanlar toplamı on beş bindi, en azından?

R.V. — Bu, gerçeğe tekabül etmeyen, abartılmış bir sayıdır. Ayrıca, insan hakları konusunda ayrım çizgilerini doğru koymamızda yarar var. Bu sorunun bir sağdan, bir soldan ele alınışı vardır.

B.H.L. — Sovyetler Birliği, Arjantin'in kınanmasına karşı çıktığında, bu, sol bir tutum mu oluyordu?*

R.V. — Doğal olarak. Tersine bir davranış, halkımızı tecrit etmek olurdu. Ve Pinochet'ci ekibi de güçlendirmek olurdu.

B.H.L. — O halde bana bu Pinochet'ci ekibi kimlerin oluşturduğunu söyler misiniz?

Hiç adı duyulmamış birtakım kişilerin adlarını saydı. ■

* Gene **Nouvelle Observateur**'ün, 707. sayısında Arjantin üzerine yapılmış bir röportajda şu bilgiler veriliyordu. Son dönemde, Arjantin'den en fazla ithalat yapan ülke Sovyetler Birliği'dir. Sovyetler Birliği Mart ve Ağustos 1977'de İnsan Hakları Komisyonunda, Arjantin'ın kınanması ve Arjantin toprakları üzerinde herhangi bir soruşturma yapılmasına karşı çıkmıştı. Arjantin Komünist Partisi, öbür partiler gibi bütün faaliyetleri yasaklandığı halde, cuntanın gelişinden bu yana cuntaya karşı hiçbir resmi demeç vermemiş, herhangi bir yoldan cuntaya karşı çıkmamıştır.

okurlardan...

KİTLE ÖRGÜTLERİ ANLAYIŞI VE TÖB-DER'DE OLANLAR

Emekçi aydınların bir kesiminin yığınsal örgütü olan TÖB-DER'deki düşmanca gruplaşmaların yeni yeni «TÖB-DER»lere (!) yol açacağı kuşkusu, birçok iyi niyetli kişilerin zihinlerini (gerçekten haklı olarak) rahatsız etmektedir. Ama sorun «iyi niyetler»in pratiğe aktarılmasıyla çözülebileceği bir çizgiyi çoktan aşmıştır.

Demokratik kitle örgütlerindeki (ve özel olarak TÖB-DER'deki) bu rahatsızlığın çözümleri: Ya yüzeysel nedenlerde ve görünür yansımaların çözümünde aranmakta, ya da suç «kapitalist ajanlar»a yıkılarak derinlemesine bir analizden ucuz yoldan «kurtulunmakta»dır. Bu ikinci tür yöntem ise, herkesin, karşı olduğu örgüt içindeki görüş ve grupları «düzen ajanları» olarak görmesine yol açmakta, «sorumlular» da böylece hemencecik «tesbit» edilmektedir!

Tabii ki egemen sınıfların bu tür kitle bölücülüklerinde önemli payı vardır; ama onlar paylarını, belirli örgütlenme anlayışından kaynaklanan görüşlerin pratikte yol açtığı zararlı sonuçlar üzerine inşa ederler.

Kitle içindeki örgütlenme ve genel anlamıyla iktidar anlayışında kesişen iki ayrı görüşün (yani bu konularda görünürdeki ayrılıklarına karşın paralellik arzeden iki ayrı akımın) kitleye bakış perspektiflerini şöyle somutlayabiliriz: «Kitleleri iktidara getirmek değil, kurulu devlet mekanizması içinde kalınarak, kitlelerin (özellikle örgütlenmiş kitlelerin) desteğiyle iktidar olmak.» Böylece sorun örgütlü bir politik hareketin, kitleler adına iktidarı çizgisine indirgenince, kitle örgütlerine bakış açıları da çalışan kesimin demokratik kitlesel bütünlüğüyle çatışan bir noktayla üstüste gelmektedir.

Kitle örgütlerine bakış açıları temelde aynı olan iki ayrı çizginin birincisi **reformizm**:

Türkiye'de, iktidar olana kadar, genel anlamıyla ve resmi olarak reformizm, CHP (yapı olarak **Peronist** bir görünüm taşıyan, tepe kadrosunda peronist, sosyal demokrat ve liberal ögelerin birleştiği bir CHP) tarafından temsil edilmiştir. CHP'nin reformist bile olamadığının her iki iktidar deneyiyle ortaya çıkmasına karşın, bunun sendikalardaki, ve TÖB-DER gibi daha sendikalaşamamış kitle örgütlerindeki kollarının önemli bir kesimi, gerçekten reformist ve sosyal demokrat özelliklerin doğrudan temsilcisidirler. Bu nedenle bizim burada sosyal demokrasi ve reformizm üzerine vereceğimiz yargılar, bir bütün olarak CHP'yi değil, kitle örgütleri yönetimindeki CHP'li sosyal demokratları kapsamaktadır. Bunlar, bağımsız bir sosyal demokrat hareketin iktidara yürümesinden çok, CHP içinde kalınarak iktidar olmak sevdasındadırlar; ellerindeki kitle örgütlerini de CHP yönetimine karşı koz olarak kullanmaktadırlar.

Sendikalar ve benzeri kitle örgütleri sosyal demokrasinin ayak bastığı temeldir. Kan dolaşımını ise burjuvaziden ve onun devlet mekanizmasından sağlayan sosyal demokrasi için, ekonomik mücadelenin ötesine geçmesine pek izin verilmeyen, verildiği alanlarda ise reformist siyasete yardım için kullanılan kitle örgütleri ihtiyacı kaçınılmazdır.

Zirvedeki peronist kanat, kutsal mekanizmaya doğrudan zararı olan kitle örgütleri (POL-DER gibi) dışında kalan demokratik örgütleri kendi güdümüne alarak burjuvazinin öbür politik kuruluşlarına karşı bir silâh olarak kullanmak istemektedir. CHP içindeki sosyal demokrat kanat ise, elindeki kitle örgütlerini CHP Merkezine karşı koz olarak kullanmak istemektedir; özellikle bugünkü aşamada.

CHP ve Sosyal Demokratlar, kendi iktidar çıkarları için demokratik örgütleri **kullanmak** isteğindedirler ve bu alanlarda bunun mücadelesini vermektedirler. Bu kavgada, doğrudan denetimlerinde olmayan kitlesel örgütlerde, kurulu mekanizma içinde «sosyalistlik» oynamak isteyen başka birtakım gruplarla (birbirlerini bir sonraki aşamada yemek için), daha radikal ve devrimci öz taşıyan gruplara karşı seçim ittifakları yapmaktadırlar. Öncelikle kutsal mekanizmaya karşı yeni bir oluşumdan yana olanlar, sonra da kendi tekerlerine taş koyan —ama özde kendilerinden pek farklı olmayan— öteki görüşler ve gruplar (yani belirli değirmenlere su taşımadıkları için «sapık» olan gruplar) şu ya da bu yollarla (yani hangi yollar mümkünse) örgüt dışı bırakılmalıdır, tecrit edilmelidir.[1]

Kitlelerin iktidarı için değil, kitlelerin iktidar aracı olarak kullanılması için çalışan akımlardan birini böylece tanımladıktan sonra **ikincisine** geçebiliriz.

Bu **ikinci görüş**, yani Stalinizm, uluslararası planda ve Türkiye'de çok parçalı hale gelmiştir. Ama bu bölünme son derece yüzeysel nedenlere (ideolojik anlamda) dayanmakta, ayrılıkların hiçbiri, bilimsel bir derinleşme sürecinde meydana gelen yol ayrılıklarına dayanmamaktadır. Parçaların hepsinin ortak özelliği: Marksizmi bir dini inanç olarak almalarıdır. Kâbeler, Hıcaz'dan ya da Kudüs'den taşınıp, Moskova'ya ya da Pekin'e aktarılmıştır. Bu yeni Kâbeleri reddeden ama devrim ve iktidar anlayışları onlardan pek de farklı olmayan öbür politik çizgiler ise, ya yeni yeni Kâbeler arayışı içinde bunalmakta, ya da kör bir dogmatizmin içinde yuvarlanmaktadırlar.

Burada hemen bir iktidar anlayışına parantez açıp değinmek zorunluluğu doğdu (Çünkü, ne TÖB-DER öbür demokratik kitle örgütlerinden, ne kitle örgütleri belirli siyasî akımların etkisinden, ne de belirli siyasî akımlar uluslararası politik ürün ve oluşumlardan —ve bunların sonuçlarından— mekanik bir şekilde parçalara ayrılınarak bölüm bölüm düşünülemezler). Lenin'in **İki Taktik**'de geliştirdiği bir iktidar anlayışı, kutsanmış «resmî» çizgiler tarafından şeklen kabul edilip, aslında bu bile aşırı geldiğinden iktidar anlayışı olarak somutta reddedilmekte; ötekiler içinse bu formül Stalin'in de yaptığı «katkı»larla iktidar biçimi olarak alınmakta, mücadele formülleri buna göre ayarlanmaktadır. Bu formül şu: «İşçilerin Köylülerin Demokratik Diktatörlüğü». Ama Lenin «Nisan Tezlerinde bu formül üzerine 12 yıl sonra şunları söylüyor: «...bu formül, sadece **sınıflar arasında ilişkiyi** öngörüyordu, bu ilişkiyi, bu işbirliğini **gerçekleştiren somut bir siyasî kurumu** değil... Bu formül artık eskidi...»[2]

Ve Lenin şuraya vardı: «İşçi Vekilleri **Sovyetlerinin mümkün olan biricik** devrimci hükümet» olabileceği. Ve Lenin, **Devlet ve Devrim**'le, Marx'ın Paris Komünü analizlerini derinleştirerek, varlığı «Sovyetler»de somutlaşan ve işçi-köylü ittifakına (dikkat edilsin iktidarına değil!) dayalı proleter demokrasisi kavramını geliştirdi, ve bunun hayata geçirilmesine en büyük emeği verdi.

İşte, kutsanmış ve kutsanmamış tüm Stalinist sol eğilimlerin ortak olarak reddettikleri nokta. Birleştikleri nokta ise: Varlığı Sovyetlerde somutlaşan bir iktidar değil, varlığı **tek parti diktatörlüğünde** somutlaşan «işçi-köylü» iktidarı. Oysa Lenin hiçbir yazısında, proletarya adına **tek parti** yönetimini savunmamıştır.

Ve böylece kutsal bir parti anlayışı ortaya çıkıyor, önder olması gereken parti her şey oluyor. Ve sorun, kitleleri ya partiye itaat, ya da düşmanlık çizgisine itiyor. Her şey parti için!

Konu, parti iktidarı açısından ele alındığından, kitlelerin doğrudan yönetimi değil, partinin kitleler adına doğrudan yönetimi ortaya çıkıyor. Ve böylece de, kurulu mekanizmaya karşın değil, kurulu mekanizmayı partinin ele geçirmesiyle yeni bir «sosyalizme geçiş türü» ortaya çıkıyor. (Yeni bir geçiş türü, çünkü, sosyal demokrasi bunu çok partili klasik demokrasi içerisinde gerçekleştirmek istiyor, Stalinizm «tek bir proleter partisinin çelik disiplini altında»).

Kapitalizm sonrası toplumlarda, şu ya da bu nedenlerle işçi sınıfının ekonomik birimlere ve politik hayata ağırlığını koyamamış olması —örneğin Çin Devrimi—, ya da başlangıçta olan bu ağırlıklarını belirli bir süre sonra yitirmeleri —örneğin Ekim Devrimi—: Atılan ileri adımları çıkarlarıyla çeliştiği noktada dondurup bu temel üzerine egemenlik kuran yeni tıp bir egemen tabakanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu egemen tabaka yeni bir dünya görüşü oluşturamamıştır ama, kendi sosyopolitik tabanını da yaratıcı bir dünya görüşünün tahrip edilmesi üzerine kurmuştur.

Kişide en derin yaratıcılık, araştırma ve eleştiri yetisini geliştiren diyalektik maddecilik, dinî inanç derecesine indirgenmiş, diyalektik kavramı mekanik bir sebep-sonuç ilişkisi haline getirilmiş, çağdaş maddeci bilim ise kaba maddeciliğin binlerce yıllık geçmişine çekilmiştir. Tüm insanlığın ürünü olan bilim, proleter bilim-burjuva bilim gibi iki dar kalıba sokulmaya çalışılmıştır.

Egemen bürokrat tabakalar, kendi parti ve «kitle örgütleri» (!) anlayışlarını, uluslararası planda tüm devrimci akımların içinde yaygınlaştırmaya çalışmış, ve bunda da bugüne kadar büyük ölçüde başarılı olabilmiştir. Kapitalizm sonrası toplumların bürokrasisi, kapitalist ve yarı-kapitalist ülkelerde monolotik partilere ve bunların güdümünde ancak bürokratlaşarak tutulabilen «demokratik kitle örgütleri»ne sürekli ihtiyaç duymuştur, ve duyacaktır da.

Parti konusunda Troçki, Lenin'in görüşlerini şöyle açıklar:: «Lenin parti tabanının aygıt üzerindeki denetimini, devletin partiler tarafından denetlenmesinin lik şartı olarak kabul etmekteydi». Ve devamla, bunun tersi bir uygulamanın ne gibi sonuçlara yol açtığını ve nelere sebep olacağını şöyle vurgular: «Egemen ve denetimsiz konumundan ötürü Sovyet bürokrasisi birçok noktada bir proleter devrimcisininkine taban tabana karşıt bir düşünce tarzına sahip olmaktadır. Bürokrasi için, iç ve uluslararası politikadaki hesapları ve tedbirleri, yığınların devrimci eğitimi ve uluslararası devrimin gerekleri ile ilgili görevlerden daha önemlidir»[3]

Geniş devrimci yığınlarda ve onların örgütlerinde, şu çizgi bir silsile halinde beyinlerde yer etmiştir: «İki bilim dalı olduğuna göre, doğru olan yalnız proleter bilimdir. Tek bir doğru olduğuna göre, tek gerçeği kendi içinde askerî bir biçimde örgütlenmiş bir parti hayata geçirebilir. Proletarya da kendi içinde parçasız bir bütündür, bu nedenle bu sınıf ancak tek bir parti ve tek bir ideoloji içinde bulunmak zorundadır. Tek bir ideoloji ve tek bir parti gerçek devrimci olacağından, benim karşımdaki kendilerine sol diyen tüm çizgiler, gerçekte proletarya düşmanıdır, devrim düşmanıdır; devrimci iktidar tüm bu burjuvazinin bilinçli ya da bilinçsiz ajanlarının politik hayattan silinmesiyle kurulacaktır.»

Bu mekanik silsile, Türkiye'deki devrimci politik kutuplaşmada çok daha derin, çok daha kaba, çok daha parçalayıcı-öldürücü bir etkilenme yaratmıştır. Bunda da en büyük etken, yeni bir düzen arayan aydın kesimin Marksizmle karşılaşmasının son derece yeni olması, sosyalist aydınlarla işçi sınıfı arasında etkileşimin sağlanmasında geç kalınmasıdır. Geniş ve derinlemesine aydınlanma, mücadele ve örgütlenme geçmişi olmayan ülkemiz aydınları, Türki-

ye içindeki sosyo-politik yapıya tepki olarak: 1960'lara kadar kendisine bir kapalı kutu olarak tutulan «sosyalist» ülkelerin resmi yorumlarına can havliyle sarılmışlardır. Ve bu sonuç, Stalinist anlayışın Türkiye Solu'na en geniş biçimde aktarılmasını, buna bağlı olarak da mekanik üremeleri, tasfiyeciliği doğurmuştur.

Devrimcilerin ayaklarını basacağı taban kitle örgütleri olacağından, tabii ki bu sakat sonuçlar da kitle örgütlerinde yansımasını bulacaktı. Bu tür görüşler açısından, eğer kitle örgütleri onların yan kuruluşları haline getirilebilecekse gereklidir. Çalışanların demokratik-ekonomik örgütleri ya kendi güdümlerine sokulmalıdır, ya da kitlelerin bölünmesi pahasına kendi düşüncelerine koltuk değneği olacak yeni «demokratik» (!) örgütler yaratılmalıdır. Bu mantığa göre, benim dışımda herkes gerici olduğuna göre, gericilerin de tasfiyesi devrimcilik görevidir!..

«Gerici sendikalarda çalışmamak demek, gerektiği kadar gelişmemiş olan ya da henüz geri olan işçi yığınlarını, gerici liderlerin etkisine... terketmek demektir.»[4] Ya bana tâbi olunur, ya da ben bana bağlı olanlarla çeker giderim, mantığıyla Lenin'in bu sözleri arasında bir paralellik kurmak oldukça zor olsa gerek. «Ve mutlaka, **yığınların olduğu yerde çalışmak** gerekir. Asıl, kurumlarda, derneklerde, örgütlerde, proleter ya da yarı proleter yığınların bulunduğu her yerde ...en büyük engelleri göğüslemeyi bilmek gerekir.»[5] Troçki ise şöyle yazıyor: «Komünist Partisi için bu örgütlerin hepsi işçilerin geniş kesimlerinin devrimci eğitim alanları ve ileri işçileri çıkaran kaynaklardır. Bir örgütteki kitle ne kadar büyük olursa devrimci öncüye, yani partiye sunabileceği olanakların sayısı o kadar fazla olur. Bu yüzden de bir kural olarak **kitle örgütlerini parçalamadaki inisiyatif Komünist kanatta değil, *reformist kanattadır*** (a.t.ç.)[6].

Genel olarak kitle örgütlerinde, özel olarak da en belirgin şekilde TÖB-DER'de seçimler belirli sol çizgilerin özgürce yarışma alanları değil, birbirlerini tasfiye mekanizması olarak kullanılmaktadır. Seçim günleri ise, her politik görüşün, üyelerin engeniş kesimine, felsefesini canlı olarak yansıttığı yer değil, karşılıklı muharebe alanları olarak görülmektedir. Ve öyle bir hale gelinmiştir ki: Düşman gruplar, kapitalist devletten çok daha tehlikeli sayılmakta, ikincisi birincisine göre tali duruma düşmektedir. Birbirlerini Faşistlerden daha tehlikeli sayan ve seçimi başka bir gruba kaptırmamayı devrimcilik olarak alan mantık: Kendisinden başkasını proletarya düşmanı sayan mantığın vardığı sonuçtur.

SONUÇ OLARAK

Sosyal demokrasinin ve Stalinizmin kitle örgütleri içinde uzun süreli bir varlık kazanmaları, ekonomik-demokratik örgütlerin bürokratlaştırılmasıyla kaimdır. Küçük küçük şeflerin yönetimindeki kitle örgütleri, yığınların doğrudan denetimindeki kitle örgütlerinden daha ehvendir bunlar için. O zaman; Kahrolsun gruplaşmalar!.. Yaşasın kitlelerin tek doğru devrimci çizgide (yani benim çevremde) bütünlüğü!..

Ve böyle «kitle» örgütlerinin üyeleri artık rahatça ve süngülerin koruyuculuğunda korkusuzca bağırtılabilecektir. «Başkan Mao bin yaşa» veya «İ. Bilen Yoldaş çok yaşa». Ve yeni peygamberler, ve yeni müminler!

ÖNERİLERİMİZ

Kitle örgütlerinin ve özel olarak da TÖB-DER'in bölünmesini önlemenin yolu, gruplaşmaların bu denli kemikleşmesinden yakınıp, bunları tasfiye edip bir dikensiz gül bahçesi yaratmak için çalışmaktan değil, bunlara rağmen-bunlarla birlikte bir arada bulunmaktan; en az kendimiz kadar başka grupların da varlığına saygı göstermekten geçer. Her türlü sol çizginin, demokrat görüşün özgürce yarıştığı bir TÖB-DER, proleter kesimin bir parçası olan öğretmenlerin gerçekten en üst düzeyde güçlendiği, yaratıcı gücünü harekete geçirdiği bir örgüt olacaktır.

Egemen sınıflarla gerçekten paralelliğe düşecek olanlar varsa, bunlar burjuvazinin de istediği biçimde öğretmenleri yeni yeni «TÖB-DER»lere bölenler olacaktır.

Çalışan kitleler daha üst bilinç düzeylerine, en geniş yığınsal bütünlük içinde ve özgür bir tartışma ortamında ulaşabilirler. Özgür bir tartışma ortamı da doğal olarak çeşitli yorum farklılıklarını getirecektir ki, bunların da gruplaşmalarından daha doğal bir şey olamaz. Doğal olmayan, grupların karşılıklı kaleler örülerek birbirlerinden soyutlanması, grup üyesi kişilerin birbirleriyle savaşa sokulmasıdır.

«Zafer için zorunlu olan birlik, işçi demokrasisinin işlemesini, yani mücadele eden akımların hiçbirinin ihraç edilmemesi ilkesini ön-gerektirir. Hepsi söz ve temsil hakkına sahip olmalıdır. Hepsi, mücadeleyi başarıya ulaştırabilmek amacıyla özel önerilerini savunmak hakkına sahip olmalıdır. Eğer bu demokrasiye uyulursa, azınlıklar çoğunluğun kararına uyarlar, çünkü deneyin ışığında bu kararların değiştirilmesi imkânını da korumuş olurlar.»[7]

Mahmut ARICAN

1) Son İstanbul TÖB-DER Şube kongresinde, sosyal demokratların ittifak kurdukları gruplar, güncel olması bakımından en çarpıcı bir örnektir. CHP sempatizanları, «NATO'ya hayır» afişlemesi için karakollara doldurulan TİP sempatizanlarıyla, ve (Stalinizmin en bağnaz kesimi olan ve «muhbir vatandaş» olmamak için Allah'ın bildiğini kuldan saklamak zorunda kalarak adını söyleyemediğimiz «birlik-dayanışma»yla, «can ciğer

kuzu sarması» bir seçim ittifakı kurarak: Yeni yeni «TÖB - DER» ler doğurabilecek bir kongreye gitmekte hiçbir sakınca görmemişlerdir.

Ama yukardakilerin tavırlarındaki bölücülük, bunların karşısındaki ittifakların haklılığına ilişkin bir temel olamaz. İkincilerin de en az birinci ittifak kadar olumsuzlukları vardır. Bunlar, geçen yıl fesihlere karşı oldukları ve hattâ fesih oldukları halde, bugün genel merkezin fesih işleminin karşıtlarına uygulanmasını umutla beklemektedirler. Bir yıl kadar önce, «Maocu» denilen grupların yönetimindeki şubeler fesih edilirken zil çalıp, şarkı söyleyen «birlik - dayanışma» şefleri ise, şimdi örgüt içi demokrasi türküleri söylemektedir. Bu baylar, yanlış uygulamalar kendilerine yöneltilince, demokrasi (örgüt içi demokrasi) üzerine gerçekten «doğru» şeyler söylüyorlar!

Genel Merkez hizbi ise, kendi iktidar tutkusu için, geçen yıl «goşistler» diye tecrit etmeye çalıştıklarıyla doğrudan ittifak ortağı olmuş, feshettikleri görüşle de dolaylı bir kader birliğine girmiştir.

Kimilerine göre «ne garip» değil mi?..

2) Lenin, **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi**, Sol Y., 1969 baskısı, s. 21. Stalin'in iktidar temeline doğrudan bir tehlike arzettiğinden; Lenin'in 1917'den sonra yazdıklarının büyük bir bölümü arşivlerin tozlu raflarına terkedilmiştir. Bunlar, özellikle, «Nisan Tezleri», «Devlet ve Devrim», Enternasyonal açış konuşmaları, Ekim devrimi üzerine yazılarıdır. Stalinizm, bunları unutturabilmek için, Lenin'in özellikle 1914'den önceki yazılarını yüceltmiştir.

3) Trocki, **Faşizme Karşı Mücadele**, Köz Y., 1977 baskısı s. 226 - 227.

4 - 5) Lenin, **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, Sol Y., 1970 baskısı, s. 50.

6) Trocki, **Sendikalar Üzerine**, Maya Y., 1976 baskısı, s. 74.

7) E. Mandel, **Marksizme Giriş**, Köz Y., 1977 baskısı, s. 183 - 184.

BİR AÇIKLAMA

Birikim yazı kuruluna

Sabahattin Ali Olayı Üzerine başlıklı yazınızın (Birikim, nisan 1978, sayı 38) Şefik Hüsnü ile ilgili bölümü doğru değildir. Olaya adları karışan Ali Ertekin ve Ahmet Catalca'yı Şefik Hüsnü görmemiş, tanımamış, dışarıdaki arkadaşlarına tavsiye etmemiştir. Bu adları, olayla ilgili gazete haberlerinde Şefik Hüsnü ile birlikte gördük, ne o ne de biz bu adamları tanımıyorduk.

16 Aralık 1946'dan 16 Aralık 1949'a kadar üç yıl Şefik Hüsnü ile sürekli birlikteydim. Gerek Harbiye askeri tutukevinde gerekse Sultanahmet cezaevinde komünistlerin öbür tutuklularla konuşmaları yasaktı, bizim koğuşun kapısı kilitliydi, bahçeye çıkma saatlerimiz başka idi. Ayrıca Şefik Hüsnü'nün saygın durumu ve yaşı bakımından her türlü kışkırtma ihtimalini biz arkadaşları önlemek ve özel bir dikkat göstermek zorunda idik. Şefik Hüsnü ile o adamlar arasında, bizim bilgimiz dışında bir ilişki tamamen imkânsızdı.

Kimi sorumsuz çevrelerin Şefik Hüsnü adının saygınlığına gölge düşürmek cabasında oldukları bir dönemde böyle bir yayın bir talihsizlik olmuştur. Bu bakımdan böyle bir açıklamanın da derginizde yer almasında yarar görüyorum.

Saygılarımla
Müntekim Ökmen
10 Haziran 1978

Birikim'in 6. Cildinde (sayı: 34 - 39) Yayımlanan Yazılar Dizini:

——, «Biz Bize Benzeriz», sayı: 34, s. 43.
——, «Devlet Üstüne Tartışma», sayı: 34, s. 46.
——, «Bir 'Dev Olay' Üstüne», sayı: 34, s. 63.
——, «Rakovski'nin Yazısı Üstüne», sayı: 35, s. 30.
——, «Birikim'in 4. Yayın Yılı Dolayısıyla Genel Bir Değerlendirme», sayı: 37, s. 13.
——, «Bir Mektup», sayı: 37, s. 71.
——, «Ahmet Güntan'la Şiir Üstüne Bir Konuşma», sayı: 38, s. 27.
——, «Venedik Sempozyumu — SSCB'nin Yapısı Üstüne Tartışmalar», sayı: 38, s. 44.
——, «'Maocu' Kamp'daki Ayrılıklar ve Bettelheim'ın İstifa Olayı», sayı: 39, s. 61.
——, «'Sol Yayınları'nın Bir Çeviri 'Yanlışı' Üstüne Not», sayı: 39, s. 67.
Valentino Gerratana, «Stalin — Lenin ve Leninizm», (Çeviren: Hale Doğru), sayı: 34, s. 24.
Paul Boccara, Christine Buci — Glucksmann, Manvel Castells, François Hincker,

Nicos Poulantzas, «Kapitalizmin Buhranı, Toplumun Buhranı, Devletin Buhranı: Tartışma», (Çeviren: Ayşenur Gündüz), sayı: 34, s. 47.

Mark Rakovski, «Marksizm ve Sovyet Toplumları», (Çevirenler: Huri Türsan, Sema İzgü), sayı: 35, s. 31.

Samora Machel, «Sınıf Mücadelesi Kesintisizdir», (Çeviren: Ümit Kıvanç), sayı: 36, s. 53.

James Clarke, «Vietnam — Kamboçya Sınır Anlaşmazlığı», (Çeviren: Tarık Günersel), sayı: 37, s. 62.

Greg Benton, «Çenk Çao — Lin'e Ne Oldu?», (Çeviren: Tarık Günersel), sayı: 37, s. 64.

F. Halliday — M. Molyneux, «Derg Hükümeti Askerî Bir Çözüme Neden Hâlâ İhtiyaç Duyuyor?», (Çeviren: Aydın Çeçen), sayı: 37, s. 65.

Rossana Rossanda, «Devlet Kapitalizminin Kusurlu Biçimleri», (Çeviren: Alp Kaya), sayı: 38, s. 46.

Charles Bettelheim, «Baskı ve Devlet Kapitalizmi», (Çeviren: Alp Kaya), sayı: 38, s. 49.

Charles Bettelheim, «Fransız — Çin Dostluk Derneği'ne Mektup», sayı: 39, s. 62.

Louis Althusser, «Marksizmin Bunalımı», (Çeviren: Alp Kaya), sayı: 38, s. 52.

Fernando Claudin, «Yeni Tip Bir Antagonistik Toplum», (Çeviren: Alp Kaya), sayı: 38, s. 54.

Ernest Mandel, «SSCB'nin, Sosyalizmin ve Demokrasinin Niteliği», (Çeviren: Alp Kaya), sayı: 38, s. 57.

Tarık Günersel, «Diyalog», sayı: 34, s. 10.

Murat Belge, «Gerratana'nın Yazısından Esinlenerek Demokrasi ve Sosyalizm Üstüne Varyasyonlar», sayı: 34, s. 11.

Murat Belge, «Mao», sayı: 36, s. 18.

Murat Belge, «Venedik Sempozyumunun Ardından», sayı: 38, s. 65.

Sadık Karamustafa, «Desen», sayı: 34, s. 34.

Atilla Özkırımlı, «'Sis' Şairi Tevfik Fikret», sayı: 34, s. 35.

Atilla Özkırımlı, «Bir Ödülün Ardından», sayı: 35, s. 66.

Atilla Özkırımlı, «Değinmeler», sayı 36, s. 50.

Atilla Özkırımlı, «Öldürülüşünün 30. Yılında Sabahattin Ali Dosyası», sayı: 38, s. 16.

Yusuf Alp, «Şehir ve Devrim», (Tanıtma), sayı: 34, s. 58.

Yusuf Alp, «Marksist Açıdan Coğrafî Mekân», sayı: 36, s. 32.

Yusuf Alp, «Küba'da Eğitim» (Tanıtma), sayı: 39, s. 61.

Asaf Savaş Akat, «Sosyalist Toplumların Analizi ve Tarihî Maddecilik», sayı: 35, s. 6.

Sabit Kemal Bayıldıran, «Atilla İlhan'ın 'Claude Diye Bir Ülke'si», sayı: 35, s. 47.

Murathan Mungan, «Bercht'le Başlamak», sayı: 35, s. 60.

Murathan Mungan, «Şiirler», sayı: 39, s. 25.

Erol Çankaya, «Ödüller Hakkında», sayı: 35, s. 68.

Erol Çankaya, «Şiirler», sayı: 36, s. 23.

Erol Çankaya, «'Özgürlük' ve 'Bağlanma' Sorunları Üstüne», sayı: 36, s. 43.

Erol Çankaya, «'Tante Rosa' Yeniden Okunurken», sayı: 39, s. 64.

Doğu Ergil — Füsun Çataltaş, «Mao'da Marksizm», sayı: 36, s. 10.

Arslan Galip, «Nikola Bukarin'in 'Savaş Komünizmi' Dönemindeki Bazı Tezleri Üzerine», sayı: 36, s. 27.

Arslan Galip (derleyen), «1970 — Haziran 1976 Tarihleri Arasında Yabancı Dergilerde Türkiye Üzerine Çıkan Yazılardan Bir Derleme», sayı: 36, s. 57.

Kemal Özer, «Haliç», sayı: 37, s. 41.

Berna Moran, «Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü», sayı: 37, s. 44.

Server Tanilli, «Çağdaşlıktan Ne Alıyoruz?», sayı: 37, s. 55.

Nedim Gürsel, «Niçin Diyalektik?», sayı: 37, s. 60.

Nedim Gürsel, «Lenin ve Kültür», sayı: 39, s. 53.

Ahmet Temel Demirer, «ÇKP'nin 11. Kongresi ve Düşündürdükleri», sayı: 37, s. 67.

Ahmet Güntan, «Şiirler», sayı: 38, s. 25.

İzzet Yaşar, «Şiirler», sayı: 38, s. 31.

Hayri Ertürk, «Feodal Ahlâk ve Eleştiri Ahlâkı», sayı: 38, s. 40.

Kürşad Bumin, «Bir Mektup», sayı: 38, s. 75.

Ömer Laçiner, «Malatya Olayı — Türkiye'deki Faşist Hareketin Yapısı ve Gelişimi», sayı: 39, s. 12.

Kenan Atalay, «Sosyalist Demokrasi ve Proletarya Diktatörlüğü Kavramı», sayı: 39, s. 29.

Can Yücel, «Şiirler», sayı: 39, s. 41.

Tahir Abacı, «Kültür Üzerine», sayı: 39, s. 45.

Mehmet Budak, «Kapitalist Devlet İşletmeleri ve Türkiye» (Tanıtma), sayı: 39, s. 66.

Vehbi Hacıkadiroğlu, «Bir Mektup», sayı: 39, s. 68.

Necip Soylu, «Marksizm, Marksist Akımlar ve Türkiye Solundaki Marksist Akımlar Üzerine», sayı: 39, s. 68.

GELİŞİM DAĞITIM'dan

ORİJİNAL STÜDYO KAYDI

KASETLER

YENİ BİR DÜNYA İÇİN (I)
İlerici-Demokrat Sanatçılar ve Yenidünya Topluluğu

YENİ BİR DÜNYA İÇİN((2)
Selda-Sadık Gürbüz ve Yenidünya Topluluğu

YENİ BİR DÜNYA İÇİN (3)
YENİDÜNYA TOPLULUĞU

TİMUR SELÇUK TİMUR SELÇUK

PİR SULTAN ABDAL(Dosttan Dosta-1-)
RAHMİ SALTUK

DOSTTAN DOSTA (2) RAHMİ SALTUK

TAPUSUZ MEMET KEREM GÜNEY

YETER ARTIK !...MELİKE DEMİRAĞ

TÜRKÜLERİN DİLİ (Dosttan Dosta-3-)
RAHMİ SALTUK

KIZIL ÇİÇEK AŞIK İHSANİ
YAKINDA ÇIKIYOR

DEMOKRATİK KURULUŞLARA
ÖZEL İNDİRİM YAPILIR.

ADRES: PK 172 Sirkeci istanbul.
Ankara dağıtım: ONUR Kitapevi Zafer Çarşısı

İzmir: Büfe Kitapçı Kemeraltı girişi Çinçin Pasta. karşısı

Birikim

AYLIK
SOSYALİST KÜLTÜR
DERGİSİ

LOUIS ALTHUSSER
lenin ve felsefe
15.- Lira (Tükendi)

MEGHNAD DESAI
marksist iktisat teorisi
25.- Lira

W.T. STACE
hegel üstüne
25.- Lira

1927 komünist tevkifatı
İst. Ağır Ceza Mahkemesindeki Duruşma
25.- Lira

ÇAĞLAR KEYDER
emperyalizm-azgelişmişlik ve türkiye
15.- Lira (Tükendi)

LOUIS ALTHUSSER
ideoloji ve devletin ideolojik aygıtları
25.- Lira

R. MILIBAND - N. POULANTZAS
E. LACLAU
kapitalist devlet sorunu
20.- Lira

LOUIS ALTHUSSER
john lewis'e cevap
25.- Lira

BİRİKİM YAYIMCILIK KOLL. ŞTİ.
P.K. 538 Sirkeci - İSTANBUL